

ALENA BERNÁŠKOVÁ

SZABAD AZ ÚT

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

ALENA BERNÁŠKOVÁ

SZABAD AZ ÚT

(Cesta otevřená)

Fordította

FALVAI ALFRÉD

ALENA BERNÁSKOVÁ

MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA

IV. KER. FARSZOLTSÁG

FAKTO - HAZA

Budapest, IV. Rezi Károly-u. 7.

SZABAD AZ ÚT

REGÉNY

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

1951

A fordítás a cseh eredetinek

1950-ben megjelent második kiadása alapján készült

Felelős kiadó a Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatója

A szerkesztésért felel : Réz Ádám

Műszaki felelős : Illés Endre

Címlapterv : Repcze János

4162/LD01 - Révai-nyomda

Budapest V, Vadász-utca 16

Felelős : Puskás Ferenc

JANUÁRI SZÉL zúgott a hegyek felől. Franta szinte befúrta fejét, úgy feszült neki a viharnak, hogy előre jusson. Reszketett a hidegtől, füle égett, szeme belekönnyezett. De még a jeges szélvész se tarthatta vissza, úgy sarkalta, fűtötte, tüzelte a belső undor. Maga mögött hagyhatta végre a gyári műszakot, az egész nyomorúságos robotot s most kitérülkötött előtte a tiszta, éles levegőjű, behavazott hegység.

Franta Lebeda nem volt már fiatal. Átélt már egyet-mást, látott egy kis világot is, és, mint bányász, kívül-belül ismerte a tájakat. Mindig szűkösen élt s hiába álmodozott a gazdagságról, hiába lázadozott, nem vitte semmire. Pedig a cseheké ez a föld és ha el is vették tőlük, nem marad ez így örökké! Franta elmenekülhetett volna a németek bejövetelekor. Nem menekült. Úgy érezte, itt kell maradnia és örködni, amíg ismét a cseheké lesz ez a föld. Maradt, nem is egyedül.

Egy napon aztán építkezni kezdtek a németek; ott, a völgy közepe táján, ahol bánya sorakozik bánya mellett, a Középhegység utolsó lejtőjén és az Érchegeység első magaslatai között. Hogy mit is terveznek, először nem látszott világosan. Az alapokat a mocsárba építették, azután barakokat állítottak fel koncentrációs táborokhoz, majd, szinte percek alatt, szögesdróttal vették körül az egész területet. Mert így építkezik a német. Csak felügyel, meg a könnyű munkát végzi, a nehezéhez egész Európából hozza a hadifoglyokat; ezek élnek a drót mögött, ezek dolgoznak a gyárban. Igen, mert gyár lett az építkezésekből. Egy kémény, másik, harmadik, — csak úgy nőttek a földből, akár a gyom. A kéményektől eltekintve, nem látszott valami rendes dolognak az egész. A földfeletti csővezetékek roppant szövedéke ismeretlen állatok füstölgő beleire emlékeztetett. Olyan volt mindez, mint egy bonyolult laboratórium, vasból és acélból s perszerezesen felnagyítva. Úgy hírlott, Hydrák a gyár neve és a Hermann Göring-művek érdekeltsége: szintetikus benzint készít cseh barnaszénből.

Dolgoztak ott csehek, oroszok, lengyelek, angolok, franciák, hollandok. A háború kiterjedt már az egész világra. Lebedà Franta járta a bányát, a Hydrák pedig csak nőtt és dagadt, mint a pióca: kiszívta az emberek életét. A vértelen testek odahulltak az útra.

Egy napon aztán hívták Frantát és áthelyezték azonnal a Hydrákba. Reggel, át a kapun, az emberek kísérteties, hosszú sorával bevonult ő is. Nem kellett már sem az életnek, sem a halálnak.

Erre gondolt most is, míg kapaszkodott fel a dombra, fél-szemmel figyelve közben, hol ágazik el az út? A fagyos szél szinte a tüdejéig tört s csontjáig hatolt a hideg.

Mikor először kellett a Hydrákba mennie, még érdekelte, mi történik körülötte. Ott álltak a hadifoglyok a telep bejáratánál, a németek csoportokba osztották s úgy terelték őket a munkahelyre. Előtte vonult el az egyik sor és ő a szemébe nézett némelyiknek. Viszonozták tekintetét, de olyan volt ez, mintha arculütötték volna. El kellett kapnia a szemét. A földre nézett, aszott, kékrefagyott lábak meneteltek ott, cipő nélkül, pedig épp úgy dühöngött a fagy s a szél, mint ma. A foglyok testén rongy, arcukon vérnyomok — Frantát már nem méltatták figyelemre. Azt gondolják biztosan, német vagyok én is — döbbsent meg akkor. Körülnézett, az őt a másik oldalon ment. Hozzáegyengette lépését az egyik sorhoz és a szélső foglyot megérintette könyökével.

— Cseh vagyok — mondotta.

Feketekarikás, kék szempár tekintett vissza rá. A csapat ütemes lépésekkel vonult. Hamiskás fény villant a kék szemekben és a cserepes száj megszólalt: — Da?

— Da... da... — bólintott Franta.

— Szkazsi, Sztalin jeszty? — kérdezte az orosz.

A menetelő sereg megtorpant egy pillanatra.

— Jeszty — mondta Franta.

— Vot harasó — s a menetelés egyenletessé lett ismét, a csapat elhagyta Frantát. Ő csak áll és néz utánuk némán.

— Várj, kabát... — dadogja aztán, de már messzebb járnak.

Így kezdődött első napja a Hydrákban.

Ettől a naptól kezdve Franta mindig megkeresté a hadifoglyokat. Nem rettegett már a Hydráktól, pedig ott minden percben meggyulladt vagy felrobbant valami. Néha szabotázs miatt, néha nem. Franta csak arra vigyázott, hogy idejében ott legyen reggel a munkahelyén, különben felhívta volna magára

a figyelmet. Egyébiránt a munkáját nem nagyon ellenőrizték — a gyár másik végén dolgozott a rakodásnál. Mindig az oroszokat kereste, egyik napon aztán meg is találta őket. A csatornán dolgoztak, Andrejko is köztük, bár nem volt könnyű rátalálni. Kék szeméről ismert rá, de a többiekből, akik még a multkor vele mentek a sorban, már csak kettő maradt. Franta jól emlékezett az arcokra. Az őr fázott és időnkint a kemencékhez szaladt melegedni. Ilyenkor Franta szerszámos táskájával mindjárt a foglyok közelében termett, mintha éppen arra lett volna dolga.

Már a második napon híreket hozott nekik, ennivalót, meg egy kabátot. Híreket, ennivalót még csak szétoszthat az ember, de egyetlen kabátot? Végül eldöntötte, hogy a kabátot Andrejkónak adja, hiszen az előző napon vele beszélgetett, így bizonyos fokig közelebbi közöttük az ismeretség. Lassan közelebb lépett és Andrejko vállára dobta az összecsavart kabátot. Andrejko azonban nem fogadta el és olyasfélét mondott, hogy nem kell a kabát, a többinek sincs.

Franta azután, amilyen gyakran csak tudott, odajárt hozzájuk. Tegnap beszélt velük utoljára és megtudta, hogy ezután a gyár másik oldalán fognak majd dolgozni. Andrejko már nem volt közöttük. — Agyonverték — mondotta Frantának egy fiatal orosz, akinek hiányoztak a fogai. Bolseviknek nevezték ezt a fiút, mert ahányszor csak kérdezték a németek, hogy hívják, azt felelte: — Bolsevik. Ütötték, amíg össze nem esett, azután feltámogatták, megkérdezték megint s megint csak azt mondta: — A nevem: Bolsevik. Újabb verés és így tovább, amíg a német és a barátja, akit az ilyen alkalmakra meg szokott hívni, elfáradt. Nem lőtték agyon. Talán megéreztek, hogy olyasmivel állnak szemben, ami megölhetetlen. — Agyonverték — mondta Bolsevik Frantának. — Agyonverték.

Alkonyodik már, eláll a szél is. Itt a mellékösvény, nem temette be a hó. Ez az út visz a temetőbe. Nemrégén erre kellett vinniök Andrejkót is. A temető felett bolygó vörös fény. Franta Lebeda megállt, levette sapkáját. A vörösleő parázs a temető földjén új sírt jelentett. A csontig fagyott földre szemet hordattak a németek és meggyújtották. Ha már felengedett a fagy, megásatták a sírokat.

A temető kapuját régen kidöntötték; elől csak néhány sírhant látszott, odébb már egész sor, fakeresztekkel, nevekkal. A magasabb kaszthoz tartozó hadifoglyok feküdtek ott, akik a Vöröskereszt révén csomagokat kaptak. Az élőknek vöröskereszt, a halottaknak fakereszt. Lám, itt fekszik Csócsa, ez

lesz az. Valójában egyáltalában nem így hívták, hanem ahogyan a fakereszt felirata mutatja: George Smudge. A németek soha nem mentek vele semmire. Ha akarta, dolgozott, ha nem, hát akkor nem. A csomagját megosztotta, először mindig az oroszoknak igyekezett valamit csempészni, de a mi fiainknak is adott — emlékezett Franta. Ha robbant valami, vagy légitámadás kezdődött, Csócsa — mintha csak szítani akarná a zűrzavart — szinte tombolni kezdett. Pedig nem félt semmitől, ha emberekről volt szó és szerencséje is volt; mégis, az utolsó légitámadás valahogyan elkapta. Franta tovább lépdelt s olvasgatta közben a messzi országokat felidéző neveket.

Hátul, a temető lerombolt falánál már nem ástak külön sírokat, fakeresztet sem sorakoztak ott. Nagy gödrökbe vetették a hullákat és ha megtelt a gödör, beföldelték. Arrább új gödröt ástak, megtöltötték, beföldték. Megint újat ástak s megint és a temetői földnek mindig új darabján vöröslött fel a fagypuhító tűz. — Minek ezeket etetni! Élnek és dolgoznak, ameddig bírják. Úgyis valóságos csoda, milyen szívósak. Utánpótlásra pedig igazán nincsen gond... mi sem egyszerűbb... — szokta mondani Gemse vezérigazgató, a Hydrák ura.

De Franta Lebeda nem erre gondolt. Csak nézte a frissen befedett tömegsírt — talán éppen itt, a homokdomb alatt fekszik Andrejko is. Kabátja alól kis fakeresztet vett elő, ezt a szót véste rá: Andrejko.

— Mit csinálsz te itt, hé! — ordított rá egyszerre egy hang a vörösfényű sötétből.

— Csak idejöttem... ide a temetőbe... — rebegte Franta. Hetze SS-katona állt előtte.

— Ez nem temető! Fel a kalappal!

— De mégis itt...

— Mondtam, hogy nem temető! Ez dőghely! Na mi lesz?!...

Franta lassan elindult és feltette sapkáját. Kabátja alatt melléhez szorította Andrejko keresztjét. Egy perc múlva eltűnt a sötétségben.

Hazatért. Gondterhesen várta már az asszony.

— Hol a fiú? — kérdezte Franta.

— Tudom, hogy nem szereted, hiszen eleget mondd, hogy Jirszí ne üsse bele az orrát semmibe, de ma megint ott van, a többiekkel...

— Valóban azt mondtam? Pedig éppen most gondoltam rá, hogy egyszer már megnézhetném őket én is...

Így indult útnak másodszor is Franta Lebeda.

Köd kezdett szitálni, nyúlós, ragadós tömegben. A házakat mintha homályba csomagolták volna és ha világítottak is valahol, arról csak itt-ott árulkodott egy-egy vékony fénycsík. A csupasz fák nem látszottak, nem ugattak a kutyák, a csendben még a lépés nesze is elhalt.

Kanyargós, keskeny utca húzódott a házak között. Így épülnek a bányavároskák, két szürke ház sor és a fészerek mögött már lejtősödik a föld. Szegényes kis földek, kóróval, bogáncsal; most hó borította mindannyit. A szürke házacsok álmos kísértetekként emelkedtek ki a ködből: a piszok, a nyomor, a bánya és a robot rég kiszívták belőlük az igyekezetet, hogy többet mutassanak a sivár valóságnál. De lám, a kocsmában még ülnek. Kocsma, az mindig volt elég.

Franta torka száraz volt, szívesen ivott volna valamit.

— Apa, hát te? — állt meg előtte egyszerre a fia. Franta nyelt egyet; ma már másodszor ijedt meg.

— Azon tűnődöm, érdemes-e még megnéznem, mit is csináltok, vagy nem okosabb-e, ha csak iszom egyet és hazamegyek. Úgyse vagyok biztos benne, felvenne-e engem a ti maffiátok?

— Nézd csak, apa, nem tudom, helyes-e, hogy beleütd az orrodát ebbe a dologba — hunyorított Frantára a fia.

— Majd mindjárt kapsz egy...

— Jó, tudom. Megbíznak egy feladattal, ha elvégzed, apa, felveszünk. Csak viszek egy kis sört, aztán mehetünk is.

Mentek még egy jó darabot a kanyargós utcán; zsebükben hültek a söröspalackok. Jindra Mrázek kis háza olyan szerény volt mint a többi. A padláson petróleumlámpa pislálkolt. Három fiú üldögélt odafent a ládákon, sűrű füstben.

— Jóestét! — mondta Franta bizonytalanul és ezért kissé rekedtebben, mint szeretne volna. Valahogyan elszokott már attól, hogy titokzatos összeesküvésekben vegyen részt. Viszonzásul morogtak valamit a fiúk s Jirzsi bemutatta apját két társának, akik nem ismerték. Leültek.

— Folytassuk hát — indítványozta Jindra Mrázek. Gyári munkás volt ő is, egyedül a fiúk közül. A falnak támaszkodott, beasett mellén összekulcsolta kezét, szemét lehunyta. Egy gyérszakállú fiatalember ült vele szemben, időnkint végigsimogatta az állát lapátszerű kezével.

— Elvtársak, — mondta — ez nem lehet így tovább. Itt az ideje, hogy nekilássunk a munkának. Tudjátok, mire gondolok. Most már elég a játékból, nem fogunk mindig csak

homokot szórni! Lőpor kell ide, aztán neki a vonatoknak, hidaknak, meg a Gestapo-fészekeknek!... Van egy tervem...

— No lássuk, mit süttöttél ki, te sütőmester? — ugratta Kecka; a formátlanságig ráncos arca fénylett. Egyébként arról volt nevezetes, hogy mindig ott termett, ahol éppen kellett. Gyorsan és megbízhatóan dolgozott.

— Ne viccelődj, — berzenkedett a szakállas — azért, mert a kenyérsütés tisztességes mesterség, még nem kell azt hinned, hogy pék nem is lehet igazi forradalmár. Értsd meg, én alaposan felkészültem mindenre és ki is számítottam, hogyan kell megcsinálni. Nektek erről fogalmatok sincsen! Harcolni kell itt, nem homokot szórni.

— Várj csak, Vojta, nyugalom. Mutasd először a tervet, de máris jegyezd meg, az ember ilyesmit nem hord a zsebében, akármilyen büszke is rá. Ha elcsípnek, úgy a falhoz állítanak, észre se veszed. Aztán mondok neked még valamit. Te tudod, hányszor bízott meg Jindra különböző feladatokkal. Mondd meg magad, hogy végződtek?

— Ha egyszer nincs szerencsém. Mindig máskép sült el, mint ahogy az ember kitervezi.

— Na látod! Sokféle apró, zavaros körülmények jöhetnek közbe. S akkor előlről kell kezdeni. Ha valaki forradalmár, újból belefog. De mondd csak, hol is az a lőpor, amiről beszélsz?

— Itt a kisládában.

— Ūristen. — Összerezzenetek. Vojta éppen a szivaros ládikán tartotta a lábát, cigarettájáról is odahullott a hamu.

— Ez az itt ni. Patronokat gyűjtöttem és kiszedtem a lőport. Még mindig nem vagyok jó nektek?

— Tökéletes vagy, Vojta. Most aztán el vele, de gyorsan!

— Szóval, gyávák vagytok.

Kecka felállt, fogta a ládikát és kiment.

— Ez megvolna — jelentette ki Jindra Mrázek és kinyitotta szemét.

— Így hát szépen tovább játszogatunk a homokkal. — Vojta nem mulaszthatta el ezt a megjegyzést.

Kecka közben vizatért és dühösen kifakadt:

— Idefigyelj. Szeretném, ha tisztán látnád ezt a homokügyet. Mrázek elvtárs nem hallja szívesen, ha erről beszélnek. Mert szerény, érted? Te pedig nem vagy az. Te csak sütögeted a tésztát, ő meg ezalatt a gyárban dolgozik és mászkál, segít Honza Králnak, hogy kapcsolatban maradjunk az üzemmel. Szerelő, ugye? Az ilyen ember mindenhová eljut a gyárban.

Ha javítani kell valamit, odahívják, aztán mindjárt... mit tudom én... például eldugul a gép. Miért dugul el? Mert homokot szórt bele Jindra. Ha fontos ez a gép, leáll a részleg, és ha leáll a részleg, leáll, mit tudom én, az egész gyár. Ugye, ez már nem csak homok? De erről nem szokás beszélni, ezt csak csinálja az ember. Meg aztán: egyszer itt gyullad meg valami, egyszer ott kezdődik üzemzavar. Mit gondolsz, hát ezt ki csinálja? A Spanyolák-csoport. Ennek a tagja Jindra is, meg rajta keresztül mi is. Majd adok én neked... homokot! — tette hozzá végül Kecka.

Jindra Mrázek feltápászkodott a sarokból.

— Én bevinném Vojtát a gyárba, hogy ne érezze magát ilyen mellőzöttnek, de Honza Král ellenzi. És ez parancs.

A két Lebeda hallgatott. Jirzsi arra gondolt, mit szól mindehhez az öreg? Eleinte Jirzsit sem akarta engedni, most meg maga is eljön. Hiába, nem olyan egyszerű a dolog, öreg róka ez.

— Azt mondjátok, Honza Král — szólalt meg ebben a pillanatban Franta.

— Igen, aki Spanyolországban harcolt.

— Akkor ismerem is, csak nem a gyárból — folytatta. — Mi páran régiek, innen Záluzsból, időnkint összejevünk és arról beszélgetünk, mit kell majd tenni, ha befellegzik végre a náciknak. Nemzeti bizottságot kell majd összehozni, nehogy zavar legyen, meg hogy jóidejében meg tudjuk fogni a gyeplőt. Szervezetten kell előkészülnünk, akkor nem lesz baj. Szóval a multkor is éppen ott ülünk a konyhában Karel Mahácsekéknél, az öregasszony pótkávét főz, Karel meg felénk hunyorít és egy üveget mutogat az asztal alatt. Hogy ez kerül majd a pótkávéba. Hirtelen kopognak, mi tagadás, megijedünk. Nemrég vitték el Zdenek Horszkit, ott dolgozott, ahol én. Megy az öreg Mahácseké, hogy megnézi, de közben már be is lép a konyhába Honza Král. Azt viszont nem tudtuk, hogy most ez a neve. — Te vagy az, kis Frantám? — mondja neki Mahácsek mama. Záluzsban mindenkinek ő segített kibújni a tojásból. Nem hiába, hogy bábaasszony, ismer is mindenkit, pedig Honza Král nem is idevalósi, hanem a szomszédba, Lomba. Az pedig jó hely. Így hát megismerkedtünk. Akkor éppen arról volt szó, mi történjék a Hydrákkal és hogy a nemzeti bizottságnak majd villámgyorsan rá kell tennie a kezét, mielőtt vége a dolognak. Azt üzenik Moszkvából, hogy ez a módja...

— Nézd csak, Honza Král nekünk egy szót sem szólt erről — jegyezte meg kissé sértődötten Jirzsi.

— Nekem igen. De azt akarja, hogy fontoljuk meg a dolgot — mondta Jindra Mrázek. — Csak még nem jutottam hozzá, hogy szóljak.

A fiatalok zavartan kuksoltak. Úgy érezték, mellőzik őket.

— Én azt gondolom, hogy a háború után a földdel egyenlővé kell tenni a Hydrákot — közölte Vojta. Ismét megsimogatta ritkás szakállát. — Leromboljuk és betapossuk. Hányan haltak ott éhen, vagy pusztultak el a bombázásban! És hányat ölnek meg a németek! Dolgoznak, mint a gályarabok és abból is csak halál lesz: benzin a német repülőgépeknek meg a tankoknak. Már régen a levegőbe kellett volna röpíteni!

— Én másképp gondolom — Kecka ráncos arca beszéd közben kisimult, majd ismét összehúzódott — a gyakorlati oldal a fontos. A háború után sok minden hiányozni fog a világon. Az emberek mindenfélebe belefognak majd a nagy szorultságban. Jó dolog ilyenkor, ha valami érték van a kezében. Nekünk például itt lesz a Hydrák, ez pedig üzemanyagot jelent. Legalább nem kell mástól kérnünk.

A padláson csend lett. Alig látták egymást a füsttől.

— Te, meleg lesz már ez a sör.

— Azért csak igyuk meg.

— Hát akkor, egészségünkre!

— Hogy hamar vége legyen.

— A mi győzelmünkre!

Eljött a pillanat, amikor mindenki mozgolódni kezdett a távozásra gondolt. Már reggel felé járt, a kis kályha is kialudt. Jindra Mrázek kijelentette, elmegy kávéát főzni, aki akar, csatlakozzék hozzá. Mrázek mama már zörgött a konyhában. Zsíroskenyereket kaptak a titkos bődönből: csendesen, hálásan ettek. Jindra közben kávéát főzött. Elsőnek Vojta Szuhanek állt fel, legfőbb ideje volt a sütődébe menni. Jindra azt indítványozta az öreg Lebedának, menjenek együtt a munkába; Jirzsi velük tartott. Kecka még sürgölődött a konyhában Mrázek mama körül, így aztán megszolgált magának még egy zsíroskenyeret.

Jindra és a két Lebeda csendesen baktatott a sötétben. A köd már eltűnt, nem is fagyott, a tavasz csalóka lehelete érzett a levegőben. Élvezettel szívták és a fiatalok hirtelen úgy érezték, hogy mégis szívesen vannak a világon.

Kerülőúton mentek a gyár felé. Jindra még meg akart mutatni valamit. Letértek a főútról és a göröngyös, havas agyagon haladtak egy darabig. Itt, a mocsár szélén, süppedékes volt a talaj, odébb a szennyvízgyűjtők csillogtak. Avatat-

lanok szemében halastónak tetszhetett egy-egy ilyen gyűjtőmedence, valójában a gyári szennyacsatornák torkoltak ide. Elhagyatott volt itt a világ. Már világosodott, a tavakon finom hullámok futottak végig: a gyűjtők sose fagytak be. A hajnal rózsaszínű fénnel játszott a vízen. Jindra arról beszélgetett az öreg Lebedával, hogyan tartsák fenn a kapcsolatot, hogy idejében felkészülhessenek mindenre, semmivel ne késsenek, semmit el ne felejtсенek. Honza Král szerint a legfontosabb dolog, minél többet megtudni az üzemről. Nekik maguknak is sokat kell tanulniuk, ezen felül azonban külön-külön ki kell puhatolni, mennyiben lehet számítani az egyes cseh munkásokra.

— No, itt van, amit meg akartam mutatni — állt meg Jindra. — Szagolja csak meg ezt a vizet. Kíváncsi vagyok, mit szól hozzá.

— Miért?

— Mert benzin van benne!

— Tyüha! Az egész tó csupa benzin?

— Bizony. Szennyvízzel keverve.

— Hát az hogy lehet?

— Csak nyugalom. Kicsit összekeverednek a csövek, ahogyan Honza Král mondja, aztán máris a benzin folyik bele az ülepítőcsatornába. Ez aztán a hajtóanyag, mi?

— Várj csak, jön valaki! Hasaljunk le!

Egy dudorászó, kissé tántorgó alak bukkant fel előttük, német egyenruhás. Huber volt, a hadifogoly-őrség parancsnoka. Dudorászását időnkint hatalmas csuklás szakította meg. Fejlett kötelességérzete nem hagyta pihenni, holott csak a hadifoglyok bekísérésekor kellett munkáját megkezdenie. Most levegőzött egy kicsit. Tetszett neki ez a táj. A vízre hunyorított, valahogyan otthonára emlékeztette. Imbolyogva állt a víz mellett.

— És ha beleesik — suttogta Jirzsi.

— Segítenék neki. Senki se sírna utána — mondta Jindra.

— Nézd csak, mit csinál... cigarettára gyújt...

— Hallgass, te.

Kis tűz lobbant a víz felett s a gyufa nagy ívben a tóba repült. Sziszegés csapott fel s a víztükrön egyetlen tüzes hullámba robbant. Huber megingott, egy pillanatig félelmetes fáklyaként fellobogott, majd belezuhan a tűzbe.

— Jézus, tényleg benzin!

Jindra kézenfogta a két Lebedát és hátrább rántotta őket. Futásnak eredtek az úton. — Honza Králnak el kell tűnnie.

FRANTA a gyártelephez ért. Az embertömeg lassan nyomult a bejárat felé s ott szinte tölcserbe préselődött. Ma reggel nagyobb volt a torlódás, mint általában, mindúntalan elakadtak a sorok. Szokatlan volt az is, hogy a különben hallgató tömeg zúgott és nyakát nyujtogatta. A bejáratnál kettőzött ellenőrzés: úgylátszik, történt valami.

Az a hír járta, nagy robbanás történt az éjjeli műszakban és valaki, akit keresnek, megszökött. Aztán, hogy felfedeztek volna valami összeesküvést... Mások úgy tudták, hogy egy cseh alkalmazott elbocsátási nyomtatványokat lopott és maga kitöltögette őket. Így aztán sokan elmenekülhettek a protektorátus területére. Azt is beszélték, hogy a büntetőtáborból is megszöktek többen. Ezért aztán tegnap megint „előadást” rendeztek ott: öntözés jeges vízzel, fektetés és a táborparancsnokok tánca a testeken. Rengeteg a bordatörés.

Ilyen hírek jártak, volt ebben igazság, féligazság, és kitalálás.

Franta csak fülelt minden irányba. Sok mindent hallott, de Huberről és a benzines tőről nem esett szó. Az egyetlen célzás, hogy valami égett és hogy ez szabotázs lett volna, nem jelentett semmi rendkívülit. De meglehet, hogy Huber esetét titokban akarják tartani a nácik! Honza Král számára ez látszanék a legveszélyesebbnek, mert a németek hallgatása azt jelentené, hogy nagyon komolyan veszik a dolgot és nyomozni fognak.

Időközben Franta majdnem a kapuhoz jutott már. Valaki a háta mögött kegyetlenül nyomakodott hozzá. Franta nem érezte jól magát. Büdös itt minden, mint a majomketrecben — gondolta fájdalmasan és lehúnyta szemét. Attól tartott, megint hatalmába keríti az undor, olyankor pedig mindig csapkodni, fojtogatni szeretne, egészen az eszméletlenségig. Ezek a rohamok mind gyakrabban ismétlődtek nála az utóbbi időben. Most is nagy erőfeszítésébe került, amíg le tudta küzdeni izgalmát. Különben mindig szörnyen restelte magát, ha elvesztette önuralmát, de amikor olyan régóta tart már az egész! Hat éve már. Mégsem fog örökké tartani.

Az ember, aki mögötte tolongott, végül is eléje került és Franta levegőhöz jutott. Kinyitotta szemét. Meglátta a türelmetlen tolakodót: Jindra Mrázek volt, mosolygott. Franta is elmosolyodott, felsóhajtott. Szóval Honza pillanatnyilag biztonságban van. Beszélgetésre ebben a kavarodásban nem is lehetett gondolni.

A bejáratához értek.

— Majd munka után találkozunk — morogta Jindra és a

mellékcúba fordult. Franta a főútvonalon ballagott tovább. Feje felett sűrű összevisszaságban futottak a csővezetékek, a roppant csőnyalábokban keringett, keveredett a Hydrák vére. Hatalmas szelepek tarkították a csőveket, mintha imitt-amott tört szűrtak volna az összefonódott, szürkésfekete acéltestekbe. A másik csőhálózat és a csatornák a föld alatt húzódtak.

Franta sohasem tudott egészen megszabadulni a szorongástól, ha keresztülment ezen a különös telepen. Nem ismerte az üzem összefüggéseit. Amyit tudott csak, hogy valahol berakják a szemet és néhány kilométerrel odébb kifolyik a benzin. Azt viszont már tapasztalta, milyen az, ha megsérül valami ebben a szervezetben és elkezdődik a tánc. Ilyenkor a Hydrák tüzet okádott és gyilkolt, mint a dühödt ragadozó.

Gondolni se szabad erre!

Jindra is megérkezett a műhelyébe. Az úton egy francia hadifogollyal jött együtt, a göndörhajú, nagyon fiatal Zsanpierre-l, aki mindig sálát hordott a nyakában, egyik vége a hátán, másik a mellén. Ismerkedésük úgy esett már régebben, hogy Jindra sokszor mászkált a francia csoport után, s ha közelükbe ért, nagyon csendesen a Marseillaise-t kezdte fütyülni. A franciák ügyet sem vetettek rá, csupán ez a Zsanpier mosolygott és bólintott felé. A többiek, mintha inkább azt mondták volna, eredj a fenébe. Jindra nem tudta, miért éppen Zsanpiert bízták meg a kéményjavítással, de nemsokára már egyedül is találkozott vele. A francia úgy kúszott föl-le a nagy kéményeken, mint pálmán a datolyaszedő. Ha meglátta Jindrát, már messziről mosolygott és mindenfélét csevegett neki. De mindebből Jindra csak egy szót értett: „söminé”* és bólintott hozzá. Zsanpier ilyenkor még hozzátette: „manyifik, manyifik”.**

Jindra Honza Králra gondolt: vajjon biztonságba került-e már? Honza számára repül ma az idő, Jindrának meg csak kullog: a szerszám mindig kiesik a kezéből...

HONZA KRÁL a szekér aljában feküdt, száját a deszkák közti réshez szorította. A rothadó szalmaszállítmány egész súlyával nyomta. Időnkint a szemét tapasztotta a réshez és a kövezetből igyekezett megállapítani, merre járnak?

Hirtelen megálltak. Zaj hallatszott, de Honza csak a vén Omelka kocsis hangját tudta kivenni a lármából. Megfigyelt valami távoli morajt is, de ezt talán csak képzelte. Hirtelen meg-

* Kémény

** Nagyszerű, pompás.

remegett a föld, sötét lett a kocsifének alatt, két ember bújt a kocsi alá. Honza épp a hátukra látott, hallotta is vad szívdobogásukat. Mosolygott. Ezek németül beszélnek, bár félelmükben suttogóra fogják hangjukat. Alighanem itt a „Reich” határa és ez az ellenőrzés. Még arra sincs idejük, hogy az épületbe szaladjanak. Szinte külön hallotta minden lélekzetüket.

— Ez a Hydriawerke lesz — suttogta az egyik.

Honza Král szíve elszorult. Most még talán fel is robbantják ezek, hogy a mieinknek több munkájuk legyen vele a háború után — gondolta keserűen. Az ilyesmit alaposan csinálják, szinte tudományosan. Megmoccant.

— Mozog a szalma — mondta az egyik német.

— Ideges vagy, mintha Sztálingrádnál lettél volna.

— Hagyj békén!

A földrengés folytatódott. Honza torka kiszáradt. Egészen beleizzadt, hogy elfojthassa köhögését. Hallotta, amint Omelka magyarázza a németeknek, mennyire alkalmatlan fedezéket választottak.

— Leesik valami, tüzet fog a szalma, aztán maguk megsülnek itten!

A két német kisideig tanakodott, aztán előléptek. Omelka megsuhogtatta az ostort, a szekér megindult. Honza Král végre krákkoghatott s szeretne volna megszorítani Omelka kezét.

Még sokáig mentek. Egyszer azonban megállt a szekér és Omelka az mondta: — Itt az ideje...

Slanyban voltak. Honza Král elbújt, amíg besötétedett és éjjel indult tovább. Mezőkön, dűlőutakon osont, időnkint a bozótba ugrott. Jól ismerte a járást, messziről látta már a falut az erdő mellett, ott lakott az ő embere. Nagy kerülőt tett, hogy az erdőn át közelíthesse meg. Lassan végignézte a kémények sorát, végül tekintetével megállt az egyiknél: a szélfogónak kint kellett volna lennie, de nem volt. Azt jelenti ez, ne közeledj! Kis ideig döbbsen állt, majd összeszedte erejét és gyors léptekkel az erdő sűrűje felé indult.

Hirtelen, tíz-húsz lépéssel odébb, ahol kissé gyérebben álltak a fák, valami kupacfélét látott a hóban. A kupac mozgott és nyöszörgött. Honza nem állt meg, tovább osont fától fához. Most apró, gyermeki sikoly hallatszott. Elállt a szívverése. Lehasalt és óvatosan arrafelé kúszott. Egy rémült gyermeki szempár tekintett rá.

— Otik! — kiáltott iszonyodva Honza Král. A kis test után kapott, kiszabadította rókacsapdába szorult kezét, véres cafat volt mindkét csuklója. Otik fulladozva nyöszörgött: — El, el!

Honza felnézett. Vakító fény villant a szemébe: revolveré-

hez kapott, de meggondolta. Még Otikot is megölik. Egészen kinyitotta a csapdát, zsebéhez kapott, kivett valamit és lenyelte. Felállt. Még látta, hogyan sorakoznak fel körülötte a németek.

— Éppen veled történik ilyen butaság — gondolta Honza Král. Elsötétült előtte a világ, forróság ültetett a fejében, egészen zavarosan kopár hegycsúcsokat látott maga előtt. A régi spanyol harci jelszót kiáltotta: — Adelante!

JIRZSI LEBEDA otthon maradt ezen a napon. Láza volt, bizonyára a tónál hiült meg reggel. Lázás szeme előtt a lángborította Huber alakja táncolt. Lebeda mama műstáros borogatóssal gyógyította.

Hirtelen felüvöltöttek a szirénák. Lebedané megnézte az órát. Tizenegy. A vér szinte megfagy az ember testében, aztán elkezdődik a szédület. Van úgy, hogy berepülnek, megint kirepülnek és nem történik semmi. De ma valahogyan más érzik a levegőben. Jirzsire veti magát, kabátba burkolja.

— A pincébe!

— Ugyan, mama, ki a szabadba!

— A pincébe, ha mondom!

— Mama, ne bolondozzál!

Egyszerre megremegett a ház, mintha villám csapott volna be s a föld egyetlen üvöltő, sivító, dübörgő szélvészbe keveredett. Jirzsi felnézett s egy darab kék eget látott. Magasan fenn, mint egy ezüstös légy, egy repülőgép szállt. Mintha hiányoznék valami a házunkból, gondolta Jirzsi, de nem ébredt a tudatára igazán, mi is történt. Anyja félig ájultan hevert a sarokban. A szélvész kissé alábbhagyott, Jirzsi lélekzethez jutott. Kézenragadta anyját és kirohant. Rohant omladékon, lármán, lángokon keresztül s görnyedten, szinte csukott szemmel várta a halálos csapást. Tenyerét anyja kezébe szorította, torkát elviselhetetlenül fojtogatta a forróság.

Anyját aztán kint hagyta valahol a mezőn, kitepte magát és visszafelé indult. A kisváros égett, de ott, ahol a gyártelep volt, a világ vége kezdődött. A bombázás feltépte a Hydrák ereit, forró gőzében, lángoló vérében fetrengött, üvöltött a ragadozó.

— Apa — kiáltozta Jirzsi és nem nézett semerre — apa! — A foga vacogott.

Az emberek véresen, égetten, eszelősen rohantak kifelé a gyárból. Áttörték a kordont és szétáradtak. Egytömegbe sodródtak csehek és hadifoglyok, akiket kitiltottak az óvóhelyről, meg németek, akik befelé igyekeztek. Közéjük hulltak a bombák.

Sűrű gőz dőlt a gyár hatalmas tartályaiból és elfedte a menekülés útját. Felrobbant a gáztelep, a leszakadtak a magasfeszültségű elektromos vezetékek. Szikrázott az égő hidrogén, a nitrogén halálthozó folyama szétaradt a földön. A kiömlő fenol összemart mindenkit, szétfolyt a kátrány, lángkapott égő tavak zárták el az utcákat. A levegő szinte kétfelé hasadt, ömlött a tűz, mint vér az erekből, nem volt menekvés. Bombák, ledőlt épületek, hidrogén, fenol, izzó forróság, lángok, térdigérő kátrány, üvöltés, halálhörgés — nincs vége még, nincs vége még!

Pedig már vége volt. Mindössze húsz percre tartott.

Franta Lebeda egy vasúti kocsni mellett feküdt, szemet fuvaroztak benne. Fulladozott a füsttől, füle zúgott. A földrengés elállt. Ekkor feltápáskodott, óvatosan körülnézett. Vas és acél szörnyű keveredése, széttépett, rettentő torlaszok zárták el az utakat. Égett minden. Franta elindult hazafelé, nagyot kellett kerülnie. Egyszerre kiáltásokat hallott, visszaneézett a füstbe, néhány embert felismert és hordágyakat is látott. Néhány halott feküdt ott. Valaki parancsot adott, hogy ássanak, sok embert betemetett az omladék. Az időzített bombák robbanása még mindig hallatszott. Franta megragadta az egyik hordágyat, valaki segített, így rohantak kifelé.

Valahol felszállt végre a füsttömeg és kilátás nyílt Záluž városkára. Franta letette a hordágyat. Többfelé tombolt a tűz, ismerős helyeken. Tekintete elhomályosult, oly erősen fúrta bele a távolba. Futva érték el a mentőállomást, onnan aztán Franta hazaindult. Eleget volt egy pillantás: értéktelen minden holmi, ami megmaradt. Felesége, fia őt keresik, megmondták a szomszédok. Kis ideig üldögélt a bedőlt falon, csizmájával párszor megkotorta a parázsló hamut, aztán felállt és ment.

JIRZSI LEBEDA furcsa ízt érzett szájában, foga közé homok verődött, valami nedvesség hűtötte arcát. A dörgés távolodott, Jirzsi aludni szeretett volna. De a kíváncsiság ébrentartotta, szerette volna látni, milyen is ez az egész. Melle szűrt, a gondolkodás nehezére esett. Lerázta magáról a havat meg a port és a bejáráshoz törtetett. De nem engedték be, hiába mondogatta, hogy apját keresi. Senkit sem érdekelt ez. Apák, fiak, hitvesek tolongtak, vártak, leskelődtek mind. Jirzsit megint elfogta az álmos bágyadság, de egyszerre egy ismerős arc tűnt fel a kapuban. Zsanpíer volt, ketten támogatták. Jirzsi ismerte a franciát, Jindra Mrázek elbeszéléséből. Szemmel láthatólag nem sérült meg, mégis valami különös látszott rajta. Feje fény-

képnegatívhoz hasonlított: göndör haja hófehéren csillogott. — Zsanpier ... — szólította meg gyöngéden Jirzsi. A francia kutatva nézett szét a tömegben, torkából gyöngyöző, szinte nőies nevetés tört elő, szaggatott szavakat mormolt. Egyet lehetett csak érteni: — Söminé ... — Társai erősen fogták kétoldalt. A kéményen érte a légítámadás. Megőrült.

A németek kőnok és kétségbeesett ellenállással próbálták fenntartani az üzemet. Újabb hadifoglyokat hajtottak a szögesdrót mögé, elrendelték a gyár helyrealitását, feltöltötték a koncentrációs táborokat, fenyegetőztek és átkozódtak. Sokan elmenekültek. De most már olyan volt mindez, mintha pusztá kézzel akarnák feltartóztatni az áradó folyamat. A fasiszták ekkor félni kezdtek, egyre jobban. Először csak titokban aggódtak, később, amint helyzetük kezdett elviselhetetlenné válni, elúrhodott rajtuk a rettegés. A vasmarok körülzárták őket.

A HYDRÁK urainak lejárt az idejük.

Gemse vezérigazgató felvetett egy ötletet, amely a többi vezető szerint is igen üdvösnek látszott. Elhatározták, átküldenek egy megbízható, ügyes és feltűnés nélkül mozgó embert az angolok és amerikaiak által már megszállt német területre. Azt a megbízást kapná ez az ember, puhatolja ki, mi is történt a nagy gyárakkal ezen a területen. Elvileg az volt a kérdés, röptés-e a levegőbe a Hydrákot, vagy adják át rendben a megszállóknak abban a reményben, hogy mindenki a helyén maradhat.

Egyetlen urat kell csak kicserélni: itt azonban nem önmagára gondolt Gemse.

Május elsőjén elpusztult Hitler.

Gemse fel s alá járkált irodájában és nézegette finoman kihagyezett, csillogó körmeit. A hír megrettentette. Nem táplált ugyan illuziókat, de azért kellemes tudat volt, hogy Hitler él és amíg él, nem történhetik semmi baj. Gemse megszokta ezt a gondolatot, jobban ragaszkodott hozzá, mintsem bevallotta volna magának. Másé volt a felelősség, még akkor is, ha ez a másik, Gemse junkeres ízlése számára, helyel-közzel nevetséges volt is. Egy pillanatig szökésre gondolt. De alapjában véve nem volt már hová: az oroszok egy héttel ezelőtt foglalták el németországi birtokait. Alárendeltjei, itt a gyárban, mind a nyakába akaszkodtak; ellenszenves ez a hisztéria, különösen a férfiaké. Parancsokat adott, csak hogy szabaduljon tőlük. Önmaga számára is kívánt volna egy parancsot, hogy követhetné engedelmesen. A német megszállók már szökdösni kezdtek. Gemse el-

határozta, ezt nem fogja tűrni! A táborokban szigorú fegyelmet követelt s aláaknáztatta az egész üzemet.

Amikor visszatért Gemse embere, a Hydráknak már nem sok napja volt hátra. Gemse az irodájában, jól szabott, polgári öltözékben fogadta a megbízottat, Hitler életnagyságú arcképe előtt. Kérdéseivel nem sietett, pedig a türelmetlenségtől szinte izzadt. Félig az arckép felé fordulva, a sorstól üldözött, de meg nem tört ember betanult pózában állt ott, kissé lápadtan, de határozottan. A kis ember megtette jelentését. Gemse észrevette, hogy nem áll vigyázban, de amit mondott, annyira érdekelte, hogy nem akarta megszakítani. A megbízott bevezetésül a szétlőtt városokról és az általános felbomlásról beszélt. Gemse arca megvonaglott. A Hitler-kép felé fordult, amely alatt kis vázákban ibolya illatozott — hegyeskörmű ujjával többször átrendezgette a virágokat. Hitler ehhez olyan arcot vágott, mintha vackorba harapott volna...

Pedig Gemse nem Hitlerre gondolt. Most éppen azt figyelte, hogyan vették át a gyárakat az amerikaiak. Mint hallotta, nem leplezték csodálatukat a németek iránt. Imponál nekik — gondolta Gemse. Értjük mi egymást a magunk módján. Felújulnak a régi kapcsolatok s új ismeretségek fonódnak majd gyorsan. Az igazi ellenség ma az amerikaiak számára is az orosz, ezt nem szabad elfelejteni! Így kell tehát eljárni. Fődolog szóval, hogy Gemse helyén maradjon, amíg az amerikaiak megérkeznek. Csak jöjjenek hát gyorsan, mert esetleg nehézségek lesznek a cseh lakossággal.

Egyszerre váratlan gondolata támadt:

— És ha az oroszok jönnek? — kérdezte.

A kis ember elmosolyodott s olyasfélét mondott, hogy azok még messze vannak, ettől nem kell félni. Ki fél?! — akarta rikoltani Gemse. Egészen bizonyos, hogy az amerikaiak maguknak akarják ezt a gyárat.

— Persze, kissé más a helyzet, mert a gyár csehszlovák területen fekszik — tette hozzá a kis ember.

Gemse ezt már nem hallotta. Lélekben már felhívását fogalmazta a német munkássághoz, amelyben követeli, tartsanak ki helyükön és ő köztük, velük marad. Drámai pillanat — szerette az ilyet.

El kell rendelni valamit, az idő nem vár. Gemse irodájában éjjel-nappal bömbölt a rádió, aludni nem tudott. Csehország német helyén és Prágában nyílt harc robbant ki a németek ellen. Gemse nagyon várta az amerikaiakat. Nem sok itt a cseh, de

nem lehet tudni, mire képesek. Éjjel-nappal őriztette lakását, irodáját, autója, katonai kísérettel robogott. Kellemetlen dolog ez.

Sikerült felhajtania egy jó nagy amerikai lobogót. Pincéjéből rajnai borokat hozatott fel, a jégszekrényben frissítők hűltek. Egyik titkáranak egy csoport leány megszervezésére adott megbízást, mert úgy értesült, az ilyesmi nagyon előnyösnek bizonyulhat. A lányokat irodájába hívatta és állandó készenlétre utasította őket. Beszédet akart intézni hozzájuk a birodalom iránti kötelességről. De ez nem egészen úgy történt, mint ahogy képzelte. A német lányok a türelmetlenségtől fénylő arccal özönlöttek be, féktelen vágyban a harisnyák, a csokoládé, cigaretta iránt. Gemse elállt a hazafias beszédétől.

A Hydrákban ostromállapot uralkodott. Egyik üzemzavar a másikat követte, nem volt már idő sem nyomozásra, sem büntetésre. Itt-ott elszívott egy jól irányzott cseh golyó. A németek kezdték otthagyni a gépeket s egy-kettőre nyomuk veszett.

Gemse az utolsó vezetői értekezletet hívta össze. Meggyérült, megfélemlített társaság jelent meg. Elrendelte a gépek összehordását és a gyár leállítását. Alig hallgatták meg, csak a rádióra füleltek. Amint elmentek, Gemse kinyitott egy palack bort. Ekkor szólalt meg a rádió: az amerikai harckocsi-egységek megjelentek a hegygerincen.

Gemse megkönnyebbült. Végre ez is megtörtént. Egyedül maradt irodájában, szertartásosan felállt és megemelte poharát. Eszébe jutott most, nem is olyan könnyű ez a pohárköszöntő. Hitler meghalt, az amerikai mégiscsak ellenség, a gyár csupa rom, valójában sejtelve sincs, mi lesz? Egy dolog azonban világos: nem jönnek az oroszok. Így hát: — Éljenek az oroszok és éljen, hogy messze vannak!

Milyen ironia, milyen szellemesség! Az ember őrizze meg szellemi fölényét minden körülmények között.

Egyszerre megjelent személyi titkára:

— Tetszett hallani, vezérigazgató úr?

Arca riadt volt.

— Persze, persze! Poharat, fiatalember?

A titkár rámeredt:

— Az oroszok... — nyögte alig hallhatóan.

— Mi van az oroszokkal?!

— Itt állnak a hegygerincen.

— Hogyhogy?!

— Nem hallotta a rádiót?

— De hiszen amerikaiakat jelentettek, maga számár!

— Igen, de aztán mindjárt helyeshíttették. Tévedés volt. Oroszok...

Gemse torkát összeszorította a rémület. Pillanat! Megragadta a hivatalos iratokat, beletúrt az asztalon fekvő papíro-sokba, ledobta a földre. Megsemmisítésre nem volt idő. Belerúgott a pénzszeke-re nyitott ajtajába, majd megragadta a titkár karját és csúszkálni kezdett; lábai felmondták a szolgálatot. Az ajtónál a borospalackokba botlott, nagynehezen támo-lygott ki a folyosóra. Lába még rogyadozott, de a lépcsőn már ne-
vetségesen ugrándozott, mint a bakkecske, elesett, megrándította bokáját és sántikálva sietett autójához. A vezető nem volt ott, így maga ugrott a kormánykerékhez. Nekieresztette a motort. Sofförje a koci elé ugrott, integetett vadul. Gemse belégázolt, a koci megtorpant s elszáguldott.

A titkár közben észbekapott, rettentően félt az oroszoktól és amit látott, még jobban megrémítette. A folyosón már kitört a pánik. A hír futótűzként terjedt. Eszelősen menekültek a ná-cik. Dülledt szemmel, reszkető kézzel rángattak elő mindenféle holmit, aztán otthagyták, mert akadályozta őket a futásban. El-torlaszolt ajtók előtt verekedtek, nők sikoltoztak, belekapaszkod-tak a férfiak nyakába.

— Vorwärts! — visították — vorwärts! Schneller!

A telep minden utcájából csak úgy zúdult a nép. Rávetette magát a német autóbuszokra.

Vorwärts!

A magánautók már eltűntek. Lövések süvítettek a kavaro-dásban, SS-katonák lőttek a fedezékekből. Egyik-másik mene-külő német pisztollyal válaszolt, egymás teste mögé bújtak, úgy futottak, mélyen lehajolva. Vorwärts!

Senki sem értette, miért, de egyszerre mindenki suttozni kezdett, még a káromkodás is csak sutto-
gva tört ki foguk kö-zül. Az autóbuszokon fürtökben lógtak, egymás vékonyába hág-tak, mások összetaposva fetrengtek a földön.

Dörrenés — megpattant az autóbusz gumiabroncsa. Azok vágta-k szét, akik lemaradtak. A telepen belül már nem volt me-nekülés, mert a hadifoglyok és a csehek megindultak a néme-tek ellen. Az emberáradat összekeveredett, vadul bírkózó cso-mók kavaro-gtak, sokan a földön fetrengtek. Vérszag töltötte be a levegőt. A megtépázott, lesóványodott embereket a megtorlás félelmetes ereje szállotta meg — felszabadultak! Látták a gyil-kosok vad menekülését, örületes dühvel vetették utánuk magu-kat. Ütötték-verték a fasisztákat. És a gyár raktáraiban élelem

volt, élelemhegyek! Végre jóllakhattak, ameddig csak a gyomruk bírta.

LASSAN kiürült a Hydrák. Menekülők hosszú sora kígyózott az országutakon. Szöktek a németek, mint a birkák, mindegyik az előtte futó után. Szekerek torlaszolták el az utat, kerékpárok, kézikocsik, gyalogosok. Elterjedt a hír, hogy ez az út elkerüli a hegygerincet s egyenesen az amerikaiakhoz vezet.

Gemse kocsija a tömeg közé ékelődött. Szeméből könnyek csorogtak, tajtékozott. Utolsó kísérlet: most kissé szabadabb a terep. Rátaposott a gázra, a gép felzúgott és Gemse pillanatok alatt kifutott a csaknem teljesen üres országútra, mely enyhe kanyarulatokban vezetett fel a dombra. Fent a tetőn egy kis erdő állt; Gemse megkönnyebbülten sóhajtott, körülnézett.

De egyszerre összeszorult a torka; milyen üres ez az út! Természetellenes, kísérteties dolog az ilyen elhagyatott országút. Lassított. Vad félelem szállta meg, félt valamitől, maga se tudta, mi az, csak érezte, jön, közeleg! Feszülten figyelt. Hirtelen, egészen fenn, a kis erdő mellett, megjelent valami. Ereszkedett lefelé, lassan, ünnepélyesen, elháríthatatlanul, mint a végzet.

A Vörös Hadsereg harckocsioszlópa.

ORGONAILLAT úszott az éjszakában, benzingőz, por és a hernyótalpak dübörgése vegyült hozzá. Rengett a föld. A kis bányászházak csak úgy táncoltak az út mentén, kint állt mindenki, sírtak, nevettek. Egyik harckocsi a másik után haladt át az ablakok és nyitott ajtók fénykévéjén. A szovjet páncélosok arca előttűnt a sötétből, majd ismét elmerült benne. Poros arcukon barázdákat szántott a lefolyó verejték, de mosolyogtak szélesen, szemükből sugárzott az erős, büszke hit. Orgonavirág lengett a páncéltornyon.

Éjjel nappal tartott a dübörgés, se vége, se hossza a nagy áradásnak. Prága felé robogtak. A záluzsiak szerették volna, hogy itt maradjanak, szaladtak a tankok mellett egy darabot, hogy legalább kezet szoríthassanak a katonákkal.

Végre néhány harckocsi kivált az áradatból és megállt a nyárfák alatt. Az egész városka odaszaladt. Ezek hát valahára hozzájuk jöttek. Most buggyant ki az évek óta felgyűlt keserűség a szívekből, szótlanul ölelték át a vörös katonákat. Mikor aztán megindult a beszéd, a sok dicsérettel szinte zavarba hozták a harcosokat, akik nem találtak ebben semmi rendkívülit.

Franta Lebeda is ott állt az egyik csoportban. Csak ő mondott összefüggő szavakat ezekben a percekben, mert tudott oroszul. Aztán észrevette, hogy a katonák mind egy pontra néznek: parancsnokuk lépett a körbe. Egyenesen Frantához fordult és azt kérdezte, mi van a Hydrákkal? Hány német maradt ott és hol bújnak az SS-ek? Pepa Hovorka előretolakodott. Ez az ő hatásköre, nem tartozik Lebedára.

— Nekikmegyünk? — kérdezte és pisztolyával hadonászott.

A parancsnok félig elfordult és keresztülnézett Pepán.

— Bugyet — mondotta.

Pepa odáblépett s elhallgatott. Kecka lelkesedéssel figyelte Pjotr Iványics rövid parancsait, gyönyörködve hall-

gatta, pedig nem is igen értette a szavakat. A szovjet katonák felugrottak a tankokra, indultak máris. Lebeda, Jindra, Mrázek és Kecka velük együtt kapaszkodtak fel. A harckocsik a hajnal első fényében eltűntek a Hydrák irányában.

— Ahelyett, hogy pihennének! — mondta Mrázek mama, leplezve Jindra miatti aggodalmát. De hiszen most *azokkal* van. Gondolatában felrajzolt a sokezer kilométer, amennyit idáig meg kellett tenniök, pedig az ő házájuk akkor már szabad volt. Tovább ontják a vérüket, tisztán, önzetlenül.

A kanyarulatban még látni lehetett, hogyan ugráltak le az első katonák a harckocsikról. A záluzsiak kis csoportja lépésben ment mögöttük. Több oldalról, akár a mennydörgés, egyszerre szólaltak meg az automaták, gránátok fűtyültek, ropogott a gépfegyver.

Kisvártatva már vissza is fordultak. Csak szórványosan halatszott még egy-egy sorozat lövés. Kifüstölték az SS-fészket, most már csak át kellett fésülni a terepet.

Pjotr Iványics két tiszttel, meg Lebeda, visszatértük után azonnal összeültek a forradalmi bizottsággal az egyik házban. Pjotr Iványics közölte, hogy a gyárat katonai parancsnoksága alá helyezi mindaddig, amíg a csehszlovák hadsereg átveszi tőle. Vodkával koccintottak egymás egészségére, vége-hossza nem volt a vidám beszélgetésnek. Kecka szíve szerint ivott, többet is, mint illik, hamarosan aztán se látott, se hallott. Pjotr Iványics ragaszkodott ahhoz, hogy a „bábuskák” is vegyenek részt az áldomásban. Az asszonyok köröskörül a fal mellé ültek, ennivalót hoztak, nevetgéltek, évdöttek, néha könnyeiket törülgették. Kint megszólalt a harmonika, a katonák énekelni kezdtek. Már nem esett lövés. Benn is elült lassan a beszélgetés gyors zsibongása; hallgattak és jól érezték magukat.

Egész váratlanul, egyszerre azt kérdezte Pjotr Iványics: — A sto benzin?

Ez talált. A nemzeti bizottság tagjai fészkelődni kezdtek. A nagy örömben teljesen megfeledkeztek a benzinnről. Nem is sejtették, mi a teendő, hiszen egyikük sem ismerte a gyártás titkait. Lebeda Franta körülnézett, végül kijelentette, talán két-három hónap alatt rendbe lehetne hozni a gyárat. Talán.

— Nyet, — mosolygott Pjotr Iványics és Franta vállára tette a kezét — két hét alatt.

Jindrának, meg Jirzsinek felragyogott a szeme.

— Fiúk, ez felhívás — kapott a szón Kecka is, egyszerre teljesen kijózanodva. Arca kisimult, füle kipirosodott. Felállt,

kihúzta sovány nyakát és kitört belőle: — Bugyet! — ahogyan azt Pjotr Iványicstól hallotta.

Mind feléje fordultak, hirtelen csend lett s Kecka legszívesebben az asztal alá bújt volna, annyira megijedt tulajdon mérészségétől. De Pjotr Iványics odalépett hozzá, megrázta a kezét s megcsókolta mindkét arcán. Így Kecka, bár azt se tudta, hogyan, kötelezettséget vállalt mindannyiukért, hogy tizennégy nap múlva ömleni fog a benzin. Pjotr Iványics ezután elbúcsúzott és elment katonáihoz.

Elsőnek Jindra Mrázek kapott észbe, felállt, megigazgatta ruháját és azt mondta:

— Hát akkor el is kezdhetjük, ugye?

A feszültség, mely átfogta a társaságot, kissé felengedett.

— Holnap megválasztjuk a Hydrák üzemi bizottságát — kezdte Lebeda határozottan. — [Kár, hogy már annyi fiatal visszament a falujába. Néhányan Prágának mentek segíteni.

— Fel kell haitanunk mindenkit, aki itt maradt. Befogjuk a németeket is, amíg el nem tűnnek. Ők az okai ennek a disznóságnak, hát most segítsenek!

— Igaz.

— Kiáltványt kell kibocsátani.

— Már kinyomattuk.

— Igen, de az a kiáltvány a csehszlovák néphez szól, éppen most ragasztja ki Kohout. Nekünk pedig olyasmi kell, ami a Hydrákra vonatkozik! Meg kell írni, hogy most már szabadok vagyunk, elég a beszédből, gyerünk dolgozni, mert új harcba megyünk. Mindenki álljon munkába, hogy megindulhasson a gyár. Ilyesvalamit. Meg kell írni, mennyire fontos a mi számunkra a Hydrák. A németeknek azt kell mondani, hogy így jóvátehetik, amit ellenünk elkövettek, különben másképp vesszük elő őket! Jindra már előkészítette ezt a kiáltványt, javasolom, hogy most már vegyük birtokba azonnal Hüttl nyomdáját. Tonda Mrkos ott dolgozik, vezesse ő a vállalatot! A rendelet arra is terjedjen ki, hogy a németeknek le kell adniuk a fegyvert, autót, motort, kerékpárt és egyebeket.

— Mi lesz a volt hadifoglyokkal?

— Tessék, minden a mi nyakunkba szakadt!

— Állítólag jön valami vegyes bizottság, aztán átveszi őket.

— Akkor ezzel nincs baj! Jirzsi Lebeda intézze el valahogyan, őt majd megértik. A foglyok maradjanak a táborokban, amíg értük jönnek...

— A nemzetőrség felkészült már?

— Néhányan már őrséget állnak a Hydrákban. Azt mond-

ják, hogy odabent még mindig rejtőznek németek, csak most kezdenek előbújni.

Akkor gyerünk — kiáltotta Jindra. Kinyitotta az ablakot, kiugrott, Jirzsi utána.

— Fegyveretek van? — szólt utánuk valaki.

A nyitott ablakon aranyló hajnali fény világított be. A virágillat széles hullámokkal úszott a levegőben. Fűtörészett a feketerigó.

Bent a szobában ismét elcsendesedtek az emberek. Az ablakhoz sereglettek, beszívták az édes virágillatot. A forradalom, a szabadság nem oly egyszerű, — de érezték, a föld már közelebb került hozzájuk, mert szabad és az övék! Felfigyeltek a föld szavára; a tavaszi föld friss üzenete feloldotta bennük a nagy változás aggódó izgalmát.

Két kezükkel munkálják majd a földet, közösen építenek rajta, közös lesz a küzdelem, közös a gond és az öröm.

Ember, jusson eszedbe, hogyan éltél eddig!

Tiéd a föld.

Senki el nem veheti tőled és téged sem szakíthat el tőle senki.

Mi és a földünk egyek vagyunk.

Egyetlen mosolyba olvadt össze a föld és a nép.

— Fiúk, ki lesz az első a kapuknál?! — kiáltotta valaki.

Kirohantak valamennyien.

2

A HYDRÁK kapuinál találkoztak, kis csoportokba verődtek és besereglettek az üzembe. A bejáratnál Pjotr Iványics üdvözölte az ifjakat. Már ott álltak a nemzetőrség tagjai, borostás állal, automatával a vállukon. A fasiszták lehorgasztott fejjel, zavarodottan lézengtek. Távolról mindez szinte temetési menetnek hatott. A Hydrák feküdt a ravatalon, előtte kis csoportokban a gyászoló gyülekezet, odébb pedig az idegenek. Franta Læbeda körül csoportosultak a legtöbben. Az arcok ünnepélyesen ragyogtak, mind a kapu felé tekintettek és jelezték sorra az érkezőket. Valaki tréfálkozott, mosolyogtak rá, egészében azonban különösen meghatottan érezték magukat. Pepa Hovorka fegyveresen szaladgált s rémítgette a németeket.

Csehek alig voltak hatvanan. Nézték az acélsodronyok ösz-

szecsavarodott tömegét, az eltorlaszolt utakat, a megsérült hidakat, a sok szétrombolt óriási gépet. Rom és pusztulás mindenütt, elhagyatottság, néma csend. És a csend terjedt és betakart mindent. Franta fülét bántotta ez, de mégis elmosolyodott. Akár hiszed, akár nem, az acélnak ebből az őserdejéből tizennégy nap mulva megered a mi benzinünk! Ha egyedül van, Franta bizonyára kiölti nyelvét az óriás romra. Szerencsére nem volt egyedül. Hatvanan álltak ott, ahol azelőtt ezrek dolgoztak.

Franta egy ládára mászott, körülötte a csehek, vele szemben néhány száz német. Már égetni kezdett a nap, Franta mélyet lélekzett. Orrába csapott a Hydrák régi, ismerős szaga. De hiszen akkor nem halott ez a szörny!

A kék égre nézett, azután a többiekre, s beszélni kezdett. Tudta, most meg kell magyaráznia, hogy csak a munka a fontos, minden egyéb lényegtelen. Mindennél fontosabb, hogy benzinjük legyen, saját benzinjük! Bűn volna halogatni a munkát. A gondolat Franta szívébe markolt, igyekezett szavakba önteni. Egyszóval a benzinnek meg kell lenni! Még nem tudta, hogyan fogják megcsinálni, de tudta, hogy meglesz. A németeknek röviden megmondta, hogy a nácizmus megbukott. Az üzem katonai vezetése a Vörös Hadseregé, egyébként a csehek vették át. Semmi baj nem éri azokat a németeket, akik itt maradnak és tovább dolgoznak. Helyükbe fokozatosan csehek lépnek. A szabotázszt halállal büntetik a helyszínen.

A megrémült fasiszták megígérték mindent.

Eddig hát eljutottak.

Franta újból körülnézett. Az üzemi őrség feszes tartásban énekelni kezdte a cseh himnuszt. Utána elénekelték a szovjet himnuszt. Pjotr Iványics mondta a szöveget.

Ezután Pepa Hovorka lépett fel a ládára. Szeme fénylett. Tüzes beszédet mondott, fegyverét közben sem tette le a kezéből.

— Az elején kell megfogni a dolgot — kiáltotta. — Itt olyan üzem lesz, hogy akárki megnézheti! Ne féljeteK, ennivaló lesz elég, lakást is kaptok, mindent, ami kell. Én mondom ezt és amit én mondok, az úgy van.

Kecka megrántotta Pepa nadrágját. Ott ült a láda sarkán, épp a lábánál. — Pepa, ne beszélj annyit, jelentsd be inkább a választást!

— Most pedig megválasztjuk az üzemi bizottságot, ahogyan azt a prágai rádióból hallottuk. Demokratikusan választott képviselők fogják védeni a munkások érdekeit, én...

— Pepa, olvasd fel a jelöltek jegyzékét,

Elnökül Franta Lebedát ajánlották. Franta a fejébúbjáiig elvörösödött.

— Köszönöm nektek. Úgy gondolnám, inkább egy fiatalabb elvtárs legyen az elnök. Én tulajdonképpen kovácsmester vagyok, szeretnék is az maradni. Ha akarjátok, mint régi elvtárs, szívesen segítek mindenben. Elnökül Jindra Mrázeket javasolom.

— Ne bolondozz, Franta — kiáltotta valaki, de ő már Jindrát kereste. Jindra nem volt ott, ezért távollétében választották meg. Ezután a választás már zavartalanul folyt le. Mourek a végén ragaszkodott ahhoz, hogy Franta Lebeda legalább mint rendes tag vegyen részt a bizottság munkájában, Frantának ezt már el kellett fogadnia. Ekkor jelent meg Jindra és Jirzsi, mindketten fülíg nyomdafestékesen, ölükből nagy papírivekkel.

— Üdvözlét, elnököm — köszöntötte Kecka. — Téged választottunk, most foglald el a helyed!

Jindra kissé meghökkent.

— Köszönöm, elvtársak — mondta és a papírokat lerakta a földre. — Én azt mondom, lássunk munkához. Az embereket a szükséghez képest úgy kell beosztani, hogy mindenhová jusson valaki, amíg erősítést kapunk. Gruber elvtárs itt van? Hívjátok ide és mondja meg nekünk, melyik részlegből hány német van itt. Csoportokra osztjuk őket és közülünk mindenki kap egy-egy csoportot.

Gruber mérnök alakja feltűnt a tömegben. Arca festékes volt, válla poros.

— Mit gondol, mikor indulhatunk? — kérdezte tőle Jindra.

— Elnök úr, azt hiszem, tizennégy nap alatt lehetetlenség ezt megcsinálni. Ha a műszaki feladatokat tekintjük...

— Tizennégy napot mondtunk.

— De elnök úr...

— Tizennégy nap!

— Kérem.

— Azt akarom, hogy minden rendben menjen. Mondja ezt meg az embereinek is.

— Kérem.

— Legelőbb is a munkahelyeket kell annyira rendbehozni, hogy dolgozhassunk. Most menjenek a romokat eltakarítani, küldjön oda embereket. Ma hétig tart a munkaidő.

Gruber visszament a németekhez, azok elindultak lassan a kijelölt munkahelyekre. A csehek csatlakoztak hozzájuk. Az

üzemi bizottság tagjai ott szedték a romokat, ahol valamikor a főútvonal húzódott.

— Ki van itt közöttünk, aki ért a fuvarozáshoz? — kérdezte Jindra útközben.

— Én kőműves vagyok, de az autószereléshez is értek — mondta Mourek.

— En ugyan a pótkocsin jártam, — tette hozzá Lebeda — de értek a fuvarozáshoz is.

Elindultak, aztán megállapodtak. Nézegettek szerte-szét s próbáltak valami rendet teremteni az elhajlott acéltraverzek erdejében, a megnyomorított csövek és a szétszórt téglák között. Kohout az egyik csőbe rúgott, mely keresztbefeküdt az úton.

— Ezt a halálodig sem hozod rendbe! — kiáltott fel, karjait széttárva.

A csőből piszkos folyadék ömlött a lábára.

— Ez mi a nyavalya?! — ugrott hátra ijedten s rángatni kezdte nadrágját. Égési sebek támadtak a lábán.

— Ügylátszik fenol, ilyen sebeket már láttam. Azonnal menj vissza Zimához.

— De hiszen az tűzoltó!

— Elsősegély tanfolyamot végzett, más nincs itt. Eredj csak, Kecka majd veled megy.

— Gyerekek, ez a dzsungel!

— Eredj már!

— Most jut eszembe, gondolt már valaki az aknákra?

— Én láttam azokat a kis sárga ládákat, fenn vannak még a hidaknál. Gondoltam is sokszor, mi lenne, ha valamelyik német a fejemre dobna egyet...

— Valahol biztosan meglesz az aknásítási terv.

— De hol?

— Megtalláljuk.

A távolból lövések hangzottak.

— Ügylátszik, rajtacsíptek valakit.

— Az se volna csoda. Befordulsz itt túl a sarkon s már senki se talál meg.

— Csend legyen, fiúk — intett Hovorka az automatával.

— Azt hiszitek, valami baj lesz Kohouttal?

— Allighanem kórházba kell vinni.

Körútjukról késő délután tértek vissza. Kecka a 202-esnél várt rájuk, ott, ahol azelőtt Gemse székelt. Ebben az épületben voltak az irodák, a ház alig sérült meg, csupán a berendezést rabolták el. Kecka petróleumlámpát kerített, arra az esetre, ha nem lenne áram. Jelentette, hogy Kohout otthon fekszik, károm-

kodik az ágyban és azt üzeni, várjanak mindennel, amíg rendbejön.

Körüülték a nagy tanácskozással. A padlót papírok borították, közöttük Gemse üres palackjai.

Jirzsi Lebeda hozzálátott rögtön, hogy összeszedje a papírokat.

Ez volt az üzemi bizottság első ülése. Zavarukban azt se tudták, hová tegyék a kezüket, egyik az asztalon babrálgatott valamit, a másik eldugta az asztallap alá. Nem néztek egymásra, Pepa Hovorka cigarettát sodort, Jindra előtt egy névsor feküdt, azt vizsgálgatta.

— Hát eddig eljutottunk volna — állapította meg Franta Lebeda.

Egy pillanatra csend lett.

— Tudja valaki, mit csinál ilyenkor egy üzemi bizottság?

— Azt hiszem, ez az, ami azelőtt az igazgatósági ülés volt. De azért mégis más...

— Nem igazgatóság, inkább üzemvezetőség.

— Olyan igazgatóság-féle, csak ez a munkásság szerve.

— Azt hiszem, az elején mindent nekünk kell csinálnunk.

— Így is van rendjén. De az ellenőrzés mindennél fontosabb!

— Azután bizottságokat fogunk alakítani.

— Miféle bizottságokat?

— Hát beszerzési, szociális, egészségügyi bizottságokat, meg ilyeneket...

— A bizottság nem lehet egy ember, mert akkor nem bizottság.

— Az elején az se baj. Lesz olyan közöttünk, aki két bizottság helyett is dolgozik majd.

— Fontos, hogy minden a mi kezünkön menjen keresztül.

— Van bélyegzőnk?

— Bélyegző kell, mert különben az írás nem hivatalos.

— A szomszéd házban volt egy német gyerek, az mindig egy kis nyomdával játszott. Tudjátok, olyan keret, meg gumbetűk. Holnap majd elhozom, abból összeállítjuk a bélyegzőt.

— Azt hiszem, Mourek kereshetne valami használható járművet. Egy kis benzin még van a tartályokban, sürgősen be kell menni Prágába a minisztériumba, hogy adjanak szakembereket, vállalatvezetőt és különben is el kell mondani, mi itt a helyzet. A rádióban felhívást teszünk közzé, hogy emberekre van szükségünk.

— De hol szerzel nekik ennivalót? Ellátásunk jóformán semmi, készlet meg csak annyi van, amennyit megmentettünk.

— Erről már ma reggel beszéltem Pjotr Iványiccsal. Adnának nekünk annivalót az első két hónapban, benzinért cserébe. Ha megindul az új benzin, mindjárt egyenesben leszünk.

— Rendben van, megyünk holnap Prágába.

— A lakásokról szeretnék még valamit mondani — szólalt meg Hovorka Pepa. — Ez a legfontosabb dolog, amiről gondoskodnunk kell. Hajlandó vagyok magamra vállalni a dolgot és rendet csinálni, legelőször persze a Telepen. Most már lesz ott üres német lakás, elintézzük pár nap alatt mindent. Biztonságba kell helyezni a nemzeti vagyont, az ilyesmit pedig nem csinálhatja lágyszívű ember. Ehhez hang is kell.

— Próbáld meg, Pepa.

— Hogy-hogy próbáljam meg? Ha elkezdem, be is fejezem.

— Azt mondta az elnök, próbáld meg, akkor ne ellenkezz. Légy fegyelmetes.

— Most még valamit, de senki ne vegye személyes sértésnek! Azért mondom, hogy később ne tesszünk szemrehányást egymásnak. Ha tiszta munkát akarunk végezni, először magunk között teremtsünk rendet. Gondoljátok meg, nem lenne-e jó, ha mindegyikünk megfontolná magában, azután visszajönne és megmondaná, én erre a helyre alkalmas vagyok, arra nem vagyok alkalmas.

— Nehéz ügy.

— Persze hogy nehéz. Ha Mourek visszagondol, hány szívet tört össze, akkor valóban nehéz. Nyomja az embert a lelkiismeret.

— Arra gondolsz, hogy valaki megingott, vagy más hasonlóra?

— Én azt hiszem, számárság az emberekben vájkálni, most más gondjaink vannak.

— Ez nem vájkálás. Elhiszem, hogy valamennyiünknek rendben van a szénája, de ennek meg kell lennie a biztonság kedvéért. Később erre úgyszor kerül, de már most is kár származhatik belőle.

— Én úgy látom, valaki itt fontoskodni akar.

— Nem igaz. Jindrának van igaza, meg kell tennünk. Akinek tiszta a lelkiismerete, nem kell félnie.

— Az előbb itt arról volt szó, hogy nem személyeskedünk.

— Az ördögbe, csak nem fogunk veszekedni!

— Mourek, te meg akartad nézni, van-e kocsid. Még azt sem határoztuk el, ki menjen Prágába holnap.

— Frantának és az elnöknek kellene mennie. Ti ketten értitek legjobban az ügyeket.

— Ki szavaz mellette?

— Valamennyien.

— Nem kellene erről az ülésről jegyzőkönyvet felvenni?

Úgy tudom, ez a szokás.

— Majd holnaptól kezdve.

— Maradt itt valami írógép?

— Kettőt találtam, azokat beraktam a páncélszekrénybe.

Német gépek, még át kell alakítani a betűket.

— Egy üzemképes teherautót kellene felhajtanunk. Elmen-
nénk vele a környékre, munkásokat szednénk össze.

— Miből akarod őket kifizetni?

— A pénztárban maradt még valami pénz. Kezdetnek elég lesz.

— Ki ért itt a könyveléshez?

— Az sem olyan nehéz. Az egyik oldalra beírod azt, amid van és amit kapsz, a másikra meg, amit kiadsz. Emiatt ne fájjon a fejed! Itt leszek én, amíg kapunk egy könyvelőt.

— Rendben van. Szerezz magadnak egy olyan könyvet, amilyen kell.

— Még azt akartam megkérdezni: mi is dolgozni fogunk a Hydrákban?

— Miért, te mit gondoltál? Csak az irodában akarsz üldö-
gélni? Ha lesznek munkások, minden megváltozik, de most még
mindenben részt kell venni. A Hydrák nem sétatér.

— Kérdezni azért szabad, nem?

— Különben is a Hydrák megszűnt, a Hydriawerke már
nem létezik.

— Ez igaz. Az ember nem is gondol rá, csak mondja.

— Mi legyen a neve ezután?

— Nem tudom. A Vörös Hadsereg szabadított fel bennün-
ket, azt gondolom, róla kellene elnevezni.

Franta Lebeda gondolataiban Andrejko alakja tűnt fel.
Szinte látta égszínkék szemét, ahogyan kérdezi: — Sztálin
jeszty? — Torka elszorult, egy szót sem tudott szólani, csak sui-
togta: Sztálin jeszty. — Mikor összeszedte magát, vidám arco-
kat látott maga körül, s olyan zsongást hallott, mint valami mu-
latságon.

— Nagyszerű. Nekem ez tetszik a legjobban.

— Mindjárt mondtam, ez az igazi.

— Tudjátok, ha ezt a nevet hallom, mindig valami nagyot,
valami dicsőt érzek.

— Sztálin-művek.

— Ez az. Sztá-lin-mű-vek.

— Pajtás, ez jó.

— Milyen jól hangzik: Sztálin-művek. Mi a Sztálin-művektől vagyunk. Hová mész? A Sztálin-művekbe. Most ülésezik a Sztálin-művek üzemi bizottsága. Csak el ne bízzátok magatokat, fiúk.

— Nem tudom, nem sértés-e, ha szétrombolt gyárat neveznek el Sztálin elvtársról.

— De hiszen felépítjük!

— Olyan gyár lesz, mindenki megcsodálja!

Valaki kinyitotta az ajtót, kinn a folyosón sötét volt, idebenn csak úgy marta a füst a szemeket.

Pepa Hovorka felállt, kezében az automatával.

— Mégis csak itt vannak! — szólalt meg egy mély hang és Lebeda mama toppant a terembe. Egyik kezében egy roppant szatyrot tartott, a másikban kézilámpást.

— A többiek a lányok után mászkálnak, meg a kocsmában ülnek, ti pedig itt kuksoltok, mint a baglyok. Reggelig akarjátok húzni? Hoztam egy kis ennivalót.

— Már nem is érdemes lefeküdni.

— Igen, csak hogy innivalónk nincs.

— Hát én megyek, jóéjszakát! Ez a zöldfülű jöjjön haza néha, az öreg is megnézhetné egyszer-egyszer, mi van otthon!

Lebeda mama mögött bezárult az ajtó. A fiúk mosolyogtak, örültek, hogy valaki gondoskodik róluk. Rágyújtottak és folytatták a tárgyalást.

MÁR DÉLELŐTT VOLT, de Mourek még mindig a kocsai alatt feküdt s a gépen babrált. A kisfia szaladgált körülötte, mint egy kölyökkutya, kézreadogatta a szerszámokat. Nehéz döntés előtt állott az éjszaka Mourek. Talált ugyan két üzembépes Wanderert, az egyiknek azonban a karosszériáját lőtték szét, a másiknak meg kihagyott a motorja. Úgy döntött aztán, hogy a rossz karosszériát cseréli ki.

Mégsem indulhattak aznap. Mire Mourek végre megtalálta Lebedát, Jindra nyomtalanul eltűnt, ha meg Jindra állt útrakészen, akkor Lebeda hiányzott. Mourek össze-vissza szaladgált, közben látta, hogy több helyen is hozzáláttak a komoly munkához, mindenfelől buzgó kopácsolás hallatszott.

Másnap reggel végre útrakeltek. Hajnalban Franta és Jindra is hazaugrott egy percre. Jindra egyenesen a kút alá ment és Mrázek mama — elnök ide, elnök oda — jól megmosdatta. Hiszen Prágába megy a fia!

Franta Lebeda végre megszabadult hétnapos szakállától. Kegyetlenül vérzett, káromkodott is pogányul. Lebeda mama

folyton ott lábatlankodott körülötte, mert a hevenyészett kis kunyhóban alig volt hely. El is határozta Franta, hogy valami rendesebbet épít, amint csak ideje engedi. A fehér ágyon Frantát tiszta ing és fekete ünneplője várta; ezt viselte az esküvőjén is. A bombatámadás után úgy kellett kiásni a pincéből.

Az udvaron Lebeda mama nagy igyekezettel fényesítgette férje ócska cugoscipőit. Franta felöltözött. Lógott rajta a ruha, nyakán lötyögött a bő keménygallér.

— Már pedig én így nem megyek — jelentette ki határozottan. — Nem vagyok én maskara.

— Mégsem mehetsz csavargó módjára!

— Nem parádéból megyek. Ha nem kellek úgy, ahogy vagyok, akkor hagyjanak békén.

— Mégis csak Prágába mész, Franta, a minisztériumba... Mit adnék érte, ha én mehetnék — ennyi év után... Én bizony kicsípném magam!

— Bolond vagy te, mama — morogta Franta.

Lebeda mama elhallgatott. Franta kezéből sorra kihullottak az öltözködés apró tartozékai. — Átkozott élet! Legszívesebben nem is menne.

— Marzszenka...? — szólalt meg kis idő múlva.

De válasz nem jött.

— Marzszenka... keféld le hátul ezt a mundért...

Már jött is Lebeda mama a kefével.

— Valaminek nekidöltél, Franta — mondta csendesen. Franta simogatást érzett sovány hátán.

Egy autó állt meg a kunyhó előtt. Az ajtón Jindra lépett be.

— Megyünk — intett Frantának.

Franta feltette fekete kallapját, de mindjárt le is vette és feltűnés nélkül a székre rakta. Jindrának partizán külseje volt, nem lehet ő sem kalapban.

— Indulunk, mama!

Lebedané útravalót adott Jindrának és már ki is léptek az ajtón. A kis kertben Franta lehajolt, letépett két virágot, az egyiket gomblyukába tűzte, a másikat Jindrának adta. A kormánykeréknél Mourek integetett.

— Üdvözlöm Prágát és jó munkát! — kiáltotta Lebeda mama, de már messze jártak.

A nap most kezdte felinni a reggeli ködöt, lágyan símult a hullámos tájhoz és odatámaszkodott a Középhegység magányos lejtőihez. A kocsí hűtőjén lengett a kis cseh zászló, a motor zümögött.

Prága felé vitt az út. Az árkokban gépkocsik, páncélkocsik és tankok heverték roncsokban. Helyenkint, kis csoportokban,

báméskodók álltak. Az elhagyott autók kormánykerekeihez gyerekek telepedtek; szüleik meg azon igyekeztek, hogy a roncsokról leszereljék a még használható alkatrészeket. Felfúvódott hasú, döglött lovak feküdtek az út mentén, legyek nyüzsgöttek rajtuk. Emberek vonultak mindkét irányban, ki-ki aszerint, merre vélte megtalálni szerencsáját.

Többször megálltak, hogy a motor lehülhessen. — Felforr — jegyezte meg Mourek, de Franta és Jindra nem sok kedvet érzett a beszélgetéshez.

— Bár itt ülnhetne velünk Honza Král is — szólalt meg egyszerre Jindra. Lebeda szeme elsötétült.

Egyszerre tágas völgy tárult fel előttük, házsorok következtek mind sűrűbben, és hirtelen a távolban megpillantották a prágai várat. Ekkor már sínek között hajtottak, fejük felett leszakított villamos vezetékek lógtak, a házak falában lövésnyomok látszóttak. Zászlók lengtek a szélben. Szovjet katonák táboroztak a tereken, mindenfelé embertömegek tolongtak. Ragyogtak az arcok, ünnepélyes hangulat uralkodott.

Mikor az első barikádhoz értek, meg kellett állniuk. Jindra kiszállt és figyelte, hogyan rakja vissza egy kis csoport szem-melláthatóan megtört német az utca köveit oda, ahonnan azokat kiszedték. Egy cseh nemzetőr ügyelt rájuk, vállán automatával. — De jó is lehetett nyíltan harcolni a fasiszták ellen, fegyverrel a kézben, gránátokkal a tankok ellen, s bajtársakkal a hátad mögött! — Saját partizánváltáról egészen megfeledkezett közben.

A levegőben még áramlott a harcok pora. Gyerekek labdáztak egy német sisakkal. A járda szélén kis virágcsokor hevert, mellette egy krétával rajzolt kereszt látszott és a felirat: — Marzsenska Loudová, elesett a hazáért.

Mourek kézenfogta Jindrát és figyelmeztette, tovább kell menniük.

Amikor végre rátaláltak a keresett épületre és beléptek, csak úgy kongott az ürességtől. Vártak, amíg zajt hallottak valahol. Elindultak a hang után. Az emeleten sürgő-forgó emberekkel találkoztak, akik nagy aktacsomókkal ajtóról-ajtóra futkostak és parancsokat osztogattak egymásnak.

— Azt hiszem, helyben vagyunk — mondotta Lebeda.

Ott álldogáltak, de senkisémm törődött velük.

— Halló — kiáltott Jindra egy nőre, aki körülöttük kerिंगett. Az alig nézett rá, de a fiú tekintetében volt valami, ami megállásra készítette.

— Mit óhajt?

— A Sztálin-művektől vagyunk.

— Ityet nem ismerek.
— Azelőtt Hydriawerke, Moszt mellett.
— Sztálin-művek? Van engedélyük, hogy ezt az elnevezést használják?

— Nincs.
— Akkor szerezzék meg.
— Nem ezért jöttünk. A miniszterrel akarunk beszélni.
A nő rámeredt. — Nincs időm — mondta és az egyik szobába menekült.

Jindra intett társainak, mindhárman követték és beléptek a szobába.

— Itt van a miniszter? — kérdezte Jindra élesen.
A széles íróasztalnál ülő férfi felemelte fejét.
— Nincs itt, de én helyettesítem. Miről van szó?
— Jelentést teszek, elvtárs, a gyárunkról. Azelőtt Hydriawerke, most Sztálin-művek, Moszt mellett.
— Ismerem. Sztálin-művek? Önök nevezték így el?
— Mi.
— Szép kis ügy. A hivatalos elnevezés: Csehszlovák Üzemanyaggyártó Vállalat. Ha jól tudom, benzint gyártottak ott.
— És fognak is.
— Bonyolult dolog. Nem jöhetnének holnap?
— Nem, még ma haza kell mennünk.
— Úgy értesültem, az üzem legnagyobb része rom.
— Igaz, de felépítjük. Tizennégy nap múlva indulni akarunk.

— Tizennégy nap múlva? És tulajdonképpen milyen minőségben vannak itt az urak?

— Az üzemi bizottság elnöke vagyok, az elvtársak pedig az üzemi bizottság tagjai.

— Ezek szerint üzemi bizottságuk már van. És hányan vannak tulajdonképpen?

— Nem vagyunk sokan, de már dolgozunk. Hogy hogyan indulunk meg, az már a mi dolgunk. Evvel ne törődjék. De itt vannak a formalitások...

— Mit ért ezen?

— Például vállalatvezető kirendelését.

— Ez már megtörtént, de figyelmeztetem, ez nem formalitás.

— És ki a vállalatvezető?

— Sajnos, emlékezetből nem tudom és lássák be, most nem kereshetem ki.

— Szakemberekre van szükségünk.

— Nézzék, uraim... A szakembereknek az a véleményük, hogy...

— Nekünk olyanok kellene, akik dolgozni fognak az üzemben!

— Uraim, nincs értelme további vitának. Önök is elismerték, hogy az üzem le van rombolva. Még nem ismeretes, kifizetődik-e a rendbehozása. Kérdés, sor kerül-e rá egyáltalán.

— De hiszen mi már dolgozunk! Rendbehozzuk, ezt csak bízzák ránk, mit értenek maguk ehhez!

— Ezt a hangot kikérem magamnak. Az ügyről referálni fogok a miniszter úrnak. Csak annyit mondhatok, tartsák rendben az üzemet, hogy szét ne essék. Aligha lesz belőle valami. Volt szerencsém, uraim.

— Ez nem járja. Engedjen a miniszterhez.

— Gyere, Mourek, ennek nem sok értelme van. Köszönöm, még látjuk egymást. Ajánlom magamat.

— Várianak egy percig, — szólalt meg a szomszédos asztalnál egy férfi, aki eddig hallgatott — lemegyek magukkal a lépcsőn. — Eddig nem is vették észre. Mind a négyen kimentek a folyosóra.

— Hlousek vegyészmérnök vagyok. Amit az imént mondtatok, nagyon érdekes volt. Azt hiszem, óriási dolgot vállaltok, ha tizennégy nap alatt benzinhez akartok jutni. Ha sikerül, remek fiúk vagytok. Vele ott benn ne törődjete. Azt hiszi, bolondok vagytok, a bolondokat pedig nem szereti. Nekem az a véleményem, hogy néha nagyon is szükséges egy kis bolondság. Kérlek, vigyetek magatokkal. Körülnézek nálatok.

— Mit szóltok ehhez a mérnökhöz, fiúk? Ilyen kell a Sztálin-műveknek.

— Mikor indulhatunk? — kérdezte Hlousek.

— Amikor tetszik, mi várhatunk.

— Akkor induljunk máris.

— Most mindjárt?

— Most mindjárt. Csak bejelentem itt és felhívom a feleségemet, hogy nincs megyek haza.

— Mourek, indítsd el a masinát és megyünk. Útközben még megállunk a rádiónál.

V IDÉKEN gyorsan száll a hír. Megjelentek az első, akik a Sztálin-művekben akartak dolgozni. Ott üldögéltek a bejárat-

nál, nézdelődtek. Időnkint támadásba indultak az ajtó ellen, amely mögött az öreg Lebeda a munkások felvételét intézte. Csak úgy zsidongott az iroda a legkülönbözőbb cseh és szlovák nyelvjárásoktól.

Kecka ült mellette. Már jól ismerte az üzemet, s az ő feladatává tették a munkahelyek beosztását. — Hogy hívnak és mit tudsz? — kérdezte mindenkitől. Az emberek beléptek, Franta felvette, Kecka meg beosztotta őket, adataikat Jirzsi jegyezte fel.

— Úgy látom, itt mindenki iparos és szakember — állapította meg Kecka az első félóra után.

— Ha majd a géphez kerülsz, valakinek fognia kell a kezdet, hogy le ne vágja. Ugye, iparos vagy te is?

— Az vagyok, fiatalúr — hangzott tört szlovák nyelven — de könnyű munkát kérek, mert beteg vagyok, meg nagy a család. — Az asztal alól bizonyítékul öt cigánygyerek lopakodott elő. — Ez itten Nákó, a legidősebb. Tessék nekünk adni munka, fiatalúr...

Felfogadták őket.

— Itt csinálják a benzint? — kérdezte valaki a hátsó sorokból. A tömeg morogva helyeselt. — Csak ezt akartam tudni, különben máshova mentem volna.

Az asztal előtt különféle emberek váltották egymást. Legnagyobbrészt fiatalok voltak. Néhányan hangoskodtak, a többség azonban szerényen viselkedett.

— Mi lesz az ellátással? Éhesen nem dolgozunk!

— Hol fogunk lakni?

— Mennyi lesz a kereset? Nehogy valami csalás legyen a dologban!

Ilyen kérdések visszhangzottak még hármójuk fülében, mikor estére az utolsó jelentkezővel is végeztek.

4

VÉGRE megérkezett Mosztba az első vonat. Éjszaka lévén, az utasok többsége a pályaudvaron várta meg a reggelt. Köztük volt Karel Hrázda, a gépész is, feleségével együtt.

— Milyen messze lehet? — tűnődött Hrázda.

— A rádió azt mondja, Záluzs, Moszt mellett. Közel lesz — mondta az asszony. —

— Reggel majd szerzünk kézikocsit.

— Ha meg nem szerzünk, együtt visszük a kosarat, mind-egyikünk egy-egy batyut és kész.

— Megbőllondultál, Helena! És ha baja esik a kicsinek?

— De mikor csak egy hét múlva esedékes, Karel.

— Várnunk kellett volna még.

— Minek? Hiszen annyira akartunk idejönni. Mindig nagyüzemben szeretttél volna dolgozni. Azt mondtad, egész sereg új dolgot tanulhatsz itt.

— Ez igaz.

Leültek a rakodó lépcsőjére. Az asszony férje vállára hajtotta fejét.

Kocsi reggel sem akadt. A csomagokat egy üzletben hagyták s gyalog indultak el. A völgyben csakhamar megpillantották a bányák tornyait, a gyárkéményeket, közbe-közbe egy darabka zöld mezőt... A háttérben szinte bástyaként állott a hegygerinc. Időnkint fenyőillatot hozott a szél.

— Ugye, jó lesz itt nekünk, Karel?

— Jó.

Azon tűnődött, milyen is lesz ez a gyár s helyes volt-e, hogy együtt jöttek máris. A távolban egy hűtőtorony látszott, mögötte három kémény emelkedett. Vegyszerek átható szaga váltotta fel a fenyőillatot. Most a szögesdrót mentén haladtak, mellette vágány húzódott, rajta felborult, összetört kisvasúti kocsik sora.

— Alighanem ez az.

— Gondolod?

— Bizonyos.

— Olyan, mint egy ócskavastelep.

— Alaposan lerombolták!

— Jó nagy üzem ez, Karel.

— Az.

— És furcsa is, ilyet még nem láttam.

— Tudod, ez az igazi vegyészet. Benzin. Nagyon érdekes.

Ebéd után értek az üzemhez. Hrázda beállt a sorba, soká várakozott, aztán felvették. Lebeda mindenkivel váltott egy-két szót, azért, hogy az új ember otthonosan érezze magát és ő, Lebeda, tudhassa, hanyadán áll az illetővel. Csak semmi hivataloskodás!

Hrázda megtetszett neki, amint az asztalhoz lépett és az első szavakat kiejtette. Megtudta tőle, hogy feleségével érkezett és rövidesen gyereket vár.

Ez lesz a Sztálin-művek elsőszülötte!

— Igaz ugyan, hogy a lakásokkal baj van s egyideig a táborban kell laknotok, de én majd gondoskodom arról, hogy kapjatok a telepen lakást. Keresd csak meg Pepa Hovorkát, ez az

ő feladata. Magyarázd el neki a helyzetedet, biztosan segítségedre lesz. Ha nem, gyere vissza hozzám.

Így újra útnak indult Karel Hrázda, Helena ott dőcögött mellette. Nem hagyta magát lerázni. Ment, hogy megláthassa új otthonát. Karelnak nem volt szíve megmondani, mennyire bizonytalan az. A Telep négyszögbe épített ikerházakból állt. Pepa Hovorka irodájára hamar rátaláltak. Kinyitották az ajtót. Felülről valaki éppen lekiáltott: — De sorba, különben mindenkit kihajítok! — Az emeletre vezető lépcsőn álltak és ültek az emberek. A lépcsőházban a legkülönbélebb áporodott szagok terjengtek. Az emberek sorban beléptek az emeleti irodaján, aztán úgy röppöltek ki, mint a puskagolyó. Helena a legalsó lépcsőfokra ült.

— Ez az asszony gyerekekkel van, engedjétek előre — mondta valaki.

Helena elpirult, mert a szemek kíváncsian fordultak feléje. Szédült, de mosolyogni próbált.

— Négy gyerek anyja vagyok, de velem nem tett kivételt soha senki — szólalt meg a sorban egy asszony.

— Én várhatok — mondta Helena csendesen.

— Nekem két gyerekem van, — szólott egy másik asszony — de azért előre engedem. Jöjjön csak, asszonyom.

Helena felemelkedett. Karel utána ment.

— Itt van a férje is. Intézze el helyette az!

Helena megállt, de Karel továbbvezette. Utat engedtek nekik.

— Ha legközelebb sorba kell állnom, én is ezt fogom csinálni — jegyezte meg az egyik férfi.

Ezeket Hrázdáék már nem hallották, mert az iroda ajtaja becsukódott mögöttük. Az íróasztalnál Pepa Hovorka ült. A szédült, zsírfoltos papirosokon sokatmondóan egy pisztoly hevert. Helena szédült, Pepa helyet kínálta. Amint leült, tekintete a sarokba tévedt, ahol egy halom üres szardíniás doboz utalt a folyosói rossz levegő forrására. Pepa követte Helena tekintetét.

— Itt a közelben felszabadítottam egy raktárt, ott találtam a halakat. Gyors, tápláló eledel. Nincs időm élelem után járni. Ti, ugye, szállást akartok. Látom rajtatok, és különben miért volnátok itt? Legfeljebb azért, hogy megkérdezzétek, hogy érzem magam és én azt mondhassam nektek, rosszul, nagyon rosszul. Gyilkosnak való munka. Látom, mennyi bajuk van az embereknek és nincs szívem ahhoz, hogy kidobjam őket. Ígérek valamit és azt gondolom, ezt az ügyet leráztam. Pedig tévedek. Másnap újra megjelennek, azokkal együtt, akik már egy nappal azelőtt itt voltak, meg azokkal, akik most jönnek először.

Megteszem, amit tudok. De már most meg kell mondanom, hogy hely nincs! Szívesen segítenék már csak az asszonyka kedvéért is. Ma már indítottam egy támadást, de amit sikerült szerezni, azt már el is foglalták. Így csinálom az ilyesmit: kimegyek a főútra, viszem az automatát, néhányat lövök a levegőbe és kiabálok: — Alles heraus, kifele mindenki! — Akkor aztán ellenőrzöm, nincs-e valamelyik németnek egynél több helyisége? Valakinél mindig találok. Meg aztán üresedik is. Egyik-másik elmenekül éjjel. Persze, ha a táborban akarnátok lakni, könnyebben menne a dolog. MenjeteK a 36/38-as táborba, egészen közel van a gyárhoz. Keressétek Voslápeket és mondjátok, hogy tőlem jöttök. Ő elintézi mára, holnap meg gyertek vissza. Indítok egy támadást, kizárólag a ti kedvetekért, valami csak lesz belőle. Nem valachiaiak vagytok ti? Azt hittem. Remek szilvapálinkát főznek ott... Meginnék egy kupicával. De nem baj, ha már nem ihatom, legalább füstölök. Gyilkosnak való munka... Köszönöm, ez jól jön... Jó szívnivaló, hol szedtétek? Nagyobb mennyiség is érdekel, természetesen pénzért. Hát akkor nézzetek be holnap.

Karel és Helena elment.

— Soká tartott! — jegyezte meg valaki odakint.

— Kaptatok?

Helena tagadólag rázta fejét.

— Mindjárt tudtam, a Pepát nem lehet félrevezetni, igazságos ember az! — vetette oda egy asszony.

Hrázdáék kiléptek a friss levegőre. Az asszony homloka gyöngyözött a verítéktől, lábát ólomsúlyúnak érezte.

— Most eszünk egyet — mondotta hősiesen. Nem akarta, hogy Karel elcsüggedjen, ilyenkor hasznos dolog az evés. Letelepedtek az árok partján és kicsomagolták az ennivalót. Közben nézdelődtek.

Lassan lenyugodott a nap és gyenge pára szállt fel. Emberek jártak-keltek körülöttük.

— Hát próbáljuk meg a tábor?

— Mehetünk, csak egy kicsit még pihenjünk.

— Hidd el, a legszívesebben már nem élnék.

— Vedd csak a táskát és menjünk.

A 36/38-as tábor messziről jóformán elhagyatottnak látszott. Amikor aztán közelebb értek, lárma csapta meg a fülüket. Nevetés meg veszekedés zaja keveredett. A kapunál nagy halom gőzölgő hulladék gyűlt össze. Némely ablak mögött már világságot gyújtottak. Az egyik ajtón kilépett valaki, homlokát a falhoz támasztotta és hányt. Kissé odébb egy másik ajtó pattant fel, egy rendetlen ruhájú nő ugrott ki visítva, utána egy férfi.

Hrázdáék mellett más férfiak haladtak el. Megálltak és szemügyre vették a házaspárt. Kisvártatva az egyik ledobta cigaret-táját és hozzájuk akart lépni.

— Menjünk innen, Karel — szólalt meg hirtelen Helena és elhúzta férjét. Apró, nehézkes léptekkel igyekezett kijutni. Hrázda kézenfogta és együtt mentek tovább. Valaki utánuk kiál-tott. Visszanéztek és látták, két férfi bámul utánuk a kapuból. Helena fáradtan leült az útszélén.

— Megyek, megkeresem Lebedát — mondta Karel.

A kisváros fényei közlről világítottak.

— De hiszen te magad mondtad, hogy kunyhóban lakik a családja — vetette ellen az asszony.

— Akkor meg máshol kell helyet találnunk éjszakára.

— Menjünk inkább a gyárba, ott biztosan lesz valaki.

Karel átkarolta feleségét s megint útnak eredtek. Útjuk a városon át vezetett, sok helyütt utánuk fordultak. Helena járás-közben szinte elaludt, Hrázda keze egészen elzsibbadt, ahogy fogta. Végre eljutottak a gyár bejáratához. A hodfényben egy különös, elefántra emlékeztető alkotmány szürkéllett, bunker volt, de szétrombolták. Hrázda körülnézett. A bunker mellett egy kis bódé lapult. Átlépett az összegubancolódt szögesdróton és botladozva próbált előrejutni. Helenát magához szorította. Lábával belökte a bódé ajtaját, benn csak két zsák cement he-vert. Bevezette Helenát, s az alvó asszonyt a sarokba ültette. Aztán megfogta a két zsák cementet, egymás mellé rakta és ad-dig lapítgatta, amíg síma nem lett. Ráterítette kabátját, Helenát ráfektette. Közben az asszony felébredt.

— Otthon vagyunk? — kérdezte álmosan.

Hrázda bólintott.

— A hold világít?

— Az.

— Akkor jól van.

Helena magához húzta a férfit és tovább aludt.

HRÁZDA, te a főműhelyt fogod vezetni, majd keresünk nektek lakást közben — mondotta reggel Hlousek mérnök.

— Ha mégsem akadna, Helena majd berendezkedik a bódé-ban — felelte Karel mosolyogva. — Már talált is két ládát meg egy széket.

— Ne törd a fejed, — szólt oda Mourek — eredj csak a dolgozdra, úgy kellesz ott, mint egy falat kenyér! Odatalálsz. Mész egyenesen a főúton, majd látsz egy nagy épületet tető nél-kül, ablak nélkül, három fallal. Nem lehet eltéveszteni. És hogy

el ne felejtsem, tizenkettőkor díszebéd, kenyér és leves, a barakban.

Hrázda elindult és hamarosan ráakadt a főműhelyre. Egy pillantással átfogta az egész romhalmazt, majd egyes részleteket kezdett figyelmesen vizsgálni. A romok közt néhány alak mozgott.

— Ez lesz az én birodalmam. Jó nagy! — gondolta. Már látta, hogy tűnik majd el a sok omladék, hogy helyet adjon egy új épületnek. Elmosolyodott. Legszívesebben mindjárt hozzá is látott volna a romok eltakarításához. Egy férfi állt meg előtte. Hrázda üdvözölte, az kelletlenül válaszolt. Német volt. — Ezekkel nem lesz könnyű, de majd csak megtanulják — gondolta Karel. Röviden megmagyarázta, hogy mától fogva ő vezeti a műhelyt, a német ezt meg is értette.

Most már elemében volt Hrázda. Odahívta a munkásokat. Cseh mindössze hat jelentkezett, kezdetnek ez is elég. Úgy osztotta be őket, hogy mindegyiknek egy csoport németre kellett felügyelnie, aztán kiadta a munkát. — Először el kell takarítani a romokat, és megállapítani, hány üzemképes gép maradt. Világos a feladat, tessék nekiállni — fejezte be utasításait.

A cseh munkások mosolyogtak. Örültek, hogy már heten vannak és fiatalok valamennyien.

Karel észrevette, hogy a fiúk nyilván egyetlen ruhájukban dolgoznak: elhatározta, holnap majd munkaruhákat igényel. Aztán a németekre tévedt a tekintete. Látta, milyen hitvány a munkájuk és mennyire veszedelmesek, még gyávaságukban is. Egy percre sem szabad felügyelet nélkül hagyni őket. Ők, cseh fiatalok tudják ezt a legjobban. Minél előbb takarodik el a német, annál jobb.

Kapát fogott és a szélső romhalmazhoz lépett. Óvatosan bontani kezdte, majd kezével próbálta szétfejtetni a törmeléket. Egy síma acéldarabot talált. Füle belevörösödött az izgalomba. Rálehelt az acélra és kabátja ujjával kifényesítette. A „Zbrojovka” gépgyár jelzőtábláját találta meg. Tovább kutatózott. — Lám, ez a szép marógép majdnem sértetlen, biztosan a védőtető óvta meg — morfondírozott, miközben ügyesen eltávolította a törmeléket. A gép üzemképesnek látszott. Ezt a gyártmányt még nem ismerte. Ha üzemben volna a villanytelep, mindjárt ki is próbálná. Megtapogatta a kést. Kellemes volt elképzelni, hogyan hasítja majd az acélt.

— Karel? — szólalt meg valaki a műhelyben — te vagy a Karel Hrázda?

— Én vagyok.

— Mindjárt gondoltam. Mesélt rólad az apám. Lebeda vagyok.

— Ha olyan ember vagy, mint az apád, nagyon örülök. Te gépész vagy?

— A megszállás alatt kezdtem tanulni.

— Azelőtt mi voltál?

— Iskolába jártam.

— Hova?

— Gimnáziumba.

Jirzsi mosolygott. Olyan ez, mint a kihallgatás.

— Már nem mész vissza az iskolába?

— Otthon készültem az érettségire. Az apám tanított.

— Hát az apád tud latinul?

— Tud bizony! De most itt akarok dolgozni. Egyszer majd visszamegyek az iskolába — valamilyen szakmát tanulni. Te, Karel!

— No?

— Itt egy bomba fekszik.

— Na és?

— Azt hittem...

— Vigyázz, bele ne vágj a kapával. Tuskót tegyél mellé, hogy meg ne botoljanak benne. Majd jön valaki, aki ért hozzá.

— Kibontottam itt valamit, olyan, mint egy szelepfészek...

— Megyek már.

— Mit szólsz hozzá?

— Ez bizony az. Menj csak az én helyemre, hadd nézem meg egy kicsit.

— Karel, hadd maradjak itt!

— Menj csak és próbáld kiásni a többi gépet! És aztán... Nem tudod, talált az üzemi bizottság terveket vagy rajzokat erről a műhelyről?

— Úgy tudom, nem volt még idejük keresni. Emlékszem, a 202-esben találtak valamit, meg egyebütt is, de itt nem.

— No nem baj.

— Hát akkor szervusz, Karel.

Hrázda felszedte Jirzsi szerszámaait és folytatta munkáját. Különböző gépalkatrészekre bukkant. Bárcsak értené az összefüggéseket... Még bontotta az omiadékot egy kis ideig, aztán abbahagyta. — Mégis itt kell lenniük a rajzoknak — gondolta. — Sokat segítene. — Újból körülnézett a műhelycsarnokban. Emeletmagasságban folyosó futott körül, nagyrészt lerobbanották. Itt lehetett az iroda. Azt kellett volna megnéznie mindjárt. A vaslépcső elgörbült ugyan, de azért fel tudott rajta kapaszkodni. Fentről jól áttekinthette a csarnokot. Emberei szinte

elvesztek a nagy hodályban. — No, majd egy hét múlva más-kép lesz. Belökte az egyik ajtót. Nem akasztották a félfába, így leesett, nagy robajjal.

Egy szoba tárult elé. Bent Gruber állt, a német mérnök. Éppen a szekrényben matatott, lába körül szétszórt papirosok heverték. Tömött zsebeiből is iratok hulltak ki. Karelre vetette magát, közben az ajtónyílást figyelte. Karel gáncsot vetett neki, mindketten a földre estek s birkózni kezdtek. Gruber megpróbálta lefejtetni magáról Karel kezét, rúgott, harapott, szeme vérbeborult. Birkózás közben kitapintotta Karel revolverét a zsebében. Karel észrevette, lerázta Grubert. A német az ablakhoz ugrott, fel akart kapaszkodni, Karel a lábánál fogva visszarántotta, közben elővette a revolvert. Gruber halottsápadt lett, egész testében reszketni kezdett, térdreborult és kegyelemért esedezett. Karel kituszkolta a folyosóra és hangos kiáltással hívta fel társai figyelmét. Kipirult arcok néztek fel.

— Lebeda! — kiáltotta Karel.

— Mi van?

— Megvannak a rajzok!

— Ki az ott?

— Ez a rossz fiú el akarta tüntetni őket!

— Megyek már!

Többen is elindultak felfelé.

— Fiúk, ti csak ügyeljetek a németekre, ezt itt majd mi elintézzük Lebedával!

Hrázda megtörülte vérző arcát. Gruber újra térdreesett.

A távolból egy női hang kereste Hrázdát.

— Itt vagyok! — kiáltotta Karel. Összeszorult a szíve, nem is tudta, miért.

— Hrááázdaaaa!

— Igeen!

Lebeda mama alakja jelent meg a műhelycsarnokban. Kendője félrecsúszott, lihegett. Átmászott a romokon és felszaladt a kázzatra.

— Hrázda, fiad van! — Már fordult is vissza.

Karel utánafutott. Mrázekék lakására siettek. Az első, amit megpillantott a szobában, az öreg Mahácsekné fehér főkötője volt. A levegőben friss fehérnemű és tyúkleves illata terjengett.* A főkötő kissé félrehúzódtott és Hrázda egyenesen a felesége arcába nézett. Odalépett és kitárta remegő karját Helena felé. Lehajolt a párnához, megcsókolta. Valaki erőlyesen elhúzta. Helena arcán a könnyek vérrel mázolódtak össze.

* Cseh szokás szerint a szülő nőnek tyúklevest adnak

Karel arcához kapott. Valaki nedves törülközőt nyújtott oda. Halántékából vér szivárgott. Aztán valaki a kezét is megtörülte és egyszerre ölében feküdt újszülött fia. Magához szorította. A gyerek egyik szeme kinyílt s lassan a másik szemhéját is emelgetni kezdte. Apa és fia először látta egymást.

— Nézd meg jól az apádat, te kis csibész — mondta az öreg Lebeda.

Hrázda most pillantott csak körül. Az egész üzemi bizottság ott állt az ajtóban. Az is csak most tűnt fel Karelnek, hogy nem cementesbódé, hanem valami lakásféle van itten. Nem értette. Odalépett az ágyhoz, megfogta felesége kezét. Az asszony kis-lányos mosollyal nézett fel rá.

— Felébredt — állapította meg Mourek. — Itt az ideje, hogy a boldog apa magához térjen és ezért azt ajánlom, menjünk csak át hozzánk. Itt úgylis útjában vagyunk az asszonyoknak. Nagy nap ez, meglett a Sztálin-művek első gyereke. Ez pedig férfi-ügy. Ma született meg az első gyerek, ma hoztuk rendbe az első kazánt is a villanytelepen. Most már nincs baj.

— Idehallgass, Mourek, ha még azt is állítod, hogy ez a kisgyerek is a te érdemed, kidobom az egész társaságot.

Hrázda mindezt nem hallotta. Álmt és Helenát nézte.

— Tudod, — szólalt meg az asszony — Lebeda bejött a bódéba, hogy megmondja, van már lakásunk. Ő hozott aztán ide. Haza akartam menni a mamához, de már késő volt. Olyan boldog vagyok... Mondd csak, megsérültél? Úgy megijedtem... És mit szólsz a kis Petrhez? Most még vörös, de majd elmúlik az, így mondta Lebeda mama. Most majd be kell menned Mosztba a csomagokért... Tudod, itt nagy ünnep az ilyen, nekünk is kell valamit adnunk. Ugye, Petr lesz a neve?

— Gyere már, Karel, holnap majd benézünk.

— Vigyázz magadra, szívem.

Mind elindultak. Helena szeme lecsukódott. Kipirult az arca álmában.

HLOUSEK MÉRNÖK, Kecka és Jirzsi Lebeda éppen visszatérőben volt Záluzsba. A kerékpárok szinte maguktól futottak le a dombról. A teherautót élelemért Prágába küldte Hlousek. Már ők is éheztek, de a munkások száma csak szaporodott. Brigádokat is vártak más üzemekből.

Amint Hlousek megtudta, hogy a kis Hrázda megszületett, arra gondolt, tejet kell szereznie a gyerekek számára. Kecka úgy tudta, hogy a németek otthagyták az állatokat a hegyek között. Elhatározták, hogy felmennek és a teheneket megfejik

ott a helyszínen. Az állatokat a hegyilegelőről nem lehet lehozni, ezért az lesz a legjobb, ha valaki a hegyen őrzi majd őket. Jirzsi simogatta a tehenet, Kecka meg fejte. Aztán Hlousek látott a munkához, szemmel láthatólag értett hozzá. Most már csak meg kellett szervezniük a tejellátást.

— Azt hiszem, vaj lesz ebből, mire hazaérünk — szolt hátra Kecka. Ő biciklizett elől.

— Egyenesen Lebedáékhoz visszük és ott osztjuk szét. A telep ellátása Pepa Hovorka dolga.

— Annak nem kell vaj, van elég a fején! Finis! — vezényelte Kecka. A többiek utána iramodtak.

5

KECKA a szénsavgyárban dolgozott. Eleinte ketten voltak Lojza Kuberával, aki valamennyire járatosnak bizonyult az üzemben. A munkásokat németekből válogatták össze. Mint mindenütt, a tétő itt is majdnem teljesen hiányzott. Az egyik készülékben egy bomba ült. A turbinákat és a magasnyomású légsűrítőket lövedékek lyukgatták keresztül. Csak bontással lehetett a gépekhez férkőzni. A főcélrt abban látták, hogy minél több német dolgozzék a gépeknél, közben minél többet megtanuljanak tőlük, aztán pedig tűnjenek el minél hamarabb. Persze távolról sem tudtak minden német szakember mellé egy csehet állítani. Megfeszített munkára volt szükség, munkára, leváltás nélkül, nap mint nap.

Kecka és Kubera állandóan pisztolyt hordott magánál, hogy biztosítsa a fegyelmet. A németek tudták, hogy amíg dolgoznak, ennivalót és pénzt kapnak, de azt is világosan látták, hogy mihelyt elegendő, gyakorlott cseh munkaerő áll rendelkezésre, kitelepítik őket. Éppen ezért igyekeztek csak keveset dolgozni és minél többet elhallgatni az összefüggésekből. Ezt az akadályt pedig le kellett küzdeni. Mikor már ismerni vélték a németeket, Kecka haditanácsot tartott Kuberával.

Hallerral kezdték. Ez a német tudott valamit csehül. A gyártást viszont Fink ismerte legjobban, őt feltűnő szolgálatkészség és alázatosság jellemezte. Akármít kérdezett tőle Kubera, Fink bonyolult szakkifejezések és elméletek özönével árasztotta el. De mindig panasszal végezte, szidta Hitlert és a nemzeti szocialista pártot, amelybe állítólag belekényszerítették.

Keckának feltűntek a német ideges, nikotíntól megbarnult ujjai. Kísérletképpen néhány cigarettát hozott neki. Fink mohón kapott utánuk és megint bőbeszédűen magyarázni kezdett: de most már értelme is volt annak, amit mondott. Kubera, csak hallgatta.

Ezután Hallerhoz léptek és ugyanazt kérdezték tőle, amire nézve az imént Finket faggatták. A válaszok nem mindenben egyeztek. Ilyenkor aztán szembesítették a két németet, hogy megtudhassák a valóságot. Ettől féltek a németek a legjobban. Szabotőröknek nem akartak feltűnni. A kihallgatások gyakran felemésztették Kecka és Kubera cigarettáit, sőt még a kenyeret is, amit ebédre hoztak. Mégis, valamit mindig tanultak. Mikor újabb fiatalok érkeztek, ők ketten már elég jól ismerték az üzemet, hogy vállalhassák az újoncok betanítását.

Legnehezebb volt a helyzet éjjel. Egyikük alhatott legfeljebb, a többieknek őrködniök kellett. Ágybanalvásra nem is gondolhattak.

Egyik reggelen Haller egy csomagot adott át Lojza Kuberának. A Hydrák terveit tartalmazta. Megmondta Haller azt is, kinek a lakásán rejtettek el még tervrajzokat. Találtak is eleget, de mind kevésnek bizonyult. Mindenfélét kellett még hozzágondolni, hozzárajzolni, hogy a gyár tervét legalább vázlatosan elkészítsék. Hlousek mérnök, munkatársaival, szinte éjjel-nappal ezen dolgozott. Segítőit nagyrészt volt diáktársaiból válogatta össze, táviratozott nekik vagy felkereste és rávette őket, hogy dolgozzanak a gyárban. Igyekeztek segíteni a művezetők és munkások is. Fejüket összedugták a rajzok felett, sok mindenre rájöttek így.

Huszonnégy órát dolgoztak.

Később harminchat órát.

Lepihentek néhány órára valahol a sarokban.

Újabb tizenkét órai munka.

Leváltás nélkül.

Huszonnégy óra, leváltás nélkül.

Megindulnak a vízszivattyúk.

Figyeld, hogyan működnek! Ügyelj a németekre! Most egy cigarettát vagy egy csésze kávé. Nem szabad elaludni! Csak egy percre. Annyit se!

Kijavítják a gáztelepet.

Harminchat óra munka.

Aztán sor került a szénsavgyárra is.

Ma átalszom a napot. Még hozzá ágyban. Két óra mulva kelts fel. Te új ember vagy itt, nézd, így kell ezt csinálni. Leves

van ebédre. Megint eltűnt egy német. Takarítsuk a romokat. Tető kell a fejünk fölé. Esik. Süt a nap. Nappal van. Éjszaka. Nappal.

A villanytelepen befűtik az első kazánt. Szenet a villanytelepre! Felbőg az első légturbina.

HLOUSEK és **Jindra Mrázek** a 93-asba ment. A besúrítkőknél megpillantották **Jirszát** s kissé odébb **Boubelt**, alig látszottak ki a gépekből. **Boubel** hátratolta zsíros kalapját s ujjai-val megláztotta gallérját.

— **Vencó**, látogatónk van! — szólt hátra **Richtrért**, aki harmadik volt az üzemrészben. **Richtr** is odalépett.

— Ez itt **Hlousek** elvtárs, a mérnök. Azért jött, hogy segítsen a katalizátornál — törte meg a csendet **Mrázek**.

Senki sem felelt.

— **Mérnök** elvtárs, bemutatom **Boubel** mestert. Már a megszállás alatt is itt dolgozott, ismeri ezt az üzemet. **Jirsa** és **Richtr** a segítői.

Boubel sűrű szemöldöke alól egy figyelmes szempár kezdte vizsgálgatni **Hlouseket**. A másik kettő várta, mit mond majd **Boubel**.

— Mi az elgondolásod? — kérdezte végül.

— Megbeszéljük, mit kell tenni, hiszen ti tudjátok legjobban, hogyan kell megindulni. Gyakorlatból nem ismerem ezt az üzemrész, azért szeretném végignézni. Ha megsérül valamelyik készülék, könnyebb a bajt elhárítani, ha tudjuk, milyen belülről. Le is rajzolnám. Itt az alaprajz.

Zsebéből papírt húzott elő, a falra tette és vonásokat húzott bele. **Boubel** hozzálépett, a többiek mögötte ágaskodtak. **Boubel** rántott egyet nyakkendőjén, majd kátrányos ujjával a rajz egyik pontjára bökött.

— Látjátok, ez az a pont. **Richtr**, erre mindig vigyázni kell.

Rövidesen mind a földön térdeltek a különféle papírok fölé. Nem is tartott soká és világossá váltak az üzemrész összefüggései. Aztán **Boubel** a füle mögé dugta **Hlousek** ceruzáját és összeszedte a papirosokat. Elhatározták, hogy most már lassan kiszorítják a munkából a németeket. Ugyis csak a legkevesebbet mondják meg, azt is rosszul.

Odaálltak a géphez, tolni kezdték a lendítőkereket. Milli-méterenként kellett beszabályozni a csapágyat. Közben figyelték a nyomásmérőt, izzadtak, utasításokat osztogattak. **Richtr**

ide-oda szaládgált és csendesen káromkodott. Egy óra. Tíz. Tizenhat. Tizennyolc óra. Kész.

Csak most gondoltak egy cigarettára. De nem itt, a tűzhányó fölött. Kimentek az útra, ketten visszamaradtak őrködni. — Leváltunk majd. — Nem messze kék láng világított. Gyufájuk nem volt.

— Ott hegesztenek. Majd adnak tüzet.

Odamentek, a hegesztő éppen cigarettázott.

— Ember, légy óvatos, kár lenne érted!

— Nekem már mindegy, úgyse szeretnek az asszonyok. Nektek adom a gyufát.

Amikor visszatértek a besúritókhöz, egy lány várt rájuk. Barátságosan mosolygott és bontogatni kezdte kosarát: — Hoztam egy kis ennivalót a kantinból!

— Kantinnak nevezi.

— Honnét tudod, hogy nekünk hozod?

— Te vagy az elnök, Mrázek. Ismerlek én.

— Te itt dolgozol?

— Csak kisegítek, de inkább mennék az üzembe dolgozni. Itt nem kaphatnék munkát?

— Beszélhetünk róla. Mihez értesz?

— Elég sok mindenhez.

— Például?

— Mindent elvállalok.

— Holnap menj fel az üzemi bizottsághoz, majd beosztanak.

— Te is ott leszel?

— Minek az?

— Szeretném, ha segítenél.

— Mindenki segít neked ott. Ehhez nem kell az elnök.

— Itt az ennivaló. Most már mennem kell.

— Ne menj még...

— De a többiek is éhesek!

— Hogy hívnak?

— Ruzsa. Isten veled.

Elment, vissza se nézett. A férfiak utána bámultak.

— Csinos kislány, ugye? — szólalt meg Jirsza.

— Mi hasznod belőle? — hunyorított rá Richtr. — Jindrára fáj a foga. Kiöregedtünk mi már.

Jindra nem szólt. Egy belső hangra figyelt: — Te vagy az elnök, Mrázek. Ismerlek én...

— Menjünk be! — mondotta hangosan.

AZ ÜZEMI BIZOTTSÁGNÁL nagy volt a sürgős-forgás. Percek mulva kezdődik az első üzemi értekezlet.

Valaki bejelentette, hogy a dolgozók ébresztőórákat kérnek, mert nem jutnak idejében a munkahelyre. Mourek javasolta, szólaltassák meg a gyár szirénáit egyszer félőtkor, egyszer meg ötkor. Azokat meghallani mindenütt.

— Hovorka itt van már? — kérdezte Lebeda.

Hovorka hiányzott, így nélküle nyitották meg az értekezletet.

Sokmindent kellett közölniük a munkásokkal. A háttérben néhány rendőr álldogált. Ekkor jött Pepa Hovorka. Szokott imbolygó lépteivel áttörte magát a tömegen. Az emelvényhez érve, szót kért. Megtagadták. Valaki tiltakozott a munkások közül.

— Panasz van ellened, Pepa — mondta Mrázek.

Hovorka kidüllesztette mellét. Nagy vörös csillag díszítette, modora vadnyugati seriffre emlékeztetett.

— Ha valaki itt rendet tud csinálni, Pepa Hovorka az — szólalt meg egy hang.

Hovorka erre az emelvényre ugrott.

— Köszönöm a bizalmat, elvtársak, ígérem, megvédem a ti érdekeiteket!

— Mondtam már, panasz van ellened, Hovorka — ismételte nyomatékkal Mrázek.

Pepa a Mrázek lesóványodott arcába nézett s elsápadt.

— Azt mondod, panasz — dadogta leplezett izgalommal — kérek. — Lelépett az emelvényről.

— Nem szívesen teszem, de a jelenlévők választottak meg tisztségedre és most határozniuk kell, meghagynak-e benne. Elmondom, mi a panasz ellened.

Pepa ellen feljelentés érkezett. Mrázek szerette Pepát a maga módján, hiszen kezdettől fogva az üzemben dolgozott. Most aztán kiderült, hogy magatartása a megszállás alatt nem volt kifogástalan, s ehhez még új panaszok is járultak. Azt állították, Pepa pénzt fogad el egyesektől, megdézsmálja a lefoglalt lakások berendezését és kéz alatt kereskedik mindenfélével. Más egyébről is szó esett, de erről nem szívesen beszél az ember. Mrázek elhatározta, hogy az ügyet a nyilvánosság elé terjeszti. A nyomozás beigazolta, hogy a panaszok nagyrészen helytállnak, sőt, Pepa még ársakat is keresett a lopáshoz

s megosztozott velük a hasznon. Aki behízelegte magát nála, annak szemet húnyt és hagyta, lopjon az is.

A szavazásnál egy kéz sem emelkedett fel mellette, Hovorka csak lehajtott fejeket látott a tömegben.

— Rajtunk a sor — szólalt meg a háttérben a rendőrőrmes-ter. Elvették Hovorka pisztolyát s elvezették. Az ülés végétért.

7

ÍGY FOLYT AZ ÉLET a gyárban nap-nap után. Avval, ami a kapun kívül történt, semmi kapcsolata nem volt.

Dolgozni, aludni, felkelni, dolgozni, aludni, felkelni, dolgozni, virrasztani. A körforgás teljes volt és könnyörtelen, másra nem is lehetett gondolni. A munkának sokáig nem mutatkozott eredménye. A hiányos tömítésű csövekből szivárgott a gőz. Sokszor az egész üzemet elborította. A jelentések hol indulásról, hol üzemzavarról adtak hírt. Aztán lassan-lassan rendbejött az egész. Egy napon futótűzként terjedt el: folyik a benzin!

Az emberek felkapták fejüket: a mi benzinünk! Legszívesebben mind odafutottak volna megnézni, megszagolni, megtapintani!

Kis csoport topogott a kifolyócső körül. Fent a csövekben már áramlott a benzin. Lebeda egy kis üvegedényt tartott a cső alá, Hlousek megnyitotta a csapot. A többiek lélekzetvisszafojtva figyelték. Franta a világosság felé tartotta az edényt, majd mindenkinek a tenyerébe csöppentett belőle. Itt a benzin.

Mourek hazament, hívta a kisfiát, megszagoltatta vele a folyadékot.

— Honza, nézd, a mi első benzinünk!

Eljöttek azután a szakemberek is, hogy megnézzék, hogyan is folyik „benzin a romokból”.

8

JINDRA végre hazament aludni éjszakára. Mrázek mama figyelmesen megnézte fiát, Fáradtnak látszott, soványabb lett, görnyedt tartású. Nem mintha sápadtsága szokatlan volna, de

az tűnik fel, mennyire nincs kedve az élethez. — Biztosan nő van a dologban — sóhajtott Mrázek mama, s gondolatban sorravette az ismerős lányokat. — Aligha, hiszen nincs ideje hozzá.

Reggel Jindra felkelt, megborotválkozott. Az utóbbi időben mind nagyobb gondot fordított külsejére. Csak ült a kávé felett, gondolkodott, aztán felpattant, az ajtóból még visszamosolygott anyjára s már ment is. Mrázek mama szíve összeszorult. Tudta, reggel mindig álmos a fiú s csak a friss levegőn tér magához, olyankor aztán még a kertből vagy az útról bekiált pár szót.

— Miért is nem vigyáz magára jobban — tűnődött bánatosan Mrázek mama. Gépiesen elrakta az edényt, összesöpörte a morzsákat, de továbbra is csak a fia járt eszében.

Jindra egyenesen az üzem felé tartott. Mindenfelől köszöntötték az úton, de ő csak mosolygott szórakozottan, ezért aztán nem is csatlakoztak ma hozzá, pedig szerették.

Pjotr Iványics az előző napon azt közölte Jindrával, hogy egy szovjet bizottság fogja megtekinteni az üzemet. Az elnök csaknem elfeledkezett már arról, hogy a gyár tulajdonképpen hadizsákmány. — Mi lesz velük? — még álmában is ezen törte a fejét ma éjjel.

Ismerős hangra riadt fel:

— Mi van veled, beteg vagy?

— Ruzsa! Hogy kerülsz ide?

— Már azt hittem, elfelejtetted, hogy a világon vagyok!

— Nem felejtettem el.

— Tudom. Többször kerestelek az üzemi bizottságban, sohasem voltál ott.

— Pedig vártalak. Azt hittem, szívesen dolgoznál a gépeknél. Hrázda keze alá adtalak volna, te ugyan nem ismered, de nagyszerű ember. Sokmindent tanulhattál volna.

— A gépeknél?

— Ott. Egy kis gyakorlattal szakiskolára mehetnél. Kevés a nő ebben a szakmában, pedig szép munka, hidd el. Mindenre nagy szükség lesz.

— Már van helyem.

— Hol?

— Az irodában a számfejtésnél.

— Akkor jó. Ilyen helyet könnyen szerezhettem volna, de azt hittem, irodában ülni mindenki tud. Neked valami jobbat szántam.

— Mondd csak, nem filmből vetted ezt az ötletet? Ott lát-

— tam, hogy a gyárilány a végén hozzámegy a gyároshoz. Az életben bezzeg másképp történik.

— Ruzsa, kérlek...

— Mennem kell.

— Nem találkozhatnánk?

— Mikor?

— Munka után érted jönnék.

— Én a lányokkal szoktam elmenni, tudnom kell, hogy mikor?

— Holnap?

— Nem bánom.

— Elkísérlek, jó? Én is arra megyek.

— Most ne.

— Miért?

— Hiba lenne. Azt hinnék, utánam járkálsz.

— Ki hinné?

— Hát... akár a lányok, vagy a főnök.

— Főnök?

— Hát a könyvelő úr!

— Ez nem jelent semmit, úgyis be akartam hozzá nézni, beszélnünk kell a bérek miatt.

— Ha úgy gondolsz...

Jindra nem emlékezett már Nechvátal könyvelőre, pedig biztosan többször találkoztak. Csak éppen nem tett különösebb benyomást rá.

Nechvátal tisztelettel fogadta. Gömbölyű arca fénylett, élénk szeme szemüveg mögül pillantott elő. Párnás mutatóján hatalmas, vésett pecsétgyűrűt viselt. Jindra nem tudta, miért, de úgy érezte, alaposan meg kell figyelni ezeket az ujjakat. A könyvelő szolgálatkészén kezdte az irodai munkát magyarázni. Jindra szórakozottan hallgatta, időnként körülnézett. Azt akarta látni, milyen környezetben dolgozik Ruzsa.

— Hogy van megelégedve a személyezettel, könyvelő úr?

— Valahogyan el kell végeznem a munkát a meglévő erővel. Amint látja, nem gyakorlott emberek, ráadásul nők. A Pokorná legalább kellemes látvány.

— Melyik az?

— Hát a Pokorná Ruzsa! Pokornának hívják.

— De hiszen ismeri, elnök úr! Ő maga mondta, hogy ön pártfogolja. Amúgy is csak átmenetileg van itt.

— Úgy is van, hiszek a képességeiben.

— Ami igaz, az igaz. Nagyon ügyes. Köztünk szólva, szemrevaló teremtés...

Jindra előtt elsötétült a világ.

— Lesz szíves idehívni Pokorná kisasszonyt?

— Ruzsenka, jöjjön csak ide! Az elnök úr akar magával beszélni.

Amikor Ruzsa odalépett, Jindra felszólította, hogy szedje össze a holmiját, ő majd kint megvárja.

— Jó mulatást! — sziszegte mögötte Nechvátal.

Jindra a laboratóriumba vezette Ruzsát és elintézte, hogy ott kapjon munkát. Útközben nem beszéltek.

— A holnapi viszontlátásra — mondta búcsúzól.

A lépcsőn az értekezletre kezdett gondolni.

— Ott majd megmondom nekik... — morogta maga elé.

— Nem kell a tömjénezés. Ruzsa... kár lenne érte, jó anyag. Én csinálom rosszul. Nem szabad rágondolnom. Szeretem. Mi-
nek is jött az utamba. Első az üzem. Az 55-ösön a generátorral
kínlódnak, én meg csak töltöm az időmet, nem való ez nekem.

— Ha legalább szeretne!...

9

AZ ÜZEMI BIZOTTSÁG már várta, megjelent az új vá-
lalatvezető is: Nem egyedül érkezett, társakat hozott magával.
A hangulat puskaporos volt, azt is megtudta, miért. Tegnap
ugyan megeredt a benzin, de ma üzemzavar folytán a fél üzem-
nek le kellett állnia. Jindra körülnézett. Az egyik sarokban állt
az új vezetőség, csupa megsértett nagyság. Hlousek mérnök
körül egy kisebb csoport élénken vitatkozott. Ott állt Hrázda,
Jirzsi, Lebeda, Kubera, Boubel, meg több ismeretlen. Érdekes
arc tűnt fel. Jindra hamarosan megtudta, hogy az illető Lexa
mérnök, ismert szakember. Az imént érkezett, hogy a műszaki
vezetést átvegye. Lexa ugyanekkor Mrázeket figyelte és alig
észrevehetően mosolygott. De ezt talán csak képzelte Jindra.

— Ti már azt hittétek, hogy megnyertük a csatát? — csat-
tant fel. Leült az asztalhoz a többiekkel.

— Bebizonyítottuk, hogy az üzem megindult — folytatta
kissé megenyhülten. — A napnál is világosabb, hogy a gyár
üzemképes. És erről volt szó. Csodák nincsenek. Az igazi munka
csak most kezdődik. Most kell elővenni az egyes részlegeket és
alapos, teljes rendbehozatalhoz látni. Eddig jóformán pusztá
kézzel fogtuk össze a dolgokat, folt hátán folt az egész üzem.

De most már nem vagyunk annyira tehetetlenek, mint kezdetben, ugye, mérnök elvtárs?

— Meghiszem azt — felelte Hlousek. — Most kezdjük csak megérteni, hol is a nyitja a dolgoknak. Őszintén szólva, azért mertünk hozzákezdeni, mert fogalmunk sem volt a nehézségekről. Ti akkor elhatároztátok, hogy megindítjátok az üzemet. Ez megtörtént. Felesleges most hátranézni és emlékezni, legfeljebb a hibákat ne feledjük. A munka előttünk áll most is. Ma ugyan áll az üzem, de majd elindul újra. Vagy talán az urak itt azt gondolják, legjobb lenne, ha fű nőné be a gyárat, ők meg vállalatvezetősdit játszanának egy leállított üzemben?

Szavait helyeslő morgás kísérte.

— Nem ismernek az urak minket — folytatta Hlousek. — Amíg nem kapunk utasítást a minisztériumtól, hogy hagyjuk abba, addig mi dolgozunk. Márpedig azt hiszem, most már nem jön ilyen utasítás. Nem világos előttem, kiknek az érdekeit védik az urak. De figyelmeztetem önöket, nem tűrünk széthúzást a gyáron belül. Akinek nem tetszik, elmehet.

— Űgy van! — hallatszott többfelől.

A három úr elhagyta a helyiséget. Valaki azt ajánlotta, válasszanak új vállalatvezetőt és utazzanak azonnal Prágába a kinevezési javaslattal.

10

A SZAVAZÁS UTÁN Mourek Hlousekhez lépett.

— Elfelejtettem neked szólni, a kapunál valami hölgy vár két gyerekkel, nem a te feleséged az?

Hlousek elnevette magát.

— Komolyan azt hiszed, hogy Olina van itt?

— Szép név, illik is hozzá. Két fiad van?

— Bizony ám!

— Akkor ő az.

— Nem is írta meg, hogy jön. Csak most jut eszembe, hogy már egy héttel ezelőtt haza akartam utazni.

— Csak nem akarsz most itthagyni bennünket, amikor a feleséged is utánad jött?

Hlousek a kapuhoz sietett. Nem merte megírni az asszonynak, hogy jöjjön. Úgy képzelte, pár napig segít majd itt, aztán visszamegy a minisztériumba és lesz ami lesz. De nem tudott

elszakadni. Úgy érezte, nem lett volna becsületes eljárás. Megismerte az itteni reggeleket, amikor az ember felébred és azt mondja magában: Elegendem van, nem megyek be, ördög vigye az egészséget. Azután mégis felkel, magára ránt valamit, reggelizni már nincs is ideje, futva teszi meg az utat és azon töri a fejét, vajjon mi is történt az éjszaka? Ezek a reggelek döntötték el sorsát. Mindenkiel ez történt. Aki nem tudott felkelni, hamarosan máshová ment szerencsét próbálni. Eleget mondogatta Mourek, nem való mindenkinek ez a hely.

A bejáratnál megpillantotta a kis Tomikot. Az egyik ór mellett ágaskodott s éppen azt tanulta, hogyan működik az automata-fegyver. A kisfiú kölcsön akarta kérni. Olga és a kis Ondrej nem voltak láthatók.

— Hová siet, mérnök úr? — szólította meg az egyik tűzoltó, aki sisakkal a kezében ült a kapu mellett.

— A feleségemet keresem.

— Nagyon elfáradt az úttól, elküldtem hát Kohouttal a kantinba, amíg a férjének méltóztatik idefáradni.

— Ondrej vele van?

— Őt a fiatal Mourek magával vitte a garázsba.

— Mi van, Tomik? Tetszik az automata?

— Jé, papa, te itt vagy?

— Hát mit gondoltál, hol vagyok?

— Anyuka velem jött, Ondrej is. Már nem bírtuk ki nélküled és eljöttünk. És apa, nem maradhatnék én itt? Jobb itt, mint Prágában.

Hlousek sietett a kantinba, közben elképzelte, hogyan ül Olga a légyfoltos asztalnál, Kohoutné barátságtalan tekintetével tüzeiben. Nem szereti a „nagyaságos asszonyokat”. Majd megváltozik ez is. Cenek építész már elkészült az új tervekkel, csak több időre, több téglára, meg több kőművesre lenne szükség. Addig bizony várnia kell Olgának. Rendes lakást sem tud biztosítani számára. Az itteni viszonyokat meg sem írta, csak rövid üdvözléseket küldözgetett azokkal, akiket Prágába szólított a dolguk. Át sem adták talán. Lehet, hogy vissza akarja hívni, nem is csodálkoznék, ha ezt kívánná.

Most már lassú léptekkel ment. Benézett a kantinablakon és meglátta felesége puha, göndör haját. Képzeletben már simogatta is és eszébe jutott, mennyire vágyódott Olga meg a gyerekek után. Az asszony előtt üres volt a tányér, szerencsére megette a levest, különben Kohoutné soha nem bocsátott volna meg neki. Olga most az ablakhoz fordult és meglátta férjét.

Felugrott, kiszaladt. Szorosan átölelték, megcsókolták egymást. Vékony hangocska szólalt meg:

— Papa, itt vagyok!

A kis Ondrej állt mellettük, könnyes szemmel, apró kezeit tördelte.

— Igen, Ondrejkám, te is az enyém vagy! — szólt Hlousek és felkapta a szipogó gyereket.

— Papa, a Honza azt mondja, belőlem nem lesz szere'lő!

— Majd lesz! — szólalt meg Mourek. — De előbb hozzám jössz tanulónak. Hiszen azt sem tudod még, mi a különbség a franciakulcs és a csavarhúzó között!

— Megtanulod, fiacskám. No, ne sírj már...

— Hol van Kohout, Olga?

— Téged ment keresni. Olyasmit mondott, hogy náluk megalhatunk.

Áthaladtak a gyárkapun. Hirtelen nem tudtak miről beszélni. Még a gyerekek is megéreztek a növekvő feszültséget. Hlousek tudta, amit most mond, sorsdöntő lesz. Próbálgatta a szavakat, valahogyan mind hamisnak tűnt. Közben úgy érezte, Olga ellenállása percről-percre nő.

Forrón tüzelt a nap, a szellő porfelhőt kergetett. A mozdatlan levegőben a gyár jellegzetes szagát érezték.

— Nem így képzeltem el ezt az egészet. Biztosan sok a dolgod. Jobb is, ha hazamegyek.

— Miért nem írtad meg, hogy jöttök?

— Meg akartalak lepni. Azt hittem, örülsz majd.

— Olga!

— Te azt képzelted talán, hogy...

— Nézd, én itt nagy munkába kezdtem. Ismersz, tudhatod, nem hagyom abba.

— Nem mondom, hogy hagyd abba, ha neked szórakozás a romok közt kotorászni és este a kocsmában ülni ezekkel az emberekkel... Mert hiszen mi mást tennél? Nincs itt egyéb!

— Lehet, hogy igazad van... De itt az ember boldog, ha egyenesen az ágyba kerül munka után.

— Hol laksz?

— Egyelőre Kohoutéknál, elég közel. Kapok majd lakást a telepen.

— Azt képzelted, hogy ideköltözzünk?

— Azt hittem.

— Otthagynád a minisztériumot?

— Tudod, Olga, ha ismernéd ezt a gyárat, másképp ítélnél.

— De hiszen nekem állásom van Prágában! És én szeretek

ott élni, ott a lakás, az ismerősök, szóval minden! Elég sokat csavarogtunk az emigrációban, nem azért jöttem haza, hogy megint a vadnyugatra menjek! Ahova nézel, mindenki revol-verrel jár, a németek furcsán néznek. Nekem nyugalom kell. Azután itt vannak a gyerekek. Hogy lenne alkalmas ez a hely számukra?

— Ott lakunk majd a hegyek lábánál. Ott már tiszta a levegő.

— Tedd, amit akarsz, én hazamegyek.

— Ha már itt vagy, nem engedlek el.

— Ne is próbálj megakadályozni, én itt nem maradok. Nem ezért mentem hozzád feleségül. Elmegyek.

— Ne bolondozz, Olga.

— Kérlek, hagyj. Ne nyúlj hozzám!

— Ne sírj, mamí!

— Olga, elmegyünk hozzám, ott majd kipihened magad.

— Krejza is azt mondta, ne menjek, és én csak rö-pül-tem ide!

— Krejának mi köze ehhez?

— Igaza volt. Ő megért engem.

— Olga, kérlek...

— Semmi kérlek. Ő megért, te meg nem.

— Akkor eredj!

— Csak ezt akartam hallani. Tudtam, nem is akarod, hogy itt maradjak, elejétől fogva láttam rajtad. Úgy látszik, utadban vagytok.

— Tomik, fogd meg szépen Ondrej kezét. Az ottan Lebeda néni. MenjeteK csak oda hozzá. Idehallgass, Olga. Ha már hosszabb ideje itt laktál, és el akarnál menni, azt mondanám, eredj, buta vagy. De szeretlek. Szükségem van rád, mind a hármatokra. A nehezén túlestünk. Eleinte mindenki így van vele. Most adj egy puszit, vagy még mindig nem akarod, hogy hozzádnyúljak?

— Néni, ez itt az én anyukám — közölte Tomik, s maga után húzta Lebeda mamát.

— Isten hozta nálunk, Hlousekné! Jól tette, hogy eljött. Az ura attól félt, hogy nem fogja itt jól érezni magát. De én mindig azt mondom, pár nap alatt meg lehet szokni itt, s aztán már nem akar az ember elmenni. De elfő az ebédem, jöjjenek már!

— Nekem vissza kell mennem az üzembe. Kérem, vegye magához a mai napra a feleségemet és a gyerekeket.

— Miért csak a mai napra? Ha majd itt lakik a felesége,

én is eljárók majd hozzá! Egyébként, ha jól tudom, valameny-nyien Kohoutéknél fognak lakni.

— Mit szólsz hozzá, Olga?

— Igen.

— Lesz majd saját lakásuk is. Szereti a cseresznyés gombócot?

— Szeretem.

— Akkor gyerünk.

11

MIKOR HLOUSEK visszatért az üzembe, látta, amint Zima, Vorel és még vagy tíz fiatalember egy teherautóra kapaszkodik fel. Néhány nappal ezelőtt tizenegy SS-katona szökött meg a táborból, azok, akiknek a legtöbb élet terhelte lelkiismeretét. A fiúk elhatározták, hogy előkerítik őket és így segítenek a katonaságnak, hiszen legjobban ők ismerik a terepet. A parancsnokságtól megkapták az engedélyt. Tudták, hogy a szökevények a hegyekben rejtőzködnek és éjszakai támadásokat hajtanak végre, de rejtekük még nem volt ismeretes. Azon a csatortornán szöktek el, amely Záluzzsal kötötte össze az üzemet, s elég magas volt ahhoz, hogy járni lehessen benne. Hlousek a távolodó csoport után nézett, majd a szovjet bizottság fogadására sietett.

Az erdőben, ahol a katonaság táborozott, csend volt, a fenyőfákra sütött a nap, a tisztásokon virágok nyíltak. A kis csoport szótlanul menetelt a hegyúton, mindenfelé összelőtt és kiegészített roncsok hevertek. Most rajvonalba fejlődtek, gyorsan haladtak. Tonik Rezek lövésre készen tartotta fegyverét, mert úgy érezte, a fák mögül gyanús szemek leskelődnek. Keze izmadozott, legszívesebben a fenyők közé ugrott volna, hogy a szemek közé lőjjön. Mintha mindig több és több szem figyelné. De Vorel úgy rendelkezett, csak meghatározott célpontra szabad löni.

Most hangzott el az első lövés. Vorel éleset füttyentett, egy pillanat alatt mind körülötte termettek. A fűvön egy agyonlőtt német feküdt. Katonanadrág volt rajta, polgári kabáttal.

Tovább haladtak s még több németre bukkantak. A hegyoldal meredeken emelkedett. Fedezéket kerestek, hiszen minden oldal felé szabad célpontot nyújtottak. Megint eltávolodtak egymástól. Tonik Rezek már nem hallotta jobbról Vorel lépteit.

sem Strnadot balról. Csak akkor állt meg, amikor elakadt a lélekzete.

Körülnézett, a fákra pillantott. Hirtelen rázuhant valami. Ujjakat érzett, fojtogatták. Felhúzta térdét s lágyékába rúgott a németnek. Nyakán engedett a szorítás, a támadó összegörnyedt és Tonik meglátta, hogy a hátán a táborban szokásos csajka függ. Éktelen düh fogta el. Ez egy a tizenegyből. Újabb rúgás. A német elengedte, de öklével arcába sujtott. Tonik szemét elöntötte a vér. Támadójára vetette magát és egymásba fonódva legurultak a lejtőn. Egy fának ütődtek, a csajka leszakadt. Tonik elkapta és már ütött is. Talált, a német elszédült. Tonik felállt és támolyogva indult fegyvere után. Közben észrevette, hogy a német térden csúszik utána és kezében revolvert szorongat. Tonik lehasalt és úgy kúszott tovább a puskája felé. Még fél méter, még tíz centiméter. A német lőtt. A golyó a fenyőbe fúródott, de ekkor már Tonik is elsütötte fegyverét. A német hasrafeküdt, újra célzott. Tonik másodszor is lőtt, a revolvert tartó kéz lehanyatlott. Lépteket hallott, Vorel közeledett. Tonikhoz futott, megragadta vállát, ott termett Zima is. Már szedte is elő a kötszert az orvosságos táskából.

— A fán kuksolt — mondta Tonik. Vorel megveregette a vállát.

Strnad nevetve szólt:

— Látod, most férfivé lettél.

Továbbmentek Cinvald irányában. Velük tartott Tonik is, bekötözött feje fehéren világított.

— Azt hiszem, ez volt az őr — jó irányban megyünk.

— Alighanem felfigyeltek a lövöldözésre.

— Lehet, de nappal nincs hova menniük.

Az erdő szélére értek. Távolabb elhagyatott épületek látszottak, mögöttük kezdődnek az ónbányák. Semmi nem mozgott, nem füstöltek a kémények. Vorel körülnézett.

— Évekkel ezelőtt én is itt dolgoztam — mutatott az ónbányák felé.

— Őrzik a bányákat?

— Természetesen. Bányák, meg aztán éppen a határon fekszenek. Ott az egyik őr, amott a másik!

Vorel letette puskáját és kilépett az erdőből. Felemelt kézzel lépett az őrhöz. Megmagyarázta, miért jöttek. A katona Vorelrel a parancsnokhoz ment. A fiúk az erdő szélén maradtak, szemlélődtek.

— Innék valamit — szólalt meg Tonik.

— Menjünk oda az épületbe, biztosan lesz kút.

Látták, amint az őr messzelátóval kíséri őket.

— Bemehetünk mind, biztosan jelezte Vorel, hányan vagyunk.

— Ránkismerhet Tonikról.

De kutat nem találtak.

— Talán lesz valami csap a pincében. Mintha csobogást hallanék. Megyek, megnézem.

Strnad kinyitotta az ajtót. Egy kutya ugrott ki, majdnem feldöntötte. Behúzott farokkal, mint a villám, elfutott a bánya irányába. Egyszerre nyomtalanul eltűnt.

— Láttátok?

— Ott van valami.

— Odament, mert ott szokta meg.

— Jól megjegyeztétek, hol az a hely?

— A szikla mellett, ott.

— Ezt pontosan meg kell tudnunk.

— Gyerünk utána.

— Előbb megvárjuk Vorelt.

— Már jön is, ketten vannak vele.

— Erre tartanak.

Vorel bemutatta társait a parancsnoknak. Az elmagyarázta, hogy két héttel ezelőtt és utána három nappal is átkutatták a bánya tárnáit. Találtak ugyan németeket, de a keresett tizenegy SS-katona nem volt köztük. Most megerősített őrség áll a bányánál éjjel-nappal. Sajnos, a bánya tervei elvesztek. Strnad ekkor elmondta, mit láttak az előbb. A parancsnok kérdő tekintettel nézett Vorelra.

— Megnézhetjük.

Vorel lábával elsimította a homokot s egy kődarabbal különféle pontokat kezdett felrajzolni, köztük azt a helyet is, ahol a kutya eltűnt.

— Lehetséges. Akkoriban több aknát elzártak ezen az oldalon. Kimerültek. Vak tárna is akad bőven. Jó buvóhelyek! Megnézzük közelebbről.

Indultak máris.

A bányát örök sűrű láncolata vette körül. Strnad az idegenlégióban eltöltött kalandos időkre emlékezett. Itthon akkor tombolt a munkanélküliség, s az éhség kikergette a nagyvilágba. Így jutott el Franciaországba, ott aztán léprecsalták. Pénzt ígértek, kalandos életet. Csak öt év múltán tudott elmenekülni.

Időközben elértek a sziklához. Semmit nem lehetett látni, de Vorel integetni kezdett. Odébb egy légakna nyílása süllyedt meredeken a földbe.

— Most mit tegyünk? Ide nem mehetünk be!

— Tévedsz, Tonda. Őrnagy úr, adja kölcsön a zseblámpáját! A lépcső olyan, mint a borpincében, csak az eleje keskeny.

— Ilyen nyílásokkal tele van a környék.

— Hát lemegyünk, őrnagy úr?

— Mehetünk. Úgyis körülzárták a katonák.

— Ha megengedi, magamnál tartom a zseblámpát és előre megyek.

— Fenn kell tartanunk az összeköttetést, mindenütt maradjon valaki vissza.

— Parancsára.

Egymásután bújtak át a szűk nyíláson. Tonik kinnmaradt és figyelt. Bedagadt szemét zavarta a kötés, melege is volt. Leült, a puskával a térdén elszundított.

Vorel előrehajolva ment, a többiek utána. Az akna széleseedett, de nem annyira, hogy fel lehetett volna egyenesedni. Útközben nyomokat keresett a falon. Elértek az első kereszteződésig. — Most merre?

Egyszerre lábdobogást hallottak, valakinek a hátán megvillant a zseblámpa fénye. Mind utána vetették magukat, de az ismeretlen máris eltűnt a kereszteződésben.

— Vigyázzatok, csapdába akarnak csalni! Csak ketten menjenek utána, a többi itt marad.

Strnad és Zima előrerohant.

— Vigyázzatok az oldaljáratoknál! — kiáltott utánuk Vorel. Lámpájával a földre világított és határozottan elindult az egyik irányba.

A távolban lövés hallatszott. Azután még egy.

— Jézus!

— Most megtalálták őket. Ez a Strnad fegyverének a hangja, ismerem jól — kiáltotta hátra Vorel és úgy futott előre az akna útvesztőjén, mintha biztosra menne.

A tárna kiszélesedett előttük. Bevilágítottak, az őrnagy visszarántotta Vorelt. Velük szemben sortűz dördült el. De ez már nem segített. Felfedezték a buvóhelyet. Ágyakkal, élelmiszerekkel és fegyverekkel alaposan felszerelték a németek. A másikkal tárnában a menekülők léptei hallatszottak, a fiúk utánuk rohantak.

— Vissza! — ordította Vorel — robbantani akarnak!

Teljes erejükből visszafelé futottak. Egyetlen tompa dörrenés, s körülöttük zúgni, zengeni kezdett minden, a föld remegett. A robbanástól a földre estek. A levegőben csak úgy dőlt a por, szikladarabok röpködtek. Most aztán visszamentek a

buvóhelyre, de csak omladékot találtak. A járat, amerre az SS-ek menekültek, el volt torlaszolva.

A robbanást meghallotta Tonik is. A földrengés felébresztette. Integetett a katonáknak, azok lassan közeledtek feléje. Ekkor vette csak észre, hogy egy másik légaknából kifelé mászik valaki, különös módon lehorgasztott fejjel. Tonik gondosan megcélózta, ami ugyan nehezére esett, mert a láb már egész testében rázta, de nagy élvezettel sütötte el a fegyvert. Egyszerre meghallotta Strnad hangját:

— Hadd el, Tonik, elég annak, amit tőlem kapott!

Strnad kilépett, mögötte Zima, két megkötözött SS-embert hoztak magukkal. Strnad mosolygott:

— Még jó, hogy előre küldtem a németet, te vígan belém-lőttél volna. Mi volt ez a robbanás?

Az őrség odaért. — Vigyétek csak magatokkal a báránnyakat, én még visszamegyek, megnézem, mi van a többiekkel.

Strnad visszaereszkedett a légaknába.

Távolabb egymás után bukkantak ki a többi SS-ek a felszínre. Az örök elrejtőztek. A németek hasoncsúszva igyekeztek terepet nyerni és minthogy nem lőttek rájuk, egyszerre felugrottak és más-más irányba rohantak. Az őrség még mindig nem mozdult. A parancs szerint csak akkor tüzelhetett, ha a németek már eltávolodtak az aknáktól és nem tudnak oda visszazökní.

Már jó darabra voltak, amikor eldőrdültek az első lövések. A füst eloszlott, már csak két német futott botladozva a határ irányában. Ekkor a határ felől is lövés szólalt meg, a németek földre buktak. A határon túlról egy integető szovjet katona jelent meg.

Tonik látta mindezt. Testével már az aknában volt, csak bebugyolált feje látszott ki. Lenn valaki megfogta a lábát, nagyon megijedt, ebből az irányból nem várt támadást. Érezte, hogy kifelé tolják. Egyszerre megjelent Vorel, utána társai. Tonik számolgatta őket, együtt voltak valamennyien. Elmosolyodott boldogan, s elvesztette eszméletét.

A SZOVJET BIZOTTSÁG tagjai s kíséretükben a minisztérium megbízottai megérkeztek a gyárba. A tanácskozáson Jindra Mrázek képviselte az üzemi bizottságot. Az üzemi

bizottság többi tagja egy másik helyiségben várakozott, időnkint ki-kínéztek a folyosóra. Semmi. Egy ajtó sem nyílik.

Hirtelen megjelent Jindra. Körésereglettek és nagy várakozással nézték.

— Nem tudom, mi lesz. A Sztálin-művek jogérvényesen szovjet hadizsákmány. Németek építették, német területen. Amennyire én értem, arról van szó, leszereljék-e az üzemet.

— Hogy áll a tárgyalás?

— Nem tudom, nem világos előttem az ügy.

— Várjatok, bemegyek én is — szólt hirtelen Lebeda.

— Csakugyan bejönnél?

— Megmagyaráznám az egészet oroszul, úgy, hogy megértsék.

— Menj, Franta, mondd meg nekik, hagyják meg a mi gyárunkat.

Franta Jindrával együtt visszament a tanácsterembe, a többiek kinnmaradtak.

Sűrű füst üszott a teremben, s amikor beléptek, a tárgyalás éppen szünetelt. Franta levette kalapját. Felismerte és szerényen köszöntötte a jelenlevő szovjet szakembereket. Ezek egymásután felálltak és kezet nyújtottak neki.

— Azért jöttem be, hogy elmondjak valamit — szólalt meg Lebeda oroszul, remegő hangon.

— A Sztálin-művek munkássága nevében küldöm üdvözlünket a szovjet dolgozóknak. Mondjátok el nekik, hogy ez az üzem ugyan a németeké volt, de mi építettük, a mi kezünk munkájával. Azután győzött a Vörös Hadsereg, felszabadította a gyárat, felszabadított bennünket, mindenkit. Boldogok voltunk, dolgozni kezdtünk. Ma már folyik a benzin ezekből a romokból. Mondjátok el, hogy a szívünk fájna, ha most elvennék tőlünk ezt az üzemet. Ők majd megértik ezt. Mindenünnen jöttek hozzánk segíteni az emberek, elhagyták otthonukat, itt telepedtek le és családot alapítottak. Az üzemet saját szénünk táplálja. Ez itt az egész vidék szíve. A gyár önellátást biztosít számunkra, senkinek nem kerülünk pénzbe. A béreket már ki tudjuk abból fizetni, amit mostanáig gyártottunk. Sok itt a fiatal, őket betanítjuk. Hasznos emberek lesznek, ez az üzem pedig jó. Ezt mondjátok el nekik.

Egy pillanatra csend lett. Franta a füstön keresztül halotta, amint a szovjet bizottság egyik tagja bejelenti, hogy a helyszínen nem tudnak határozni. Majd eldöntik a kérdést, most pedig ürítsék poharukat a cseh benzinre.

— Csehszlovák benzin — mondotta valaki.

Franta kezébe poharat nyomtak. Valamennyien ittak és kezét szorítottak Frantával. A prágai urak is melegen üdvözölték. Franta a falhoz támaszkodott és szemével a kijáratot kereste. A tárt ajtóban felesége állott s Frantának úgy tűnt, Lebeda mama sohasem volt szebb, mint ebben a pillanatban.

BEKÖSZÖNTÖTT A NYÁR. Forró nappalok s enyhe éjszakák váltották egymást, a föld bódító illata úrrá lett az emberek gondolkodásán. Az első feszültség már feloldódott, s oly fiatalok voltak.

Alkonyatkor Lebeda, Mourek és a többiek a 202-esben üldögéltek. Beszélgettek a nemrég megalakult üzemi szakszervezetről. Az ülést Lebeda hívta össze, hogy megbeszéljék, milyen jogok illetik meg és mely kötelességek terhelik a tagokat; tárgyalni kellett arról is, hogyan is szervezzék meg az üzem teljes helyreállítását.

Úgy érezte, ma valahogyan nem boldogul velük. Nem szerette a túlságosan sima lefolyású üléseket. Csupa elgondolkozó, távollevő arcot látott magá körül.

— Mi van veletek? — tört ki végre. Mrázekra nézett, az fáradtan emelte rá karikás szemét. Lebeda elszomorodott. Egy másik Jindra tűnt eléje, szikrázó szemű, mozgékony fiatalember, virággal gomblyukában. Most pedig?

— Nem lett volna szabad megengednem, hogy ennyire megviselje — gondolta Lebeda.

Jindra minden erejével igyekezett figyelni a meginduló beszélgetésre, de csak szófoszlányok jutottak fülébe, gyakran nem is értette, miről folyik a tárgyalás. A beszéd zsongásától elálmosodott. Félálmában szeme előtt Ruzsa alakja lebegett.

— Akkoriban Duchcovban közénklőttek . . .

— Duchcovban közénklőttek — gondolta zavarodottan Jindra. Akkoriban közénklőttek. A lány feszülő mellel, mosolyogva áll előtte. Elöntötte a forróság, öklét szemébe fúrta. Most zavaros csőhálózat képe tűnt elé, a csövek repedeznek, meggyulladnak, tüzes folyadék fröccsen. Görcsösen behúnyta szemét. Képzeletében egy fesz mérő mutatója emelkedett sebesen, nem lehetett megállítani.

Mikor felnézett, észrevette, hogy Lebeda feszülten figyel.

Lebeda mondott valamit és a kezek szavazásra emelkedtek. Lassan, szinte félálomban, Jindra is felemelte kezét. Úgy érezte, most széttépi a ráboruló homályt. Kissé megkönnyebbült, mélyet lélekzett és végre tisztán látta a körülötte levő arcokat. Szerette őket, szerette ezt a gyárat, odaadta volna érte az életét.

Zima jött be és jelentette, hogy Tonik Rezek meghalt. A német akkor, ott a bányánál, betörte a koponyáját.

14

MÁR SÁRGULTAK a levelek, leszállt az első köd. Szlovákok áradata érkezett a gyárba. Otthon, Kelet-Szlovákiában, rossz volt az aratás és itt az üzemben akarták megkeresni a tehén vagy a ló árát. A mezei munkát majd elvégzik az asszonyok, arrafelé a gyárakat földig lerombolták. A legnehezebb munkát végezték, nem is igen ettek, csak a pénzt gyűjtötték!

Nákó gyakorta utánuk lopódzott és hegedűjén nótákat játszott nekik. Gyötörte a honvágy. — Van a cigánynak is hazája — mondogatta. Az üzemi munka feltörte kezét s amikor végre begyógyultak a sebek, valahogyan elgyengültek a vállai.

Nemsokára anyjával együtt megjelent az üzemi bizottság előtt.

— Hazamegyünk, urak. Nákó, mutasd a kezedet. A Nákó meg fog halni, ezért haza akarunk menni. Ha nem volna olyan messze, elvinném a hátamon. Adjatok útiköltséget, urak.

Nákó csendben, lehajtott fejjel állt, kezeit összekulcsolta.

— Felvágta a kezét, mutasd Nákó a kezedet. Senki nem akarja elhinni, hogy beteg.

— Ebbe az ember nem hal bele, tizenhét éves korában — mondta Lebeda.

Megtárgyalták a kérdést s adtak útiköltséget a cigányoknak. Nákó apja is eljött búcsúzni; a kátránypincéknél dolgozott, jó munkás volt. Gyerekei az egész környéket ellepték.

— Nagyságos úr, cukrot tessék adni!

De itt északon nem akadt cukor, így aztán az egész társaság felszedelőzködött. Az öreg cigány ment hátul. Búcsúzásnál még megfordult és elmosolyodott.

— Azért nem olyan beteg a Nákó.

— Mégis kár érte, szépen játszott.

Tizennégy nap múlva Nákó egész családjával együtt visszajött. Elfogyott a pénzük.

— Elment a vonat, urak — magyarázta az öreg cigányasszony. Nákó csak a földet bámulta.

Az öreg visszakerült a kátránypincébe, Nákó is megkapta régi beosztását.

JANA ROKYTA szociális gondozónőnek jött az üzembe. Az első napon szétnézett, utána nem tudott aludni: tengersok feladat állt előtte. Másnap reggel szinte találomra látott hozzá; először Nákót vette gondjaiba. A cigánygyerek keze ismét rosszabbodott és ezért nem igen dolgozott; kórházba kellett szállítani. Rokyta is bement a kórházba, Nákó a fehér ágyon feküdt, nem mozdult. Lábujjai kilátszottak a takaró alól, szemével jobbra-balra tekingetett. Jana leült az ágy szélére:

— Pizkos a lábad — mondta, de mindjárt el is szégyelte magát.

Nákó megrázkódott.

— Nincs cipője — szólalt meg egy idősebb férfi a szomszéd ágyon. Nákó szeme felragyogott.

— Kapsz majd cipőt, Nákó — mondta Jana, bár fogalma sem volt, honnan.

— Írni-olvasni tanítjuk — vetette közbe egy fiatalember. — Mutasd csak, Nákó, mit tanultál.

Nákó éjjeli asztalán egy ábécéskönyv feküdt. Óvatosan felvette és az első oldalon kinyitotta. Sokáig nézte a betűket, homloka egészen belevörösödött.

— Nem tudom — nyögte.

— De Nákó...

— Nem tudom — ismételte, felemelte fejét, szeme tele volt könnyel. Jana segíteni próbált. Együtt még valahogy boldogultak, de egyedül csak nem ment az olvasás.

— Lányok is járnak ide — szólát egy másik ágyból valaki. — Azok azt éneklük neki: „Te szép cigánygyerek!”

— Ügylátszik, nincs is rossz dolgod — nevetett Jana.

Néhány nap múlva aztán kerített cipőt. Letette az ágy mellé, Nákó gyönyörködve bámulta. Állapota most már javulóra fordult. Naponta megmosta a lábát, könyv nélkül fújta az ábécé első oldalát, s önállóan meghegyezte ajándékba kapott ceruzáját. De mindig szomorúbb lett.

Egy napon aztán Nákó eltűnt a kórházból, vele együtt megint az egész család. Csak az ábécéskönyv és a cipő maradt utána.

HRÁZDA kiszaladt a főműhelyből és a falnak dőlt. Nemrégén fedték be a csarnokot hullámlennel. Alig lehetett kibírnai alatta a hőséget. Az esztergapadok motorjai elégték. Sírni szeretett volna. Legszívesebben abbahagyná az egészet és hazamennie Helenához és a kis Petrhez. A felesége azt szokta magyarázni a síró pólyásgyereknek, hogy apja a Sztálin-művekben dolgozik, ilyenkor rögtön abbahagyja a sírást és elalszik.

Mégis visszamegy a motorokhoz.

Az ajtónál Jirzsi Lebeda fogta el.

— Gyere, Karel, nézzük meg a darut!

— Ki fogja kezelni?

— Én. Hiszen az én darum.

— Mennyiben a tiéd?

— Te azt hitted, tizennégy napig tart a javítása, de mi időközben...

— Mi? Így már helyes, hiszen hárman dolgoztatok rajta.

— Tudom, de a többiek is azt mondják, kezeljem én.

— Hát nézzük meg.

Hrázda nem tudott határozni, elindítsák-e a darut, vagy ne. Az ilyesmit nem szabad elhamarkodni, bár szívesen hallotta volna már a daru zúgását a csarnokban: milyen könnyűvé válnék a nehéz darabok mozgatása. Tanácsot nem várhatott senkitől, egyedül kellett határoznia, mint annnyiszor.

— Indíts.

Mindenki a másik oldalra húzódott. Abbahagyták a munkát és a darut figyelték. Hrázda egyedül maradt a karzaton. Meglátta Jirzsit, amint a fogantyúkat húzogatta. Halk zúgás hallatszott, a daru megindult. Lassan csúszott odébb, minden remeggett, a tető valósággal ugrált. A zúgás fokozódott, valami zuhant, a levegőben porfelhő emelkedett.

— Állj! — üvöltötte Hrázda, addigra azonban már Jirzsi leállította a darut és kinézett az irányító bódé ablakán.

— Mi történt?

— Nem látod, hogy valami leesett?

— Csak a vakolat!

— Majd adok én neked vakolatot! Nem látod, hogy megrepedt a fal? Minek is engedtelek! Nem bírja el a darut ez a fal!

A többiek a daru alatt gyűltek össze. Ott volt a két fiatal is, akik Jirzsivel együtt dolgoztak a darun. Elsőként jöttek ide a vitkovici vasműből. Brigádban segédkeztek a nagyobb munkáknál.

— Jó a daru, csak ez az egy fal nem bírja el — mondta Hrázda.

— Megjavítjuk — hangzott alulról.

— Majd áthívunk valakit az építéstől és mindennap dolgozunk rajta munkaidő után. Ha magunk nem csináljuk meg, soha nem lesz rendben.

— Nem hiszem, hogy az építés adna valakit, azt se tudják, hol áll a fejük!

— Megbeszélem a dolgot Mourekkel. Itt hányan vállalkoznak?

— Tizenegyen vagyunk. Csupa válogatott. Két szerelő, négy hegesztő, a többi segédmunkás. A munkát majd felosztjuk. Ha itt befejeztük, biztosan másutt is szükség lesz ránk. Ha meg együtt dolgozunk, többet teljesítünk.

Ezen a napon Kecka is meglátogatta Hrázdát. Csövet kért.

— Egyszerű a dolog, Karel. Valahol leszerelsz egy darabot, összeforrasztod és kész — mondta Kecka.

De Karel még egy csövet sem tudott adni. De talán a hulladékanyag között lehetne találni. Naponta járta a műhelyeket és úgy emlékezett, valahol látott egy olyan csövet, amilyenre Kecka pályázott.

— Holnap váltás után megkeressük, Kecka.

Az építési osztályon Mourek után néztek. Vörös volt, mint a pulyka.

— Addig fogom osztogatni a büntetéseket, amíg belekékültek. Anna Mourek: húsz korona.

— De Mourek, hiszen a feleséged! — figyelmeztette Hrázda.

— Nekem mindegy. Inkább egész héten száraz kenyeret eszem, de rendnek kell lenni.

— Várj csak, majd otthon megkapod a magadét.

— Hadd el, ő csak itt ugrál, otthon bezzeg...

A fiúk nevettek. A fáradtságtól szürke arcok kissé felderültek. Mourek leült egy percre Hrázdával és Keckával. Megígérte, küld majd embereket.

— Majd elfelejtettem, Karel: kevés az oxigénpalack — mondta visszatérőben Kecka.

— Akad minálunk. Egyébként hogy vagy?

— Meg lehet szokni. Nem mondom, szép a folyékony oxigén, kék, mint az égbolt, de azért nem szeretem. Könnyen robban. Szétvágja a szelepet, mintha ott se lett volna. Nem is hinnéd. A multkor is történt valami a készüléken, azt hiszem, valaki titokban mesterkedett rajta. De elcsípjük majd az illetőt. Tegnap is elmentek ketten, azt mondták, ilyen lármában nem tudnak dolgozni. Lehet, hogy az ő kezük volt benne. Hogy el ne felejtsem: mindkét oldalon síneket fektetünk. Lesz vagy harminc kocsi törmelék.

— Mi van Lojza Kuberával?

— Lojza? Tombol, mint mindig. De annyira már vagyunk, hogy a legtöbb németet kitehettük.

— Mi is.

— És Petrik? Mit csinál a vakarcs?

— Hát csak pindurka még... Helena meg dolgozni szeretne.

— A gyárban? Törődjék ő csak a gyerekekkel. Majd ha meglesz a napközi. Hallottad már? Ez aztán a fényűzés, éjjelnappali szolgálat. Az éjjeli műszak miatt.

— Te nem gondolsz nősülésre, Kecka?

— Én? Hagyj békén, ki akar engem evvel a pofával? Nem is csodálom. Mit szólsz a Jindra Ruzsájához?

— Nem is láttam még.

— Csinos kis jószág. Jindrát az ujja köré csavarja.

— Talán igazságtalan vagy hozzá.

— Miért bántanám? Semmi közöm a nőhöz. Hanem Jindra a barátom!

— Jó lenne, ha Lebeda beszélne vele.

— Jindra makacs ám!

— Nézd csak, Kecka, előfordul, hogy még a legrendesebb ember is elveszti a fejét.

— Egy biztos: Jindra már nem az, aki volt.

— Azt beszélik a városban, hogy le akar mondani az elnökségről és visszamegy az üzembe.

— Látod, ez azelőtt biztosan nem jutott volna eszébe; ennek is az a bestia az oka.

— Hány éves Jindra tulajdonképpen?

— Huszonöt.

— Úgy szeretnék segíteni neki. Ha az üzembe kerül, ideveszem magamhoz.

Csendben baktattak még egy darabon, aztán Kecka elbúcsúzott Kareltől és a 202-es felé tartott. Hrázda kiment a gyárból. Esteledett már. Jobban örült neki, hogy hazamehet, mint bármikor azelőtt. Eszébe/jutott minden, ami azóta történt, hogy először bandukoltak végig Helenával ezen az úton és a kis Petr még nem is volt a világon. Helena már az ablakban várta.

PAR HÁZZAL ODÉBB Cenek építész a padlón térdelt. A számára kiutalt lakásban két matrácot, három képet s egy nagy kínai vázát talált mindössze. Telerajzolhatta volna a falakat, ha kedve tartja. Megfőzte pótkávéját és munkához látott.

Elborították feladatokkal. Az építész tiszta, világos épületekről álmodott a szürke házacsok helyén, szellős, levegős lakásokról, távol a gyártól, ott, ahol már a rétek kezdődnek. Járt a vidéket és amikor hazaérkezett, nekiült a tervezésnek. Mialatt rajzolt, szinte látta a nyomorúságos lakásokat, szükségtáborokat, mind a sok-sok embert, a gyár dolgozóit. A padlón térdelt és átkozódott. Azokat átkozta, akik ilyen életre kényszerítették a munkásokat! Egy-egy sokgyermekes, elkínzott anya képe tűnt elé, s ilyenkor még egy méterrel megtoldotta a tervezett kiskertet, hadd mérgeledjék a kalkuláció!

Múltak az órák. Még üzemterveket is kellett rajzolnia. Az ablakhoz lépett. Az éjszakában fények ragyogtak, akár csak egy nagyvárosban. A legtöbb műhely éjjeli műszakot is tartott már. Cenek képzeletében hirtelen eltűntek a fehér házacsok, helyükre új, még határozatlan kép foglalta el. Új rajzlapot vett elő. A tejfehér papirosra szinte maguktól jelentek meg a kontúrok, mélyültek a távlatok. Csak a vonalakat kellett meghúznia. A rajzon emberek keltak életre, sűrögtök, forogtak. Lépcsőházakat látott, jobbról-balról ajtók nyíltak. A feleség már nem volt a háztartás rabszolgája. Klubhelyiségek, terraszok, műhelyek, éttermek, konyhák születtek a rajzon. Még az iskola is a házban volt. Uszoda, tornaterem, olvasószoba, orvosi rendelő. A takarítást, mosást, külön vállalat végzi. Tizenegy emelet, csupa napsütés. Ezer ember lakik ebben a házban, jól ismerik, jobban megértik egymást. Kollektív-ház.

— Ez a helyes. — Cenek ceruzájával a rajzlapra kop-pintott. — Most még nincs kollektív-ház, de majd lesz. Ti még

nem is tudjátok. — A papíremberkék mosolyogtak, vállukat vonogatták. — Csak vitatkozoztatok velem, most ti vagytok a megrendelők, én meg a vállalkozó. Ma már nem a tehetősök kiváltsága az építkezés, a filmből ellesett lakásberendezések kora lejárt.

Nyílt az ajtó.

— Tán kísértetekkel vitatkozol? — kérdezte Hlousek. — Jöttem segíteni, a te szobád mellett úgyse lehet aludni. — Leült a földre a rajzok közé, kávé is töltött magának, összerázkodott.

— Mit csináljak? Mindig éjfél után jön rám. Már látom, veszekedés is lesz belőle.

— Az lehet?

— Megnyugtatsz.

— Én már most a kollektív-házban érzem magam, annyira meggyőztél.

— Ne félj, öregem, behúzlak én ebbe.

— Jövök én magamtól is. Mutasd csak, mit firkáltál össze?!

Még egy óra hosszat térdeltek és vitatkoztak.

— Te, én azt hiszem, legjobb lenne az asszonyokkal megvitatni ezt az egészséget. Mondják meg ők, mit szólnak hozzá, adjanak ötleteket. Hiszen főleg róluk van szó! Most pedig megyek aludni, te is feküdj le, ideje már.

Hlousek visszament a lakásába, Olga nem aludt. Amikor férje lehajolt hozzá, belefúrta fejét a párnába. Sírt. Vajjon miért? A Prága utáni vágyat és az egyedüllétet már az első napokban kisírta magából. Hlousek állandóan a gyárban tartózkodott, a gyerekek meg a környéken csavarogtak és kalandokat kerestek. Szerették volna, ha anyjuk is velük tart, de Olga az emberek között bizonytalannak érezte magát, szinte feszültséget terjesztett maga körül. Sírt, boldogtalan volt.

— Mama, te nem is vagy közénk való — állapította meg egyszer a kis Tomik.

Olga megdöbbsent. Otthon aztán újra sírvafakadt. Legyőzte aggodalmát a gyerekek miatt és méginkább került mindenkit.

Hlousek egyszer azt ajánlotta, nézze meg az iskolát, hátha majd az eltereli a gondolatait. Olga el is ment oda, de a sötét, barátságtalan épület visszataszította. Nem járhatja majd ide a gyerekeket. A folyosón asszonyok súroltak, Olga köszönt és felment az emeletre. Az asszonyok utána bámultak.

Az igazgató, fiatal ember, éppen egy széken állt és könyveket rendezgetett.

Udvariasan üdvözölte Olgát s azt mondta, örül, hogy segít-

séget kap. Olga nem is gondolt erre, csak azt akarta megtudni, mikor kezdődik a tanítás, kik a tanítók és hogyan lehetne a gyerekeket magánúton taníttatni. Az igazgató elpanaszolta nehézségeit, küzdelmeit. Nincsenek tankönyvek, hiányos a berendezés. Virágokat is szeretne az ablakokba, de nem tud szerezni: talán Olga adhatna tanácsot. Olga megígérte, hogy virágokról majd gondoskodik, aztán elbúcsúzott. Majd újra eljön.

Már kinn állt a folyosón, amikor eszébe jutott, hogy még valamit akart kérdezni; de szégyelt visszamenni. A lépcsőn odalépett az egyik asszonyhoz és ajánlkozott, hogy segít a takarításban vagy bárhol, ahol hasznát vehetik.

— Csak eldurvul a keze — hangzott a válasz. — Ez a mi dolgunk.

Olga elpirult, könnyek szöktek a szemébe. Kirohant.

— Kicsoda ez? — kérdezte az egyik asszony.

— Hlousekné. A mi Hlousekünk felesége.

— Rendes gyerek a Hlousek. Ez afféle nagyságos asszony.

— Azért nem kellett volna ezt mondani. Már csak Hlousek miatt sem.

Erre gondolt Hlousek, amikor magához vonta Olgát és várta, mit mond majd, miért van ébren, miért sír? Az utóbbi időben azt vette észre, Olga kezdi már elfelejteni Prágát és bekapcsolódik az itteni életbe. Hlousek mosolygott a sötétben. Biztosan azért sír megint, mert nehézségek vannak a napközivel. Tudhatta, amikor magára vállalta, hogy nem fog simán menni a dolog.

— Most amiatt bántanak, hogy gyógyszereket adok nekik — szipogott az asszony. — Megmondtam, vitaminhiányuk van a gyerekeknek, ezt nem szabad annyiban hagyni. Szereztem is kalciumot meg vitamint, nem is ment könnyen. Még szerencse, hogy tej van elég. De ők azt mondják, azelőtt senki nem hallott ilyesmiről, mégis felnőttek a gyerekek. Persze, összevesztünk. Megmondtam azt is, hogy a gyerekek rosszul tápláltak; erre egyik a másik után kivette a gyerekét s olyanokat mondtak, inkább agyonütik, de a napközibe nem járatják. A gyerekek sírtak! Borzasztó volt.

— No és mi történt azután?

— Hárman már visszahozták. Ezek üzemiék és nincs hol hagyniuk a gyerekeket. Később visszajött a többi is.

— Na látod.

— De én azt ígértém, hogy éjszakára is otthagyhadják a gyerekeket. Így javasolták az üzemi bizottságban!

— No és mi a baj?

— Várj. Mikor ezt a gondozónő meghallotta, rámtámadt. Hogy én mit képelek, ő nem rabszolga. Dühös lettem és azt mondtam, majd megyek én éjjel, amíg nem találunk mást.

— Hát ha megígérted, nincs mit tenni.

— De mit gondolsz, mi történt? Két anya vállalkozott rá, hogy felváltva dolgozzanak éjszaka. Egyik sem jár munkába.

— Mit akarsz még? Boldog lehetsz.

— Boldog is vagyok, csak azt nem tudom, miért olyan bizalmatlan mindenki irántam!

— Bizalmatlanok, persze, azzá tette őket az élet. Ha hosszabb ideig együtt leszték, megismeritek majd egymást. Tudják ők jól, hogy most úgyszólván új papirosra írunk, de még sokan vannak, akik a régi tollat akarják használni. Igaz?

De Olga ekkor már aludt.

17

ZALUZS UTCÁIN mindenki a gyár felé tódult. Nagy csoport vonult Lebedával és Mrázekkel.

— Szóval ma ...! — mondta valaki.

Lebeda bólintott!

— Váltás után!

Erre a napra tűzték ki az üzemi pártszervezet megalakítását. Már májusban sok kommunista dolgozott közöttük az újjáépítés kezdetén, de azóta is mind több és több érkezett. A kommunisták szívesen vállaltak minden munkát, mintha még most is harcolnának, csak más eszközökkel. Útjuk tiszta és világos; vonzotta is mindazokat, akik itt akartak gyökeret verni.

Elmúltak már az első lázas hónapok, kissé lélekzethez jutottak.

— Itt az ideje — mondotta egy napon Lebedának Guszta Adamec.

Lebeda is így gondolta. Magában sorravette az arcokat. Mindenkit ismert, azokat is, akik csak mímelték a hozzájuk tartozást. Ha megalakul az alapszerv és átveszik az egyes munkaköröket, minden napvilágra kerül.

Guszta Adamec már hetek óta készült erre a napra. Bár csak a közelmúltban csatlakozott hozzájuk, mindenki régi embernek tekintette; szakképzettségét, szervezőtehetségét a Párt is értékelte. Mozgékony arca mindenütt jelen volt, ahol valami

történt. Sokan nem értették, miért az üzembe ment piszkos munkára, amikor vezető hely is megillette volna. A végén aztán úgy döntöttek, bizonyára nem tetszik a felsőbb vezetőknek, s nem akarják maguk közé engedni.

Gusztá Adamec már régtől fogva vonzódott a Sztálin-művekhez. Szíve szerint való üzemnek tartotta, még hozzá szűkebb hazájában. Mihelyt elengedték előző munkahelyéről, idejött. Eddig szétforgácsolta munkaerejét, most végre olyan talajra talált, mely fejlődését biztosítani fogja. Gyerekkorában sokszor elcsavargott, mialatt apja munkára meg a gyűlésekre járt, ritkán is látta odahaza. Egyszer apját hordágyon hozták haza; vérömlést kapott, meghalt. Ez az esemény nagyon összerőtte Gusztát, de azután győzött benne harcias természete, összeszedte minden erejét és apja helyére állt.

VÁLTÁS UTÁN az egész üzemből összesereglettek az elvtársak. A gyűlést Lebeda nyitotta meg, egyik arcáról a másikra siklott tekintete, boldog volt, hogy ő beszélhet a párttagok jogairól és kötelességeiről. Figyelmes, jövőbe néző, kemény pillantással hallgatták. A dolgozók sorra jelentkeztek javaslataikkal és magukra vállalták a különböző feladatokat. Végül szavazásra került a sor.

Este Lebeda, Mrázek és Adamec jelentést tettek a kerületi pártbizottságnak. Aznap este tette meg jelentését a minisztériumban Lexa mérnök is. Gyakran utazott Prágába, s ott azt mondogatta, lesóványodni jár az üzembe. Nem szerette Záluzst, féltette tőle a hírnevét.

Lexa már régen működött a kőolajszakmában. Nagyon szeretett Amerikába meg a Középkeletre utazgatni, kedvelte az egyenrangú partnereket vagy ellenfeleket. Eredetileg úgy képzelte, kissé pihenni fog, mielőtt újabb utazásra indul. Kímélte magát, vigyázott, amint mondani szokta, hogy bele ne fulladjon a petróleumba.

Nem volt jó színben. A volán feletti tükörben vizsgálgatta arcát.

— Ellenszenves nekem ez az Adamec. A népszerűséget hajhássza. Egyik olyan mint a másik, nem tudnak, csak mernek. Néha nevetnem kell rajtuk. Mérnök úr így, mérnök úr úgy, mi a véleménye? tanácsért jöttünk. Ha aztán mondok valamit, ravetik magukat, mint a vadállatok s addig mesterkednek, kevergetnek, szűrögetnek, amíg véltlenül tényleg rájönnek valamire.

Prágában várta az ágya. Másnap jól megreggelizett, nem

sietett, kényelmesen végigment szokásos körútján a minisztériumban.

— Kedves barátom, hozzád jövök, — nyitott be Krejza doktor irodájába. — Úgy hírlík, északi magányomat hamarosan jelenléteddel teszed színesebbé.

Krejza meglepődött, aztán elmosolyodott.

— Csak ha nincs ellene kifogásod.

A fiókból üveget vett elő, poharakkal.

— Talán meg kell ünnepelnünk valamit?

— A helyzet nem rossz. Figyelmeztetni szeretnék azonban, hogy sok és nehéz munka vár majd rád. Hallom, gyakoroltad magad az illegalitásban. Ezt csak helyeselhetem, jelenlegi beosztásodban szükséged lesz rá. Ajánlanám egy kis kézikönyv beszerzését, amely a legjobban bevált módszereket tartalmazza. Miért nézel rám ilyen kérdően? A világ forog, én mondom neked. Egyébként mit csinál Hlousek mérnök úr?

— Ugyanolyan vörös, mint azelőtt.

— És Olga?

— Hallottam, próbálkoztál nála, de sikertelenül.

— Az régen volt. És Taman?

— Hiszen őt ismered! Hivatalosan ő lesz a főnököd. Fanatikus, mogorva, de nem sok vizet zavar. Inkább Adamec felől érdeklődnél!

— Arról mindent tudok.

— Akkor több ujdonságom nincs számodra. A viszontlátásra!

Lexa felállt, ki se itta poharát és eltávozott. Krejza felélekezett.

— Ez a Lexa is nehéz fiú — mondogatta magában.

KECKA csak késő éjjel ért haza a 202-esből. Kartotéklapokat töltött ki az elvtársakkal. Egy darabon még Jirzsivel mentek együtt, de olyan álmosan, hogy nem beszélgettek. Kecka a csillagokra tekintgetett fel, alig vette észre, amint Jirzsi elbúcsúzott és kinyitotta a kertajtót,

Kecka szomorúan baktatott tovább a lámpák között, arra gondolt, mennyire nincs magánélete.

— Énrám nem vár senki, egyedül járom a világot.

Hirtelen megérezte, hogy a sötétben valaki nézi. Lassan oldalt fordult a szemközt sötétlő házsor felé, ott valaki a falnak támaszkodva állt. Pár tétova lépést tett abban az irányban, ekkor az a másik is ellépett a faltól. A ismeretlen bal kabátujja üresen csüngött alá. Mikor Kecka a közelébe ért és arcába pillantott, felismerte Vojta Szuhánekot, a pékforradalmárt.

Mindkét kezét kinyújtotta feléje, de mindjárt le is engedte. — Hiszen Vojtának csak egy keze van. — Aztán Vojta hozzálépett és megfogta a jobbját. Kecka nem is igen tudta, mit mondjon, Voltáról egészen megfeledkezett. Még a felszabadulás napjaiban eltűnt Záluzsról, azóta se hallottak róla. Csak most jött vissza, egy karral.

— Gyere, menjünk el Mrázekékhoz.

— Mint akkoriban? Inkább ne — szólt Vojta. — Amúgyis késő van már.

— Akkor hozzám.

— Oda mehetünk.

Kecka egy kis kamrában lakott, albérletben. Más ülőalkalmatosság nem lévén, az ágyra telepedtek. A kis szobában gyenge lámpás pislákol, Kecka valami harapnivalót keresett a szekrényben. Vojta csendben ült, a falat bámulta.

— Tudtok itt használni? — kérdezte végre.

— Természetesen, Vojta.

— Még így is, ahogy vagyok?

— Hogy történt?

— Egyszer sikerült, amit terveztem. Emlékezhetsz rá, mindig hidat meg vasutat akartam robbantani. Ti akkor azt mondtátok, hogy a kisebb feladatok is fontosak, meg hogy én még azokat sem tudom elvégezni. Ezért mentem el. A rádióban hallottam, hogy emberekre van szükség, eljutottam Prágába és ott történt. Sajnos, több veszett el, mint az én karom.

— Azóta miért nem adtál hírt?

— Megvolt a gondotok nélkülüm is. Mi van a többiekkel?

— Holnap megláthatod őket.

— Csak ámulok, mennyire jutottatok már.

— Komolyan gondolod? Lehet már látni?

— Ti nem veszitek annyira észre.

— Boldogok lesznek a fiúk, ha megtudják, hogy Prágában harcoltál. Te hős vagy, méghozzá egy a mieink közül.

— Nem olyan nagy dolog az egész. Csak mész a többivel.

— Majd mindent részletesen elmesélsz, jó?

— Mit gondolsz, milyen munkát kaphatnék?

- Majd Jindrával megbeszéljük.
- Most ügyesebb a jobbkarom, de avval is tudok segíteni, ami a balból megmaradt.
- Volna kedved a szénsavgyárban dolgozni?
- Ha lehetne...
- Majd betanítalak.
- Na és különben mi az újság, Kecka, öreg fiú?
- Semmi különös. A gyár a szeretőm, annyit mondhatok, nagyon igényes.
- Hát akkor én megyek.
- Hol aludnál? Maradj csak itt.
- Egy pillanat múlva mindketten az ágyon feküdtek.
- Kecka a sötétben hallgatta Vojta szabályos lélekzését. Szerette volna tudni, alszik-e már.
- Aztán gondoltatok rám néha?
- Gondoltunk persze — mondta a sötétben Kecka és elpirult.
- Megéreztem. Jó éjszakát.
- Aludj jól, Vojta.

19

AZ ÖREG LEBEDA napokon át járta az üzemet. Mindenkit felkeresett. Egy kölcsönvett aktatáskában íveket hordott magával. Aláírásokat gyűjtött a kérvényre, amelyben a Sztálin-művek államosítását kéri a dolgozók. Mindenhová ellátogatott ünnepélyesen kiborotvált arccal, az emberek abbahagyták a munkát, megtörölték kezüket és figyelmesen végighallgatták. El is gondolkoztak Lebeda beszédén s csak aztán vették kézbe a tollat. Aláírás előtt fáradt szemüket Frantára emelték, ezzel a tekintettel biztosították egyetértésükről. A legtöbbje régi vágya teljesedését várta ettől. A fiatalabbak viszont magától értetődőnek találták az államosítást. Akadtak olyanok is, akik csak azért írták alá, mert nem akartak kimaradni. Ki tudja, mi lesz még?

Szó esett arról is, hogy Klement* Gottwald elvtárs meg fogja látogatni az üzemet. Az ő kezébe akarták átadni a kérvényt, itt a gyárban. Várták is mindennap. Egy szeptemberi napon mégis váratlanul jött a hír, hogy délután odaérkezik.

Az emberek a főbejárat előtti nagy téren gyülekeztek, az üzemi zenekar a kapunál várt. Mind körülállták a rögtönzött

emelvényt és várták, eljön-e Gottwald elvtárs és ha eljön, mit fog nekik mondani. Már jött is. Kalap és kabát nélkül lépett a tömeg elé. Sokan most látták életükben először közelről, de voltak, akik régebben naponta találkozhattak vele munkaközben.* Ezek emlékeztek rá.

... Öszinte köszönetemet és szerencsekívánataimat fejezem ki azokkal az eredményekkel és sikerekkel kapcsolatosan, amelyeket az első, de annál fontosabb indulási és újjáépítési munkálatoknál elértetek. A gyár, ahol ti dolgoztok, jellegénél fogva éppen olyan fontos köztársaságunk gazdasági életében, mint a szénbányák. Ma már elmondhatjuk, hogy itt, ebben az üzemben, az első perctől kezdve, nemcsak megvédtétek nagyrésztét annak, amit a megvert ellenség meg akart semmisíteni, de 'amit megvédtetek, üzembe is tudtátok helyezni. A ti fáradhatatlan munkátoknak köszönhetjük, hogy hazánkban az országutakon közlekedhetünk valahogyan. Munkátoknak már ma is különös jelentősége van köztársaságunk szempontjából, de ez a jelentőség még fokozódni fog a jövőben.

— Hallod, mérnök elvtárs?

— Hallom, Franta. Jól dolgoztunk.

... Első lépéseink a felszabadult életben sok akadályba ütköznek. Egy azonban világos, az, hogy nekünk, akiket a Vörös Hadsereg felszabadított a fasiszta uralom alól, a magunk erejéből kell megoldanunk az előttünk álló feladatokat. Nem történhetik meg, hogy a régi, München előtti mintára építsük fel köztársaságunkat. Mindazok, akik félnek ettől, nyugodjanak meg. Azok pedig, akik ebben reménykednek, jó mélyen temessék el reményeiket.

E szavakból mintha csak Franta saját szíve szólt volna. — Igazad van, Gottwald elvtárs, sok minden nincs még úgy, ahogy lennie kellene! Sokan fékezni igyekeznek, pedig nem lesz visszatérés a régi időkbe!

Az emelvényre feszült arcok meredtek, senki sem mozdult. Az ismerős gondolatok egyszerre széles távlatban álltak előttük. Érezték a felelősséget. Az ember mindig azt hiszi, hogy ott van az egész köztársaság, ahol ő él és dolgozik, aztán rájön, hogy csak része az egésznek.

... Ma legfontosabb feladat valamennyi között a munka, csakis a munka. A jó, a jobb, a legjobb munka. Sokat kínlódtunk a München előtti köztársaságban, a Weimannok és Petschekek hasznára.** Még többet kínlódtunk a megszállás alatt a németek

* Gottwald elnök északcsehországi bányász volt.

** Háború előtti cseh szénmágnások.

részére. Most is sokat kell kínlódnunk, de most már magunknak dolgozunk... További feltétel az egység. Ebben a kérdésben nem engedhetünk. Ebben rejlik és marad a legfőbb biztosíték arra, hogy a kijelölt úton nem állunk meg, hanem előrehaladunk és senki a világon nem lesz képes megállítani bennünket... Nem lehetetlen, hogy az elkövetkező napokban és hetekben sor kerül a bankok, bányák, energiaforrások és a nehézipar államosítására vonatkozó valamennyi kérdés megtárgyalására. Komoly nehézségeink lesznek. De tudom, hogyan látja ezeket a kérdéseket a nép és ezért odafent senki sem fog merészalni szembeszállni az államosítási tervekkel. Ha pedig túlságosan sokáig tartana a huzavona, remélem, hívásunkra meg fogtok jelenni.

Moraj futott át a tömegen, az emberek ígéretet tettek s tudták, ezt az ígéretüket híven megtartják.

Lebeda Gottwaldot nézte. Hit és erő volt benne. Mosolygott, haja lobogott a szélben. Befejezte beszédét. Tomboló taps robant. Franta látta, amint Jindra Mrázek, mint az üzemi bizottság elnöke, átadja Gottwald elvtársnak a kérvényt.

20

FRANTA LEBEDA feleségével és fiával új házat épített. A régi lebombázott ház alapjai megmaradtak, s Cenék építész ragaszkodott ahhoz, hogy a terveket szívességből elkészíthesse. Mourek és felesége mint szakemberek segítettek. Helena Hrázda is mindennap eljött, elhozta magával Petrt is. Üzemi munkája végeztével Hrázda is ott dolgozott besötétedésig, csak este mentek haza. Rendesen a régi kunyhóban szoktak üldögelni valamennyien, mialatt Lebeda mama a magukkal hozott ennivalót elkészítette. Franta felolvasott, Mourekkel emlékezett az elmúlt időkre, tervezgették a jövőt. Beszédük mindig az üzem körül forgott. Helena jókedvében néha még énekelt is, ilyenkor mind úgy érezték, nagyon régen együvé tartoznak már. Mire beköszöntött az ősz, tető alá került az új ház, már csak az ajtókat és ablakokat kellett berakni.

EGY ESTE, amikor a többiek már hazamentek, Franta Lebeda leült az asztalhoz, Jirzsivel szemben.

— Most beszéljünk a te jövődről, Jirka.

— Én eddig nem is gondolkoztam rajta.

— Jó lenne, ha a műszaki főiskolára mennél.

— Korai még erről beszélni! Egyelőre legszívesebben itt maradnék a műhelyben, Hrázdának szüksége van rám.

— Hrázdát ne keverjük bele. Ő értelmes ember, nem fogja megakadályozni, ha el akarsz menni.

— De úgy megszoktam már az üzemi munkát, nem is tudom, mi lesz velem, ha megint a padban kell ülnöm, meg egy csomó felesleges dolgot bemagolnom.

— Ebben nincs igazad. Amit tanulsz, arra az üzemnek is szüksége lesz. De hiszen előbb le kell tenned az érettségit.

— Ez már megtörtént.

— Mit nem mondasz!

— Igen. Tegnap tettem le az utolsó vizsgát Mosztban, egy hét múlva megkapom a bizonyítványt.

— Most már értem, miért kellett olyan gyakran beutaznod az alkatrészek miatt!

— Meg akartalak lepni, hogy örülj neki!

Lebeda nehézkesen felkelt az asztaltól, Jirka háta mögé állt, s megsimogatta a fejét. Azután kinyitotta az ajtót és feleségét szólította.

— Marzsenska!

Lebeda mama könnyes szemmel lépett be.

— Mama, te megint hallgatóztál!

Az asszony csak bólintott, Franta átkarolta a vállát. Azután fogta a pipáját és kiment. Lebeda mama megcsókolta fiát, majd kihúzta a nagyszekrény fiókját és cigarettákat vett ki. Jirzsi elpirult, mert ismerte a rejtékhelyet, többször meg is dézsmálta már. De azért szépen megköszönte a régtől fogva gyűjtött ajándékot s kiment apja után.

ISMÉT ÚJ EMBEREK, új brigádok érkeztek. Gyakran cserélődtek, sokan nem bírták a nehéz munkát. Előfordult, hogy egy napon kétszázan jöttek, ugyanakkor azonban százötvenen távoztak.

Mourek szerint háromféle emberfajta létezett. Az egyik az aranyásó, ez már kihalófélben van. Annál több a második vagy spekuláns-típus. Hasonlít hozzá a harmadik fajta: a reménykedők, ezek rossz fát tettek a tűzre s azt remélik, itt a határszálen majd észrevétlenül rejtőzködhetnek.

Valaki megkérdezte:

— Te például melyik fajtához tartozol, Mourek?

— Ha épp tudni akarjátok, idealista vagyok.

— Elvtárs létedre?

— Evvel csupán azt akarom mondani, hogy vagyont gyűjteni nem akarok és nem idegenből származtam ide, én is északon születtem.

— Ti északiak rendes emberek vagytok, de túlságosan ráérti. Tapasztalatból mondom, mert egy csoportban dolgoztam csupa északival. Alig álltak szóba velem, csak átnéztek rajtam, mint a levegőn. Nem is bírtam ki velük, Lebeda a tanúm, panaszra mentem hozzá. Ő aztán elsimította az ügyet. De ne felejtsetek, mi sem üdülni jöttünk!

ROSSZ NAPJA VOLT Lojza Kuberának, azt se tudta, hol áll a feje, mihez fogjon előbb. Zavarta a lárma is, mert a szén-savgyár zakatolásában csak hangos kiabálással érintkezhetek a munkások.

Az egyik sarokban a szokottnál is hangosabban folyt a vita. Lojza épp akkor ért oda, amikor az egyik szakmunkás kijelentette, abbahagyja a munkát, ha a másik nem dolgozik rendesen. Megvádolt társa ekkor azt állította, hogy még a szakmunkás helyett is ő látja el a tennivalókat. Mind a kettő csökönyösen ragaszkodott igazához, s nem akart a másikkal együtt dolgozni. Lojza elrendelte, menjenek ki együtt az udvarra s rakjanak meg két kisvasúti kocsit törmelékekkel. Kimentek és felálltak egymástól mintegy tíz lépésnyire. Lojza olyan helyre állította őket, ahol a törmelék hatalmas darabokban hevert a földön. Külön-külön birkózni kezdtek egy-egy darabbal, de egyikük sem bírta felrakni. A végén kényszeredett arccal segíteni kezdtek egymásnak. Kubera ravaszul elmosolyodott, otthagya őket. Két óra múltán a munkások legjobb barátokként tértek vissza. Kijelentették, mindenben egyetértenek egymással és azt kérték, tekintsen el a főnök a második vagon megrakásától. Lojza azonban a biztonság kedvéért ragaszkodott utasítása teljes végrehajtásához.

Alig zajlott le ez az eset, amikor újabb lármára lett figyelmes. A szén-savgyár előtt egy másik üzemrészhez tartozó brigád dolgozott, munkaideje napi tizenhat óra volt. Mégis mindennel meg voltak elégedve, sohasem panaszkodtak. Most velük szemben álltak az építési osztályhoz tartozó kőművesek és hangosan szitkozódtak. Kiderült, hogy a brigád tévedésből a kőművesek

már előkészített állványait takarította el, az állványokat vissza kellett hordani.

Egyszerre megjelent egy ember, aki izgatottságában még beszélni sem tudott. Nagynehezen kinyögte végül, hogy a brigád a hulladékot éppen oda hordja, ahol egy másik csoport ásni fog, mert kábeleket fektet le. Kubera leállította a hulladékfordást, a brigádot behívta a szénsavgyárba, levest hozatott a munkásoknak és kikérdezte őket. Megelégedéssel látta, sok hasznos ember van köztük.

— Tudnotok kell, még nem mindig tökéletes az áttekintésünk. Kisebb kellemetlenségek bizony előfordulhatnak. A minap is az egyik csoport csatornát betonozott és a csatorna fenekén egy cső hevert. Szépen hozzábetonozták a csövet is a fenékhez, utólag aztán kiderült, véletlenül felejtette ott valaki.

Kubera új brigádja már nem ment vissza. A szénsavgyári munka nehéz volt, veszekedtek is, de ettől eltekintve, ottlétük sok haszonnal járt. Lassankint napok alatt végeztek az olyan munkával, melyhez azelőtt hetekre volt szükség.

— Megint megmutatták a fiaim, mit tudnak — dicsekedett Mourek, amikor az üzemi bizottsághoz egymásután érkeztek a jelentések a szénsavgyári brigád hőstetteiről.

Még mindig nem oldották meg a munkások szállításának kérdését. Az emberek messziről jártak be az üzembe, a vonatösszeköttetésre nem lehetett számítani. A legtöbbje hajnalban kelt és csak késő éjjel térhetett nyugovóra. Közeli lakás alig akadt, a teherautók, autók és autobuszok nagyrészt nem tudták használni. Leginkább az autobuszok hiányoztak.

Az üzemi bizottság sok fejtörés után Strnadot bízta meg a feladattal. Neki kellett ezután folgalkoznia azzal, amit előkelően autóparknak hívtak, de amit valójában csak autóröns-parknak lehetett nevezni. Csaknem harminc teherautó maradványait szedte össze. Ezeken addig dolgozott, amíg üzemképes állapotba kerültek. De ez is csak egy csepp volt a tengerben.

Munka után a dolgozók megrohanták a teherautókat. Inkább emlékeztettek bárkákra, egymás hegyén-hátán szorongtak bennük az emberek. Persze a harcban mindig az erősebb győzött és az került fel. A másik akadállyal, a köddel is meg kellett birkóznuk. Ha a völgykatlanba ereszkedett, napokig ott maradt. Ilyenkor a megrakott teherautók csak lépésben tudtak haladni, többnyire valaki előttük szaladt és mutatta az utat. Ha elfáradt, leváltották. Ez a váltófutás kezdett állandósulni. Az emberek elkéstek a munkából, a teljesítmények csökkentek. Előfordult, hogy a teherautók teljességgel elakadtak, ilyenkor lázongtak a

munkások. Gyalog jöttek be az üzembe és Strnad irodája előtt tüntetésbe kezdtek.

— Várjatok csak, majd szerzek én vadonatúj kocsikat — csitította Strnad a tüntetőket — de addig legyetek belátással, autobuszokat mégsem lophatok nektek!

A KÖDÖT hideg, kitartó eső váltotta fel. Az üzem utcáit csúszós sártömeg borította. Fontosabb gondjuktól mindaddig nem jutottak hozzá, hogy az utcákat kikövezzék.

Az eső még a munkahelyekre is befolyt, a padlón tócsák keletkeztek, az irodákban minden átnedvesedett. Alig tömtek be nagy nehezen egy lyukat, megjelent a másik és szivárgott a víz, csorgott, ömlött, patakzott. Az irodákban esernyők alatt dolgoztak, másoknak sátrakat kellett felállítaniuk.

Mourek ebben az időszakban alig aludt. Brigádokat szervezett a legszükségesebb javítások elvégzéséhez. De alig kezdtek valahol munkához, máris elhívták őket még sürgősebb feladatokhoz.

Egy szombati napon történt. Az első váltás után sietett haza mindenki, hogy otthon végre megszárítkozzék és átmelegedjék. Rossz időben éhesebb is mindenki, mint egyébkor, ez meg az asszonyokat ejtette kétségbe.

Korán sötétedett, csak néhányan maradtak a gyárban, hogy az eső ellen harcoljanak. Hlousek Boubelnél dolgozott a légsűrítőknél, ott is befolyt a víz, éppen a gépkezelők helyére. Hrázda és társai, valahol a másik kapunál, a távolsági gázvezetéket javították. Kecka és Kubera többedmagával a szénsavgyár tetején kuporgott. Bőrig áztak már, kiadósan átkozódtak. Egyedüli örömlük az okozta, hogy nincsenek egyedül a bajban. A szürkületben fel-feltűnt a szomszédos épületek tetején sorstársaik egyike-másika. Azok is elvállalták a munkaidő utáni önkéntes segítséget.

Egyszerre Kecka elcsúszott, megbillent. Kubera alig tudta visszarántani a tető széléről.

— Mi vān veled?!

— Odanézz!

— Valami ég!!

— Melyik épület az?

— Úgy látom, a csúzda körül.

Ekkor már vörös fénycsíkok imbolyogtak az épületek fekete körvonalai között. Villámgyorsan lemásztak a tetőről, lábuk reszketett. Kecka türelmetlenségében a létra közepéről ugrott a

földre, elterült a sárban, aztán sántikálva futott a többiek után. Útközben mások is csatlakoztak, a néma alakok üggyel-bajjal evickéltek a cuppogó sárban. A sötétben elbuktak, feltápászkodtak, lihegve továbbshaladtak. Most elbődült a gyári sziréna. A munkából hazaindulók megtorpantak. A sziréna beüvöltött az otthonokba, az emberek kabát nélkül, félig levetkőzve, ész nélkül rohantak az üzem felé. A sötétben csak a tűz vörös fénye világított. Égett a munkájuk eredménye! Napok, éjszakák, hónapok munkája! Égett!

Az elsők már odaértek a helyszínre. A rendezőpályaudvaron a vonatok közt tört ki a tűz. Egy olajtartály-kocsi gyulladt ki, a tűz gyorsan terjedt. Az égő olaj fröcskölt, a lángok kezdtek elharapódzni. A körülálló vasúti kocsikat gyorsan lecsatolták. Arra nem maradt idő, hogy a mozdonyt odahozzák. Néhanyan a sínek közt bukdácsolva a váltókhöz futottak. Elhangzott az első parancs: eltolni a szerelvényt a veszélyeztetett helyről! Nekivetették a vállukat, elcsúsztak a puha földben. Újra nekifeszültek, ziháltak. Végre megmozdult a szerelvény. Vad elszántsággal nyomták, csak minél távolabb a tűztől! Közben az égő olaj szüntelenül fröcskölt. Megmozdult a második, a harmadik szerelvény! Már hallották Zima és az öreg Lebeda hangját. Mrázek kézi tűzoltófecskeendővel avatkozott a küzdelemben. A tűz tombolt, de a szerelvényeket sikerült lépésről-lépésre távolabb tolni a tűzfészekből.

Ott kinlódtak szinte valamennyien. Esőben, sötétségben, térdig sárosan, közös erővel helyezték biztonságba a tartálykocsikat. Aztán, nagysokára, alábbhagyott a tűz. Végül csak a sötétség, a kopogó eső és a feketéllő tömeg maradt. Ekkor kezdték felismerni egymást. A feszültség engedett. Három tartály égett oda.

Senki sem akart hazamenni. Nem érezték már sem a hideget, sem az esőt, állva tanakodtak. Aztán lassan mégis elszéledtek, csak az üzemi őrség maradt a helyszínen. Lebeda, Zima, Mrázek, Hrázda és Kecka kisebb nagyobb égési sebeket szenvedtek. Az üzemi bizottság azonnal összeült. Jindra szemöldökét lemarta a láng, haja megperzselődött. A jegyzőkönyvet ennek ellenére ő vezette.

— Javasolom, menjünk haza. Nem segít már a beszéd — szólalt meg valaki.

Már emelkedtek is, amikor hirtelen kicsapódott az ajtó. Ruzsa állt ott, kigombolt kabátban, nedves ruhája testéhez tapadt. A csodálkozó tekintetek sorfala között egyenesen odament Jindrához.

— Hallottam mindent! Szegénykém, csak nem történt komoly bajod?

Jindra hátralepett, arckifejezése megváltozott. Szomjasan nézett a lányra.

— Gyere, hazamegyünk — felelte halkan.

Ruzsa bizonytalanul nézett rá, majd lehajtotta fejét. Megérezte, hogy a légkör egy pillanat alatt fagyossá vált. Vállat vont és kiment az ajtón. Jindra vette a kabátját és utána sietett.

Lebeda merev arccal ült vissza az asztalhoz.

— A tűz miatt megfeledkeztem arról, hogy az üzemi bizottságnak még ma le kell tárgyalnia a bérkérdést. Az állandó munkáscserélődés folytán itt bizonyos feszültség mutatkozik. Az ülést újra megnyitom.

Közben Jindra és Ruzsa a gyárkapuhoz ért. Elállt az eső. Jindra segíteni akart a lánynak, hogy a sarat kikerülhesse, de az kiszakította magát kezei közül.

— Szép tőled, hogy bejöttél, Ruzsa...

A nő csak nevetett.

— Mit jelentsen ez?

— Semmit. Ugye, nagyon alkalmatlan pillanatban jöttem?

— Nem. Inkább csak csodálkoztam.

— Vagy nem tételeztél fel rólam ennyi érzést. Az a hír járja, hogy lemondasz az elnökségről. Ez miattam lenne? Biztosan szégyenled, hogy kellemetlenségbe kevertelek.

— Ruzsa, én el akarlak venni feleségül.

— Köszönöm szépen... Megijedtél, ugye, amikor megláttál? Ne mondd, hogy nem. Biztosan féltél, hogy azt is elmesélem, mennyire reszketsz utánam.

— Miért féltem volna?

— Csak. Vagy azt, hogy nem alszol miattam.

— Ruzsa...

— Úgy. Most már elvehetsz, de itt mindjárt.

— Meghúlsz itt, menjünk haza...

— Talán félsz?

— Ruzsa, ne bolondozz.

— Szoríts magadhoz. Kívánsz engem? Akkor is, ha én más szeretek, ahogy mesélik? És ha igaz? Te nem hiszed. Értsd meg, nem akarok hozzád feleségül menni. Nem fogom elásni magam itt. Azt teszem, amit akarok. Most téged akarok. Tudd meg, igaz minden, amit mesélnék.

Jindra elvonszolta. Félig vitte, félig húzta a lányt hazafelé. Ruzsa lassan elfáradt, hamarosan el is hallgatott.

VOJTA hazafelé tántorgott.

Már néhány napja csak a visszatérését ünnepelte. Mindenki örömmel fogadta, megfelelő munkát kapott, s Vojta annyira elégedett volt, hogy még a karjáról is megfeledkezett. Csak munka után, otthon jutott megint eszébe. Leginkább a vetkőzésnél zavarta, a formátlan csonkot sehogysem bírta megszokni. Mindenki hősnek tartotta, de minél gyakrabban ismételték, annál kevésbbé hitte ő maga. A kételkedés felütötte benne a fejét.

— Mit ér az egész, ha elvesztettem a karomat? — szokta volt mondogatni s ilyenkor rendesen a kocsmába ment.

— Ma utoljára még ünnepelek. Mert ha az ember a kocsmából jön haza, és leveti magát az ágyra, úgy ahogy van, akkor nem érzi a bajt.

Jindra többször is ráakadt ivás közben, ilyenkor jól összezsidta és hazavitte magával. Otthon aztán kávéfőztek s elbeszélgettek. E beszélgetések sokat könnyítettek Vojta lelkén.

Milyen kellemesen cuppog a sár! Tántorgott az égbolt, a köd mindent betakart. Vojta egyszerre hangokat hallott, izgatott beszédet, ezért megállt és a falhoz lapult. Valaki cipelt egy másikat és ez a másik, a hang után ítélve, nő volt. Vojta nem látta, kik azok, csak az bántotta, hogy nem szeretik egymást. Ő bizony az egész világot szereti. Kissé összeszedte magát. Látta, amint a férfi a nőt egy közeli házhoz vezeti és utána eltűnik a ködben. A nő meg állt a nyitott ajtó előtt. Elfojtott zokogás hallatszott.

— Kisasszony...

— Ki az?

— Én vagyok, jövök már.

Szerencsésen odaért, a nő arcába nézett.

— Maga szép! — A nő mosolygott. — Ugye nem haragszik?

— Azért, mert ivott? Nem is csodálkozom rajta.

— Ez volt a maga szerelmese?

— Ki tudja?

— Bántotta magát?

— Engem ugyan nem! Otthagytam.

— Akkor ne sírjon. Hallgasson az én szavamra: egyetlen férfi sem ér annyit, mint a maga könnyei.

— Vigasztalni akar? Talán nincs is rá szükségem!

— Az lehet, de most én megyek és agyonütöm. Minden könnycseppért kap egyet.

Vojta elvesztette egyensúlyát, a nő utána kapott és ekkor vette észre, hogy csak egy karja van.

- Mi történt magával?
- Semmi. Megijedt talán?
- Mitől?
- Hogy nyomorék vagyok.
- Nem, nem.
- De a megmaradt karom elég, hogy megölelhessem!
- Eresszen el.
- Szép vagy.
- Eresszen.
- Kiabálj csak.
- Ne...
- A nevem Vojta.
- Ne...
- Vagy tán inkább mondanál egy másik nevet?
- Nem mondok.
- Mondd csak, ne félj, hadd hallom.
- Jindra.
- És tovább?
- Nem mondom.
- Csak ki vele!
- Mrázek.

Vojta elengedte Ruzsát. Az elnevette magát.

— Mi történt magával? Talán ismeri?

Vojta nem felelt. Ruzsa indulni akart.

— Itt marad! Jindra Mrázek a barátom. Azt mondtam, ölni fogok, de most először tisztázni kell, hogy kit.

— Tán megbolondult?

— Szó sincs róla. Nekem már semmi sem fontos, de Jindrát nem hagyom. Persze ezt maga nem érti. Mintha már hallottam volna magáról. Maga a szép Ruzsena. Nekem ez elég. Ne féljen, nem bántom. Azt hiszi, részeg vagyok? Jó. Mi ketten még találkozunk!

KECKA a legszívesebben egymaga végzett volna mindent. A sok munkában lefogyott, alakja még ösztövérebbé, arca még ráncosabbá vált. Éppen elemzési próbákat vitt a laboratóriumba. Szerette a tiszta, világos helyiséget, a kedves, szinte mulatságos készülékeket; mennyivel egyszerűbbek voltak, mint az ormótlan gépek, melyekkel naphosszat birkózott. Már a kilincset fogta, amikor odabenn egy emelt hang szólalt meg:

— Én pedig azt mondom, nagyon értékes időt mulasztotunk el, s ezt a kommunisták teljes mértékben kihasználták. Ők szervezkedtek ezalatt, teljes erővel dolgoztak. Ti meg mindig azt

mondjátok, van elég időnk, most pedig itt ülnek a nyakunkon! Rég meg kellett volna már alakítani a szervezetünket.

— Nagy előnyük, hogy mögöttük áll a munkásság!

— Azért ne csináljunk magunknak gondokat. Majd mi elfoglaljuk a felsőbb helyeket.

No nézd csak, a Ryman, ki hinné? A fiúkat mindenesetre érdekelni fogja a dolog. Kecka sarkonfordult, megkereste Mrázeket. Vojta Szuhánékkal találta együtt; erre odahívták a többieket is.

— Mit szólsz hozzá? — kérdezte Kecka.

— Csak tudnám, melyik az a Ryman?

— Nem emlékszel rá, Jindra? Feketehajú, jólfésült fiú.

— Tudom már, melyik. Ha jól emlékszem, azt mondta, hogy ő kommunista vagy legalább is velünk érez.

— Ez szemlátomást nem akadályozza meg abban, hogy elenünk forduljon és megalakítsa a nemzeti-szocialista pártszervezetet* az üzemben.

— Elvtársak, ez harcot jelent! Legalább nem puhulunk el. Mrázek kissé félrehúzta Keckát, hátramaradt.

— Ruzsena nem volt ott?

— Mármint a megbeszélésen? Nem láttam. Nem is néztem körül.

— Nem szeretném, ha belekevernék. Úgy látszik, a laboratórium a központjuk, ő pedig ott dolgozik.

— Beszélj vele!

Vojta meghallotta ezeket a szavakat. Dühbejött, amikor Ruzsára gondolt, a legszívesebben Jindrával tartott volna; határozatlan aggodalmai voltak. De Jindra gyorsan eltávozott. Még zúgott a feje a tegnapi éjszaka után.

— Örültség az egész, minek is megyek, ráérek még. — Megvonta a vállát, de nem lassított.

A laboratóriumban megtudta, hogy Ruzsa ma nem jött munkába, azt azonban senki sem tudta, miért maradt otthon. Jindra sarkonfordult és bement a városba. Ruzsa egy rozoga külsejű bányászházban lakott. Jindra belépett. Egy idősebb aszszony érdeklődéssel nézte végig tetőtől talpig.

— Ruzsena? Ma reggel összecsomagolt és elment. Összevesztünk a lakbéren. Örülök is, hogy elment, mit kezdjek az ilyen macskával? Ha a szeretője vagy, megfizethetnéd helyette.

Jindra halottsápadtan állt a szoba közepén.

— Mi van veled? Mi törődsz vele? Egy kövér alak járt ide hozzá, valami könyvelő, el akarta venni feleségül.

* Benes volt köztársasági elnök reakciós pártja.

— Azért jöttem, hogy megfizessem a tartozását. Megkért rá.

— Az más. Adjon ide egy százast s rendben vagyunk.

Jindra az asztalra tette a pénzt.

— Idevenne valakit lakásra a Sztálin-művektől?

— Miért ne? Most szabad a felső szoba.

— Az üzemi bizottság majd kiküld valakit.

Jindra megállt az út közepén. Tavaszi szél fújt a hegyek felől, édes, kábító illatokat hozott. Jindra az erdőbe akart menni. Fát vágni most, csapkodni, a fa nedves szagát érezni, beszívni a gyantaillatot. De csak állt s várta, mikor enged fel szívében a fájdalom. Erős elhatározással hátat fordított a hegyeknek és visszaindult az üzembe.

A kapuból Vorel integetett feléje. Jindra meggyorsította lépteit. Iratokat vett át, zsebébe gyúrta őket. Aztán körülnézett. Középen állt a villanytelep két óriási, füstölgő kürtője. A karbonizáló-kemencék kisebb kéményei is versenyt ontották a gőzt. Fent sűrű, fehér köddé változott, s a szél egyirányba hajtotta valamennyit, párhuzamos, fehér vonalakat rajzolt az égre. Szakadatlanul dübörögtek a gépek, idehallatszott a csúszdán leszóródó szén ropogása. Aztán itt volt a gyár régismert szaga. Eleinte senki sem tudja megszokni. Jindra visszaemlékezett arra az időre, amikor csak hatvanan álltak ezen a helyen. Ma pedig annyian vannak, hogy nem is ismer mindenkit.

Egyenesen Franta Lebedához ment, az üzemi bizottság irodájába.

— Franta, én lemondok.

Lebeda ránézett és nem szólt.

— Így van rendjén. Majd lesz kiegészítő választás.

Lebeda csak hallgatott. Jindra nagyon szerencsétlennek érezte magát.

— Te voltál a mi forradalmi elnökünk. Ezt sohasem fogjuk elfelejteni, te se feledkezz meg róla.

Percek alatt elterjedt a hír. Az irodába emberek tódultak, nagy zaj támadt. Mourek keresztültörte magát a tömegen és hangosan kiabált:

— Hol az a semmirekellő? Majd adok én neki, ki akarja vonni magát!

Lebeda csendre intette a zajongókat.

— Elvtársak, ti Jindrát derék fiúnak tartjátok, ebben osztom veletek. De ő még sokáig marad fiatal és ezért helyesen teszi, ha tovább akar tanulni az üzemben a többiek között. Hadd menjen. A magam részéről sok szerencsét kívánok hozzá.

Sorra Jindrához léptek és keményen kezetszorítottak vele.

Az ajtón Hrázda lépett be.

— Érted jöttem, Jindra, már várnak a fiúk a műhelyben.

Jindra és Lebeda is megrázták egymás kezét.

— Akkor én megyek. Majd délutánonkint meglátogatlak.

Lebeda kezét többször végighúzta fáradt homlokán, majd szomorúan visszaült az asztalhoz és folytatta munkáját.

VOJTA, Jindra és Hrázda a főműhelynél beszélgettek. A végén Hrázda Ruzsa felől is érdeklődött.

— Ruzsa elment — mondta Jindra s másra terelte a beszédet.

Vojta megkönnyebbült.

— Ügylátszik, mégis megijedt tőlem!

Vorel futott feléjük, vérbeborult szemmel, lihegett.

— Amig mi dolgozunk, ezek a nyomorultak lopnak! Gyer-
tek csak, hadd legyen ott az elnök is!

A bejáratnál az örök között három ember állt.

— Elnök elvtárs, most nézd meg ezt az aktatáskát. Látod, úgye, hőpalack van benne. Ez még csak rendben volna. Én mindennap látom. De mi van a termoszban? Azt hiszed kávé, pedig tévedsz. Az én hibám, hogy csak ma jöttem rá. Mondom magamban, megemelem én ezt a táskát. Máskor csak belenézek, sok az ember, kevés az idő. Megittad a kávédat? — kérdem. — Azt mondja: Nem, nem izlett. Belenézek az üvegbe, nem is csodálom, hogy nem izlett neki. A legfinomabb porfesték volt benne, a gyári készletből. Most jöjjön a másik. Vesd csak le a kabátodat.

Két lapos edény került elő.

— Ezekben benzint visz. És itt a harmadik. Ez nekihajtott valaminek a biciklijével, a csövekből meg olaj kezdett csorogni. A mi olajunk. Már régóta csinálják ezt.

— Beszéljete.

— Nem akartunk rosszat tenni.

— A lopás nem rossz?

— Úgyis bezárják az üzemet...

— Ezt hol hallottad?

— Mesélik mindenfelé.

— Mégis, ki mondta?

— Már nem emlékszem pontosan, hogy ki, de állítólag nem fizetődik ki a gyártás és már az újságban is benne van.

— És ezért mindjárt szét kell hordani, amit csak lehet?

— Úgyis ellopnák az urak. Így legalább a szegényembernek marad.

— Miféle urak? A miénk ez az üzem, nem az uraké. Ha lopsz, bennünket, saját magadat károsítod!

— Ezt én nem értem, kérem. Ugyanúgy robotolok, mint azelőtt.

— Te úgy képzelted, hogy majd munka nélkül fogsz jobban élni? Vagy talán más dolgozzék helyetted?

— Ha akad, aki megteszi? Én már eleget dolgoztam másokra.

— Igazad van, elég sokat dolgoztál idegenekre, de kik az idegenek ma?

— Nem tudom, de ezzel sose törődtem. Megkaptam, ami járt, el volt a dolog intézve.

— És mit csináltál, ha nem tudtál megélni abból, amit kaptál?

— Káromkodtam.

— Használt?

— Nem sokat.

— Mit értél vele, ha többet dolgoztál?

— Reméltem, hogy akkor nem dobnak ki.

— Több volt a béred?

— Örült az ember, hogy él. Nem akarom mondani, hogy most nem jobb.

— Még valamit. El tudom képzelni az újságokat, ahol azt írják, bezárják az üzemet. De az embereket is, akik ezeket a lapokat nálunk terjesztik. Értsd meg, tévednek. Most pedig mi legyen veletek?

— Mindent visszaadunk, csak ne zárassatok be.

— Jó. Az ügy az üzemi bizottság elé kerül. Az majd határoz, átadunk-e a rendőrségnek.

— A rendőrségnek ne, elvtársak...

— Vigyázat az „elvtárssal”. Nálam elvtárs az, akihez bizalommal fordulhatok és tudom róla, hogy segít nekem, nem csap be, ugyanúgy, ahogy én sem csapom be őt. Megértetted? Most pedig gyерünk.

Az üzemi bizottság úgy határozott, hogy mindhármuknak megjavulási határidőt ad. Munka után brigádban romokat takarítanak, ha kereket oldanának, az ügyet a rendőrségnek adják át. Lebeda még hozzátette:

— Legyen ez tanulság a mi számunkra is: nem pihenhetünk a babérjainkon. Első dolgunk az üzem megindítása volt. Nem

értünk rá avval is törődni, hogyan gondolkoznak egyesek és hogyan viselkednek. Ebből is látható, többet kell foglalkoznunk az embereinkkel és meg kell magyaráznunk a dolgokat.

GYORS ÜTEMBEN ásták fel a földet a gyár csaknem egész területén. Ki kellett cserélni a megrongált kábeleket a pincékben, az első fagyok beállta előtt. A földbe épített csatornák megrepedtek, a többtucat kilométer hosszúságú csőhálózat pedig javításra és szigetelésre szorult. Szünet nélkül folyt a munka, a javításokat a dolog természeténél fogva üzemidő alatt kellett elvégezni. Lassan rendbehozták a villamos generátorokat, a lepárló-állomást és a légsűrítőkamrákat is.

E munkálatok nagy óvatosságot igényeltek, hogy a különféle folyadékok keveredését és ezáltal a robbanás veszélyét elkerüljék. Főszempontul természetesen a benzingyártás zavartalanságának biztosítása lebegett előttük, de hozzáláttak már néhány értékesebb melléktermék gyártásához is. Időnkint az egyes állomások segítségét is igénybe kellett venniük, mivel hol az üzemeltetési hőfok csökkent le váratlanul, hol meg a tömítések mondták fel a szolgálatot. Lázasan dolgoztak, a tél beállta előtt el kellett készülniük.

Hrázdához betanítás céljára új embert osztottak be: Bori-voj Szikorát. Többedmagával nemrég érkezett a gyárba. Csaknem egy hétig sétált, amíg munkára határozta el magát és fellette csodálkozott, hogy társait időközben az egész üzembn szétszórták. Egyébiránt Szikora úgyszólván az iskolából került a gyárba és az itteni munkát illetően nem táplált különösebb illúziókat.

Két hónapig a villanytelepen dolgozott. A légkört túlságosan melegnek és nedvesnek találta. Annyi sört ivott, amennyi csak belefért. Szeme állandóan gyulladásos volt s alig kezdte el a munkát, már elálmosodott.

— Ha nem kellene annyira a pénz, azonnal itthagynám az egészet — gondolta. Újra nekilátott nagy álmosan.

Az elején barátkozni próbált, hogy összeköttetések révén előnyösebb munkahelyhez jusson az üzembn.

— Ezek mellett a rabszolgák mellett még rendesen ki se

pihenheti magát az ember. Úgy dolgoznak, mintha az életük függne tőle.

Ezen a napon, munka végeztekor, alig szólalt meg a jelzés, Szikora szokása szerint nyomban ledobta szerelőruháját s ment átöltözni. Egy Obolek nevű fiatalember mellett haladt el, megveregette a vállát. Estére találkát beszélt meg egy lánnyal, így kisidőre rózsás színben látta a világot.

— Te is úgy dolgozol, Obolek, mint az állat, mi hasznod belőle?

— Szikora, te meg nyomorult féreg vagy, jegyezd meg magadnak — felelte az és visszafordult a munkájához.

Szikora ökölbesorította a kezét, de Obolek oda se hederített. Észre se vették, hogy a művezető is végighallgatta a beszélgetést. Rászólt Szikorára:

— Vagy rendesen viseled magadat, vagy mehetsz máris!

Szikora nem hagyta magát; ezeknek ő nem enged. Kijelentette a művezetőnek, hogy igazságtalan hozzá, úgy bánnak vele, mint egy jöttmenttel, keresztülnéznek rajta. Mindent elmondott, ami csak nyomta a lelkét. A művezető mozdulatlanul hallgatta, csak az ádámcsutkája járt fel-alá, az árulta el felindultságát.

— No nézzük csak meg ezt az érzékeny virágot! Te azt hiszed, mindenhez jogod van; amit tőlünk kapsz. Ha pedig meg kell dolgoznod érte, azt elnyomásnak tekinted?

Szikora a vállát vonogatta.

— Milyen munkát végzel most?

— A szigeteléseknél dolgozom.

— Tetszik neked ez a munka?

— Az üveggyapot elvágja az ember kezét.

— Tudod, mennyire fontos ez a munka?

— Én tudom, de miért ne csinálhatná valaki más?

— Azért, mert te már bedolgoztad magad. Hányan vagytok?

— Öten.

— Megnézzük majd, mi a helyzet.

A művezető és Szikora visszatértek a villanytelepre.

— Mi a baj Szikorával, fiúk?

Hallgatás.

— Azt hiszitek, el tudjátok végezni négyen is?

— Szikora nélkül? Hogyne.

— El van intézve. Gyerünk, Szikora.

Szikora zavartan nézett társaira, aztán a művezetőre. Ezek talán örülnek, hogy ő elmegy. Egy pillanatig sajnálkozott, mert

már megszokta ezt a helyet, azután legszívesebben az arcukba vágta volna az üveggyapotot.

— Gyerünk csak — ismételte a művezető.

Szikora a fogashoz ugrott és oly hirtelen szedte le ruháját, hogy a ruhaakasztó elszakadt. Sötét arccal követte felettesét.

— Itt akarod hagyni az üzemet? — kérdezte a mester.

Most majd jól megmondom neki — gondolta Szikora. Ekkor eszébe jutott, hogy a csoportja fogadást kötött rá, ő lesz az első, akit elbocsátanak.

— Ha akarod, áthelyeztetlek más munkahelyre — hallotta a művezető csendes szavát.

— Megpróbálom.

— Hrázdához kerülsz a főműhelybe.

— Ott mi lesz a dolgom?

— Segíteni fogsz annak, akinek szüksége van rá. Elkényeztetni nem fognak.

— Az a büntetőtábor?

— Legfeljebb te lehetnél a büntetés. De talán még téged is ráncba szednek.

Odaértek a főműhelyhez.

— Hoztam neked egy fiaalembert, Hrázda. Őszintén megmondom, abból a fajtából való, aki csak ránéz a lapátra és már fájlalja a derekát.

Hrázda és Szikora egymást méregették.

— A neved?

— Borivoj Szikora.

— Borivoj? Maradhatsz. A név jó. Dolgoztál már gépeknél?

— Még nem.

— Majd megtanulod.

Elbúcsúztak a művezetőtől és Hrázda magával vitte Szikorát.

A TELEFON már megint nem működik. Hamarabb elintézem, ha magam megyek a rézkalapácsokért. Ez az átkozott oxigén minden szikrától lángralobban, közönséges kalapáccsal nem lehet hozzáférni — mérgelődött Jirsa, szemüvegét a homlokára tolta.

Boubel rásandított és megvakarta az állát. A borosták közül por hullott ki.

— Te akartál mindenáron itt dolgozni, hát most csak csináld.

Jirsza füttyörészve ment végig az udvaron. Ütközben betért a légsűrítőkhez, mert az éjjel úgy rémlett neki, valami nincs ott rendben. Nappal is gyakran járt arrafelé, hallgatta, egyenletesen zümmögnek-e a gépek. Ha az ismert hangok közül csak egy is megváltozott, már elállt a lélekzete. A légsűrítők általában nyugodtan emésztettek, de a legkisebb kilengés anynyira megzavarhatta egyensúlyukat, hogy emberéletbe kerülhetett. Élesen látta maga előtt Boubel alakját, amint ott áll gallérjába akasztott ujjal, egyik lábáról a másikra billen és nézi a feszültségmérőket, mialatt ő, Jirsza, a szelepeknél izzad. Az egyik mutatókar kilendül, a másik leesik, Boubel idekap, odanyúl, kiegyenlíti az eltéréseket. Közben ravaszul hunyorgat a kamrákra, úgy, mintha belelátna acéllelkükbe. Még fenyegeti is őket az ujjával, de mosolyog hozzá. Hiába, a kamrákkal finoman kell bánni.

Ujonc korában Jirszának is előadást tartott Boubel:

— Olyan, mint az asszony, akibe szerelmes vagy. Minél többet bánt, annál jobban bolondulsz utána.

Most Jirsza meggyorsította lépteit és ismét egy másik részlegnél nézett körül, mennyire jutottak. Aztán megállt az egyik csoportnál, mert meglátta Hlouseket.

— Jirsza, jól vigyázz a kamrádra!

— Megtaláltátok már a csatorna-terveket?

— Sajnos, még mindig nem. Pedig már tudnunk kellene, mi hova folyik.

— Hm.

A csoport éppen kinyitotta az egyik csatornafedőt és Jirsza lenézett a mélységbe.

— Csak vigyázz! — szólt rá Hlousek.

A nyílás mellett egy kítűzőmérce feküdt. Jirsza kezébe vette és játszott vele. Vajjon milyen mély lehet? A nyílás fölé hajolt és visszatartotta lélekzetét. Kezében a mérce váratlanul mélyre süllyedt. Jirsza megingott, tüdejében nyomást érzett, messziről kiáltást hallott, előtte a fekete mélység közeledett, megnyílt, elnyelte.

Elsőnek Hlousek ugrott oda.

— Elcsúszott!

— Beszívta a kénhidrogént!

— Fuss gyorsan Zimáért!

— Hova vezet ez a csatorna?

— Fogalmam sincs!

— Hozzatok gázálarcokat!

Hlousek gondolatai egymást kergették. Háttha összeszűkül valahol a csatorna és fennakad benne, levegőt is kap. Ha egyáltalán van odalenn levegő és nem fulladt meg azonnal. Még rosszabb, ha forró gőzbe sodródik. Órájára nézett. Már néhány perce lenn van. Izgatottan várakoztak. Zuma és még néhányan futólépésben közeledtek. Gázálarcokat, gumióltönyöket, lámpákat hoztak.

— Elküldtem Mourekért, neki van bűváröltönye. Abból az időből, amikor a hídon dolgozott.

Egymásután tűntek el a csatornában. Akire nem jutott ruha, vagy álarc, kinn várakozott. Most érkezett oda Boubel. Messziről kiáltozás hallatszott, Mourek és a felesége már hozták a bűvár ruhát. Boubel kiragadta a kezükből.

— Én megyek.

Ledobta kalapját és gyors, kiszámított mozdulatokkal rángatta magára a ruhát. Mourek ráillesztette a fejrészt, kezébe vette a kötelet. Akkor jutott eszébe, nem is tudja, rendben van-e a légvezeték? Hosszú időn át nem használták. Igaz ugyan, hogy előírás szerint kezelték, de mégis tönkremehetett. Régi már a ruha. Meg akarta magyarázni, de Boubel nem is figyelt rá.

Az előbbieket már jöttek vissza. Egymás után másztak ki, lelépték az álarcot begőzölt arcukról. Nem találták. Boubel a sisakon keresztül meghallgatta őket. Azután leereszkedett.

— Mi van odalenn? — kérdezte Mourek a többieket.

Vállukat vonogatták, lemondóan intettek. Mourek a kezében levő kötelet figyelte, nem kap-e jelet a felhúzásra.

— Tudtam, hogy Boubel értemegy. Mexikóban olajmezőkön dolgozott, meg hajóépítésnél, bűvár is volt. Többen is vannak itt ilyenek — jegyezte meg valaki.

Míntha órák multak volna el. Valamennyien idegesen kerülgették Moureket. A fagy erősödött. Egyszerre Mourek felugrott:

— Megtalálta és jön.

— Honnét tudod?

— Mondom nektek, hogy megtalálta!

Végre megjelent a bűvársisak a nyílásban. Boubel lassan ki-mászott. Hozott valamit, de a bűváröltöny eltakarta a kilátást. Mourek odaugrott és levette a sisakot.

— Gyorsan egy kabátot! — mondta Boubel.

Kabátok repültek a kezébe. Kihúzta Jirsza testét, betakarta,

majd levette sapkáját. Lassan a többiek is sapkájuk után nyúltak.

A szénsavgyár kéménye szabályos időközökben bocsátotta ki a gőzt. A gépek egyenletesen zúgtak. Megszólalt a sziréna, a műszak befejeződött.

JANA ROKYTA nehéz táskával lépett ki a kapun. Sikerült néhány gyümölcskonzervet szereznie. Eredetileg az üzemben akarta szétosztani, saját elgondolása szerint, de az apákkal nem sokra ment. Gyanakodva forgatták a dobozokat.

— Még ha hús volna...

Jana magyarázatni kezdte a gyümölcslé előnyeit. Sovány arca, világos haja alatt, ilyenkor valósággal tűzbejött. Mennyi mindent ismert meg itt, mennyire otthon érezte magát az emberek között, és mégis mindenhol problémákra bukkant.

— Ne felejtse el, kislányom, a legtöbb ember nem hiszi el, hogy segíteni akarsz neki. Ne is csodálkozz rajta — mondta Mourek. — Eleinte az orruk alá kell dugni mindent, amíg megszokják.

Jana aztán úgy döntött, hogy a konzerveket egyenesen a házakhoz viszi. Már majdnem besötétedett. Átgondolta a másnapra elkészített névsort, a Koutny, Balaskó és Zsikovec családoknál el kell intéznie a féregtelenítést. Elő kell őket készíteni. Balaskóéknál nehéz harcom lesz, legalább háromszor ki fognak dobni. Azután meg kell nézni az alkalmatlan lakásokat és jelenteni a lakáshivatalnak. A kórházba is el kell menni.

A táskát a földre tette, s kifeszítette alacsony alakjához képest erős vállát. — Jana megint valami rettenetes dologra készül — nevelték ilyenkor a többiek.

Jana szeme előtt most Janousekné arca jelent meg. Róla megfeledkezett. Egyenesen a lakására ment, ki a telepre. Felfutott a falépcsőn.

— Nemsokára elkészülnek az új házak — ígérgette Cenek építész.

— Janousekéknál az ajtó mögött veszekedés hallatszott. Jana éppen kopogni készült, amikor kicsapódott az ajtó és egy férfi rohant ki a folyosóra. Visszahőkölt, amint meglátta Janát.

— Megint itt az üdvhadsereg! Ide ugyan hiába jön. Minek jár olyan gyakran a Magdához?

A férfi megfordult és elment. Jana belépett, az ágyból két kisgyerek riadt szemei meredtek rá, Magda fáradtan támaszkodott az asztalhoz, kezében ollót tartott. Elpirult, s eltette.

— Ha hozzám ért volna, megölöm — mondotta. — A férjemről még mindig semmi hír. Nem is keresem tovább. Két éve járok utána üzembről üzemre, ha megtudja jöttömet, elszökik, én meg utána, így hajszoljuk egymást. Most itt maradok, ha dolgozom, el tudom tartani a gyerekeket.

— Az üzemi bizottság értesítette az összes munkaközvetítő hivatalokat, hogy megtudjuk, ha valahol munkát vállal.

— Majd újra megszökik. Foglaljon helyet, igyék egy kis kávé.

Magda elfordult a kályhától s nagy kék szemével Janára nézett.

Janát a koksztelepen ismerte meg. Fekete arcából akkor is világított a szeme. A transzportőrnél dolgozott, határozott, ügyes mozdulatokkal dobálta a kokszt a szállítószalagra.

— Maga ugyan fiatal, de az itteni életből nem sok öröme lehet — szólt Magda. — Igaz, magát mindenki szereti, de ez még kevés az élethez. Ugye nem haragszik, hogy ilyen őszinte vagyok?

Jana csak mosolygott, s a gyerekekhez lépett. Magához ölelte a két göndör fejcskét, igyekezett nem gondolni arra, amit Magda mondott. Már megtanulta, első a munka. Az ölelő gyerekkarok különös melegséggel töltötték el szívét; ellágyult, könny szökött a szemébe.

Magda megterítette az asztalt. Jana mesélt a gyerekeknek, Magda is érdeklődéssel hallgatta. Kalácsot ettek a kávéhoz, de Janának nem volt étvágya.

— Magda, költözzön hozzám, amíg lakást talál! A szobám elég nagy, van egy kis konyha is, én meg egész nap nem vagyok otthon.

— A gyerekekkel együtt?

— Természetesen.

— Túlzás ez, Jana.

— De mikor olyan egyedül vagyok.

— Nem mondom, hancurozni azt tudnak!

— Holnap?

— Holnap.

Jana felállt, a kabátjáért nyúlt. Magda a szekrénynél tett-vett, majd egy kis csomagot adott át neki.

— Egy kis kalács a reggelihez, tegye el.

— Ugyan, Magda.

— Csak tegye el. Ez a foglalóm — tette hozzá Magda nevetve. — Nagyon házias természetű vagyok.

Jana az utcán utánagondolt a történeteknek. Talán nem helyes, amit tesz, de mégis örült neki.

Libáléknál a fiatalasszony tüdőbajban szenvedett. Az üzemi bizottság elintézte, hogy szanatóriumba utalják. Néhány hónapra el kellett hagynia gyerekeit, erre az időre majd Lebeda néni veszi magához őket.

Libál tombolt. Nagyon szerette feleségét, annak ellenére, hogy időnként megverte.

Jana belépett a kis házba. Libál nyitott ajtót, de amint meglátta Janát, becsapta az orra előtt. Bentől veszekedés hallatszott. Jana elszántan benyitott, az asszony az ágyban feküdt, Libál megfogta, hogy fel ne kelhessen.

— Ancsáért jött? Még hozhat egy század katonát! Vegye tudomásul, én fogom őrizni s még munkába se megyek addig. Nem engedem, hogy elvigyék.

— Meg fogja ölni.

— És ha megölöm? Ahhoz is több jogom van, mint magának. Nem engedem, hogy hozzáérjenek.

Jana a férfi háta mögött megpillantotta az asszony lázas szemét.

— Még visszajövök — súgott oda neki.

— Azt mondja, visszajön? Maguk összeesküdtek a hátam mögött?!

A férfi elkapta Jana csuklóját, hátracsavarta és az ajtó felé vonszolta. Az asszony felugrott az ágyból és beleharapott a férfi kezébe. Az durván ellökte. Jana felsikoltott fájdalomában. Aztán megérezte, hogy Libál szorítása enged, s fejét lassan hátrafordította; az ajtóban egy magas, sovány, feltűnően ráncos arcú férfi jelent meg, látásból ismerte.

Kecka mozdulatlanul figyelte Libált. Az hirtelen elengedte Janát, Keckának ugrott, de elvesztette egyensúlyát, hátraesett, beütötte fejét az asztal sarkába. Ájultan terült el a földön. Felesége az ágyból mozdulatlanul nézte, a szeme fénylett. Jana leterdelt a földönfekvő Libálhoz s felemelte a fejét. Nem volt mély a seb, szerencséire.

Jól megdagad majd, más baja nem történik — nevetett Kecka. — Magához tér hamarosan!

Rendbehozta összeborzolt haját és eszébe jutott, hogy arca még ráncosabbnak látszik, ha nevet. Ettől elszomorodott.

— Velem mi lesz? — kérdezte Libálné.

— Holnap utazik a szanatóriumba.

— De ez agyonüt, ha magához tér.

— Menjen Lebedáékhoz aludni. Vigye mindjárt a gyerekeket meg a holmiját. Majd addig vigyázok erre az emberre — mondta Kecka és lefektette Libált.

Az asszony munkához látott. Felöltöztette a gyerekeket, összeszedte szegényes rongyait, fejére kendőt terített, majd a gyerekekkel együtt eltűnt az éjszakában. Kecka kiegyenesedett, de Janát már nem látta semerre. Libál lassan magához tért. Kecka pálinkát keresett és inni adott neki. A lány világosszőke feje még a szeme előtt lebegett.

26

KREJZA DOKTOR szembenült Tamannal, a gyár igazgatójával. Várta, amíg végigfutja a minisztériumból hozott iratokat, közben körülnézett a szegényesen berendezett irodában. Türelmetlenül fészkelődött a széken. Taman egy pillanatra abbahagyta az olvasást, ránézett, azután nyugodtan folytatta. Krejza tekintete az igazgató komoly arcára s világos, sima hajára tévedt, kezén vegyszernyomok látszottak. Krejzának eszébe jutott, hogy Taman, beosztott vegyész korában, örökké foltos munkaruhában járt.

Taman felállt. Krejza szórakozottan szintén felemelkedett, de azután mérgesen észbekapott. Evvel akarja tudtomra adni a gyári benzin ura, hogy a kihallgatás végetért?

— Az urak önnel együtt jöttek?

— Igen, kinn várnak. Mint tudja, igazgató úr, valamennyien szakemberek.

— Persze, persze. De még gyakorlatra szorulnak.

— Azt hiszem, még mindig idejében érkeztek, az itteni állapotokhoz viszonyítva.

— Tessék?

— Ezzel azt akarom mondani, tarthatatlan az az állapot, ha a vezető helyeken hosszú időn át nem szakemberek ülnek.

— A vezető helyeken csupa gyakorlati ember dolgozik. Ők helyezték üzembe az egész telepet. Aki bevált közülük és maradni akar, megtartja a helyét továbbra is. Lesznek olyanok is, akik az üzembe mennek vissza. Ez a mi belső ügyünk. Nekünk tulajdonképpen főleg kutatókra van szükségünk, ehhez pedig az uraknak, a folyó munkájuk mellett, bőven lesz idejük. Örü-

lök, hogy eljöttek, a megbeszélések után végigvezetem őket az üzemem. Remélem, ön is velünk tart.

— Természetesen.

Kopogtak. A titkár nézett be.

— Boubel van itt.

— Jöjjön be. Megengedi, doktor úr?

Krejza érdeklődve figyelte a belépő zsíroskalapú munkást, aki ujjait a gallérjába akasztotta.

— Nem találom Hlouseket, ezért egyenesen hozzád jöttem, igazgató elvtárs. Megint baj van a katalizátoroknál.

Krejza felfigyelt. — Elvtárs? Ezt már bevezették? Persze, Hlousek. — Kiment a szobából.

— Majd mentsen ki a főnökénél — szólt oda a titkárnak. — Eszembe jutott, még Mosztban is van dolgom. A délutáni ülésre majd visszajövök.

A noteszábam őrizte Olga Hlousek címét. A soffőr megtudakolta a gyárkapustól az utat. Krejza csodálkozva nézegette az egymáshoz csatlakozó lakóházak sorait. A telepre értek. Megsajnálta Olgát, hiszen ő minderre már annakidején gondosan előkészítette. Meggyőzte önmagát afelől, hogy Olga nem boldog Hlousekkal. Talán most jött el számára az alkalom. Szívesen várt erre az asszonyra és remélte, ügyüket meggyorsítja az a körülmény, hogy Olga Prágából ideköltözött. Közben egyetlen kétségbeesett levelet kapott tőle, de ezenkívül semmi hírt.

Becsöngetett a „Hlousek mérnök” feliratú ajtón. Nem szívesen látta ezt a nevet. Hiába csöngetett. Kisvártatva azonban a szomszédból egy asszony dugta ki a fejét.

— Itt ugyan délelőtt hiába csenget! A mérnök az üzemben van, Olga asszony pedig a bizottságban.

Krejza tehát elhajtattott a nemzeti bizottságba. Ott azt közölték vele, hogy Olga már elment. Az élelmiszerjegyek kiosztásában segít a bizottságnak. A Sztálin-művek munkásai mostantól kezdve ugyanazt a fejadagot kapják, mint a bányászok s ez meglehetősen sok szervezési munkát igényel. Az sincs kizárva, hogy a napközi otthonba is elnéz útközben.

Amikor nagynehezen megtalálták a napközi otthont, Olga éppen kifelé jött a kapun egy másik asszonnyal. Krejza kiszállt a kocsiból. Olga meglátta és intett neki. Láthatólag nem lepődött meg. Valamit mondott a másik asszonynak s mindketten a kocsinhoz léptek.

— Jónapot, doktor, ez itt a napközi vezetője. Nagyon siet, vigyen el bennünket a kocsin. Ez itt egy kollégám abból az idő-

ből, amikor még én is kereső nő voltam. Biztosan valami bizottsággal jött. Találkozott már az urammal?

Krejza kinyitotta a kocsiját és nézte, hogyan száll fel Olga. Menetközben is hátrafordult és Olgát nézte. Az asszony tiszta arca kipirult a hidegtől, gesztenyeszínű haja alatt szinte gyermetegnek tűntek vonásai. Vígán beszélt mindenfélét, de Krejza nem figyelt rá, mit mond. A szemét nézte, valamikor oly fáradtan világított sápadt arcában, vitatkozás közben pedig irónikusan összehúzódott. Alig vette észre, hogy a napközi otthon vezetője kiszállt. Most hátraült Olga mellé.

— Sétálunk egyet?

— És ki csináljon ebédet Tomiknak és Ondrejnek? Egy óra múlva hazajönnek az iskolából. Ha akarja, meghívom magát is, de segítenie kell. Nem kell már visszamennie az üzembe?

— Csak ebéd után. Hlousek is hazajön?

— Ő az üzemben eszik, de telefonálhatok neki.

— Nem kell. Úgyis látom az értekezleten. Magával szeretnék beszélni.

— Prágáról akar mesélni?

Beléptek a lakásba. Kicsiny volt, de barátságos, otthonos. Olga egy kötenyt adott Krejzára, sárgarépát kellett tisztítani és szeletelni. Úgy érezte, a bolondját járatták vele.

— Ugye nem igaz, amit abban a levélben írt?

— Akkor azt hittem, igaz.

— Olga, nem magának való ez, maga besavanyodik itt. Magának Prágára van szüksége.

— Azt hiszi?

— Itt mindent egyedül kell végeznie. Nézze meg a kezét. És ezek a nevetséges kötelességek! Mindezt csak azért teszi, hogy felejtse, de nem sikerül. Nem magához való.

— Nem kell nézni a kezemet.

— Olga, maga tudja, mindig arra vágytam, hogy feleségül vehessem. Mindig azt akartam, hogy ...

— Tudom jól, mit akart, de most már én is tudom, mit akarok. Én itt akarok maradni Hlousekkel és teljesíteni akarom azokat a nevetséges kötelességeket.

— Tisztelet, becsület. De mi nem illünk ezekhez az emberekhez.

— Beszéljen csak magáról. Ha meg tudja különböztetni, kik illenek egymáshoz és kik nem, akkor tudomásul kell vennie, hogy én pedig az itteniekhez tartozom vagy legalább is remélem, hogy már hozzájuk. Doktor, nincs ennek semmi értelme.

— Bolondozik, Olga! Most egy rövid időre fellelkesült valamin, de ez csak olyan átmeneti dolog.

— Mondja csak, doktor, nem akar elmenni?

— Így, ahogy vagyok?

— Adja ide azt a kötenyt.

— Tudatában van annak, hogy ki akar engem dobni? Elismerem, rátörtem magára, talán fel is idegesítettem. De nem baj, nem mondok le magáról. Kötelességemnek érzem, hogy ezentúl gyakrabban járjak ide. Azon is gondolkodom, ne jöjjek-e le az üzemhez? Mit szól hozzá?

— Hogy be fog itt savanyodni, doktor úr.

— Ha maga itt lesz, akkor nem! És nem kapok egy csókot a búcsúhoz, a mielőbbi viszontlátásig? Ahogy akarja. Nem vagyok erőszakos. Csengetnek, biztosan a gyerekek.

Olga ajtót nyitott. Tomik és Ondrej rontott a szobába és azonnal mesélni kezdtek. Krejzát észre se vették.

— Már nem emlékeztek rám? Akár a mamátok. No, megyek. Kezét csókolom, Olga. Szervusztok gyerekek.

Krejza megcsípte a kis Ondrej arcát. Tomik idejében elillant.

27

HÁT EZT úgy-ahogy tető alá hoztuk — jelentette ki Mourek az ajtónál s egyenesen a kályhához lépett. Rövid bekecsét viselt, kerek arcában fénylett az orra. — Reggel a szobákban befagyott a víz, de a gépekben legalább már nem sűrűsödik össze az olaj.

— Csak nem mosakszol reggel? Nagyon egészségtelen. Én negyven éve télen zsírral kenem a bőrömet, az melegít. Az állatoknál természetből fogva így van ez — szólt Zima.

— Most legalább tudom, hova lett a kutyánk, biztosan zsírt süített belőle Zima.

— Valaki azt mesélte, Mourekéknál finom pecsenye lesz karácsonyra. Már ott ugat a fazékban.

— És egyáltalán, mi lesz a karácsonyi fejadagokkal? A feleségem már nem hagy békén, lesz-e mazsola?

— Majd felhajtunk valami kenyérlisztet, zsiradékot is. Mintha mazsoláról is szó lett volna.

— És hal lesz?

— Neked is mindig csak az evésen jár az eszed. Ahelyett,

hogy valami ablaküveget szereznétek — horkant fel Mourek. — Ideküldtek egy szép nőt a transzportőröktől, azt mondja, betörték az ablakok, s alighogy kialszik a kokszt, már be is fagy.

— Ravasz fiúk azok! Én bezzeg merészthetem a szemem Mourekra, ahogy csak akarom, mégse küld senkit, aki megcsinálja a tetőt. De ha egy nő rámosolyog, mindjárt megcsináltatja az ablakokat.

— Mondhattok, amit akartok, a keze egészen megfagyott szegénynek. Megyek, keresek valahol üveget.

Az ajtónál Hrázdával ütközött össze Mourek. Világos háját dér lepte be, mintha az éjjel megőszült volna. A dér lassan olvadni kezdett, Hrázda a kályhára rázta a csöppeket, a kályha fel-felsistergett.

— Megcsináltátok már a karácsonyi műszak beosztását?

— A gyártás és a kisegítő munka megy, mint mindig — felelte Lebeda.

— Természetesen. Tegnap beszéltem róla Boubellel és Kuberával. Azt javasolják, hogy a közelben lakó nőtlenek helyettesítsék a szolgálatban azokat a házasembereket, akiknek nincs itt a családjuk. Van olyan, aki hónapok óta nem mehetett haza. Az én fiaim itt az építésnél egyetértenek ezzel, tovább is adhatjuk a javaslatot.

— Ismerem az ilyesmit. Tízen mellette lesznek, ötön ellene, mégis egész forradalom fog kitörni.

— Önkéntes jelentkezést gondoltunk. Lesz, aki káromkodik majd, de végül is a társának mindenki megteszi.

— Mindenesetre szép a fiataloktól. Ki lehet hirdetni.

— Hát csak ezt akartam elmondani. Jó meleg van itt nálatok! Már megyek is.

Hrázda visszaindult a főműhelybe. Ropogott lába alatt a hó, fülét csípte a hideg, még a sapkáját is feltette, pedig nem szívesen viselte. Jindrára gondolt. Dolgozik, mint egy ördög, az egész főműhely tűzbe menne érte, mégis boldogtalan. Agyon akarja dolgozni magát.

A műhelycsarnokban terjengett a köd. A földön jégcsapok heverték, még reggel óta. Nyakig felöltözött emberek mozgolódtak a gépeknél, szinte gurultak a sok ruhában. Némelyik fiú rongyot csavart keze-lába köré, különben tenyere odafagyott volna az acélhoz.

— Nem megy ez így — dühödött fel Hrázda, haragudott az egész világra. De a méregtől kissé felmelegedett. A ruhacsomók most feléje gurultak. Megmondta nekik, kokszkályhákat kell szerezniök, még a föld alól is.

— Tudom, gázt fejleszt, rosszszagú is, de mégis ad egy kis meleget. Kiszámítjuk, mennyi kell és ügyesen felállítjuk.

Felfcsillantak a szemek, többen máris felkerekedtek a kokszkályhák felkutatására.

— Veled mi lesz, Jindra? — tartotta vissza Hrázda.

— A hónap végéig még itt maradok. Újévtől kezdve Boubelhez megyek dolgozni.

— Nézd, fontos munka ez itt nagyon. Meg is szoktuk egymást. A hideg itt is, ott is egyforma. De itt legalább nem robban!

— Ott sem robban.

— De robbanhat!

— Viszont szükség van valakire Jirsza helyett.

— Nézd, Jindra, nem fogok könnyörögni, de nagyon örülnék, ha itt maradnál.

— Már megígértem Boubelnek. Végig szeretnék menni a gyártáson.

— Ezt helyeslem. Az ember mindent tanuljon meg. Azért ne haragudj rám...

BOUBEL fel-alá járkált. Gallérjába akasztott lilás ujjai megdagadtak a hidegtől, tenyere fekete volt a rátapadt kátránytól. Az ímént járt nála valaki a villanytelepről, ott a munkások állítólag már percenkint elalusztnak. Egy hónapja nem aludt senki rendesen, többen nem bírják megszokni az éjjeli műszakot.

— Attól félek, egy reggelen megfagyva találok valamenynyit, az üzemet meg a levegőben — mondta ez a villanytelepi ember.

— Legalább nem lesz gondod vele.

— Nézed a mutatót, megy visszafelé, csökken a világítás, máris becsukódik a szemed, egy perc múlva már alszol is. Mi nap az egyik bemászott a téglák közé, s mire rátaláltam, már olyan volt, mint a jég. Még csak szemrehányást sem tehetsz neki. Bizonyára két műszakot dolgozott végig egymásután. Ráadásul esik a hó, a tető meg két helyen lyukas. Nálatok is jó huzatos. Na, boldog, tartós magasnyomást kívánok!

— Minek a vigasság? Csak elszomorodik tőle az ember.

— Tudod te, mire gondolok.

— Hát akkor jó áramot!

— Majd igyekszünk

Boubel ebben az időben nem is járt haza. Ha észrevette, hogy valahol lebillen egy fej, átvette a szolgálatot.

— Menj és melegedj meg, de aztán nehogy máriást játszatok ott nekem — mondotta ilyenkor, tettetett haraggal.

HAVAZOTT, kissé felengedett a fagy. Az öregek a műszak után a hegyekben fenyőfákat vágtak. Évek óta most ünnepelnek először karácsonyt. Szereztek mazsolát is, halat is: nem sokat, de azért jutott mindenhova. A hegyek felől havat hordott a szél. Lebeda mama Mrázek mamával óriási előkészületeket tett a vendégséghez, Jirzsi szorgalmasan forgolódott körülöttük. Franta Lebeda szánkót szerzett, Mourek egy pár lovat adott hozzá. A férfiak egyrészének az üzemből kell maradnia és csak rövid időre ugorhatnak haza. Hét órakor Vojta Szuhának felült a szán bakjára és fuvarozni kezdte a vendégeket. A szánkázásnak még az ünnepnél is jobban örültek a gyerekek. Jirzsi feldíszítette a karácsonyfát, ajándékokat rakott ki, a Libál-gyerekek segítettek. Lebeda mama még egyszer megnézte a szomszédos szobában a nap folyamán összeadott sok finom enni-valót.

Kinn megszólaltak a szánkócsengők. A kis Honza Mourek berontott s jelentette, hogy megérkezett az első szállítmány. Helena Hrázdová lépett be a bárányszobába bugyolált Petrikkel, a gyerek egy gumibabát szorongatott kis kezében. Olga és a két gyerek, Tomik és Ondrej, vele jött. Cenek építész sítálpakon érkezett.

— Karel, hagyjuk az asszonyokat, itt nincs szükség ránk!
— Mourek Hrázdával és Hlousekkel az ajtón kívül maradt.

— Csak gyere te is, ne szégyeld magad! — beszélte rá Mourek a háttérben álldogáló Richtert — úgyis rövidesen mehetsz leváltani Boubelt.

Fényes egyenruhában ekkor jelent meg Zima, a tűzoltó és Vorel, a gyári őrseg vezetője. Kohouték is megérkeztek. Vojta vezette be Jana Rokytát és Magdát a két gyerekkel. Vojta ragaszkodott ahhoz, hogy útközben Keckát is felvegye. Jana elpirult, Vojta ebből mindent megtudott. De Kecka nem szállt fel, gyalog akart menni a szán mellett. Úgyis be kell még ugraniok Kuberáért.

Még sokan jöttek.

— Mindjárt itt lesz az egész üzem!

— Jöjjenek csak, elférünk.

Jirzsi Lebeda most meggyújtotta a gyertyákat, a gyerekek tágranyitott szemmel bámulták. A sok kis gyertya fénye visszatükröződött a szemekben, mint megannyi apró szikra. Felhangzott a karácsonyi ének, mindenki elcsendesedett. Kint is énekelt valaki. Az öreg Lebeda kilopózott. Jindra Mrázek állt ott, az ablakot nézte, vele még három fiatalember.

— Csak megvárjuk, amíg befejezik az éneket, azután mi is bemegyünk és elvegyülünk. Ezek a fiúk szégyelik magukat. Hitted volna ezt a mi Borivojunkról?

Amikor beléptek, Mrázek mama arca felragyogott. Lebedáné is Jindrára nézett.

— Megint együtt vagyunk valamennyien, mint akkor, amikor elkezdtek.

Vojta kiment, hogy a lovakat kifogja.

ELÉRKEZETT az év utolsó napja. Éjjel Mrázek átment a légsűrítőkhöz.

— Mennyi van hátra, Boubel?

— Majd meghallod, ha szirénáznak.

— Csodálatos dolog, percek múlva új év kezdődik.

— Megéltem már jónéhányat.

— Te is mindig új életet akartál kezdeni ilyenkor? Te Boubel, én soha nem fogom megismerni ezeket a kamrákat!

— Mindjárt új életet kezdesz és minden rendbejön.

— Mit gondolsz, menni fog a dolog?

— Micsoda?

— Hát az államosított Sztálin-művek?

— Miért ne menne? Ha jól belekapaszkodunk az üstökébe, majd megy.

— Képzeld csak el, milyen lesz tíz év múlva!

— Hagyj engem békén!

— Te, szirénáznak! Boubel, minden jót kívánok neked az új évre.

— Neked is, Jindra.

— Boldog újévet, fiúk!

A folyosón alakok tűntek fel, vidáman, hangosan köszöntötték egymást. A kiáltozás egy kis időre túlharsogta a gépek bűgását.

AZTÁN ELMULTAK az első hetek, 1946-ot írtak. A gyártás jól-rosszul folydogált, sokan várták a tavaszt. De a tavasz még messze volt, az emberekre ránehezedett a fáradtság. Most, hogy az első év erőfeszítéseit felmérhették, mind csak egy cseppnek tűnt a tengerben. Még több munka várta őket: szemük előtt új épületek és gépek lebegtek, új termékek gyártását kellett megkezdeni, a gyártási lehetőségeket kikísérletezni. Egyik tervből született a másik, de ez a másik is újabbakat vont maga után, a kör sohasem zárult. Néha szinte beleszédültek. Távlatok nyíltak meg, de végtelenül hosszú út vezetett odáig. Az ember, aki a fagyban lapátolt, este élelmet és ruhát hajszolt, gyakran esett kísértésbe, hogy behunyja szemét a távlatok előtt.

Lebeda ismét ülést hívott össze. Az emberek szállingóztak, az ajtó előtt lerugdosták cipőjükről a havat, lecsavarták a sálukat; megreccsent a szék, amikor rázökkentek, a megnedvesedett ruhákból gőz párologott. Időnkint Lebedára néztek, aki szokása ellenére a helyén ült, papírjait forgatta és nem jött közéjük. Szó alig esett. Lebeda felemelte a fejét, végignézett a jelenlevőkön, majd megnyitotta az ülést.

— Elvtársak, az év végén számot szokás adni arról, amit végeztünk. Eddig nem volt időnk hozzá, mert az üzemet biztonságba kellett helyeznünk a hideg elől, ez nagyjából sikerült is. Ha visszatekintünk az elmúlt hónapokra, nem kell szégyenkezünk. Lerombolt gyárat vettünk át, s üzembe helyeztük, gyakran életünk kockáztatásával. De az, hogy üzembehelyeztük, még nem minden, Tovább kell mennünk, ez a feladat. Őszintén meg kell mondanunk, a dolgok mostani menete még nem kielégítő.

— Igazad van. Csak lógnak itt az emberek, ha meg rájuk szólsz, szemedbe nevetnek. Az üzem nem tartja el őket, csak azt várják, mikor zárják be.

— És a brigádok? — kérdezte Hrázda.

— Igazad van, elvtárs, — fordult feléje Lebeda — a brigádok nagy munkát végeztek. De túlságosan szétforgácsolódtak. Mindenütt többet és jobban kell dolgozni, és főleg szervezni. A partizánmunka ideje elmúlt. Ha jó az üzemi pártszervezet, megjavul a szakszervezet munkája is, akkor emelkedik majd a termelés.

— Ha jól értem az elnök elvtársat, arra kell törekednünk, hogy mindenki komolyan dolgozzon a saját részlegében s ezáltal

hasson a többiekre. Ezt kell megmondani az embereinknek, ha nem elég egyszer, akkor többször. Van jó anyag bőven, csak össze kell fogni a munkát. A bizalmatlanság is erős. Ezt a többi párt szítja ellenünk, nekünk pedig meg kell mutatnunk, mennyire alaptalan.

— Elvtársak! — szólalt meg egy harsány hang a helyiség túlsó felén, mindenki arra fordult: Adamec beszélt. — Az elnök elvtárs azt mondta, hogy a dolgok menete nem kielégítő, igaza van. Igyekeznünk kell javítani ezen, és pedig jelentősen. Ezt senki nem végzi el helyettünk. Ideje, hogy a párt munkához lásson, különben szétfolyik az üzem a kezünk között és be kell zárunk. Ez pedig azoknak az elemeknek a diadala lenne, akiket ide becsempészték éppen azért, hogy kárt okozzanak a mi üzemünknek. Ezek az elemek szívesen bizonyítanak be a nyilvánosságnak, hogy mi nem bírjuk üzemben tartani, még kevésbé fejleszteni a gyárat. Be akarják bizonyítani, nagyobb a falat, mint amekkorát le tudunk nyelni. Nekünk az ellenkezőjét kell bebizonyítanunk. Az üzem megy és termel, de többet kell termelnie, tovább kell növekednie. Ha ezt el akarjuk érni, nekünk magunknak kell az első sorba állnunk. És ébereknek kell lennünk!

— Sok mindent megteszünk, megvan a jóakarát is hozzá, de ezenfelül határozott, alapos szervezettségre van szükségünk, főként emiatt gyűltünk ma itt össze — egészítette ki Lebeda Adamec beszédét. — Ezt a szervezettséget kell kiépítenünk. Mindekelőtt a bizalmiak hézagmentes hálózatát kell megszerveznünk. Olyan elvtárs legyen a bizalmi, aki munkáját rendesen, becsülettel végzi. Különben semmit sem ér az egész. Ez Adamec feladata lesz. Az sem mehet tovább, hogy az egyik elvtársnak húszféle munkaköre van, a másiknak egy sem. És még valamit, elvtársak. Vannak köztünk, akiknek hatáskörük folytán fejébe szállt a dicsőség és most azt hiszik, minden bölcseségnek ők a kútfői. Nyugodjanak meg az elvtársak, tudom, akiket illet, mindezt megszívlelik majd és aszerint viselkednek a jövőben. Mielőtt részletesen megvitatjuk a tervet, szeretném, ha Adamec elvtárs ismertetné egyik javaslatát.

— Ez a javaslat Taman és Hlousek elvtársaktól származik. Rám csak a szervezési része tartozik. Lényege, hogy többet kell tudnunk a gyártási folyamatról s az egyes részlegek összefüggéséről.

A gyűlés helyeslően morajlott.

— Úgy van — szólott Kubera. — Sok embernek fogalma sincs arról, mit csinál a szomszédja. Mintha nem is abban a

gyárban volna. Legfeljebb szidják egymást, ha valamivel késnek. A nehézségeket bezzeg nem is sejtik.

— Helyes. Arról van tehát szó, hogy nagyobb áttekintésünk legyen elsősorban a szakkérdések felett. Hasznunkra válik. Most már senkinek sem érdeke, hogy az emberek csak az orrukig lássanak, nem úgy van, hogy valaki felülről kötélén rángatja a többi. Hetenkint egyszer szakelőadásokat tartunk. Mindegyik részleget ismertetni fogjuk, előadás után pedig megvitatjuk, mik a nehézségek és hogyan küszöbölhetjük ki azokat. Az előadásokat a szakértő elvtársak tartják, a jövő héttől kezdve. Mindegyik előadást megismételjük, hogy az éjjeli műszakban dolgozók is eljöhessenek.

Ezután a termelési bizottságokról beszéltek. Minden részlegből a legjobb dolgozókat kell beválasztani.

Erélyesen kopogtak. Mindenki megijedt, hogy valami baj történt, esetleg éppen az ő részlegében. Kiderült, hogy a szénsavgyár mellett, ásás közben, egy fel nem robbant légibombára bukkantak.

— A tűzszerészek már ott vannak — jelentette valaki.

Kecka és Kubera felemelkedett:

— Mindjárt visszajövünk.

— De épségben! — kiabálta Mourek.

Végigszaladtak a fagyos udvaron.

— Még emlékszem, hogyan cipeltük el azt a bombát, amelyik az egyik készülékben ült — szólt Kecka. De Kubera meg sem hallotta.

— Milyen messzire lehet a szénsavgyártól?

— Pár méterre, meglátod majd.

Egy kis csoporton akadt meg a szemük. Roppant bombát emeltek kocsira.

— Már ártalmatlan? — kérdezte Kubera.

— Nem kell félni.

— Olyan mint egy kupola, nem? Csak aztán ne repüljünk a levegőbe.

Kecka a szénsavgyárat nézte. Ha fel kell robbannia, legjobb lenne vele együtt. Képzeletében feltűnt a világosszőke fej. Remélhetőleg mégsem robban fel. Odament segíteni. A tűzszerész feléje fordult.

— Ne törődj vele, nagy előnye van. Vagy sikerül, vagy nem — akkor pedig úgysem tudsz már semmiről.

Kecka elpirult. Kezében érezte a hideg bombát.

Az ülésre visszatérőben Jana Rokytába botlottak. Kubera mindjárt érdeklődni kezdett a lány kis védeneci iránt. Kecka fogát csikorgatta, nem bírta elviselni a Kubera évődéseit. Erősen gondolkozott, hogyan téríthetné más mederbe a beszélgetést, de mindhiába. A lépcsőházba érve Kubera megígérte Janának, hogy kihívja a „szociálpolitikai előadót”. Eltűnt a helyiségben, az ajtót becsukta maga mögött. Végre egyedül hagyta Keckát Janával. Kecka elfordította arcát és kínjában a kilincs után nyúlkaált, de az oly messze volt, hogy nem bírta elérni. Jana táskájával játszadozott, mindig magánál, hordta.

— Elég dolga van — szólalt meg Jana.

— Ez taggyűlés.

— Sokan vannak?

— Sokan.

— Akkor jó.

— Maga is...?

— Nem, de szeretnék. Nem is tudom, hogyan...

— Segíthetnék talán, Jana — Kecka megrettent és ajkába harapott. Nem tudta, hogyan csúszhatott ki a lány neve.

— Hát ha olyan kedves... Magát Keckának hívják, ugye, de ez nem az egész neve?

— Antonin Kec. — Miért is nem jön már valaki. Csak még egy kis ideig ne jöjjön senki.

— Hát ha olyan kedves, Tónika.

Kecka kettőt nyelt egymás után, arca mély ráncokba gyűrődött.

— Természetesen, Jana — és megfogta a kezét.

Egy pillanatra elborult az agya. Gyorsan elengedte a kezét, a kilincs után nyúlt és nagy öröm fogta el. Legszívesebben ugrálni kezdett volna, valamiben meg kellett fogóznia.

— Nagyon, nagyon szívesen — erősítgette és Jana arcába nézett. Keckának nagy megerőltetésébe került, hogy a fejét ne fordítsa el megint. Nézték egymást. Kecka hirtelen megingott, mert a túloldalon valaki megfogta a kilincset és kinyitotta az ajtót.

— Holnap hozok belépési nyilatkozatot — nyögte ki Kecka és beesett a terembe.

Valamennyien őt nézték. Meg se moccant, egész sápadt, ráncos arca világított. Kubera nevetve lenézett a földre, hogy Kecka ne vegye észre.

Az ülés folytatódott.

BORIVOJ SZIKORÁT kísérletképpen a repülőbrigádba osztotta be Hrázda. Borivoj mindjárt az első napon megállt a tábla előtt, ahová a teljesítménygörbékét rajzolták fel. Hrázda megveregette a vállát.

— Aztán meglássék azon a görbén, hogy te is idekerültél!

Borivoj nyakába húzta a fejét, sapkáját a fülére rántotta s otthagya Hrázdát. Eleinte esténként sósorszesszel kezelte magát, aztán ezt is abbahagyta és egyenesen az ágyba mászott. Néha azt kívánta, bár meg se született volna. Egy alkalommal a kocsmában üldögélt egy lánnyal és elaludt. Ott is hagyta a lány, többé nem járt hozzá. Volt csoportja kigúnyolta, Borivoj már nem is érintkezett velük.

Néha, reggelenként, vad gyűlölet fogta el az üzemmel szemben. Ilyenkor csak szőrmentén dolgozott. A többiek hagyták, nem beszéltek vele, úgy tettek, mintha automata volna. Ezt aztán Borivoj végképp nem bírta elviselni. Vágyódott rá, hogy tréfáljanak vele, hogy legalább ránézzen valaki, de rá se hederítettek.

— Igyekezz gyorsítani, Szikora — figyelmeztette egyszer valamelyik társa.

Szikora úgy kapott a szón, mint éhes kutya a csont után. Pedig bántotta az intelem.

— Nem kellene itt dolgoznom.

— Ahogy gondolod. De figyelmeztetlek, hogy ez itt nem szanatórium — válaszolta a másik és többé észre se vette Szikorát.

Azután elküldték a magasnyomáshoz, valamit szerelni kellett. Ez végleg elrontotta kedvét s az ott dolgozó társaság hangulata sem javított rajta. Mondogatták is egymásnak, minél előbb tűnnek el az üzemből, annál jobb. Hrázda figyelmeztette Borivojt, most megmutathatja, mit tud, de Szikorát még ez sem érdekelte. Az egyik munka csak olyan, mint a másik. Mindez tegnap történt.

Szikora a kapunál állt és nézte, hogyan lépnek az emberek a bélyegzőórához. Lába megmerevedett, ha maga elé képzelte az egész napot, melyet végig kellett dolgoznia. Döntött. Megfordult, s lehorgasztott fejjel, kezét zsebébe süllyesztve, elügetett.

Elfutott a táborba, kinyitotta a szoba ajtaját és éppen csak hogy a cipőjét lerúgta, az ágyba feküdt. Magára húzta a takarót,

hogy sötétségben maradjon. Ez nem szanatórium. Inkább dolgoznak egy órával többet, csak vele ne kelljen. Szikora ledobta a takarót. Heverészett és a mennyezetet bámulta. Láta a csoportját, amint felszedi a szerszámokat és indul a munkahelyre. Már keresik is biztosan. Behúnyta szemét. Szemhéja alatt egy lány mosolyát látta, sört ivott. Vörös szája körül a hab megállt, mint a bajusz.

Szikora felugrott, felrántotta cipőjét és a kabátja után nézett. Pénze még maradt az előző kifizetésből. A szekrényből kivette táskáját, egy pár holmit beledobott, kinyitotta az ajtót, körülnézett az üres folyosón és kirohant. A tábor kapujánál állt csak meg, ott kihúzta magát. Szabad ember volt. Útját Moszt felé vette. Amikor beért a városba, betért egy kocsmába s leült a foltos asztalterítő mögé. Felhajtott két szilvóriumot, az ital égette a nyelvét. Csak úgy kavargott a füst a helyiségben, a sarokban biliárdoztak, a konyhában főtt a leves.

— Szervusz, Borivoj, hát te hogy kerülsz ide? — hangzott a háta mögül.

Szikora megfordult s felismert egy arcot az üzemből.

— Mit csinálsz itt te? — kérdezte.

— Én idevalósi vagyok, éjjeli műszakra járok be. De téged még sosem láttalak itt.

— Tárgyalásom van itt — állt fel Borivoj az asztaltól, fizetett és kiment a kocsmából. Táskáját a pályaudvaron hagyta, és éjjeli szállás után nézett. Délután a városban ténfergett, éjjel nem tudott aludni. Zavarták a szomszédból átszűrődő hangok, valaki reggel dörömbölt az ajtón, az ágynemű nyirkos dohszagot árasztott. A sok dohányzástól majdnem rosszul lett. Meg se reggelizett, ment munkát keresni. Úgy látszott, sehol sincsenek bizalommal iránta. Csak napszámos munkára akarták felvenni, így semmit sem végzett azon a napon. Záróráig üldögélt a kocsmában, járkált a városban, míg a lába egészen átnedvesedett, végül visszatért a szállására. Kuporgott a széken és fázott. Elhatározta, belép egy építési vállalkozóhoz, ahol aránylag elfogadható feltételeket kínáltak. Reggel odament. Egy németekből álló csoport vezetőjévé tették meg. Délig ezt is megelégette és bejelentette, hogy távozik.

— Beoszthatjuk magát egy másik csoportba, az a Sztálinművekben dolgozik. Egy hónapig még kisegítünk ott.

Borivoj tagadólag intett. Meg se várta, amíg kifizetik fél napi bérét, otthagya a munkát. Az egyik német, reggeli munkatársa odasodródott mellé. Éjszakára valami kellemeset tudna

számára. Előre kell fizetni, de a jó minőségért kezeskedik. Borivoj otthagya s visszaszaladt a szállására.

Fizetett és kiment a pályaudvarra. A vonatokat nézte. Érkeztek, indultak. A zsebébe nyúlt pénzért, kezébe akadt gyári bélyegzőkartonja. Emléklül hozta magával. Lám, egy percet sem késett. De igen, itt egyszer mégis, rá is dolgozta. Megszagolta a kartont. Csodálatos, még a papír is beszívta az üzem jellegzetes szagát. Vajjon értéküldött-e Hrázda a táborba? Azt is hitette, hogy megbetegedett. De lehet, azóta már mást állítottak a helyére. Kevés az ágy a táborban. Szomorú, tulajdonképpen az az ő saját ágya.

Kiment a pályaudvarról. Az is lehet, hogy még senkit sem küldtek érte a táborba, mert nem érték rá. A fiúk biztosan csodálkoznak, jó lenne megnézni, mit is csinálnak. Csak úgy az ablakon keresztül. Meghallgatni, mit beszélnek róla. Lassan bandukolt az országúton. Már éjszaka volt, csak a környékbeli bányák fényei világítottak. Háta mögött egy vonat füttyentett. Még az éjszakai levegőt is az üzem szaga telítette. Borivoj felmelegedett a járástól. Egyszerre egy fényszóró tűnt fel a háta mögött. Teherautó, vajjon a miénk-e?

Amikor a kocsí közelért, felvillant a gyári felirat. Borivoj teljes erejéből integetni kezdett. A kocsí megállt, a vezető kidugta fejét és rákiáltott:

— Tőlünk vagy?

Borivoj meggyorsította lépteit.

— Igen.

— Akkor ülj fel. Mintha már láttalak volna. Hol dolgozol?

— Hrázdánál.

— Azt ismerem. Mondd meg, hol akarsz leszállni.

— A 25-ös tábornál.

Hallgattak. Borivoj megköszönte a vezető szíveségét és leszállt. Keresztüllopakodott a kapun, lába reszketett, amint az ablakhoz lépett. Még égett a lámpa, de már feküdtek. Lassan a sarokba nézett. Üres. Az ő ágya üres. Futva ment be a szobába. A másik kettő felemelkedett az ágyban.

— Mi történt?

— Nem kerestek?

— Dehogynem, itt volt Hrázda.

Borivoj visszatartotta lélekzetét.

— Azt mondta, azonnal menj hozzá, mihelyt visszajössz.

— Azt mondta?

— Azt.

Szikora visszatette táskáját a szekrénybe, rendberakta holmi-

ját és befeküdt az ágyba. Rögtön elaludt. Reggel korábban ment az üzembe, fel akarta keresni Mrázeket, elmondani neki mindent és megkérni, szóljon érdekében Hrázdának.

— Jó, hogy jössz, Borivoj — üdvözölte Mrázek — szükségünk van rád. Tegnap azt mondta Hrázda, kár, hogy nincs itt a Borivoj, ő a szelepek specialistája. Ezért megvártunk evvel a dologgal.

Borivoj csak állt és a földet nézte. Azután Mrázekra emelte szemét, s tehetetlenül vállat vont. Mrázek elnevette magát, Borivoj tétován mosolygott.

— Előbb talán mégis Hrázdához kellene mennem.

— Nem szükséges, kezd csak el, majd én telefonálok neki.

31

KREJZA DOKTOR ismét Taman igazgató szobájában ült. Mint állandó munkatárs tért vissza az üzembe. Taman kényelmesen hátradőlt karosszékében, s barátságosan Krejzára mosolygott.

— Látja, látja, mégis valóra váltotta fenyegetését és eljött hozzánk.

Cigarettával kínálta.

— Szemlátomást mindenki derűssé vált itt az utóbbi időben — jegyezte meg Krejza.

— Amint láthatja, nincs a legrosszabb dolgunk.

— Hogyan hatnak a munkásságra az üzem elleni támadások? Az utóbbi időben elég sokat olvastunk.

— A sajtóra gondol? Hogy őszinte legyek, annyi a dolgunk, nem érünk rá evvel törődni. Az emberek látják, mit hogyan csinálunk és tudják, minden egyéb csak értelmetlen fecségés. Egészen véve nem hiszi, hogy a kérdés mindinkább politikai, mintsem gazdasági síkra terelődik?

— Ne felejtsük el, választások előtt állunk. Nézetem szerint a benzin árának kérdését még most sem tárgyalták meg kellőképpen. Természetesen a nyilvánosság azt mondja: Fagyoskodunk, mert kevés a szén. A szénre a Sztálin-műveknek van szüksége, benzinyártáshoz. De legalább benzinünk van-e? Ván, de drága. Ez az álláspont érthető, bár természetesen téves. Mégis mindeddig — hogy úgy mondjam — gyökerestül nem lehetett kiirtani. A körülötte folyó vita nem használ az ügynek, túlságosan sok szennyest teregetnek ki.

— Én minden körülmények között az őszinteség híve vagyok. A mi munkánk világos. A sajtóban is, a felsőbb helyeken is. Ön előtt, mint finomítási szakértő előtt egyébként az egész ügy tiszta.

— Hogyne, hogyne. Csak az ön optimizmusát nem osztom. Ez annál közelebbről érint, mert most, hogy úgy mondjam, a Sztálin-művek alkatrészévé váltam.

— Mitől fél, doktor?

— A félelem helytelen kifejezés. Inkább az az érzésem...

— Nézze, doktor. Mi itt nem kifejezéseket keresünk, hanem azt, hogy minél előbb műanyagokat, fenolt, cserzőanyagot gyárt-hassunk. A nyugtalanságtól pedig ne féljen. Lehet, hogy kívülről befolyásolják önt, de majd meglátja, el tudunk bánni a hírekkel.

— Erről meg vagyok győződve. De tudja, a tapasztalat jó tanítómester, én pedig örök kételkedő maradok. Egyébként örülök a munkámnak itt az üzemben.

— Ön annakidején szintén Batánál dolgozott?

— Egy ideig.

— Akkor érdekelni fogja az a szervezési rendszer, melyet nemrég vezettünk be az üzemben, a kalkulációban és az ellenőrzésben. Most főleg időre van szükségünk, hogy a vegyészeti szektort kifejlesszük. Rövidesen mi fogjuk gyártani azokat az anyagokat is, amelyeket eddig külföldről kellett behoznunk. Ezenfelül kihasználható lesz a gázgyár, a villanytelep, az erőtelep energiája a fogyasztók szélesebb rétegei számára is. Ez pedig olcsóbb gázt, áramot és gőzt jelent.

— Feltétlenül jó kilátások.

— További nagy előnyünk, hogy tökéletesen ki tudjuk aknázni az alacsonyabb fűtőértékű szenet, amellyel a bányatársaságok nem is igen törődtek. Mi ebből a szénből benzint és más származékokat gyártunk; ezek viszont ismét új vegyszerek előállítására alkalmasak. Mindezekon felül a fogyasztásnak értékes tüzelőanyagot térítünk vissza. Bocsásson meg, ha önnek itt előadást tartottam.

— Értem. És a finomításnál...

— Igaza van. Jó, hogy a munkánkat megosztották. Ők majd a kenőanyagokra specializálnak, mi pedig az üzemanyagokra.

— Csakhogy a finomítás...

— Helyes. A finomítók azonban csak kisebb oktánszámú tüzelőanyagot tudnak szolgáltatni. Világos, később mindezt meg kell javítani. A lehetőségek valóban nagyok. Azt hiszem, ön is értékes tapasztalatokat fog szerezni. Majd minderről még részletesen beszélünk, most nem akarom annyira feltartani. Össze-

ülünk valamikor, nem hivatalosan, egy pohár borra. Itt a felesége is?

— Nőtlen vagyok.

— Bocsánat, nem tudtam. Minden jót kívánok a munkájához.

— Köszönöm, igazgató úr. Már ma szeretném elkezdni. Ha megengedi, délután eljövök a vállalatvezetőség ülésére.

Krejza kiment a szobából és a folyosón megált. Tamanra gondolt. Milyen nehéz az embereket kiismerni. A lépcsőn Hlousekkel találkozott. Kellemetlenül érintette, de egyszer túl kell esni rajta.

— Szóval elhatározta magát — nyújtotta kezét Hlousek.

— Úgy érzem, nem nagy a lelkesedés.

— Miért gondolod?

— Inkább érzés dolga.

— Tévedsz. Mikor lépsz be?

— Már beléptem. Éppen most folytattam egy baráti megbeszélést Tamannal.

— És mit mondott?

— Az is mindig a felhőkben jár, ügye?

— Hogy érted ezt?

— Csak úgy. Olga mit csinál?

— Mint mindig, köszönöm.

— Nem vágyik már Prágába?

— Ezt neked kellene tudnod!

— Hmm. Különös asszony. Te mindig szerencsés voltál.

— Megértjük mi ketten egymást, Krejza, ügye?

— Az ember néha saját magát sem érti.

— De ez a te dolgod. És itt vigyázz magadra.

— Forró a talaj?

— Néha robban is.

— Te mindig túloztál.

— Ez csak baráti tanács.

— Köszönöm, majd óvatos leszek.

— Feltételezem. Üdvözöllek minálunk, viszontlátásra az értekezleten.

— A viszontlátásra!

Krejza elindult Lexa irodája felé, de aztán eszébe jutott, hogy Lexa Prágába utazott valami fogadásra. Az egyik ünnepségekre jár, a másik végzi a piszkos munkát. Vállat vont. Minek elrontani az életét. Végül is Lexaé a legnagyobb felelősség. Csak az irónikus hangulatai ne lennének!

LEXA fiatalosan futott fel a széles, kivilágított lépcsőn. Az urnába dobta a meghívót és gyorsan terepszemlét tartott. Odalépett a házigazdához és köszöntötte, majd elvegyült az estély előkelő vendégserege közt.

A beszélgetésre, amely véget idejött, még elég ideje maradt. Észrevett néhány igen jól öltözött külföldi nőt is, majdnem az egész diplomáciai testület megjelent.

Lexa kedvet kapott egy pohár borra. A hosszú tálalóasztalt estélyiruhás alakok takarták el, mindnek mozgott a könyöke. Ez kissé visszataszítóan hatott. Csalódottan nézte, hogy gördül le az egyik szmoking hátán egy tojásdarab és esik le a perzsa-szőnyegre. Elfordult.

— Én is szívesen innék valamit — szólt egy ismerős hang. Nem baj, legalább hamarabb túlesünk rajta.

— Jóestét, kegyelmes uram, hogy s mint?

— Köszönöm, és ön?

— Tudja jól, kegyelmes uram.

— Nem szívesen iszom asztali bort, talán lesz itt valahol abból az ön morvaországi borából. Tudja, melyiket gondolom? Keressük meg. Hogy van a felesége?

— Gyengélkedik, kegyelmes uram.

— Sajnálom. Á, megvan, ezt gondoltam. Pár hordóval rendelnem kell belőle.

— Bzeneci bor ez, kegyelmes uram.

— Igen, igen. Soha nem tudom kiejteni. Mi újság maguknál? Felteszem, visszavágyik?!

— Kegyelmes úr megkapja a híreket.

— Elég keveset, kedves barátom. És amit kapok, nem világos előttem, ami meg világos, az nem túlságosan megnyugtató.

— Sajnálom, de a helyzet tényleg nem megnyugtató.

— Ön tréfál!

— Nem a mi hibánk. Több megértésre lenne szükségünk. Nem csekélység ez.

— Mondok önnek valamit. Vannak többen, akik az ön nézeteit osztják. De, mint jó kereskedők, mindenekelőtt teljesítményt szeretnénk látni.

— Sajnos, pontos előkalkulációt nem lehet csinálni.

— De ön, személyében, nem panaszkodhatik? És végül is, ha szükséges, mindig meggyezünk?

— A választások közelednek, kevés az időnk, kegyelmes uram.

— A mi értesüléseink szerint nincs ok a félelemre.

— De különféle meglepetésekre kell felkészülnünk.

— Ön borúlátó, kedves barátom! Természetesen egy dologban egyetértünk. Az üzemnek minden eredménye őket erősíti. És ez, úgyebár, megnehezíti a munkát.

— Fontos lenne a különféle urakat itt köröskörül arról meggyőzni, hogy számukra jobb, ha külföldről hozunk be, mint ha magunk gyártunk.

— Kérem, ez az ön feladata, illetőleg az ön sajtójáé.

— Ez sajnos nem az én szakmám, kegyelmes uram.

— Majd rendbejön ez is. Jóestét kívánok, miniszter úr...

— Én akkor nem is zavarok tovább, kegyelmes uram.

32

— **EHHEZ** mit szóltok? — kérdezte Mourek Adamectól és Lebedától s egy levelet nyújtott át.

— A csehszlovák nemzeti szocialista párt üzemi szervezetének bizottsága ezúton kéri a Nemzeti Front pártjaiból létesülő koordinációs bizottság megalakítását.

— Ügylátszik, Ryman valakitől megint kapott egy injekciót. Ahogy én ismerem, magától nem jutott az eszébe. Válaszolnunk kell — jegyezte meg Lebeda.

Adamec mégegyszer átolvasta a levelet.

— Írd: Nincs szükség semmiféle koordinációs bizottságra. Itt a szakszervezet, abban valamennyi párt képviselettel bír és ott minden kérdésben megegyezhetnek.

Hlousek berontott:

— Na, csakhogy megvagy, Mourek, a kompresszor-állomás már agyonkeres.

Mourek átnyújtotta a levelet.

— Nézd csak meg ezt.

— Valami újdonság? Hej, ez a Ryman!

— Ügylátszik, még a kompresszor-állomás sincs a kedvükre. Az üzemi szervezet brigádjai építik, ők meg ott járkálnak körülöttünk és majd megpukkadnak. Mit bánják ők a gázo-kat?! Hadd menjenek a levegőbe, az ördögbe a kilenc millióval! Szerintük ez is csak választási agitáció. De akkor miért nem csinálnak ők is valamit? Tennivalóban aztán igazán nincs hiány! De ők szívesebben jártatják a szájukat. — Mourek egészen felizgatta magát. — És most még koordinációs bizottságot is! Megyek mindjárt, mérnök elvtárs.

Hlousek előrement, Mrázekhez is be akart nézni útközben. Gondolataiban Krejza neve fel-fel villant. Fejében zsibongtak a számok, igyekezett rendet teremteni köztük. Mrázekra gondolt, amint a modellen dolgozik a magasnyomású részleg egyik helyiségében. Ha ez sikerül Jindrának, akkor évente megtakaríthatnánk... ötven készüléknél... egyelőre ennyi kell a magasnyomásnál... többszázezer... ennyi biztosan lesz a megtakarítás. Idegesen, gyorsan lépkedett. Meg kell magyarázni a fiúknak a gépesítést, automatizálást, előbbre kell jutnunk. Kevés az ember, takarékoskodni kell velük is. A szocializált üzemnek nem érdeke, hogy a gépesítést elodázza, a gépek már nem veszik el a kenyerrünket. Meg kell tanulnunk, hogy a magunk urai vagyunk. Ezek a fiúk csak néznek, néznek, az ember nem is sejti, merre járnak a gondolataik, aztán egyszerre csak megtörténik. Nemrég jön egy fiatalember, papírdarab a kezében, valami felvázolva rajta. A legényke piros, mint az alma. Újítási javaslat! Úgy néz rám, mintha a mennyei bíró előtt állna s attól függne a lelki-üdvössége.

— Tetszik tudni, annak a kátránynak az elszállításához, amely gázgyártásnál a generátorokban képződik — rebegi.

Én meg csak nézem.

— Értem — mondom élesen.

— Ezt a kátrányt le kellene vágni, — magyarázza s ujjával végigmegy a rajzon, — hogy a generátor ne álljon le olyan gyakran.

— És hol a villanymotor a meghajtáshoz? — pirítok rá. A fiú meg csak úgy ragyog az örömtől.

— Megvan az is! Találtunk egy üzemén kívül helyezettet, rendbehoztuk, már ki is próbáltuk.

Ahogy Hlousek most visszaemlékezett erre, megjavult a hangulata. Mrázek javaslata persze jelentősebbnek látszott. Mire a magasnyomáshoz ért, éppen befejeződött a műszak. Benézett, de nem vették észre. Mrázek állt ott, meg Richtr, fölötük felpúpozott háttal Boubel, akár egy izgatott, sovány macska.

— Próbáld csak mégegyszer! — bökte oldalba Mrázeket Boubel. — Különben várj, most én próbálom! — kalapját a fejébúbjára tolta.

— No mi lesz? — nézett rá Mrázek.

— Várj, amíg összeszerelem.

— Nézd, hogy világít — nevetett boldogan Richtr. Csakugyan önműködőleg szolgálja ki a nyomásmérőt!

— Igen, automatikusan.

— És magától fogja jelezni az üzemzavart is?

— Amint látod.

— Hát óriási!

— Boubel, az égőket időnkint ki kell majd cserélni.

— Ezt nem lehet elkerülni.

Hlousek csak állt s a félig nyitott ajtón át nézte őket. Valaki odalépett mellé. Vambera volt, szintén a magasnyomásnál dolgozott.

— Titok? — Hlousek vállán keresztül benézett a terembe.

Hlousek nem szólt. Vambera csak álldogált, nem akaródzott elmennie.

— Kísérleteznek, helyett hogy dolgoznának.

— De hiszen már vége a műszaknak!

— Ha olyan tüzesek, miért nem csinálnak valami rendeset? Ez csak játék, az üzemnek meg se kottyán az ilyesmi. Nagyobbat kell itt alkotni.

— Nem kis dolog ez. Ilyen nagy méretek mellett minden csekélység tekintélyes megtakarítást jelent. Nem nézi meg közelebbről?

— Eltalálta, nem. Ráérek, majd ha működik.

— Működni fog.

— Akkor jó — mondta Vambera és elment.

Hlousek belépett, három izzadságtól fénylő arc fordult feléje. Boubel letörölte a verítéket.

— Jó kis meleg van itt, mi?

Majdnem kitűnő hangulatban volt.

— Valami forró folyik a padló alatt. Könnyen belefulladásunk, akár a vak macskák, akkor aztán mindennek vége — jegyezte meg Richtr.

— Egyszer ezt is meg kellene néznünk, ez a csatornahálózat még mindig kísért.

Boubel rágyújtott. Itt megengedték a dohányzást. — Még mindig Jirsza jár az eszében — gondolta Hlousek és Mrázek munkája fölé hajolt.

Hosszú ideig maradtak együtt. Tanakodtak, hol és mit lehetne még megjavítani. Egy hét múlva kipróbálják az első készüléket. Hlousek Jindrára pillantott s felfogta őszinte tekintetét. Nagyon szerette ezt a fiút.

— Tudod, hogy itt a részlegben már egy német sincs? — szólalt meg egyszerre Jindra. — Máshol vannak még, és egyes részlegek még panaszkodnak is rájuk.

— Szerencse, hogy így megritkultak.

— Én pedig azt mondom, mérnök elvtárs, nemcsak a németekről van itt szó. Van itt néhány cseh is, aki azt szeretné, hogy ne boldoguljunk. Bárcsak biztosabb lenne már a helyzetünk s végképp eltűnnének a patkányok az üzemből.

— Éberek leszünk.

MOUREK mégis szerzett ablaküveget a transzportörhíd számára. Kuberánál nagyobb készletet találtak s bár nem akarta kiadni, Kecka addig nyaggatta, amíg végre kötélnek állt. Kecka arra is ajánlkozott, hogy elszállítja az üveget a koksztelepre, ezt viszont Kubera nem akarta megengedni.

— Mourek, ügylátszik neked személyes érdeked fűződik hozzá, nem ütöm bele az orromat. Keckának elég a dolga itt is, vidd el csak te magad.

Mourek megsértődött. Egyszer akart jót cselekedni, s mi lett belőle?!

— Hát ez a barátság? — mordult Kuberára, sarkonfordult és elment.

— Na tessék — mondta Kecka. Most Kubera arca borult el, kiment a részlegből. Röviddel utána hallani lehetett erőyes hangját, túlharsogta valamennyi gépet.

— Ennek megint mi isszuk meg a levét — nevetett Kecka, aztán nem törődött tovább a dologgal.

Kubera kisvártatva visszajött és mindenfélét kifogásolni kezdett Keckánál. Ő csak hallgatott és várt.

— Vidd el azt az üveget, én majd segítek — szötte beszédébe Kubera. A déli szünetben aztán együttesen felrakták és útrakeltek. Akivel csak találkoztak, mind irigykedve megállt és megkérdezte, hova viszik.

— Nem kell annyit kérdezni. Elvesszük tőlük és kész — csoportosultak köréjük néhányan.

— Inkább földhözvágom, ti rablók — válaszolta Kubera.

A transzportöröknél átadták az üveget a művezetőnek.

— Halló, megjött az üveg! — kiáltott fel a mester.

Szénportól fekete fejek jelentek meg a kitört ablak nyílásában. Kecka felismerte Magdát és intett neki.

— Gyertek fel, nézzétek meg, hogy deszkázták be ezek a szerezcsenek! Megcsináltuk, amennyire lehetett — mondta a művezető és felvezette őket. Fenn csattogtak a szállítószalagok, a levegőben szénpor kavargott.

— Így javítgatjuk. Vigyázni kell. Valaki kivágott egy darab szalagot, bizonyára cipőtalpnak. Vastag gumi, impregnált vászonnal. Pedig az ilyesmi most nagyon ritka. Most már jobb a helyzet, de azelőtt majdnem őrizet nélkül álltak a szalagok.

Magda munkahelyéhez léptek. Kezeit rongyokba csavarta. Az erős huzatban Kubera megrázkódott.

— Ez itt a mi Janousekünk! Ő környékezte meg Moureket az üveg miatt.

Magda szeme felcsillant.

— Köszönöm szépen — lépett Kuberához.

— Remélem, bevágni egyedül fogják! — tréfált az, és a szeme sarkából figyelte Magdát.

Gyapjúsapkája alól kikandikáltak a fürtjei. Hátrasimította haját, homloka fehér volt alatta. Kubera mosollyal igyekezett palástolni izgatottságát.

— Miért nem dolgozik maga máshol, nem nőnek való munka ez!

— Én már felajánlottam — felelt Magda helyett a művezető — de azt mondja, itt már megszokta, jól is keres. Igaz viszont, mióta Magda itt dolgozik, evvel a csoporttal nem is kell törődnöm. Ha véletlenül kigyullad valami, más asszony biztosan megijed és elszalad. Ha pedig elpattan egy láncszem, az asszonyok jajgatni kezdenek, ahelyett, hogy a kapcsolóhoz ugranának. Magda egészen más.

— Úgy dícsér engem, mester, mintha el akarna adni a vásárban.

— Ki vesz meg egy ilyen feketét?

— Talán mégis akad — mondta Kubera rekedten.

— Na látja. Becsüljön meg jobban — nevetett Magda, a többiek vele nevettek.

— Ne megyünk, már fújtak. Minden jót — búcsúzott Kubera a mestertől és Magdától, majd Keckával együtt visszaindult. Ütközben mindketten hallgattak.

— Derék nő ez a Janousekné — szólalt meg Kecka. Kubera csak morgott.

— Férje nincs? — kérdezte hirtelen.

— Van, de elhagyta.

— Hmmm — Kubera hatalmas alakja kiegyenesedett. Több szó nem esett.

NAPKÖZBEN olvadt, éjszaka ismét fagyott, de a tél már múlóban volt, legfeljebb a hegyek behavazott magaslatain tartotta még hadállásait. A fenyők tűi jégtől csillámlottak, a síkság kopáron szürkéllett. Itt már eltűnt a hó, de a zöld hajtások még nem merészkedtek elő. A házakban szellőztetni kezdtek, kifeszített zsinórokon ágynemű jelent meg, már kinn szaladgált a baromfi. Mindenhol lázasan takarítottak, most kezdték nyomasztónak érezni a téli zsúfoltságot és rendetlenséget.

Megvirradt az üzemben is, most már nem kellett attól tartaniuk, hogy visszajön a tél. Ha esedékes is az új sártenger, ez már tavaszi sár lesz, s itt-ott közben kibukkan a friss fű. Megy a munkába reggel az ember, olyankor érezheti már a felszántott föld sűrű, friss illatát, amíg el nem fedi a gyár régi, jólismert szaga. Győzött a természet, a föld csatát nyert.

Visszaemlékeztek az előző év tavaszára.

— Akkor bezzeg még hullott az ajándék fentről — mondta Mourek az üzemi bizottságban. — Űgye, milyen hamar elmúlt ez az év? Az ember még számbavenni sem ér rá, mi minden történt azóta! De jó dolgom is volt vasárnap. Mondtam is Ancsának, egy hétig nem eszem semmit.

— Nem is csodálom. Ha Mourek a brigádjával vidékre megy segíteni, akkor biztos a nagy dinom-dánom — ugratta Strnad.

— Te avval törődj, hogy a kocsik menjenek. Kétszer is elakadtunk a teherautóval, tolni kellett, majd megszakadtunk.

— Fő, hogy az evéshez elég erős maradtál.

— Csak kérdezd a többit, mi mindent végeztünk!

— Hallottam már. A szerelők cséplőgépeket, ekéket, vetőgépeket javítottak, te meg a konyhában sürgölődtél a szoknyák körül.

— Történetesen két tetőt javítottam meg.

— De disznóólon!!

Valamennyien hangosan kacagtak.

— Azon sincs szégyelni való. Ismerlek titeket. A disznósültet szeretitek, de a malacokkal törődni nem elég előkelő nektek. Megjavítottam egy írógépet és egy rádiót, úgyne néztek? Jó az öreg Mourek a háznál! Megszolgáltam azokat a buktákat.

— Az elmúlt vasárnapon összesen hat helyre mentek ki az üzemből. Nem rossz, mi?

— A jövőben még többen fognak menni, különösen, ha Mourek ilyen propagandát csinál!

AZNAP Hrázda később ment haza, mint bármikor azelőtt. Munkaidő után két ülésen vett részt és még azután sem hagyta nyugton a szerelés alatt álló acélkonstrukció.

Mire hazaért, mindenki aludt már. Körülnézett a tisztán kitakarított konyhában s tekintete fennakadt a széken, ahol Helena rendszerint üldögélt, ha órá várt. Hrázda csendben mosdani indult s közben tűnődött: többször fordult már elő, hogy az asszony nem várta meg éjjel, csak az ételt hagyta a sütőben. Benézett a szobába. Megesküdött volna rá, hogy Helena szemei megcsillantak a sötétben, de az asszony meg sem mozdult.

Visszament a konyhába és előszedte a vacsorát. Étvágya nem volt, ezért meg se melegítette.

Közben megjelent az ajtóban Helena. Hrázda észrevette, hogy mezítláb van, ezt pedig sohasem bírta elviselni. Papucsot és hálókabátot hozott ki. Helena komoly arccal magára vette a ruhát s újból az ajtóba állt.

— Látod, hideget kell enned.

— Nem baj.

— De baj. És sajnálom, de már nem fogok többé várni rád, fél éjjelen át. — Odalépett az asztalhoz s a barkákat igazgatni kezdte a vázában.

— Szépek ezek — jegyezte meg Hrázda.

— Azelőtt mindig együtt szedtünk — mondta Helena, haja az arcába hullt. Hrázda felállt és átölelte. Az asszony mozdulatlanul tűrte.

— Mi van veled?

— Karel, te már nem vagy az enyém — és kibontakozott a karjai közül.

— Ne bolondozz!

— Igen, tudom, ezt nem szereted. Azelőtt is ilyen voltál. Csak én vagyok ostoba. Ostoba, mint a többi asszony. Azért, mert magamnak is akarlak. Legalább egy kicsit. És a kis Petrík is ezt akarja.

— Tudod, most van a legtöbb dolgunk.

— Azelőtt is a legtöbb dolgok volt, most is a legtöbb dolgok van és mindig is a legtöbb dolgok lesz. Mindennek a gyár és a párt az oka. Munka után újabb munka. És én hogy örültem, amikor idejöttünk, milyen nagy és szép is volt ez, olyan, amilyennek lefestetted.

— Én szeretem ezt a munkát.

— De nem akarom, hogy ez így legyen. Vagy a Sztálin-

művek, vagy én. Ha visszaemlékszem rá, hogy a kis Petriket a Sztálin-művek élszülöttjének kereszteltük!

— Azt akarod, hagyjam itt a gyárat? Komolyan ezt akarod?

— Nem lehetne másképpen csinálni? A többi férj nem dolgozik ilyen sokat, mégis elvégzik a munkát!

— Hogy beszélhetsz így? De ahogy gondolod. Holnap felmondok.

— Várj csak...

— Nem akarom, hogy boldogtalan légy.

— De ezt mégsem teheted. Felmondani!

— Miért ne?

— Ez az éppen... Itt kezdtük, megszoktuk, itt született a gyerek, lakást is kaptunk. Hiányoznál nekik az üzemben.

— Majd ha nem látnak, elfelejtenek.

— Karel, ezt azért nem szabad, nem így gondoltam. De miért töröd magad annyira a pártért, azt mondd meg!

— Mit gondolsz, fontos vagyok én a pártnak?

— Olyan sok múlik ezen?

— Azt mégsem akarhatod, hogy viseljem a jelvényt és azzal kész. Különösen most, a választások előtt!

— Elfelejtettem neked elmesélni, milyenek az emberek. Ma bevásárolni mentem. Így a hónap vége felé mindig több a sorbanállás. Ahogy állunk és várunk, mindjárt elkezdődött a politizálás. Azt mondja az egyik asszony, a kommunisták az oka, hogy nincs mit ennünk, hogy csak várjanak, majd a választásoknál félreállítják őket. Így folyik a vita, egyszerre csak az az asszony kivesz a csomagjából egy szelet tortát és enni kezdi. Erre már én sem bírtam tovább. Megmondtam neki: Asszonyom, maga tortát eszik és panaszkodik, hogy a kommunisták miatt éheznek? Ha éheznék, kenyeret se enne és nem tortát tömne magába. És ezt komolyan mondtam neki! Mindenki mellém állt. Az asszony fogta magát, elment. Azután odajött egy nő és azt mondta, jól megadtam neki.

— Látod, nyugodtan elmehetnél agitálni.

— Gondolod, tudnék?

— Biztosan tudnál. De most először döntsél, mi legyen velünk és a Sztálin-művekkel.

— Dühös voltam, Karel, ilyenkor nem vagyok magamnál. Többet nem teszem. Fázom, menjünk lefeküdni. Nézd csak meg, hány óra? Siessünk, reggel korán kell kelned.

KREJZÁNAK az első naptól kezdve sok tennivalója akadt. Gyakran gondolt Olgára, latolgatta a lehetőségeket s úgy határozott, legalább is kezdetben kerülni fogja. Csak arról gondoskodott, hogy a megérkezéséről értesüljön: telefonon üdvözölte, egyéb semmi. Már régen szeretne volna elvenni Olgát Hlousektől, az évek folyamán ebből szinte becsületbeli kérdést csinált. Az üzemben minden idejét igénybevette vezető állása és különféle egyéb megbízatásai. Azokat, akikkel itt politikailag kapcsolatban kellett állnia, gyöngye legényeknek tartotta, bizonyos mértékben mégis tőlük függött. Lexa meg nem bírta elviselni, ha csekélységekkel háborgatták. Krejza éjnek idején fel-alá járkált a neki kiutalt nagy lakásban. Megfordult fejében minden lehetőség, a legfantasztikusabb összefüggésekben is, de rendszerint Olgánál kötött ki. Hébe-hóba Ryman is ott üldögélt nála, kényelmes karosszékben az ablak mellett, s a világításban fénylett lesimított haja és gondosan tisztított cipője, büszkeségének fő tárgyai. Krejzát ez felidegesítette, nem egykönnyen gyűrte le ellenszenvét a fénylő cipőkkel szemben. Krejza érkezése előtt Ryman önmagát tartotta a legnagyobb csukának az itteni halastóban és ezt, világhi módjára keresztbevetett lábbal, érezte is Krejzával.

— Kár, hogy olyan kevés a kapcsolatunk a másik párttal — jegyezte meg Ryman és kiitta a konyakot, — a másodikat.

— A te feladatod — intett feléje Krejza. Megint járkálni kezdett a szobában.

Ryman a tekintetével követte.

— Odafenn jól mennek a dolgok, csak lenn gyengén. A központban fogalmuk sincs az üzemek lélektanáról.

— Van még valami újság?

— Semmi, amiről ne tudnál. Na, megyek. Ne erőltess túl magad. Szükség van az idegekre.

— Ne törődj az én idegeimmel. Most az a főcél, hogy győzzünk a választásokon.

— Hát a háború előtti szavazási eredmény alapján...

— Zsebünkben a győzelem, ügye? — Krejza leült a karosszékbe. — Csakhogy azóta sokminden megváltozott ám!

— Kételkedel, doktor?

— Mi jut eszedbe? Hiszen tudod, mennyire igyekszünk a nemzeti fronton belül. Csak óvatosaknak kell lennünk, nem megy minden egyszerre. Csodálatos, mennyire ragaszkodnak az em-

berek némely dologhoz, amit a forradalom eredményének tartanak. Ezt tudják jól kihasználni a kommunisták. A jelszavakat: a nép befolyása a közigazgatásban, a nemzeti bizottságok intézményének megerősítése, minden hatalom a dolgozó néptől ered, s más efféle. Még csak az kellene. — Krejza konyakot töltött magának.

— Nem is rossz, úgye? — mosolygott rá bizalmasan Ryman. Krejza megdöbbsent. Ennek az embernek régen az ajtón kívül kellene lennie. De erőt vett rajta a fáradtság, mindegy volt már.

— Megvan az a hátrányunk, hogy passzívnak látszunk, ahelyett, hogy kritikát gyakorolnánk — morogta Krejza.

— Kezdetől fogva nem adódott alkalom, hogy bebizonyítsuk, mit tudunk vagy legalább is alaposan kidolgozzuk terveinket...

— Látom, jól érted ezt. De most menj lefeküdni, az emberek nem szeretik a passzivitást.

Krejza felállt és a hálósobába ment. Nem törődött már Rymannal. Reggel aztán felkelt, kinyitotta az ablakot és sokáig dörgölte szemét. Hiányzott az érzéke a tavasz hangulata iránt, különben is ez az egész vidék nem volt ínyére; különösen magányosnak érezte magát. De ezen a napon rámosolygott a szerencse.

Találkozott Olgával, aki éppen az autóbusz felé tartott s felajánlotta, hogy elviszi kocsiján. Érezte, hogy gondolkodik az ajánlaton, de végül is elfogadta. Beszállt, behúzódott a sarokba.

— Nem akarok a terhére lenni, Olga — mondta Krejza gúnyosan. Olga elpirult.

— Az üzembe megy? — fordult feléje.

— Az uram valamit otthonfelejtett, azt viszem be neki. Sok a munkája.

Krejza megértően bólintott.

— Nekem jobb dolgom van. Nem sürget az idő, ezenkívül pártonkívüli vagyok, megvan a nyugalmam. Minden pártnak meg kell próbálnia, hogy engem megnyerjen magának.

— Hogyan? Lehet ma valaki pártonkívüli?

— Igaza van, Olga. Csak a kimondottan ravaszok vagy buták lehetnek azok. Én például világeletemben apolitikus, tudományos beállítottságú ember voltam. Sokszor gondoltam rá, hogy belépek a kommunista pártba. Haladó ember számára ez az egyetlen, ami számbajöhet. De végül mégsem léptem be. Valami nem tetszett.

— Nem lehet minden embernek a kedvére tenni.

— Tudom, Olga, ez természetes. De én eddig azt hittem, magát az ilyenfajta vita nem is érdekli.

— Tévedett, doktor.

— Lehet, hogy maga megtérít, Olga.

— Nagy érdem lenne, ilyen tagot szerezni, mint maga, doktor, de már sietnie kell. A választások után úgyis mindenki be akar majd lépni a pártba. És köszönöm, hogy elhozott — mosolygott Olga Krejzára.

— Ha akarja, átadom Hlouseknak, amit akar, a soffőr pedig beviheti magát Mosztba.

— Köszönöm, de beszélnem is kell vele. Azért a soffőrt kölcsönadhatná.

— Szívesen, a viszontlátásra! — Krejza meghajolt és nézte, hogyan siet az asszony a kapu felé. Kicsit álldogált a tűző napon.

Ezt a kapcsolatot fenn kell tartania. Lehet, hogy mégis kifizetődik, vagy így, vagy úgy, végtére is Olga nem buta. Kár, hogy nem boldogtalan, könnyebben lehetne hozzáférni. Az ölelés szinte magától jönne. Prágában el fognak ájulni, ha elmeséli, mennyire megváltozott Olga.

Érezte, nézik az arramenők. Lehajtotta fejét, elindult. A kapunál eszébe jutott, hogy a kocsival kellett volna mennie egészen a 202-esig. A tolongás kellemetlenül érintette. Szégyelte volna hangosan bevallani, de így érezte.

Bement az irodájába. Az előszobában a gépirónő mosolygott rá. Végignézte az alakját és tekintete megállt a feszes pullóveren. Az ember nem élhet úgy, mint a remete. — Igaz ugyan, hogy ez a módszer nem ideális — tűnődött el futólag, és becsukta maga mögött az ajtót.

RICHTER a légsűrítőkamráknál állt, felnézett a magasba, ujjá körül egy gázálcot forgatott. Az járt a fejében, mennyivel különb a mai munka a régihez képest, amikor már mind a három fázison tartalékokkal dolgoznak. Azelőtt természetesen ezek nélkül is mennie kellett az üzemnek, de olyankor az ember térde mindig reszketett egy kicsit. Szép idők, sohasem felejtí el. Először az első kamrát indították be nehéz fázisra, azután a másikat közepesre és könnyűre. Ha ömlött az eső vagy dühöngött a szél, az ember a kamrán, fenn a magasban, mind a saját bőrén érezhette. Ez volt az élet! Lassan már elveszti minden kalandosságát.

Előtte emelkedett az üzemén kívül helyezett kamra, ahol az érintkezést ki kellett cserélni. Ez az ő feladata, de ez egyszer átadja Mrázeknak, annyira kérte.

A csoport már ott állt körülötte. Megjött Zima a tűzoltókkal, meg a balesetelhárító. Azelőtt! Szó sem esett balesetelhárításról, mindenki vigyázzon, ahogy tud. Egy páran rendszerint ott is hagyták a fogukat. Az embernek ilyenkor a helyükre kellett állnia és azon töprengenie, hogyan pótolhatná a kiesetteket. Ma nekem, holnap neked.

Már jó melegen sütött a nap, a vas és a kátrány illatozott, mindent előkészítettek. Jindra Mrázek felmászott a kamra tetejére, sovány derekát kötél fonta körül. Boubel lenn maradt, a segítőkét irányította. Odafenn Mrázek megállt és leintegetett a többieknek.

— Vedd csak fel a gázálarcot! — szólt rá Boubel, de Jindra ekkor már a magas, karcsú henger belsejébe ereszkedett. Richtr Zimával együtt felmászott a kamrára és figyelmesen néztek a mélybe.

— Nézd, hogy legénykedik, nem vette fel az álarcot!

Látták, hogyan bontja ki az érintkezést Jindra és hogyan helyezi a gyűrűt a rétegre.

— Lenn nitrogén van, ügye? — szólalt meg egy kívülálló.

— Az érintkezésnek nem szabad a levegőre kerülnie, mert meggyullad vagy elromlik. Ezért letről nitrogént fujtatnak rá. Halló Jindra, az álarcot! — kiáltott Richtr a hengerbe. Mrázek csak legyintett.

— Mennyi nitrogén van ott?

— Körülbelül övig ér. Nehéz, tehát leszáll. Boubel, nincs rajta álarc, vigyázzatok rá.

Fentről is láthatták, hogyan vörösödik el a Boubel nyaka. Lelőkte kalapját és elkezdett mászni felfelé. Richtr összehúzta szemét, azt hitte, nem jól lát. Mrázek ekkor megingott, s fejével egyenesen lefelé bukott. Richtr rögtön leereszkedett a henger belsejébe, de megcsúszott s Jindrára esett.

Boubel egy kiáltással leállította a nitrogénfújtatást. Zima feltett gázálarccal ereszkedett le. Megfogta az eszméletlen Jindrát és felhúzta. Átadta Boubelnek és rögtön visszatért Richtrért, aki már maga is mászott felfelé, dülöngélt, mintha részeg volna és lélekzet után kapkodott. De a friss levegőn mindjárt felélénkült. Jindra nem tért magához.

— Látjátok, engem kellett volna leengedni — hányta szemükre Richtr.

Boubel és Zima félretolták, Mrázekre oxigénkészüléket csatoltak és hordágyon a mentőállomásra vitték.

Jindra munkáját Richtr folytatta, természetesen védőálarcban. Félóra múlva megjelent Hlousek. Alig pillantotta meg, Boubel eltűnt, mint egy kísértet.

Hlousek értesült a történetekről. Legszívesebben Jindrához szaladt volna, de Boubel távollétében ezt nem tehette. Néhány perc múlva megszólalt a telefon. Boubel jelentkezett:

— Magához tért, indulok vissza.

Csak ennyit mondott, nem szeretett telefonálni.

Hlousek elfutott, hogy továbbadja a hírt. Richtr is hallotta lenn a hengerben s álarcba bujtatott fejével bólintott.

JINDRA MRÁZEK egy darab mennyezetet pillantott meg, körülötte ciráda volt. Aztán egy arc körvonalai bontakoztak ki előtte, Prokop doktoré. — Vajjon mit keres itt? — Megint elsüllyedt minden.

Prokop doktor, a Sztálin-művek főorvosa, kiegyenesedett:

— Most már rendben van.

Jana Rokyta valamikor mint ápolónő kezdte. Jindra esetét meghallotta s azonnal jelentkezett. Az ágy másik oldalán állt s mindent előkészített, amire csak szüksége lehet az orvosnak. Jindra további adag oxigént és befecskendezést kapott.

Jana mögött Kecka nyaka jelent meg. Magával hozta Lebedát is, valamit morgott a foga között. Lebeda odahajolt hozzá:

— Négy műszakot csinálók végig egymásután, legalább négyet, ha Jindra ebből kimászik.

— Csak semmi alkudozás — mondta Lebeda — ez a virtuskodás miatt történt.

— Álarc nélkül jobb dolgozni, ha azt akarja az ember, hogy gyorsan meglegyen — mondta Kecka. — Tudjátok, hogy ez az oxigén a saját szénsavgyárunkból származik?

Prokop doktor az egész társaságot kituszkolta a szobából.

Jindra magához tért, de mindjárt elaludt. Míg Jana az ágy mellett ült, kint az ablakok alatt Kecka járt fel-alá és informált mindenkit, aki Mrázek után érdeklődött. Prokop doktor ragaszkodott ahhoz, hogy este váltsák le Janát, Kecka még mindig várt odakinn, időnkint betekintett a megvilágított ablakon.

Végre kijött Jana, ütemesen lóbálta táskáját. Kecka azon igyekezett, hogy Jindrára gondoljon. De minden olyan kellemesen összezavarodott benne, minden olyan jó volt, még a saját arcáról is megfeledkezett. Boldogan rávigyorgott Janára és hirtelen megcsókolta.

KÉSŐ ÉJJEL tért vissza Kecka a betegágyhoz és ott is maradt.

Hajnalban Jindra felébredt és megijedt, hogy elkésik a munkából. Megpróbált leszállni az ágyról, de nem bírt. Kecka újra betakarta.

— Kecka... — akarta mondani Jindra gyorsan, de észre vette, hogy Kecka arcán egy nagy könnycsepp gördül végig.

— Mi történt, mi van az üzemmel?

— Ott van az ablak mögött.

— Hány óra?

— Ma nem dolgozol.

— Szomjas vagyok, nem kaphatnék kávé?

— Azt hittem, inkább egy kis nitrogént akarsz — mondotta szívélyesen Kecka és megigazította a párnát.

Kisvártatva belépett Prokop doktor, Boubellel és Richtrel együtt.

Boubel megállt az ágy mellett, ujjait a gallérjába akasztotta és lenézett. Jindra büntudattal tekintett rá. Boubel a tarkójára tolta a kalapját és elmosolyodott. Ekkor látták először mosolyogni.

MAJUS ELSEJÉRE már lábraállt Jindra. A menetben Lebeda mellett haladt, énekelt, forgolódott, számolta, hányan jöttek el. Hatalmas tömeg gyűlt össze. A gyárat feldíszítették, a romok nagyrészt eltakarították. Szikrákat szórt a nap, a zenekar játszott, a menetoszlopok egymásba áradtak. Felvonult a fiatal élet, itt, a környéken, az egész országban.

EGY ESTE Mourek, Lebeda és Zima a 202-es előtt beszélgettek. A májusi égen tündökölt a hold és egyik óriási kürtő tején roppant hármast világított meg.

— Nézd csak a szocdemeket, erre van idejük!* Olyan magasra mennek, még kitörik a nyakukat — mondta, Zima.

Jindra után őt választották az üzemi bizottság elnökévé; az emberek sokáig nem tudták megszokni a változást, bár mind szerették Zimát.

— Milyen jó dolgom van most, — mosolygott Mourek — ha Anca felmérget, csak kimutatok az ablakon! Szemben egy

* A számok az egyes pártok szavazólap szerinti sorrendjét jelentették.

plakátot ragasztottak ki: „Vessetek véget a totális uralomnak!” Csak látnád, milyen találva érzi magát!

— A nemzeti szocialisták egész versezetet írtak, csak mindig összekeverem, a 4-es meg az urna szerepel benne.

— Máshogyan úgyse tudják majd a 4-est eltemetni!

— És milyen ártatlan képpel járnak! Persze, ha megfigyeled őket, itt is, ott is szeretnek kellemetlenkedni. Legjobban az bosszant, amit a fiatalsággal csinálnak. Az ifjúság legyen forradalmi és haladjon elől.

— Legjobban itt a gyárban látni a munkájukat. Ha a kedvük szerint történnék, már régen állnánk.

— Tudják ezt az emberek, értékelik is mindazt, amit értük tett a pártunk. Nem szeretem a nagy szavakat. És alapjában véve kevesen is ugranak be a szólamoknak.

— Amennyire én látom, több szavazatunk lesz, mint a másik három pártnak együttvéve.

— Itt a környéken egészen bizonyosan — bólintott Zima. Mourek fel-alá járkált.

— Én meg azt mondom nektek, ha holnapig nem szedik le azt a hármast a szocdemek, becsületszavamra egy nagy vörös egyest festek a holdra.

Kohout jelent meg a helyszínen. Üdvözölte őket s megállt Lebeda mellett. Mindjárt az első napokban, amikor elégette magát a fenollal, Lebeda úgy vélte, legjobb lesz, ha Kohoutot egy időre kikapcsolják a gyártásból. Az ellátást bízták rá. Mindenki elkerülte volna ezt a munkát, de Kohout és felesége kitartottak mellette.

Két ilyen sorsüldözött élt a gyárban: Kohout és a szállítás intézője, Strnad. Nem remélhették, hogy valaha is emberi életet fognak élni.

— Az emberek általában azt hiszik, hogy ez itt egy benzinyár, de mind elfelejti, hogy ugyanakkor élelmezési és szállítmányozási vállalat is vagyunk.

— Ember, olyan színben vagy, mintha egyenesen a koncentrációs táborból jönnél, nem pedig mint tizenhat üzemi konyha főnöke — üdvözölte Mourek. — Én a te helyedben már felhízlaltam volna magam.

— Kohout hű és pontos képmása a mi ebédutáni gyomrunknak — tette hozzá Zima.

Kohout kedvetlenül széttárta karját.

— Csak vicceljetek. Angyálnak kellene lennem, hogy ne

veszítsem el az életkedvemet. Elhatároztam, hogy többé nem megyek el az üzemi bizottság élelmezési megbeszéléseire, inkább egyenesen belefojtom magam a leveseskondérba.

— Azon a napon legalább nem csupán rozsdáíze lesz a levesnek — vigyorgott Mourek.

— Bizony, a rézrozsdá! Hogy törtük a fejünket, mi minden-nel nem mostuk azt a kondért, mit nem raktunk a levesbe, hogy azt a nyomorult rozsdás mellékízét elvegyük, csak nem sikerült.

— Megszoktuk, már szinte ízlik. Különben is biztosan egészséges, elősegíti az emésztést.

— És az a sokezer ebéd, amikor tulajdonképpen nem is rendezkedtünk be ilyesmire. A gombócokat másfél nappal korábban kell elkészíteni. Meg a sok hektoliter leves! Ha levest főzünk, nincs szabad kondérunk a kávéhoz. Ti ugyan azt mondjátok, hogy mindenfélét beszereztek már a konyhának. De ha még mindig kevés a helyünk és az emberünk? Mindenütt egyforma a baj, akár itt, akár a táborokban.

— De jól emlékszem rá, amikor csak levest főztél kezdetben! Összesöpörtétek a maradékot a raktárakban, bedobtátok a vízbe, megfőztétek, mégis egészségesek maradtunk. Szerencséd van, mert a Sztálin-művek dolgozóival állsz szemben, azok pedig túlteszik magukat az ilyen csekélységen.

— Kohout, te akarsz valamit tőlünk, azért beszélsz olyan sokat — szólt közbe Lebeda.

— Igazad van, mint mindig, Franta. Meg akartam kérdezni, nem állíthatnánk-e fel egy konyhát mi magunk itt az üzemben, ahogy az szokás. Ha csak egy páran segítenének nekünk...

— Lehet róla beszélni. Elhívjuk Ceneket és a vállalatvezetőséggel is elintézzük.

— Tudtam, csak hozzátok kell jönnöm, ha valamit el akarok érni. Mondtam ugyan magamban, biztosan más gondjaik vannak, de aztán mégis eljöttem. Elvégre a gyomrot is üzemben kell tartani, akár a gyárat.

— Ez már igaz.

— De mi lesz holnapután?

— Fogadj csak ránk, szép pénzt nyerhetsz.

— Csakugyan kötnek fogadásokat?

— Nézzétek csak ezt a ravasz rókát! Huszonhatodikán méltó ebédet készíts, hogy megünnepeljük a győzelmet! Akkor majd megbocsátjuk a konyhában elkövetett bűneidet.

GYORSAN elmúlt a két nap s vasárnap estére már bizonyos volt az eredmény..

Leszállt az este, az égbolton tavaszi felhők kergetőztek, időnkint kiköszöntek a csillagok. Lebeda háza előtt egy kis csoport álldogált, idegesen cigarettáztak, a választási eredményeket lesték az ablakba kitett rádiókészüléken.

Különös este volt, tele örömmel, gonddal, teljesedett kívánságokkal s adott ígéretekkel, amiket be kell majd váltani. A szükségyszerűség rendje teljesedett be, szinte megkötötte az emberek kezét és szívét.

36

CSAK MÁSNAP ünnepeltek, Kohout egynapos késéssel váltotta be ígéretét.

— Ami biztos, az biztos — mondogatta és az étkezőkben mindenütt felszolgálták az ünnepi süteményt és feketekávé.

Aznapi Ryman munkába se jött, állítólag meghűlt. Krejza fontos ügyben Prágába utazott.

Magda Janousková éjjeli műszakon dolgozott és reggel, amint hazaért, hozzálátott az ünnepi ebéd előkészítéséhez. Jana szokása szerint valahol a gyárban szaladgált. Az utóbbi időben azonban már kevésbé gondterhelten, sőt gyakran nevetett, s ilyenkor csillogott a szeme, arca kigömbölyödött.

— Ez mind attól van, hogy te főzöl nekem, Magda.

Magda erre nem válaszolt, csak a fejével bólintott, ami mindenfélét jelenthetett. Jana kicsit bosszankodott, de végül nem bírta tovább és elmesélte Magdának a nagy ügyet. Mindketten sírdogáltak egy kicsit, aztán nevettek, és Kecka ma jön először ebédre hozzájuk. De reggel beállított azzal, hogy egyedül szégyelné magát és szívesen hozna erősítést — mármint Kuberát — ha Magdának sincs kifogása ellene.

— Természetesen. Hozz magaddal, akit akarsz, csak előre kell tudnunk, hányan leszünk.

Műszak után megjelentek, szépen megmosakodva, és egy kissé zavarban. Kubera az asztalhoz ült, evett, közben a tányérját nézte. Mikor aztán megivott egy pohár sört, felemelte tekintetét és hálásan pillantott Magdára. Magda megörült ennek és a szénsavgyár iránt kezdett érdeklődni. Kubera viszont a transzportőr körüli nehézségekről kérdezgette. Magda elmesélte, hogyan lehetne véleménye szerint a munkán javítani. Mert ha az

ember mindennap figyel és pontosan megismeri, mit akar és mit tud végezni, mindenféle gondolatai támadnak.

Egymás mellé ültek és körmükkel az abroszra rajzoltak, hogy a beszédet érthetővé tegyék. Jana és Kecka nem akartak zavarni és ezért sétálni mentek a gyerekekkel.

Hogy elmentek, Magda felkelt, hogy friss kávéfőzőn. Kubera követte tekintetével.

— Mondja, miért nem válik el a férjétől?

Magdát nem érte váratlanul a kérdés, megfordult és mélyen Kubera szemébe nézett.

— Gyakran gondoltam rá. De utána mindig eszembe jutott, biztosan visszajön a férjem és meg kell próbálnom vele az együttélést a gyerekek kedvéért. Pedig már nem szeretem őt.

— És ha nem tér vissza? Soká fog várni, Magda? Szeretném magát feleségül venni.

Magda a fazékba öntötte a kávéfőzőt és megfordult.

— Mit gondol, Magda, megszoknának a gyerekek engem?

Magda leült Kuberával szemben s átnyújtotta neki a párolgó csészét.

— Meg.

— Szombaton a moszti színházban üzemi előadás lesz. Jöjjen el velem. Szeretek színházba járni.

Vette a kabátját, sapkáját, az ajtóban megfordult, hatalmas alakja szinte betöltötte. Még egy tekintetet vetett Magdára, aztán elment.

Az abroszon még látszottak a körömmel bevésített ábrák. Magda úgy érezte, Kubera nyugalmas és világosságot hozott magával.

Valaki kopogás nélkül belépett. Magda szíve elnehezült. Nem volt mit tenni, egyszer meg kellett történnie.

A férfi pár lépést tett Magda felé és leült vele szemben Kubera helyére. Furcsának, kissé nevetségesnek tetszett a helyzet. Most egyszerre Václav Janousek, a férj, ül ott. Hegyes orrával, vörös hajával, fáradt szemével, mint annyiszor azelőtt.

— Vártam, amíg elintézed azt az urat.

Magda szó nélkül figyelte.

— Nekem már nem jutott kávé?

Felkelt, a tűzhelyhez lépett. A férfi követte mozdulatát, sóvá nyakán kidagadtak az erek. Felugrott és derékon kapta Magdát.

— Várhat a kávé, csak tudni akartam, van-e még? Ne erőlködj, szép vagy még mindig. Elhatároztam, végleg visszajövök. Mit szólsz hozzá?

— Itt vagy, látom.

— Talán alkalmatlan időben jöttem, Magda? Új lakó van a fészekben?

— Először is engedj el és ülj le. Azután beszélünk a dolgról.

— Kedvesem, ne nagyon parancsolgass nekem, vigyázz magadra, amíg türelmes vagyok. Ki ez a férfi?! Gyerünk, ki vele. Mondd meg szépen, hogy ez a szeretőd. Mondd meg az uracskádnak, talán megbocsát.

— Nincs mit megbocsátanod.

— Á, helyben vagyunk. Hallottam, a gyárban jó dolgod van. Ennek örülök, egy ideig ugyanis pihenni szeretnék.

— Megint kidobtak?

— Semmi közöd hozzá. Látom, szépen berendezkedtél. Ezt is attól a fickótól kaptad, akit az imént láttam itt?

— Egy része az enyém, a többi Jana Rokytáé.

— Szóval ketten vagytok. Kettesben úzitek a mesterséget. Elharapta a szót, Magda kezében fényes olló villant.

— Ne bolondozz, Magda, tedd le.

— Vond vissza.

— Van eszemben. Bolond vagy te. Nem is gondoltam komolyan. Nézd, kijövünk majd egymással, itt-ott behunyom a szemem. Tudom, mi a méltányosság.

— Václav, eredj.

— Csak nem dobsz ki? Két évig jártál utánam a kölykökkel és bőgtél. Most meg ki akarsz dobni?

Janousek nekiugrott, hátracsavarta kezét, az olló leesett a padlóra.

Az ajtó mögül több hang és nevetés hallatszott. Kecka, Jana és a gyerekek beléptek.

— Ez a férjem — mondta Magda.

Janousek elsápadt, egy ideig zavartan pislogott, de azután odament Janához és kezettfogott vele. Keckához akart közeledni, aki az ajtóhoz támaszkodott, hátratett kezekkel. Janousek elfordult, előhúzta a gyerekeket és megveregette a vállukat. Csak úgy áradt belőle a szívélyesség.

— No, hol lesz a helyem? Az asszonyoknak mindig szívesen alávetem magam. — Tekintetét körüljártatta a szobában.

— Itt nem maradhatsz, ez a Jana lakása.

— Majd csak elférünk.

— Ne haragudjék, Janousek úr, de itt csakugyan nincs hely! — Jana keményen összeszorította a száját. Janousek füle kivörösödött.

— Talán csak van jogom hozzá, hogy együttlakjam a feleségemmel vagy nem?

— Akkor legelőbb is találjon lakást — szólalt meg Kecka.
— Az pedig nehéz, ha nem dolgozik a gyárban. És egyáltalában, máshol sem dolgozik. Így nem igényjogosult.

— De ő igényjogosult — mutatott a feleségére Janousek.

— Ő igen, neki van is hol laknia!

— Lehet, hogy majd találok munkát, ha egy kicsit körül nézek. Esetleg a Sztálin-műveknél is, de egyelőre nem sürgős.

— Már megmondtam neked — szólalt meg Magda — itt nem lakhatsz, eltartani pedig nem foglak.

— Erről majd én döntök. Én eltarthattalak téged, én gondoskodhattam rólad, akkor az rendben volt?

— Két évvel ezelőtt elhagytál.

— Ne járjon a szád. Örülj, hogy nem kenek le egy párat itt a többiek előtt. Később majd elintézem veled.

Kecka ellépett a faltól és egyenesen Janousek felé ment.

— Maga itt senkit se fenyegetsen. Idegen helyen van. De valamire figyelmeztetem: Magda a Sztálin-műveknél dolgozik, és joga van az üzem védelmére.

— Törődjék a saját nőjével, fiatalember, én is csak a magaméval törődöm.

— Elválok tőled. Két évig nem akartál tudni rólam.

— Összeszűrte a levelet mással.

— Magda, eredj az üzemi bizottság elnökéért, vagy Lebedáért. Menj azonnal — mondta Kecka.

Janouseknek arcába szökött a vér:

— Nem mégy sehová, inkább agyonütlek.

— Ilyet nem mondanék. Ezért ülni lehet — figyelmeztette Kecka vészjósló hangon. — Eredj csak, Magda. Mi azalatt itt várunk rád, a gyerekeket vidd magaddal.

Janousek elsápadt.

— Várjatok, talán megegyezhetünk. Elmegyek aludni más-hová. Mindjárt megyek is. Ideges az ember manapság, túleröltöttem magam. Nem csekélység ma pénz után szaladgálni. Nyugodj meg, Magda, megígérem, meg fogok változni. Próbáld meg újra velem.

Magda kézenfogta a gyerekeket és kiment. Kinn eleredt a könnye, megállt, de a gyerekek csak húzták magukkal.

Lebedáéknál Magda összeroskadva ült le az asztalhoz, a szavak nehezen hagyták el ajkait. Akadozva mesélte el a történetét. Majd fokozatosan kiegyenesedett, hangja is kitisztult s megragadta Lebeda kezét.

— Félek tőle. Újra magamhoz venném, de már nincs erőm mindent előlről kezdeni. Nem enged, bosszút fog állni rajtam.

Közben Mourek elhozta Zimát.

— Úgy, most pedig hívjuk ide — mondta Lebeda.

— Könyörgöm, ne hívjátok, úgyse jön.

— Azt szeretném én látni. Mourek!

— Már hozom is, élve vagy halva!

Nem tartott soká, vizzatért. Egyik oldalon ő fogta Janouseket, a másikon Kecka, mögöttük Jana jött.

— Üljön le — kínálta helyel Lebeda. Janousek fogott egy széket, leült, rágyújtott.

— Ha itt törvényszéket akartok játszani, megtehetitek, én is szeretem a felhajtást. De előre megjegyzem, nem vagytok illetékesek.

— Ez nem bíróság. Tekintsen bennünket a felesége jogi tanácsadóinak. A maga felesége nálunk dolgozik. Mint üzemi bizottság, képviselhetjük ebben az ügyben is.

— Fűtyülök az üzemi bizottságra.

— Maga nem dolgozik sehol?

— Mi köze hozzá?

— Ez azt jelenti, nem. Mióta nem dolgozik? Ezt sem akarja megmondani? Meg lehet állapítani a munkaerőgazdálkodási hivatalnál, hol alkamzták utoljára és miért bocsátották el.

— Helyet változtattam.

— De alkalmazásban volt?

— Miért ne? Talán legelni menjek?

— És mi van a feleségével?

— Tud az magáról gondoskodni.

— És a gyerekei?

— Azok se haltak éhen.

— Magának polgári kötelessége volt, hogy a feleségéről és a gyerekeiről gondoskodják. Ezt a törvényeink előírják. Ez valóok.

— Eszembe sincs elválni.

— Azt majd meglátjuk. Ezenfelül megfenyegette a feleségét, még hozzá életveszélyesen. Tanúk is vannak rá.

— No megállj, te disznó!

— Franta, szakítsd félbe a tárgyalást, hadd üssem néhány-szor szájon! Különben majd a végén. Csak folytassátok — szolt közbe Mourek.

— Aztán van itt még valami. Maga azt akarja, hogy a felesége tartsa el egy ideig. Beteg talán?

— Ezt ki mondta? Szamárság. Csak néhány holmit akar.

tam venni magamnak, mielőtt dolgozni kezdek. Ide akartam szegődni a Sztálin-művekhez.

— Ebben segítségére lehetünk.

— Franta, netán ez a mi madarunk, Janousek, valahol megégette a szárnyát? — kérdezte Mourek.

— Tartsa meg magának a megjegyzéseit, az ördögbe is! Inkább elmegyek. Csak ülök itt és fecsegek, mint egy hülye.

— Ahá, ez az! No, valld csak be egyenesen, megkönnyeb-bülsz. Magadban hordod egy ideig, aztán úgyis kitör a botrány.

Janousek felugrott, az ablakhoz rohant. Sikerült fellépnie az ablakdeszkára, de Mourek elkapta a nadrágjánál fogva és visszarántotta. — Itt nem lehet öngyilkosságot elkövetni — nyugtatta meg.

Janousek megpróbált kiszabadulni Mourek vasmarkából, de nem bírt. Leült a székre, a válla reszketett.

— Nézzétek, bóg! — csodálkozott Mourek.

Janousek lehajtotta a fejét.

— Azt fogták rám, hogy loptam, pedig nem igaz... valaki irigykedett rám, mert többet kerestem, mint ő.

— Na úgye, bevallotta!

Janousek hallgatott, vállában fokozódott a reszketés.

— Kérlek titeket, ne jelentsetek fel. Az asszony és a gyerekek miatt kérlek.

— A feleségedre ne hivatkozzál. Mi nem jelentünk fel, te magad fogsz elmenni. Leülöd, azalatt lefolyik a válóper.

Janousek összeroskadott. Ömlöttek a könnyei, alig bírták talpraállítani. Amikor kivezették a ház elé, kiszakította magát s eltűnt a sötétben. Egy hét múlva jelentés érkezett, hogy a rendőrség elfogta és letartóztatta.

— Jól kereshetett volna temetéseken, olyan szépen tudott sírni — fűzte hozzá Mourek.

HLOUSEK eddigi beosztását ismét az üzemvezető főmér-nöki állással cserélte fel. Boubel ebbe nem tudott belenyugodni, durcáskodott, ami abban jutott kifejezésre, hogy kalapját mélyen a szemébe húzva hordta, hetenkint csupán egyszer borotválkozott, jóformán sohasem ment haza aludni és csak a legkritikábban szólt egy szót is.

Hlousek utódlásáért a magasnyomású légsűrítőknél már jó-néhány hete harcolt Krejza. Végre sikerült. Aránylag rövid idő alatt jó hírnévre tett szert némely vezető személyiségnél.

Boubel hosszú ideig habozott, ne menjen-e ezzel az üggyel Tamanhoz. Egyszer már útnak is indult. Taman bizonyosan mindenről tud és megteszi, ami módjában áll. Minek is vegyen továbbí gondot magára? Taman dolga az egész gyár fenntartása. Most legalább segítségére van éppen Adamec. Krejza folyton Lexa után mászkál... ez a kettő megéri a pénzét. Boubel már régen kedvet érzett egy tisztogatás megrendezésére, hogy végre nyíltan cselekedhessenek. — Csak türelem — mondogatta ilyenkor Adamec. Talán neki van igaza.

Néhány nappal azelőtt, hogy Krejzának új beosztását el kellett foglalnia, Rymantól megbízható értesüléseket kapott részlegéről. Ryman tanácsára legelőször is Vamberát rendelte a lakására. Leültette a karosszékebe, megkínálta cigarettával. Vamb-ra sapkáját gyűrögette, elfogódottan ült a szép lakásban, az elegáns férfi előtt, aki őt mesternek szólította s oly dolgokba avatta be, melyeket csak félig értett meg. Csak annyi világosodott meg előtte, hogy valamilyen szövetséges-féléje lett a doktor úrnak, akinek naponta jelentenie kell mindent, ami az üzemb-
részben történik, el kell mondania, ki miről és mit szokott beszélni, főleg pedig azt, hogy mit mondanak róla, a doktor úrról. Azt is megmagyarázták neki, hogy Krejzával szemben — ha nincsenek egyedül — úgy kell viselkednie, mintha idegenek volnának, és hogy Vamb-ra munkáját a legmagasabb helyeken kellően fogják értékelni.

Vamb-ra legjobb tudása szerint válaszolgatott, ha az üzemb-
részben dolgozókról kérdezték; nagy igyekezetében, ha valami nem látszott elég színesnek, egyet-mást hozzá is költött. Különös részletességgel jellemezte Boubelt. Hízelgett neki, hogy a doktor úr nagyon figyelmesen hallgatja és csak ritkán szakítja félbe rövid kérdésekkel. Végül még figyelmeztette a doktor úr, hogy erről a látogatásáról és a rákövetkezőkről sehol, még ott-hon se tegyen említést, majd pedig elbocsátotta.

Az üzemb-en aztán Krejza Boubelt hívatta magához. Őt is leültette és cigarettával kínálta.

— Köszönöm, már inkább a magamét szívom.

Krejza rövid ideig mosolyogva figyelte.

— Különös ember ön, üzemb-vezető úr.

— Mit óhajt tőlem?

— Azt szeretném, ha informálna a részlegről, nehézségei-ről, és mit kell tennünk elhárításukra.

— Azt hittem, maga jön majd el megnézni.

— Természetesen megyek. Most csak futólag szeretném az ön véleményét hallani. Ön állítólag sokáig egyedül vezette ezt az üzemet, jóllehet nem mérnök. Nagyon dicsérték érte.

— Hlousekkel együtt csináltuk.

— Tudom. Jó főnök?

— Miféle főnök?

— Mégis az ön felettese...

— Tanultunk egymástól.

— Természetesen. Valami bántja?

— Nem.

— Akkor tegye meg jelentését.

— Jelentést? Ez valami találmány?

— Ezt óhajtom bevezetni.

— Nálunk az volt a szokás, hogy Hlousek kijött a helyszínre, ott megbeszéltük a nehézségeket és ha lehetséges volt, mindjárt neki is láthattunk a javításnak.

— Ezentúl másképp lesz.

— Azt már látom.

Boubel ezután röviden elmondott egyet-mást, s úgy látszott, Krejza meg van elégedve. Majd maga is kérdezett s Boubel láthatta, ért a dolgokhoz.

— Holnap elmegyek és meglátjuk, mit lehet tenni.

— A nyolcast azonnal munkába kell venni.

— Várhat holnapig. És még egyet, üzemvezető úr: nem akarom, hogy az én osztályomon politizáljanak. Első a termelés, erre legyen gondja. A politikai meggyőződés a kapun kívül marad. Érti, mire gondolok?

— Nem vagyok gondolatolvasó.

— Milyen nehéz felfogású lett egyszerre, üzemvezető úr. A viszontlátásra!

VOJTA SZUHÁNEK többször változtatott munkahelyet. Minden esetben eljött Mrázekhez és megmagyarázta, miért teszi.

— Te Jindra, ez sem az igazi. Ne haragudj, szerencsétlen lennék itt.

És Mrázek mindig talált számára valami mást. Vojta végre horgonyt vetett az anyagfelújítási osztályon, ahol szinte úgy érezhette, hogy az övé az egész gyár. Pedig legnagyobbbészét csak rozsdás, s a légítámadásoknál elgörbült és megsérült anyagok

felett uralkodott. Az első pillantásra mindenki azt hinné, hogy ezekkel a halott darabokkal semmit sem lehet kezdeni. De a valóságban másképp volt. Ahogy darabot darab után összegyűjtöttek, sokat kisebb-nagyobb javítás révén újra fel tudtak használni. Volt, amit be kellett olvasztani, de végül minden visszakerült az élő üzembe. Sok olyan nyersanyagot takarítottak meg, melyet különben csak nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem lehetett volna megszerezni. Vojta tudatában volt annak, hogy itt ő is hasznos, értékes munkát végez. Járt az üzemi előadásokra és a műszaki könyveket bújta.

Időnkint meglátogatta Magdát a transzportőröknél. Néha történt is egy és más, például elszakadt egy szállítószalag és ilyenkor Vojta azon igyekezett, hogy a láncokhoz a leggyorsabban szerezzen pótalkatrészeket. A régi megbízható készletek gyorsan fogytak. Hiába készültek a láncszemek jó acélból, a szállítószalag túlterhelése folytán az oldalláncok a csatlakozásoknál túlságosan megfeszültek, a szemek gyakran kiugrottak a vezetőkerékből és elpattantak. Ilyenkor ki kellett cserélni a szemeket.

— Ha nem tudnád, a szalaghosszúsághoz viszonyítva egy méter a nyúlás — magyarázta Magda. — Nem lehet csinálni semmit, a közöket be kell tartani. Itt láthatod. Ahelyett, hogy gömbölyű volna a szem, egészen recés már. Hogyan is lehetne kitölteni a közöket, hogy megint gömbölyű legyen a láncfelület?

— Kitölteni! Látszik, asszonyi agyad van.

— Tömíteni, akartam mondani, erre lenne szükség. Különben, hagyj nekem békét.

— De nem tartana semeddig! Kidörzsölődnék.

— Én azt gondoltam, valahogy menne.

— Valahogy menne! Tény az, hogy nem menne és ez a szomorú. Még vannak régi szemek, majd egyelőre felhasználjuk azokat. No szervusz, eljövök megint.

Vojta fogta magát és felemelt egy hibás láncszemet.

— Ezt elviszem emlékül.

Az íróasztalára tette levélnehezéknek. Ha tanult, vagy erősen gondolkozott, avval játszadozott. Jó nehéz... Igen, tömíteni! De mekkora alátét kellene hozzá!

Akkor is magával vitte, amikor Lebedához ment s megmutatta neki. Meg is kérdezte, lehetséges-e visszaadni a láncszem eredeti alakját? Lebeda értett az ilyesmihez.

— Gondolod, fel lehetne hegeszteni?

— Biztosan.

— Ezáltal még feszesebb lenne. Megpróbálom.

— Segítenék neked — mondta Lebeda.

— Jöhetnél akár most is?

— Miért ne?

Nem bizonyult olyan egyszerűnek a dolog, mint kezdetben látszott. Megkísérelték felhegeszteni a láncszemet az eredeti méretre úgy, hogy később is tartós maradjon. Lebeda Hlouseket is megkérdezte. Hlousek ceruzát vett elő és kiszámította, Vojta javítása feleannyiba kerül, mint egy új láncszem és az anyag még kevesebbe.

Felkeresték a vállalatvezetőséget. Azok a fejüket csóválták és eltették a rajzot, majd később kipróbálják. Hlousek már látta, ebből megint veszekedés lesz. Feldühödött. Gyakran megelégtelte, hogy minden csekélységért harcolnia kell a megrögzöttséggel, bürokráciával, az érdeklődés hiányával és rosszakaráttal.

Vojta azonban Magdához sietett.

— Magda, mégis meg lehet csinálni.

— Mit?

— A láncszemek helyreigazítását.

— Igazán?

— Benyújtottam újításul. Hlousek azt mondja, meg lehet csinálni. A te ötleted.

Egymás mellé álltak, úgy figyelték a szállítószalagot.

— Van fogalmad, Magda, mennyi pénzt lehet ezzel megtakarítani?!

LEBEDA a megjavított láncszemek halmaza előtt állott. Nem ment Vojtával és Hlousekkel az üzemvezetőséghez, nyugodtan akart a munkával bíbelődni. Eszébe jutott minden, ami azóta történt, amikor még a kis Franta Lebedának a kovácsfujtatót kellett kezelnie s a munkába vett lópaták kellemetlen szaga fojtogatta.

A távolból kiáltott valaki:

— Franta!

Igy hívta őt annakidején Karel bátyja is, hogy menjenek a csűr mögé rablópandúrt játszani. De a hívó kiáltás közeledett. Lebeda kiment megnézni, ki az. Jindra Mrázek addigra odaért.

— Franta, — lihegett — téged kereslek! Itt a jóváhagyás, megkaptuk!

— Mit kaptunk meg?!

— A Sztálin-műveket! Most csakugyan a mienk. Magától Sztálin elvtárstól kaptuk meg, amikor Gottwald elvtárs legutóbb Moszkvában járt!

— Látod, Jindra, látod — mondta az öreg Lebeda, végigsimította halántékát és megveregette Mrázek vállát. Beszélni

akart, de csak légyintett és ment ki. Jindra is utánalépett, de az ajtó előtt mindketten megálltak. Előttük napfényben fürdött a gyár.

FORRÓSÁGOT árasztott az üzem felett az acélszínű ég. Éjszaka a földből áradt vissza a meleg. Éjjel-nappal zúgtak a gépek.

Mindenki izzadt, itták a vizet meg a sört, de csak nőtt a szomjúság. Kezüik alatt készült a kétéves terv. Valamennyi üzemrészben a termelési bizottságok közzétették a tervelőirányzatokat. Önköltségcsökkentés, a gyártási idő csökkentése, a termelés növelése és gazdaságossá tétele: ezek voltak a célok. A munkásoktól a vezetőségig mindenki közölte észrevételeit, problémáit s ezeket egyeztették. A terv fővonalai kezdtek kibontakozni.

Hlousek az asztalra könyökölt, ceruzáját rágta. Inge testéhez tapadt, elhatározta, többet nem iszik. Gyomrát szinte tónak érezte. Dohányozni sem fog. Szemlét tartott az asztal körül.

— Főcélunk a rekonstrukciót meggyorsítani, a gyártást tökéletesíteni és növelni a melléktermékek előállítását — nyitotta meg az értekezletet az elnök és részletesen kifejtette elgondolásait.

Hlousek átnézte a beruházási előirányzatot. Az üzem jóformán korlátlan lehetőségeinek láttán szinte megdöbbsent. Kivette a szájából a ceruzát, átfutotta feljegyzéseit és szót kért.

Beszéde közben félbeszakították, érvek és ellenérvek csaptak össze.

Főleg akörül forgott a vita, hogyan dolgozzák fel azokat a melléktermékeket és hulladékokat, amelyeket gépi berendezés hiányában eddig a csatornába kellett engedniük. Tízmilliós értéket jelentettek. Megtárgyalták az újabb vegyikészítményekhez szolgáló nyersanyagok fokozott termelését. Itt elsősorban a kivitelre szánt nagyértékű gyártmányok szerepeltek a napirenden.

Majd áttértek a teljesen új üzemrészek nemrég kidolgozott építési terveinek megtárgyalására. Feszülten figyelt mindenki.

— Itt már kialakul üzemi profilunk; elejétől fogva mindent saját magunk csinálnánk. A berendezések nagyrészt saját műhelyeinkben készítjük el, amint tudják — adta elő Hlousek.

— És hol vannak a pontosan kidolgozott elemzési módszerek és a félgyártmányok előírásai? — kérdezte Krejza.

— Jól tudod, versenyben állunk az idővel, nem várhatunk. Minden vállalkozásban van egy bizonyos fokú kockázat. Ha ezt nem vállalnók magunkra, legalább két évet veszítenénk. Különben még szó lesz erről az egyes pontokról.

— Elvben ellene vagyok az elhamarkodottnak. Állítom, hogy ezt így nem lehet megcsinálni. Óriási a felelősségünk.

— Biztosan lesznek nehézségeink, sőt fennakadás is, de a kísérleteket menetközben fogjuk végezni, a nehézségeket pedig legyőzzük — válaszolta Taman.

— Csak védelmezd a saját embereidet — gondolta Krejza. De hangosan ezt mondta:

— Erről még beszélünk. Most folytassuk, nem akartalak félbeszakítani, Hlousek.

A bevezetés után a részletek tárgyalására tértek át, a délutánból este lett.

40

A JANOUSEK megjelenését és eltűnését követő napon Kubera felkereste Magdát. Megállt az ajtóban. Magda felkelt az asztaltól, szinte bűnbánóan mosolygott, a szája reszketett. Kubera is zavarba jött, de aztán beljebb lépett. Kezében két jegyet tartott.

— Szereztem színházjegyeket.

Magda leült, Kubera is széket húzott maga alá. Az asszony azon tűnődött, vajjon mit tud Kubera Janousekról. Kocka biztosan elmondta.

— Mit adnak?

— A „Képzelt beteg”-et. Jó darab.

Magda arra gondolt, mit fog felvenni. Rámosolygott s ettől Kubera végre felélénkül. Vendéglőben akart vacsorázni színház előtt, hogy aznap este Magdának ne kelljen főznie, de legalább egy pohár sörre térjenek be, nagy a meleg, szomjasak lesznek.

Aztán eljött a szombat. Magda sokáig dörgölte a kezét, ahová beleette magát a szénpor, felöltözött, Kubera érte jött, bementek Mosztba és vacsora után beültek a színházba. Kubera folyton kérdezgette, jól lát-e Magda? Zsebéből édességet szedett elő. Köröskörül az üzemhez tartozó, kiöltözött emberek ültek, suttoztak, egymásnak integettek, tréfálkoztak, hogy megrövidítsék az időt, amíg felmegy a függöny.

Most elaludt a villany, a teremben csak a szemek fénylettek.

Nevetés köszöntötte a színpadon megjelenő figurákat, hasonlókat mindenki ismert az életből.

— Ez az igazi színház — súgta Kubera Magdának.

Űrrá lett rajta a vágy, hogy Magdát itt rögtön megcsókolja. Semmi mást nem kívánt most az élettől.

A szünetben Mourekbe és feleségébe ütköztek. Ancsa arca piros volt a nevetéstől és bizalmasan közölte Magdával, hogy Mourek otthon a megszólalásig hasonlít a színpadon szereplő öreg képzelődőhöz:

— Minden megváltozhatik, csak a férfiak maradnak ugyanazok. Meg a szerelmesek — Magdára hunyorított s örült, amikor látta, hogy elpirul.

— El tudom képzelni, mit szólna a bölcseségeidhez — elmélkedett Mourek.

— Kicsoda?

— Hát Molière. Háromszáz éves bácsi volna. Annak se jutott volna eszébe, hogy az ő darabját még a Sztálin-művek dolgozói is megnézik majd!

Csengették. Valamennyien visszatértek a helyükre. Kubera a sötétben megfogta Magda kezét.

ISMÉT alábbhagyott a hőség és szállingózni kezdtek az első ködök, akárcsak az előző évben. Az idei tél ellen azonban már erősebb védelemre rendezkedtek be és inkább a terv teljesítésével kapcsolatos gondok léptek előtérbe.

A hideg napról-napra erősödött. Szinte jeges borogatásként rakódott le a gyár átforrósodott üzemszélei közé, kiszívta a meleget a csupasz épületekből. Lebeda reggelenként megnézte a hőmérőt. Az ő kivételével a záluzsiak mindegyikének csálhatatlan módszere volt az itteni időjárás kiismerésére. Az egyik a szél irányából jósolt, a másik a százéves kalendáriumra esküdött, de volt, aki a hegyek színéből következtetett naplemente idején. Biztosan azonban semmit sem tudtak. Napközben általában még enyheség uralkodott, csak reggelente képződött a tócsákon vékony jégkéreg, mely délre azonban ismét felengedett.

Hrázda, maga sem tudta miért, napok óta nyughatatlanul járt-kelt az üzembn.

— Túlerőlteted magad, végy egy hét szabadságot és menj a hegyek közé, az üzemi menedékházba — tanácsolta Lebeda.

De Karel csak a fejét rázta. Sokszor úgy érezte, megpattan az agya, mikor ki akarta számítani, mióta dolgoznak az egyes gépek egyhuzamban, meddig bírják még, s mennyire befolyásolhatják az időtartamot a bombázás okozta sérülések. Bár tudná, melyek a gyenge és veszélyeztetett helyek, ahol különösen kell ügyelni. Röntgenszem kellene ahhoz. Egyes üzemszélek még mindig kezdetleges berendezésekkel dolgoztak, ezek úgy keletkeztek, hogy mindenki beléadta a saját ötletét, összeállították, és, ha szerencséjük volt, működött is. De ki mondja meg, meddig fog kitartani?

Hrázda befordult a sarkon és Taman igazgatóba ütközött, aki éppen ott állt és erősen vizsgálta valakit. Rámosolygott, a nappali világításban arcszíne sárgászöldnek tetszett.

— Ez is csak járkál és töri a fejét — gondolta Hrázda. Különös, zárkózott ember. Nem irigylem az állását.

— Azt nézem, igazgató elvtárs, meddig bírja még?

— Én is azt nézem. Mit gondolsz?

— Őszintén szólva, nem nagy a bizodalmam.

— Én azt hiszem, az alapok kitartanak addig, amíg fokozatosan kicserélhetjük mindet. Ha folyton csak új részjavításokat csinálnánk, nem jutnánk sehova. Új, tökéletesebb gépek készülnek. Ez lelkesíti az embert, ennek örül. Egyébként mi az újság?

— Nem nagyon örülünk a télnek.

— Azt elhiszem. Nem is biztosítottuk eléggé magunkat elene. Nem kapunk eleget beruházásokra. Egyelőre meg kell elégednünk avval, ami van.

— Hátha enyhe telünk lesz!?

— A tavalyi volt enyhe. Intézkedtem meleg fehérmű és jobb munkaruhák kiiktalása iránt. Merre még, elvtárs?

— A Winkler-készülékhez, ott is nagyobb javításra van szükség.

— Mindenhol arra van szükség. Nekem vissza kell mennem. Ha valami kívánságod lenne, gyere egyenest hozzám, számodra mindig van időm.

Kezet fogtak, Taman a nyaka közé húzta fejét és elment.

Hrázda utána nézett. — Derék ember!

Odaért a Winkler-készülékekhez.

A művezetőnél éppen egy munkásküldöttség tolongott. Látni lehetett, valami nincs rendben. Hrázda felismerte az emberek medveszerű himbálódzásából, ha nem tetszik nekik valami. Panaszták, hogy a szivattyúknál nagyon nehéz és piszkos a munka, nem bírják. Keveset is keresnek, abba fogják hagyni.

Hrázda eleinte nem akart beavatkozni a vitába, azután mégsem bírta szó nélkül.

— Most odamegyünk a csoportvezetővel együtt. Aki akar, csatlakozzék. Majd kiderül, tényleg kevés-e a kereset. Ez a mi csoportunk természetesen teljesítménybérben fog dolgozni. Hol a kalkuláció?

A küldöttség vezetője átnyújtotta a csoport bérszámvetését. Ketten csatlakoztak a Hrázda-féle kezdeményezéshez. Ha más meg tudja tenni, akkor ők is. De a többiek meg sem mozdultak.

Hrázdát ez felingerelte. A kalkulációt még jobban csökkentette, mint eredetileg tervezte. A csoportvezető a szemét meresztette, annyira megdöbbsent az alacsony számvetés láttán. No, jól neki kell feküdniük!

Hrázdák elkezdtek. A többiek nézték őket és tanácsokkal

szolgáltak. Kiszereztek a szivattyút és hozzáláttak a javításához. Úgy dolgoztak, mint az ördögök. Alaposan kimelegedtek, mire rendbehozták. Azután leültek számolni. A vezető újra és újra átnézte a számításokat: a szivattyú javítása kétharmadrésszel kevesebbe került és, rövidebb idő alatt készülvén el, magasabb órabért eredményezett.

— Ez azért van, mert teljesítménybérben számolják el — magyarázta. — Nincs ebben semmi boszorkányság. Gyerünk — intett a csoportjának. — Ha nem fog menni, ízekre téplek beneteket.

A csoport elimbolygott a másik szivattyúhoz, Hrázda pedig a dolga után ment. Éppen az udvaron haladt át, amikor fentről borzalmas recsegés-ropogás hallatszott, melyből lassan emberi beszédfoszlányok váltak érthetővé:

— Ma jelentkeziunk először — mennydörgött a hangszóró.

— Na, a gyengeáramú csoda végre működik — hunyorgott Hrázda, gyerekes öröm töltötte el.

ELEINTE csak Boubel szenvedett, de néhány nap óta már Jindra Mrázek is rendszerint megkapta a magáét. Ha valahol meglazult a tömítés, vagy engedett egy szelep, vagy csak úgy látszott, valami nem működik jól, azt mindig Boubelnek vagy Mrázeknek vagy mindkettőjüknek rótták fel.

— Mert ti hencogtek, pedig nem vagytok *szakképzett* emberek — majmolta Richtr Krejzát.

De Boubel úgy érezte, ennek fele sem tréfa. Szerette az álmását és ez megkeserítette az életét.

De Mrázeket egészen más fából faragták. Csak nevetett és ment tovább a saját feje után. Rövidesen már nem is lesz, amire megtanítsam, — gondolta Boubel — akkor pedig innen is elszökik, akárcsak Hrázdától. Műgyetemre kellene küldeni. — Gondolatai visszakanyarodtak Krejzához és embereihez, akiket a magasnyomáshoz osztott be, hogy gyakorlatot szerezzenek. Boubel mérnököcskének hívta őket. Úgy viselkednek, mintha az ember után a kilincset csak kesztyűben lehetne megfogni. Más-honnét kidobják őket, de Krejza ideveszi az egész társaságot, ők meg hálából a talpát nyalják. Eljönnek, körülnéznek, mindenek végigvezettetik magukat, ha pedig meghallják, mekkora hófokkal és nyomással dolgozunk, akkor csak egy-két napig bírják ki, utána eltűnnek. Félnek. Ezeket az embereket fel lehet ismerni, mielőtt egy szót is szólának. Mennyire más Hlousek és az ő mérnökei. Már akkor is, amikor idejött. Bár eleinte neki

sem hittek el mindent, de néhány nap múlva már tűzbe mentek volna érte.

ÁTKOZOTT TÉL! Megint a nyakunkon. Három fok a fagyponthoz. Csak több ne legyen.

Boubel a gépkiszolgáló járaton sétált fel s alá. Ha önmagával társalgott, határozottan beszédesnek tűnt.

2

ISMÉT közeledett a karácsony. Mrázek elhatározta, az idén saját karácsonyfát állít fel Boubel irodájában.

— Játssz, mint a gyerek — jegyezte meg Boubel, de mindjárt másnap este maga ment ki az erdőbe fenyőfáért. Vígán lépkedett a hegyoldalon, kabátja alatt fűrészre rejtegetett. Szája előtt a levégő felhőcskévé dermedt. A fák pattogtak a hidegtől. Boubel keze még a kesztyűben is fázott. Másképp van most, mint fiatal korában. Akkoriban a hozzá hasonlók húszfokos hidegben kesztyű nélkül mászkáltak, mégis úgy érezték, mintha tavasz volna. De ma hideg van! Lehet vagy tíz fok. Szíve gyorsabban vert. Kiválasztott egy fácskát az út mellett, melyet jóformán elborított a hó. Kivágta, hóna alá vette s elindult hazafele. Ütbaejtette Lebedaékra, hogy a hőmérőt megnézzék. Lebeda nem volt otthon, állítólag bement az üzembe. Boubel rápillantott a hőmérőre. Futni kezdett. Már értette, miért nincs otthon Lebeda.

Huszonkét fok a fagyponthoz.

A részlegbe érve a sarokba dobta a fácskát és rohant a légszűrő-kamrákhoz. Kisvártatva megjelent Mrázek is, aki éjjeli műszakon dolgozott.

— Te, nincs víziunk!

— Micsoda?!

— Mondom, nincs víziunk!

— És a hűtő?

— Valami történt a víztoronynál.

— Leereszteni!

Boubel egy pillanatra megállt a kamráknál. Gyakorlott füle jellegzetes hangra lett figyelmes.

— De azonnal! — kiáltotta és a szája előtt sűrűsödő párat figyelte. — A szelepeket is! Jindra!

A kamrára szerelt s az imént megrepedt hűtőhöz kezdett felkapaszkodni, a többiek utána.

Röviddel ezután Hlousek telefonált, s közölte, üzemzavar keletkezett a vízszolgáltatásban s ennek következtében leállítják a gőzkazánokat és a villanytelepet.

— Na, alászolgája! — mondta Mrázek, hogy a saját hangjával erőt adjon magának. — Alászolgája!

Metsző, jeges szél vágott a testükbe. Az előző napon esett hó megkeményedett. Mindenki tudta már, hogy valami történt az üzemben, megmutatták a mérőeszközök és ellenőrző műszerek. Ahogy múltak a percek, egyik üzembrészt a másik után érte a baj. A telefonok csengtek. Hlousek a víztoronynál Adameccal és Tamannal találkozott. Mindhármuk arca piros volt a hidegtől.

Ez a kiindulópont. A vízszolgáltató cső két nagy szelepe, ahonnan a gőzkazánokat táplálják.

— Az egyik befagyott, s mielőtt még a másikat kinyithatuk volna, megrepedt — jelentette a művezető.

Az emberek, lilára fagyott arccal, gépiesen mentek a munkájuk után. Egy nap alatt ki lehet javítani, de legfeljebb kettő alatt. Hlousek tovább nyomozott. Amikor a vízszolgáltatás leállt és nem kaptak több vizet, a gőz leest s le kellett állítani a kazánokat. Ezáltal megszűnt a nyomás az egész hálózatban s a gőz- és kondenzációs-vezetékek, többször tíz kilométer hosszúságban, vízzel telített állapotban maradtak.

Gyorsan levegőt és kinyomni a vizet!

De a levegő csak befagyasztotta. A víz sűrűsödött, az üzemeltetési hőfok az egész gyárban zuhanni kezdett. A fagy szétzaggatta a vezetékeket, a szelepeket őszer törte, az érzékenyebb készülékek egymás után mentek tönkre. A hőenergia-források tehetetlenül álltak, nem kaptak vizet. Jeges pusztasággá változott az egész üzem. Másnap reggelre a részlegek cseppkőbarlanghoz hasonlítottak.

Villámmozgósítást rendeltek el. Mindkét műszak dolgozó munkába álltak, az időt nem mérték. Mintha az is megdermedt volna. Pedig nem állt, sőt repült. És minden óra újabb veszteséget okozott az üzemnek.

Lebeda a telefontól ült, neki jelentették az összes üzemzavarokat. Minden új hír után rossz érzés fogta el. Lélekben maga előtt látta a gépeket s az embereket, akik a gépek mellett apróknak és ügyefogyottaknak tetszettek. Súlyosan meghűlt az első üzemzavarok idején s Hlousek megtiltotta, hogy a helyisé-

get elhagyja. Nem mozdult ki tehát, de alig várta a pillanatot, hogy a többiekkel tarthasson.

A Winkler-készülékek generátorai befagytak. A bepárlók, hőtovábbító-vezetékek a hidakon úgyszintén.

Csengett a telefon.

— Micsoda?! A szén belefagyott a vasúti kocsikba! Nem lehet kiüríteni. Jelentem máris. Emberekre van szükségetek. Küldök. — Lebeda sóhajtott, megsimogatta a halántékát, felvett egy másik telefonkagylót s embereket kért.

Kért, könyörgött, esdekelt, de aki csak tudott, a saját részlegében akart maradni és örködni mindaddig, amíg újra megindul a gőz. A víztoronynál jelentették, hogy a szelepet kicserélték és a megrepedt vezetéket behegesztették.

Hlousek jelen volt, amikor az első kazán a villanytelepen újra megindult. Úgy várták, mint a messiást. Reményeik együtt emelkedtek a mérőkészülékek mutatóival.

— Túl vagyunk a nehezen. Most már kezdhetünk újra.

Mindenütt erre az első kazánra vártak és csöveket helyeztek a szelepekre, hogy azonnal kinyithassák és leszívhassák a gőzt. De mindenki ezt cselekedte, mert mindenki elsősorban a saját részlegének igyekezett gőzt szerezni. Az első kazán ezt a rohamot nem bírta ki. Hlousek dühbegurult. Utasítást adott, hogy először csak a fővezetéket szabad üzembe helyezni. A mellékvezetékekkel várni kell.

— Nem megy ez így, fiúk! — határozta el magát. — Kihívom a katonaságot.

Megkérte az üzembe beosztott őrnagyot, bocsásson a rendelkezésére legénységet s ezek vigyázzanak az egyes munkahelyeken a szelepekre. Így véget vetett a türelmetlen gőzigéyeknek.

Evvel kezdődött a fagymentesítés.

— A gőzvezetékeken majdnem valamennyi tömitést ki kell cserélni, a kondenzációnál is új tömitést kell beszerezni — mondta Hlousek.

Egyszerre szinte saját testükben érezték a csövek jéghideg labirintusát. Sok kilométer hosszúságban az egyik csatlakozástól a másikig kell menni, szétszerelni, kiégetni, egyik szakaszt a másik után szünet nélkül. Csak néhány villamos fagymentesítő készülék állt rendelkezésre, a hiányt gumi- és acélcsővekben vezetett gőzzel pótolták.

— Mint a majmok, — elmélkedett Szikora egy csőnyaláb alatt — állandóan négykézláb mászkálunk. — Letört egy óriási jégcsapot.

Hrázda, Kubera, Kecka és Adamec egymás mellett dolgozott. Magasan fenn a levegőben gubbasztottak a csövön, kövér fecskék egy vastag dróton. A fagy odafenn csontig hatolt. Kecka egy percre lemászott, helyére Szikora került. Kecka magával vonszolta a földön a biztosító köteleket és felnézett a többiekre, közben kabátja alatt melengette a kezét. Bőrkesztyűről szó sem lehetett, egy perc alatt átnedvesednék és ráfagyna, mint a pán-cél.

— Karel, megyek vissza, itt még rosszabb! — kiáltott fel Hrázdára, aki fenn egyensúlyozott a csövön. A jeges felületen könnyen elcsúszott az ember, nem volt hol megfogóznia. Alatta a mélység, akár a kötéláncosnak. A vashoz odafagyott a forró gőztől átnedvesedett térd s a gőzből egyenesen a fagyba dugták ki a fejüket. Gyorsan vissza a gőz birodalmába, az meg lecsapódik az arcra, hajra, ruhára, mindenhová.

— Hova bámulsz, add ide azt a kulcsot!

— Ahogy parancsolod — hajolt meg Kecka, felvette a kulcsot a hóból és feldobta. Hrázda utána kapott, a jeges csövön csaknem kiesúszott a lába. A szerszámokat sem volt hova rakni, mert a jeges csövekről lecsúsztak volna. Valaki állandóan lenni állt és szükség szerint feldobálta őket.

Úgy. A kulcsot ráhelyezni az anyára, egyet húzni rajta. Nem megy. Mintha rá lenne sütvé. Újra húzni egyet. Egy millimétert megmozdult. Már nem érzem az orromat. Fagyjon le, most már mindegy. Legszívesebben én is lesnék, mint az alma és csak aludnék.

— Hurrá, itt a tea! — A kiáltás végigfutott és az emberek sorra leugrottak a földre. Az asszonyok hűségesen gondoskodtak meleg táplálékról. És ment a munka tovább, a fagyos nappalon, s éjjel a fényszórók világánál; csatlakozástól csatlakozásig, egyik kilométer a másik után. Ha legalább valahol szigetelés volna! Így mindenhova beférkőzik a fagy.

Lebeda is otthagyta az irodát, mert tudta, hogy az emberek, különösen az üzem távolabbi részén, kétségbe vannak esve. Hozzájuk a kifagyasztó gőz sem jut már el. A kazánhoz közelebb állók elszívták előlük, úgyhogy, mire hozzájuk elért, már semmire sem volt használható. Közben állandóan kiabáltak: ne vegyétek el a nyomást! Arról, hogy a főcsatornából kapjanak gőzt, már régen lemondtak és saját belátásuk szerint kerestek más utakat. Segítséget senki mástól nem várhattak. Külön kazánokat kell felkutatni.

Lebeda eljárt az útkarbantartási vállalatnál és kölcsönkép-

pen kialkudott két ócska lokomobilt. „Azok ott hátul” úgy üdvözlötték a gépeket, mint egy csodát.

Akit nem foglalkoztattak közvetlenül a csövek fagymentesítésénél, az saját gépeire vigyázott és ott segített, ahol lehetett. Sok minden javításra szorult. Így mult el egyik nap a másik után, a szentestét észre se vették. Csak futólag jutott eszükbe a fűtött szoba, a mazsolás karácsonyi kalács és a fenyőfa illata.

Lebeda mama háza üres maradt az idén. Jirzsi is dolgozott valahol, a család tagjait az egész üzemben nem lehetett megtalálni. Nem maradt más hátra, mint megsütni, amit tudott, elvinni, ahova lehetett és odaadni annak, aki éppen el tudta venni. Ugyanezt tette a többi asszony is. Így jutott el a karácsonyi kalács a forró-jeges pokolba.

Borivoj bírta a versenyt Keckával.

— Könnyű neked, téged a zsírod melegít! — gúnyolódott Kecka. Ő maga tökéletes jégcsappá változott.

— Ha Jana nem volna, már rég megfagyta volna. Add ide azt a kávé. Neked elég, ha csak ránézel, mindjárt megolvad körülötted a hó és ibolya nő a helyén.

HLOUSEK és Boubel már harmadik napja dolgozott. Krejza jelentést vitt a minisztériumba és egy bizottsággal kellett volna visszajönnie. Boubel fellélekzett, bár minden lehellet arcára fagyott. Éjjel-nappal a szabad ég alatt dolgozott, fenn a magasban, ahol tombolt a szél. Elkezdődött a tánc a tolattyúkkal. Minél gyorsabban szét kell szerelni és fagymentesíteni az egyiket, mielőtt mellette újból befagy a másik.

Valamennyi hűtőszabályozó szelepet ki kell cserélni.

Úgy dolgoztak, mintha fegyvert szegeztek volna a hátuknak. Megfordulni sem mertek.

Kicserélték az egyik tolattyút, a másikat, de mielőtt elérték a harmadikat, megrepedt az első. Újra. Az első gyorsan meg kell javítani, még gyorsabban. Hiába, most a harmadik repedt meg.

— Boubel, eredj melegedni — szólt rá Mrázek.

Boubel káromkodott, Mrázek mosolygott. — Eredj csak, nem akarnalak téged is fagymentesíteni, inkább megcsinállok öt tolattyút egymásután.

Boubel meg sem mozdult. Amíg Jindra bírja, ő is marad.

— Inkább egy golyót a fejembe — mondta nemsokára és leengedte a karját, amikor a soronkövetkező tolattyú is megrepedt.

— Miért nem a nadrágtartódba? — vetette közbe Jindra s egy pillanatra hóna alá dugta kezét. — Úgyis újat akartam neked venni karácsonyra. Szépet, lilaszínű csíkkal, tiszta gumiból. Ez a régi már nem ér semmit. Most azonban még várnod kell egy ideig. Hát mégymár, az ördögbe!?

Boubel leászott és elsompolygott.

— Várjatok meg vele! — szolt még hátra.

A sarkon túl puffanás, majd kiadós káromkodás hallatszott. Boubel futott megnézni, mi történt, és Hlouseket látta, amint feltápászkodik a földről és leporolja magáról a havat.

— Majdnem átestem rajta, mint a szitán — szolt oda.

Beszakadt alatta a védőháló. Egy pillanatra tudatára ébredt, milyen mélység is van alatta és mi mindenbe ütközhetik bele. Lába szerencsére fennakadt az egyik vasgerendán s ott meg tudott fogózkodni. Egészen beleizzadt. Kissé szégyenkezett is és örült, hogy csak Boubel látta meg, amint a lábával kalimpált, mint egy hátára fordított bogár.

Mrázek időközben ott fent tovább kínlódott Richtrel együtt. Hlousek a segítségükre jött. Rövidesen visszatért Boubel is, most ő akarta leváltani Mrázeket. Boubel irodájában egy kis kannában állandóan forrt valami. A kannában lévő folyadék sűrű volt és fekete, mint a kátrány, a sok forralástól. Az ember szájába vesz egy kockacukrot, behúnyja a szemét és iszik belőle. Legalább forró. A szoba viszont hideg, a központi fűtés szintén leállt.

Jindra ennél a teaőzőnél ült és didergett. — Attól a jégcsaptól volna, amit szív helyett hordok magamban? — Mourekre emlékezett s elmosolyodott. — Vén kerítő, mindig igát keres a nyakamra. — Ruzsára gondolt, vajjon mi lehet vele? Azt mesélték, Mosztban látta valaki, a hírt Jindra csak félfüllel hallotta s kissé furcsállotta. Ruzsa voltaképpen még szolgálatot is tett neki. Mióta a fellegekből leesett a földre, szigorúan ügyelt, hogy a földön maradjon. Megy is minden, ahogy mennie kell. — Milyen őstoba is voltam akkor!

Töltött a forró kotyvalékból, kiitta s felemelkedett. Lassan elindult a mérőkészülékek felé, melyek újítása óta pompásan beváltak.

Boubel ezzel szemben komoly gondot okozott neki. Mióta Krejza idejött a részleghez, lesóványodott és merengő hajlamú lett. Mintha régi harciassága megszűnt volna. Mind gyakrabban emlékezett vissza a sztrájkokra a délamerikai petróleummezőkön, a spanyolországi harcokra, Honza Králra. Arról, ami a részlegben történik, jóformán nem is beszélt.

Mintha megváltozott volna Vambera is. Vele a középső fázison dolgozott Jindra. Gyakran szeretett volna beszédbe elegyedni Vamberával, de úgy érezte, annak nincs hozzá bizalma, csak azt nem tudta, miért. Kissé korlátolt, de szorgalmas, megbízható munkásnak látszott. Munkaközben azelőtt sosem nézte az órát, de a közelmúltban megváltozott. Szórakozottá vált, csak annyit végzett, amennyit követeltek tőle. — Talán gondjai vannak otthon.

Mikor Jindra visszaérkezett a kamrákhoz, a kinti hangulat valamennyire megjavult. A tolattyúk tartottak végre. Úgy látszott, valamennyit ki tudják most már cserélni, nagyobb nehézségek nélkül. Hlousek tréfálkozott, Boubelt akarta felvidítani, de az morcosan dolgozott s nem volt hajlandó elmosolyodni.

Ellátásukról Olga gondoskodott.

— Csupa megrögzött agglegény, a párommal együtt — nevetett a sálja mögül.

Hlouseknak nevetnie kellett a „párom” miatt, ami az ottani asszonyok kifejezése volt. Egyébként Olga minden alkalommal híreket hozott az üzemből, meg a környékről. Szenvedélyesen vadászott a hírekre. Mondogatta is Hlousek:

— Jön már a mi kis rikkancsunk!

Ez alkalommal különösen nagy újságot hozott, már messziről lerítt róla. Helenának második gyereke lesz!

— Ez a legjobb alkalom az ünneplésre — kacsintott Mrázek Boubelre és helyesen tette. Boubel kifeszített mellel jelentette ki: hajlandó két üveg szilvapálinkát felajánlani a köznek.

— Már csak ez a kettő van, a többit elintéztük.

— Mit akarsz vele, félfogunkra is kevés. A fagykárrel kapcsolatban rendkívüli befektetésekre van szükségünk.

Boubel legyintett és folytatták a munkát. Közben Hlousek magában számítgatta a károkat, amelyeket az üzemzavar okozott és még fog okozni.

— Szép kis kezdet a kétéves tervben. Ahogy látom, nullánál fogunk indulni. Mennyi beszéd, meg bizottság lesz emiatt!

— Majd behozzuk!

— Különben is, hol van Krejza? Nem mintha hiányoznék nekem... — tűnődött Boubel. Mrázek mélyen meghajolt:

— Légy szíves és mondd „Krejza doktor úr”. Ő szakképzett ember, ne felejtse el, művezető úr. Ha történik valami, ő mindig a tűzvonalban található. Stratégiailag előnyösen helyezkedik el a minisztériumban és támadásait fentről vezeti lefelé. Megrepedt tolattyúkról szó sincs. Ő a mélyebb kauzalitást és az im-

plikációkat keresi, valahol egy jó meleg helyiségben. Ha valami ilyesmit mond, mindig úgy néz rám, mint aki azt hiszi, mindjárt leülök a nagy tisztelettől.

— Agyafurt ember — jegyezte meg Boubel. — De érdekes módon ezt nem műszakilag használja. Pedig mennyi minden újat lehetne még bevezetni! Az a gyanúm, ő is tudja, csak nem akarja.

Hlousek hallgatott. Azt szerette volna tudni, mi az igazi oka annak, hogy Krejza idejött az üzembe. Talán ez az ugródeszka valami máshoz? Krejzát mindig csak Krejza érdekelte.

Elült a beszéd. Csak egy-egy szó hangzott el, amikor valaki szerszámot kért. Gőzbeburkolt fejfel gubbasztottak, a fagy csak nem engedett.

Egyik megsérült állomást a másik után helyezték újra, üzembe. Akkor sem hagyták abba, amikor megszólalt a sziréna és egy új év kezdetét jelezte. Mindenki csak azt kívánta, hogy ez jobb legyen.

3

ÚJABB TÁMADÁSOK indultak az üzem ellen. Nem fizetődik ki. Be kell zárni. Az észak piócája. Az öncélú gyár. Voltak, akik mindjárt felkapták a jelszavakat és az üzemi dolgozók között terjesztették. Te kínlódsz vele, ők meg bezárják és te aztán mehatsz, ahova tudsz. Kiszívják az erőt, aztán beléd-rúgnak.

A Sztálin-művek munkásai minderre kézlegyintéssel feleltek és a dolguk után mentek. Akadtak azonban olyanok is, akik meghallgatták a szólamokat, elgondolkoztak felettük és otthon is megtárgyalták. De elhinni mégsem akarták. Ha bejöttek az üzembe és körülnéztek, az ilyesmi képtelenségnek látszott. Na, gyerünk csak, kapj magadra két kabátot, a kiszáritott kesztyűdet és lássunk a munkához. Ez a tél se tart örökké.

Adamec járt az üzemben és az emberekkel beszélgetett. Már mindenütt ismerték széles ábrázatát, tudták, hogy érdeklődéssel figyeli őket. — Adamec jön a boncoláshoz — mondogatták, amint közeledni látták.

Kezdetben heteket töltött a különböző részlegekben, együtt dolgozott a többiekkel és magyarázott nekik mindenféléről.

— Elég sokáig járkáltunk körülötte és nem szólt semmit — mondta Mourek — míg aztán azon a taggyűlésen ő javasolta a szakelőadásokat, meg a bizalmi testületet, emlékeztek? Jó

adag becsületes munkát tud végezni. És hallgatnak is rá az elvtársak. Amit Guszta mond, azt megteszik. Egyes vezető uraknak ugyan nem nagyon tetszik ez, de azoknak eszükbe se jut, hogy közénk jöjjenek. Azért haragszanak Gusztára. A választások előtt bezzeg jól tudták volna használni a saját pártjukban.

Adamec éppen Tamannal tanácskozott, amikor belépett Hlousek. Ügylátszott, túl vannak a válságon, mind az üzemben, mind a munkások között.

— Bele is került nekünk annyiba, hogy ember legyen, aki kibírja — mondta Taman. — Olafent pedig csak nem akarják abbahagyni, folyton politikát csinálnak a fagyból.

— A végén majd be fogják bizonyítani, hogy Szent Péter is belépett az ő pártjukba, hogy segítsen a kommunistákat elnyomni — jegyezte meg Adamec.

Hlousek bólintott. A tél komoly próbatétel számukra, az idén nagy adag balszerencsével súlyosbítva. Most még egy dolog hátra van: ilyen fagy esetére nincs elegendő szenük és szállítóeszközük. Egyszóval kevés lett a szén a rakodónál — jelentette Hlousek Tamannak. Elhatározták, nyomást gyakorolnak az északcehországi barnaszénbányákra.

— Bár azok se tudják, hol áll a fejük, de azonnal megyek oda — mondta Taman.

Hlousek ugyan időközben végrehajtott egy illegális hadműveletet, — ahogy nevezte — de nem nagyon tudta, dicsekedjék-e vele Taman és Adamec előtt. Már napokkal ezelőtt bejárta a környék pályaudvarait, hogy megtudja, nincs-e felesleges szenük. A Sztálin-művek azt rövid úton átvennék. A támadás sikerült. Hlousek az állomásfőnökök érzelmeire hivatkozott, ivott velük az egészségükre s a fagy mihamarabbi végére és így szerzett is valami szenet. De, amint feltételezte, utólagos bejelentése nem találkozott viharos helyesléssel.

— Még tizennégy napi fagy és Hlousekból kalóz lesz — jegyezte meg Adamec. De Hlousek nem hagyta magát:

— Mégiscsak kihúztam a tüskét a talpunkból!

Mikor aztán Hlousek elment, Taman tenyerébe hajtotta fejét.

— Ha te nem vagy itt, Adamec, egyedül nem vészelem át. Mondhatom, furcsa érzés. De a mieink remekül viselkedtek.

— Igazad van, nélkülük elvesztünk volna.

— Tudom jól. Puha vagyok néha, az pedig nem visz semmire. Fogj szorosabban. Most elmegyek a bányákhoz, azután Prágába. Holnap jöhetsz utánam. Mint mindig, felosztjuk a terepet.

— Azt hiszem, most itt kellene maradnom, amíg távol vagy!

— Jó.

— Lexáról mi hír?

— Semmi. Prágában van.

— Nézz utána, mit csinál.

4

JANA ágyban feküdt. Meghült a nagy hidegben, tüdőgyulladást kapott. Kecka még mindig a csöveken dolgozott és szokása szerint felajánlásokat tett a sorsnak. Megszakítás nélküli műszakot ígért neki a legnagyobb hidegben arra az esetre, ha Jana meggyógyul. Harcolt a csavarokkal és folyton növelte felajánlásait. A jeget felolvasztotta, de közben megdermedt a hidegtől, arcára új ráncok kerültek és erősen lesoványodott.

Minden reggel szaladt Janához, leült az ágy szélére és lázas kezét fogta. Munka után ugyanezt tette. Amikor Jana éjjel elaludt, Kecka még visszament az üzembe. Meg akarta tartani felajánlásait.

Egyik este aztán megmondták neki, hogy Jana túljutott a veszélyen. Kecka szokása szerint leült az ágy szélére és a lány kezét fogta.

— Úgy örülök, Jana — mondta csendesen. — De te egyedül nem tudsz magadra vigyázni. Ezt akartam mondani neked.

Összeszedte magát és felállt.

— Légy a feleségem.

A hírt elsőnek Magda tudta meg. Gyorsan megmérte Jana lázát, nem emelkedett-e? Aztán hármasan még üldögéltek és beszélgettek mindenféléről, főként az életről. Másnap az egész üzemben elterjedt a hír. Mrázek javasolta az üzemi bizottságnak, rendezzenek olyan mulatságot a Sztálin-művek, amiről még a késői unokák is büszkén meséljenek az ő unokáiknak: hogy milyen is volt az, amikor a Sztálin-művek egyik ősapja odavalósi lányt vett feleségül. Hogy így erősödtek a Sztálin-művek nemzedékének alapjai.

Éppen befejeződött az első műszak és az üzemi bizottság e nemhivatalos ülésén megjelent Kecka és Kubera is.

— Nézzétek, már a tanút is elhozta! Ki hitte volna két évvel

ezelőtt erről a pelyhesállúró! Mondtam is Janának, hová tette a szemét, de az a lány olyan vak, mint a többi ilyenkor — üdvözölte őt Mourek.

Kecka sapka nélkül állt, nyaka köré sálát tekert, szeme csillogott.

— Ez is csak a te lelkiismerettedet terheli, Mourek. Emlékszel, hogy éppen e mögött az ajtó mögött hagytatok egyszer Janával egyedül? Hogy én akkor lélekben mi mindent kívántam neked!

Mourek boldogan vigyorgott.

— És ennek a szerencsétlennek nem volt jobb dolga, mint hogy zavarában beleszeressen!

Kubera közbeszólt:

— Te Mourek, van egy újítási javaslatom.

— Hagyj most békében azzal! — torkolta le Mourek.

Kubera nem hagyta magát.

— Időt, költséget és munkaerőt lehet megtakarítani vele. Én is megnősülök. Ha nincs ellene kifogásotok, csatlakozom Keckához.

— Gyere a keblemre, Lojza, hadd öleljelek meg, drága fiam — lágyult el Mourek. — Hiszen te is alapító ősapa vagy! Ki akar még nősülni? Tessék, tessék, lehet jelentkezni! Minden földi boldogság, kilencféle gyönyör vár tirátok. Folyvást, urak, folyvást!

— Ez is beleillik a kétéves tervbe — mondta valaki.

— Az a gyanúm, ebben mindjárt az első hónapban túlteljesítjük.

— Itt van Kohout? Most ő lesz a főszereplő. Nincs itt? Alighanem a befagyott leveseskondért javítja.

— A lakásügyi előadórá lesz főleg szükség. — Mrázek hangja túlharsogta a többieket.

— Hivatalos hatalmamnál fogva kiutalok nekik egy pricsket a táborban — szólalt meg egy hang.

— Ne féljete! a nászéjszaka gondjait magamra veszem! — közölte Mourek. — Lesz lakás!

Elhatározták, hogy a kettős lakodalmat márciusban tartják meg. Egészen felhevültek a vidámságtól.

Éppen készültek elmenni, amikor belépett Hlousek.

— Á, valami hír — üdvözölte Mourek. — Kár, hogy veled semmi sem történhetik. Kedvező feltételek mellett nősülhetnél.

Hlousek mindjárt szerencsét kívánt Keckának és Kuberá-

nak. Újra letelepedtek az asztalhoz, Hlousek a szénhelyzetről hozott híreket.

— Rosszul áll a dolog. Taman járt a bányáknál, azt mondták neki, mindent megtesznek, ami módjukban áll, de a szénkereslet fokozódik és kevés a vājár.

— Ha visszaemlékezem, milyen szénhalmok álltak itt a háború előtt, öngyulladásba jött, mégse kellett senkinek.

Hlousek vállat vont.

— Szenünk nincs, viszont kell. Mit tegyünk?

A jókedv alábbhagyott.

— Mindig valami újabb, mintha amúgy nem volna már elég — morogta valaki.

— Szükség van a szénre, megkapni nem tudjuk, tehát elmegyünk érte — szólalt meg Lebeda. — Elegen vagyunk itt régi vājárok, ennyivel is egyszerűbb a dolog.

— Felszíni munkáról van szó, körülbelül ötszáz férfira van szükség — fűzte hozzá Hlousek.

— Brigádban?

— Igen.

— És honnét akarjátok összeszedni az embereket? Ebben a zűrzavarban? Akinék megvan a két keze és nem dolgozik az üzemben, az a javításoknál van elfoglalva — szólalt fel Mourek.

— Talán valahogyan meg lehet oldani. Most már rendszerebben megy minden s a legerősebb lökés mögöttünk van. — Hlousek Lebedára nézett.

— Holnaptól kezdve a bányában dolgozom. Remélem, lesznek, akik csatlakoznak. A gyári műszak után mindjárt nekilátunk.

— Megyek veled, Kubera majd helyettesít — jelentkezett Kecka.

— Te csak spórolj az erőddel, két hónap múlva van a lakodalmad. Nehogy megszakadj addig — akadékoskodott Mourek. De ekkor már Jindra Mrázek és többen mások is jelentkeztek. De Lebeda intett.

— Jól meg kell ezt gondolni. Szénre ugyan szükség van, de a gyártásnak nem szabad megsínylenie. Két napig mindenki jól gondolja meg, beszélje meg a részlegében, azután határozzon.

A felszíni tárna nem volt messze. A hegyek lábánál terült el, mint egy óriási, szürkén füstölgő kráter, sok apró mélyedés a fekete földben. Ként párologtatott ki, de a gyáriak fel sem vették, hozzászórtak már az ilyesmihez. A Sztálin-művek sajátos szagával semmi sem versenyezhet.

BORIVOJ végre elérte, amire vágyott: Mrázekhez került a magasnyomáshoz. Mivel a szállingózást egyik részlegből a másikba nem szívesen látták az üzemben, Borivoj elhatározta, kiérdemli új helyét. A Sztálin-művekben lassan „a repülőbrigád ágyújának” kezdték hívni, ennek örült. Kezdetől fogva Mrázekhez vonzódott és nagyon megváltozott azóta, amikor még nem találta helyét az üzemben. Legyűrte hiúságát, kopaszra nyíratkozott. Szép fürtjei eltűntek, viszont megtakarított egy csomó hajolajat és már a lányokkal sem törődött. Újjászületésének ez volt az első jele. Azután pedig a főműhelyben Mrázek mellé került, itt aztán sem megállásra, sem tűnődésre nem maradt ideje.

A fagy okozta üzemzavar nagy alkalomul kínálkozott Borivojnak. Teljesítményéért dícséretre számíthatott. Amikor ezt megmondták neki, az üzemi bizottságba ment Lebedához és kérte, jutalmul helyezték ismét Mrázek mellé, aki az év eleje óta a magasnyomásnál dolgozott.

Beleegyeztek. — Mit tehettek volna mást? — gondolta Borivoj az úton és fütyörészett.

De csalódott, Mrázek idő hiányában nem tudott vele foglalkozni.

— Az ember csak idejön és mindjárt a kátrány eltakarítást sózzák a nyakába — panaszkodott Richtnek, aki ott járt-kelt körülötte.

— Azt várod talán, hogy harsonazengés kísérje munkádat? — dörmögött Richt és már el is tűnt.

Borivoj lapátjára szedegette a kátránytócsákat, úgy nyúltak, mint a törökméz. Ha meg sikerült felszedni valamelyiket, nem jött le róla. Kezdte lekaparni, s rövidesen kátrányos lett tőle a feje búbjáig. Az arrajárók nevettek, Borivoj összeszorította fogait és szenvedett.

De aztán hallotta, hogy Mrázek már keresi. Értejött és magával vitte a javításokhoz. Borivoj otthagyta a lapátot, s büszkén lépkedett Mrázek oldalán, hadd lássák valamennyien, hogy ő, Szikora, nem egy akármilyen, őt Jindra Mrázek is becsüli.

— Nem akartak hozzád engedni!

— Legalább látod, milyen előkelő helyre kerültél — nevette Jindra.

Ütközben Borivoj tisztelettel nézegette a hatalmas légsűrítő-

kamrákat, melyek ismét üzemben álltak. Mindjárt hozzáálltak a betanításához. Borivoj kilókat izzadt ki magából. Észre se veszi az ember, és beleőrül. Ráadásul ott áll az ember háta mögött Boubel és Richtr. Azt se tudod, hova ugorj előbb, mire figyelj. Borzalommal nézte a szelepek tömegét, amelyek a kiszolgáló hidakban feléje meredeztek.

Mrázek most a mérőműszerekhez vonta és Borivoj szeme könnyeborult.

— Ne vedd a szívedre! Azt kellett volna látnod, amikor én jöttem ide és Boubel betanított. Ez most már gyerekjáték. Ennek a kamrának kimerülőfélben van a katalizátora.

— Kimerülőfélben van, mondd — csodálkozott Borivoj, de nem nagyon hitte.

— Könnyebben kezelhető. Lassúbb a hőemelkedése.

— Akkor jó — lélekzett fel Borivoj.

— Nézd, a legfontosabb, hogy mindent vonalban tarts és semmit ne engedj szétmenni — tanította Mrázek.

— Miért? Mi történnék akkor?

— Akkor megint ki kell egyenlíteni. Ravasz dolog, mindig ingadozik. Elkinlódsz vele. Fontos a megfelelő keverés, a sorrend megtartása.

— De hiszen nem tudom, melyikhez nyúljak először!?

— Kiválasztasz két elemet, ezekre vigyázol a legjobban. Látod ezt a kettőt. Időnként megpöccinted a kerekeket, hogy lásd, hány millivoltot mutat. Aztán már csak úgy simogatsz a szelepeket.

— Hmmm.

— Ha jól kezdesz, minden jó lesz. A legrosszabb viszont, ha hátul leesik a nyomás, mert az aztán előrejön s akkor szétmegy az egész.

— Te Jindra, ezt én soha meg nem tanulom.

— Én is ezt mondtam.

— És mi van ezzel a csatlakozással?

— Hogyhogy?

— Mit csinál ez, erről még nem hallottam.

— Nézd, ez egészen egyszerű. Az első fázison még nehéz szénhidrogén van. A nyomás, hőfok és a csatlakozás lehetővé teszik, hogy lebontsuk és aztán a hidrogénre kapcsoljuk. Eből erednek azután a könnyebb szénhidrogének a második fázis számára, ahol lepárolják őket és itt kapod az első benzint. Azt tovább bontják és lepárolják, amíg Diesel-olajat, petróleumot és könnyűbenzin-alapanyagot kapunk.

— Egyszerű, mint a pofon, de ha itt látod, mit mondjak...

— Akkor eredj és bökd meg ott a 32-est.

Borivoj lassan elindult. Rápillantott a millivoltmérőre és mint egy mozdony, száguldott a szelepek felé.

— Mi bajod? — nevetett Mrázek.

— Kilengett! — lihegett Borivoj és kimeresztette szemét.

— Mennyire?

— Most már elfelejtettem. De komolyan, mielőtt elkezdtem szaladni.

— A legfontosabb, hogy megőrizd a nyugalmadat.

Most Mrázek ment oda megbökní a kereket. Minden normálisnak látszott. Borivoj letörülte az izzadságot homlokáról.

— Azt is szeretném látni, amikor egy kamra beindul.

— Ne ferd az ördögöt a falra. Az aztán a kínlódás. Boubel meséli, eleinte naponta háromszor is be kellett indítani az üzemzavarok miatt.

— Mégis csak nagyon nagy részleg vagyunk mi. Minden-honnét idejönnek az anyagok.

— De meg is érezzük, bárhol is történik valami.

Beszéd közben Mrázek és Richtr folytatták a munkájukat és Borivoj állandóan figyelt. Boubel odajött és azt kívánta, mutassa meg Borivoj, mit tud. Borivojnak az inába szállt a bátorsága és kérte, halasszák ezt későbbre. Boubel beakasztotta az ujját a gallérjába és folytatta körsétáját.

— Te Jindra, és mit kell tenni, ha valami történik?

— Legelőször is a befecskendezést kell leállítani. Különben befulladás a katalizátor. Lezárjuk a hidrogén be- és kivezetését, aztán lecsökkentjük a nyomást. Nagyjából így történik.

— Talán mégis vissza kellene mennem Hrázdához — mondta Borivoj. Észrevette Boubelt a folyosó másik végén. Hirtelen valami dördült. Boubel megingott, szörnyű zúgás és csörömpölés hallatszott, az épület megremegett, vöröses és zöldes fények lepték el a folyosót.

Boubel a falnál szedte össze magát, ahová a robbanás ereje dobta, felnézett a kitört ablakokra, kezébe üvegszilánkok ragadtak. Ott állt a kamra, óriási torkából tűz ömlött.

— Az egyes számú — kapott észbe Boubel. A hőség térdre-kényszerítette a fal mellett. Újra nehézkesen felmelkedett, a lába szinte gyökeret vert, amíg visszatértek a gondolatai.

A nyomás lefelé szorította a lángokat. Minden irányban sugároztak és köröskörül láthatatlan, szörnyű hőséget árasztottak. A levegő ropogott a forróságtól. Ahova a láng elért, ott vágott, akár az autogén-hegesztő. A kátrány kiömlött és tócsákban égett. Ha a tartályokig eljut, mindennek vége.

Boubel végre felemelkedett és a fal mellett felfutott a gépházba; a forró kátrány lángjai körülnyaldosták. Lokalizálni! Minden körülmények között lokalizálni! A zúgás tépte a fülét, lábai mintha fából volnának, ahogy lökte magát előre a forró levegőben, szeme előtt lángnyelvek ugráltak. Ég a könyököm. Utána a füléhez kapott: már látta magát fül nélkül.

Lángfalak, lángfolyosók, láthatatlan hőség. Eljutott a másik fal mögé és valahogy felkapaszkodott a lépcsőkön. Vérnyomok maradtak utána. Térden állva vonszolta magát a gépekhez. Észrevette, hogy a láng átmegy a nyomás alatt és már felfelé is kap.

BORIVÓJ kirohant az épületből. A levegőben legyezőként szétterülő lángok továbbkergették, elbukott, a lángok utána, úzték, hajtották, kergették, haja égnek állt a borzalomtól, lélekzete kihagyott, nem tudta, hova rohanjon, honnét jön rá újabb veszély, mi történhetik még? Zúgott a feje, a kátrány útjába állt, a tüzek ugrándoztak, megcsúszott, beleesett a forró kátrányba, fölugrott, őrjöngött félelmében a láthatatlan hőségtől, a tenyerét tüzesnek érezte, mintha olvadt fémet tartana, továbbbukdácsolt, újból elbotlott és egy téglarakásra zuhant.

BOUBEL előtt Mrázek jelent meg. Haja leperzselődött, vérzett és sántikált, a nyomás az ajtón keresztül dobta ki. Mikor magához tért, befordult a sarkon és a gépházba futott, hogy a lángban álló folyosót kikerülje. Távolról látta, hogyan veti magát Boubel a gépekre. Mikor odaért hozzá, segíteni kezdett és zsebkendőjével a vért törülte róla. Boubel is benyúlt a zsebébe, ő is kihúzta zsebkendőjét és Mrázekről törülte le a vért, mely több csíkban folyt alá a fejéről.

Richtre gondoltak mind a ketten, ő valahol kinn maradt. Mindketten kirohantak. Futás közben Mrázek fején a seb annyira vérzett, hogy időnkint szeme előtt elsötétült a világ. Most csökkent valamivel a hőség, a vörös lángoszlop egyenesen a levegőbe emelkedett. Két közeli épület égett. Amikor kiszaladtak, hallották a motorok bűgását.

— Itt van Zima! — kiáltott Mrázek Boubelra, aki mögötte szaladt. Mrázek megtorpant, Zima ott feküdt.

— Richt! — ordított Boubel és a kamrák közelében a romok közt fekvő testhez futott. Richt meztelenül feküdt ott, le-

rángatta magáról a ruhát, a bőre lilászöld volt, az égett bőr alól vörös hús látszott ki.

Egy mentőosztag ért oda. Parancsok röpködtek, kézi tűzoltókészülékkel kezdtek oltani. A távolabbi épületeket vízzel igyekeztek elszigetelni. A hó és a jég egy szempillantás alatt eltűnt.

Most megjelent Prokop doktor is segítőivel, Richtert elvitték. Kinyitotta szemét, egy pillanatra magához tért, aztán a fájdalomtól újra elájult. Csak annyit bírt kérdezni: mi történt? Boubel ment velük. Mrázek Borivoj keresésére indult, aki nyomtalanul eltűnt.

Lebeda a bányából látta a robbanást, futva tette meg az utat az üzemig, áttörte magát a munkások sűrű tömegén, akik ugyancsak láttak és hallottak mindent és most segítségül siettek. A környéket katonaság zárta le. A sebesülteket elszállították, Prokop doktor közölte, hogy egyik kórházban sincs vérplazma, állítólag csak Olomouchban van, Richternak azonban legkésőbb egy órán belül vérátömlesztést kell kapnia.

— A repülőgépet! — rendelkezett Adamec. A lőtás-futásban senkinek sem jutott eszébe az üzemi repülőtér; építését egy hónappal azelőtt fejezték be. Az emberek közt a feszültség még fokozódott. Taman rohant, hogy a szükséges intézkedéseket tegye. Hlousek az eget kémlelte. Az időjárás kedvezett a repüléshez.

Tíz perc múlva felszállt a gép. Olomouchból telefonon jelentették, hogy a repülőtéren várják a plazmával.

Elmult egy félóra és a repülőgép már visszatért. Mindenki felnézett, amint egy kört írt le az üzem felett. Mrázek a földre ült és megtörülte szemét. Nem akart elmenni, a helyszínen kellett bekötözni. Most ott ült és nézte a repülőgépet. A lángok még fel-felélénkültek, de a kamrában az égés lassan kialudt. A kordon mögött nőtt az embertömeg, be akartak nyomulni. Segíteni is akartak, sokan meg nem tudták pontosan, mi is történt.

— Észnél legyetek, egyelőre csak bajt csinálnátok! — szólt rájuk Lebeda. Az üzemi hangszóró parancsokat osztogatott. Zima és fiatal tűzoltói leküzdötték a kisebb tüzeket. A kamrával várni kellett, amíg a tűz magától kialszik.

Lebeda Hlousek és Mrázek mellett állt. Vártak, amíg felmászhatnak a kamrára és megnézhetik, mi okozta a robbanást? Ott volt Hrázda is az embereivel, meg a karbantartó brigáddal, velük Taman és Adamec. Lexa csoportról csoportra járt és hallgatott.

Amint elmúlt a hőség, visszatért a hideg. Lebeda, Hlousek és Mrázek három halálfejnek tűnt.

— Este majd kiszámítjuk, mikorra lehet rendbehozni — mondta Hlousek.

— Te mennyit gondolsz?

— Hát úgy egy hetet.

— Mehetünk, mérnök elvtárs — lökte meg Mrázek és megindultak a kamra felé, a többiek utánuk. Úgy hatott, mint a támadás egy erődítmény ellen. Lassan sötétedett, a villanyszerelek a fényszórókhoz vezetékeket fektettek le.

AMIKOR Borivoj kinyitotta szemét, maga felett mélykék sötétséget látott és különös hideget érzett.

Alighanem meghaltam. Szóval ilyen ez. Ez lesz itt az ég. Kissé meg volt lepve. Ekkor az égen felette megjelent valami. Pislogott, egy repülőgép volt. Nem álmodik. Felemelkedett és ekkor hasított bele a fájdalom, mely kezeiből indult ki és lábujjaiban végződött. Maga körül elhagyatott romokat látott, elhajlott vasgerendákat, elgörbült, jégborította lemezeket, köröskörül hó feküdt. Sóhajtott és behúnyta szemét. Kétségtelen, hogy a földön van, az üzem egy távoli csücskében. Lassan tudatára ébredt, mi is történt. Senki sem volt a közelben, ő meg nem tudott felkelni. Kiáltani próbált, hiába. Karjában állandóan fokozódott a hasogató fájdalom, testének többi része pedig mintha elhalt volna. Megfagyok, mondogatta magának és békességet érzett. De a fájdalmat nem bírta. Újból felemelkedett, behajlította a lábait, feltámaszkodott a könyökére, feltérdelt, lökést adott magának és felállt. Nem tudta pontosan, merre van tulajdonképpen. Jó darabot futott a kamráktól, észre se vette. De életben maradt.

Csak ekkor mert a kezeire nézni. Összeégtek és egészen megfeketedtek a kátránytól. Nedvedzettek. Hóval akarta lehűteni az égő fájdalmat, de meggondolta és inkább meggyorsította lépteit. Amikor végre a kamrákhoz vezető főútra ért, látta, hogy feketélik az emberektől, akik figyelik, mi is történik.

— Én el tudnám mesélni, hiszen én ott voltam. — A kordonhoz ért, amely körülvette a robbanás helyét. Nem akarták átengedni. — És ez mi? — mutatta a kezeit.

Az üzemi őrség tagja elsápadt, a tömeg helyet adott Borivojnak s átengedték. Hívták 'a mentőket, ekkor Borivoj megpillantotta Mrázeket fenn a kamrán.

— Jindraaa! — szólt fel.

Jindra összehúzta szemét és már futott is.

— Ember, hol voltál? Az egész üzemben kerestünk!

— Ott valahol — intett Borivoj a bizonytalanságba.

— És mi van veled?

— Hát a kezemet egy-kissé elkapta.

— Mutasd. Hát igen, a kátrány. Mindjárt az elején megvolt a tűzkeresztség.

— Mi történt tulajdonképpen?

— Begyulladt a kamra.

— Azt látom.

— Az egyik betétcső tömítése engedett.

— Az hogy lehet?

— Alighanem fáradt anyag.

— És mikor indulunk újra?

— Minél előbb. Menj és hozasd magad rendbe, hogy ne hiányozzál.

— Természetesen.

Borivoj behunyta a szemét és fogát összeszorította. Sikerült méltóságteljesen beszállnia a kocsiba, benn a hordágyra dőlt. Aztán érezte a kocszi rázását a hepehupas kövezeten.

BOUBEL visszatért a kórházból, ahol tapasztokkal ragasztották össze. Bízta benne, hogy Richtert megmenti a vérplazma, bár harmadfokú égési sebeket szenvedett. Lebeda elrendelte, hogy most Mrázek nézzen Richtert után, másképp nem tudta volna elcsalni a kamráktól, pedig a kötésén átszivárgott a vére. Majd a kórházban ügyelni fognak rá. Így hát Jindra elment.

Időközben már teljes erővel dolgoztak a kamrán és előkészítették a tartalék-kamra üzembehelyezését. Beosztották a rendkívüli műszakokat, hogy emiatt ne maradjanak el a javítások a többi helyen, ahol a fagykárokat kellett helyrehozni. A tömeg meggyérült. Akit nem rendeltek kísézésre ezen az állomáson, visszatért a saját részlegébe.

A gyár vezetősége megtervezte a javítást és a költségeket kiszámította. Hlousek meg volt győződve, hogy a kamrát február végéig rendbehozzák, ha a kezdeti munkautemet biztosítani tudják.

Elhozta a robbanást okozó betétcső javítási munkalapját is. A munkalap megmutatta, hogy a betétcsövet még a németek szerelték be. Az anyagvizsgáló, mint azt az előzetes kihallgatás alkalmából elmondotta, meg volt győződve, hogy az a betétcső ki fog tartani, ha már olyan régen jól szolgál. Senkisésem gondolhatott arra, hogy egyszerre cseréljék ki valamennyi alkatrészt

az egész óriási üzemben. Megnehezítette az anyagvizsgálatot, hogy nem tudták, mióta vannak üzemben az egyes alkatrészek. A németek feljegyzései legnagyobbbrészt elpusztultak, ezért becslésre vagy kísérleti módszerekre kellett szorítkozniuk. Az előzetes vizsgálatnál és kihallgatásoknál úgy látszott, a robbanás anyagelfáradásnak tulajdonítható.

— Sajnálom, hogy éppen az én osztályomon történt, — mondta Krejza — de mindennek az ott uralkodó rendetlenség az oka. Hlousek, ez a te iskolád! Már azóta figyelem, amióta átvettem tőled. Nincs fegyelem. Ez a te barátkozási hajlamaidból ered és nagy munkát fog adni, amíg újból helyreállítom a fegyelmet.

Hlousek néhány kételkedő tekintetet érzett magán. Úgy látta, többen vannak, mint gondolta. Mielőtt azonban megszólalhatott volna, Adamec megfelelt:

— Kérem, doktor, ne személyeskedjünk. Közvetlenül nem lehet senkire sem áthárítani a felelősséget, hacsak az anyagvizsgálóra nem. A vizsgálat éppen ebben az irányban folyik most. Elsősorban arról van szó, hogyan lehet a leggyorsabban megjavítani a kamrát. Mihelyt rendbehozzuk a fagykárokat, az egész gyártást általános ellenőrzésnek fogjuk alávetni.

Hlousek tudta, hogy Krejza az utóbbi időben minden alkalommal igyekezett őt befeketíteni. Érezte, itt-ott talajra is lett. Kismértékben ugyan, de mégis. Uralkodott magán, mivel arról a kamráról volt szó, melyet annakidején Boubellal elsőnek ők maguk indítottak meg.

6

ÉJSZAKA Vamberánál megjelent Ryman. Úgy jött, mint egy kísértet, s egyenesen a hálószobába lépett. Az asszony nyitott ajtót, Vamera már ágyban volt. Most kikecmergett, nadrágját kereste, de Ryman visszatolta a párnák közé, fogott egy széket és odaült az ágyhoz.

— Mi újság, Vamera, hogy vagyunk?

— Már aludtam.

— Azt látom. De most nincs idő alvásra, kedves barátom! Nagy dolgok történnek.

— A robbanásra gondolsz?

— Pontosan. Nincs benne véletlenül a kezed? — támadt rá Ryman.

Vambera felült az ágyban és kimeresztette szemét.

— Megőrültél?

— Megesik az ilyesmi, nem?

— Mi, talán gyilkos vagyok?!

— Én csak kérdeztelek.

— Hogy jutott egyáltalán eszedbe ilyesmi?!

— Csak úgy. Mégis, te hozzá tudsz férni. Az utóbbi időben észreveszem, több dologról nem informálsz. Nem szeretném, ha a hátam mögött történnék valami. Ez veszélyes. Úgy látszik, Krejza éppen engem akar közvetítőnek felhasználni. Láttalak párszor, amikor nála voltál.

— Ő hivatott.

— Tudom, te nem tehetsz róla.

— Mit akarsz tulajdonképpen?

— Mondom, ha benne van a kezed, nagyon kellemetlen a helyzet. Én neked ilyen utasítást nem adtam, vedd tudomásul, ha odafenn felelősségre vonnának. Az ilyesmit nem így kell csinálni.

— Micsoda felelősségről beszélsz? Én semmit sem tettem.

— Jó, jó, ez végül is a te ügyed és a Krejzáé.

— Kérlek, hagyj nekem békét, elegendem van az egészségből.

— Miből van elegend?

— Már nem bírom. Belekerültem, anélkül, hogy tudnám, hogyan. Mielőtt Krejza idejött, minden jó volt nálunk a részlegben, dolgoztam, megvolt a nyugalmam. Most pedig egyszerre kémkednem kell, a munkát hátráltatni, rajzokat eldugni és más effélét. Eleinte azt se tudtam, miről van szó. Hogy ez pártmunka, nagy elismerést fogok kapni és tudja a fene, még mi mindent. De én nyugalmat akarok. Igaz ugyan, a kommunizmussal nem értek egyet. Elveim ellen van. De így mégsem lehet eljágni. Ezt én nagyon is jól látom.

— Mi az, visszatáncoltál?

— Nem táncoltam vissza. Hogy tudjad, a forradalom óta itt vagyok az üzemben és megszoktam ezt a helyet. Elképzelnéd, hogy össze fogom rombolni mindazt, amit evvel a két kezemmel kínlódtam össze? Valami politika kedvéért? Van eszemben. Most pedig mehetsz és egyenesen feljelenethetsz. Menj és mondd el Krejzának. Inkább dobjon ki az üzemből, de én ezt tovább nem csinálom.

— Jól megagitáltak téged!

— Senki sem agitált meg. Fűtyülök rájuk, de ebből elegendem van.

— Ahogy gondolod. Majd eszerint járunk el. De vigyázz,

Vambéra, emlékezz azokra az apróságokra, amelyek a forradalom után a te ládádban tűntek el. Egy kis német arany is volt benne, igaz-e?

— Azt már beadtam.

— Csakugyan? De csak annyit, hogy ne beszélhessenek róla. A többj pedig megmaradt! No nem baj, én nem tudok semmiről. Tartsd meg és élvezd. De vedd tudomásul, hogy azért vissza tudnék emlékezni... És rá lehet jönni még egyre-másra. Pár év börtön kitelnék belőle. No, meglátjuk majd, mit mond Krejza?

Vambéra behunyta a szemét és befordult a fal felé. Ryman fogta a kalapját, kiment. Amikor a megrémült Vamberáné bejött, Vambéra az ágyban ült, párnával az ölében, a könnyei potyogtak.

MIALATT Ryman Vamberánál volt, Hlousek, Mrázek, Boubel és Hrázda a kondér körül ültek. A villanyfűző nem működött, de a kondér itt állt közöttük, rámereszthették a szemüket, gondolkozhattak, beszélgethettek és mindjárt barátságosabbnak tűnt a hideg helyiség arra a félórára, amíg visszatérnek a kamrához.

— Te Boubel. Mi ezt a kamrát már többször javítottuk.

— Igen. Fel is tüntették a munkalapon.

— De azt a betétcsövet ugye nem cseréltük ki?

— Nem cseréltük ki. Hiszen minden darabról megvan a jegyzőkönyv.

Hlousek hallgatott egy kicsit.

— Várj csak. Amikor átvettük a gyárat, már ott volt beszerelve a helyes betétcső úgy, amint azt a munkalap is feltünteti és ahogyan azt Dolejs anyagvizsgáló ellenőr is állítja. Azt hiszitek, tévedhet az ember, ha ellenőriz?

Valamennyien felkapták a fejüket. Boubel kidugta hosszú nyakát a sálból.

— De hiszen világosan meg van jelölve a csatlakozáson! Több lépésről lehet látni.

Hlousek a fejét rázta.

— És látjátok, mégis tévedett az ellenőr.

— Micsoda?!!

— Csak egy kisebb nyomást bíró darab volt felszerelve.

— Ezt honnét tudod te?!

— Ez az éppen. Egy darabka megmaradt belőle. Kicsike, de mégis. A robbanás és a hőség sem bírta teljesen megsemmisíteni. Azonnal elküldtem az anyagvizsgálóba és két órával ez-

előtt megjött a jelentés, hogy ez a fajta betétcső nem bírja ki az előírt nyomást.

— És ezt csak most mondod nekünk?

— Ne haragudj, Jindra, de még valamiről meg kell győződnöm, hogy teljes legyen a kép. Ebben segítenetek kell. Én biztosan emlékszem, mintegy három hónappal ezelőtt még a helyes betétcsövet láttam ott. Azóta javították a kamrát. Nem volt nagy javítás, de tény, hogy a betétcső környékén dolgoztak. Hrázda, nem te magad csináltad, hanem valaki tőled a főműhelyből és a karbantartók. Ki volt az?

— Igazad van. Talán vissza tudok emlékezni. Várj csak. Két fiatal volt, akik aztán eltűntek és Borivoj. Ez volt az első nehezebb munkája, röviddel azelőtt, hogy elszökött az üzemből és csak két nap múlva tért vissza, ha még emlékeztek.

— A karbantartók nevét könnyen megállapíthatjuk. Most először Borivoj után nézünk. Ő majd megmondja nekünk, beszerelték-e ők azt az alkatrészt, amelyik most szétment.

— Neked az a gyanúd, mérnök elvtárs, hogy az ellenőr szereltette be?

Hlousek felállt és járkálni kezdett.

— A lényeg az, hogy hamis munkalappal tévesztett meg. Rajtahagyta a régi helyes megjelölést. Ez, azt hiszem, világos.

— De ez azt jelenti, hogy a sűrűjébe kell vágni! — szólalt meg Jindra. — Felügyelet alatt van Dolejs?

— Természetesen.

— Akkor miért nem jelentjük azonnal illetékes helyen? — kérdezte Hrázda és ő is járkálni kezdett. — Borivoj ártatlanul keveredik ebbe, mérnök elvtárs. Zöldfülű volt még, biztosan azt szerelte be, amire Dolejs utasította.

— Valószínűleg így lesz. Adjátok csak ide a munkalapot. Átszólunk a karbantartókhoz, küldjék ide azokat a fiúkat, akik Borivojjal együtt dolgoztak rajta.

Telefonáltak és a nyilvántartó megmondta, hogy azok hárman, akik akkor ott dolgoztak, már jó ideje elmentek az üzemből.

— Csinos kis véletlen. A tanúkat, mintha elnyelte volna a föld — állapította meg Mrázek, — Borivojt kivéve, aki akkoriban éppen készülődött a szökésre.

Hlousek elnevette magát.

— Csakhogy visszajött és erre Dolejs és társai valószínűleg nem számítottak.

Ezt már nem bírta ki Boubel. Elengedte a gallérját és mindkét kezét összefonta a hátán.

— Hallod-e, evvel Adamechez kell mennünk.

— Gyerünk azonnal, úgyse alszik.

Hlousek bölintott.

— Helyes, de erre ráérünk reggel is. Legelőször Borivojt kell megnézni.

BORIVOJ a kórházban feküdt és a reggelt várta. Bekötött keze jobbról-balról a törzse mellett feküdt. Időnkint fel-emelte és megnézegette őket. Mintha nehéz súlyzókkal gyakorolna. De valahányszor elszundított és újra felébredt, azt hitte, mindezt csak álmodja és meg akart győződni a valóságról. A fájdalom miatt a könyökére sem tudott támaszkodni, legszívesebben a hasán aludt volna, de akkor meg nem tudott megfordulni.

Megmondták neki, hogy egy ideig a kórházban kell maradnia. Lehúnyta a szemét és igyekezett elaludni. Azonnal megjelent előtte a robbanás képe, csak minden esetben egy kissé másképpen, további szörnyű részletekkel. A képzelete szárnyra kapott: a nyomásmérők mutatói mind sebesebben emelkedtek. Szeme azonban lassan lezáródott és mire eljött a hajnal, végre elaludt.

Egyszerre úgy tűnt, hangokat hall. Felnyitotta a szemét s megállapította, kinn már világosodik és valaki be akar jönni az ajtón. Leeresztette a lábát az ágyról, papucsba bújt és az ajtóhoz ment. Felismerte Mrázek hangját. Állát a kilincsre nyomta, az ajtó engedett és egész szépségében előttük állt. Valamennyien megijedtek, amikor így egyszerre megjelent előttük.

Megmondták neki, miről van szó.

Mintha a halál legyintette volna meg. Megrázkódott, orra tövében izzadság gyöngyözött. Sűrű ködből emelkedett ki előtte az a bizonyos nap. Láta, hogyan megy a kamrákhoz, hogyan vonszolja a lábát. Későn megy, legszívesebben otthagyná az egészséget. Ellenszenvvel szívja a levegőt az orrába, csoszog. Oda-fenn áll Dolejs. Borivojon egy pillanatra düh vesz erőt. Látja azt az embert, aki még nálánál is haragosabb. Tudta ezt Dolejsről, csodálkozott is, hogy már régen nem szökött meg az üzemből. Néhány alkalommal hallgatta beszédét a kocsmában, helyeselt is neki. — Mégsem lehet olyan nagy baj evvel az üzemmel, ha még mindig megy — gondolta magában Borivoj, a kocsmából hazamenet. Dolejs egészen sápadt volt, amint a rostélyon állt, kissé mintha reszketett volna. Keveset beszélt, s ő, Borivoj a többiekkel egyetemben munkához látott. Most pontosan visszaemlékezett, hogy vita kezdődött a betétcső kö-

rül. Valaki azt mondta, hogy Dolejs ezt a saját felelősségére csinálja. Borivoj nem avatkozott bele, azt se tudta pontosan, miről van szó. Az ő kötelessége a szerelés, semmi egyéb. Azt mondta, neki mindegy, ő úgylis lepályázik innen. Emlékezett, hogy Dolejs akkor ránézett, mintha hipnotizálni akarná, megveregette a vállát s azt mondta:

— Te okos fiú vagy, okosabb, mint mi valamennyien együttvéve.

Borivoj akkor nem tudta, hogy érti ezt.

— Különben is felesleges munka ez. Úgylis bezárják az üzemet s utánunk a vízözön. Ha az ember elgondolja, hogy munka nélkül akármennyit lehet importálni. Azelőtt is így csinálták és minden jól ment — tette hozzá Dolejs.

Amikor erre gondolt Borivoj, be kellett hunynia a szemét, szinte szédült. Akkor meghallgatta ezt a beszédet és mindegy volt neki. Arra gondolt, hogyan fog elszökni, eszébe se jutott, hogy az orra előtt ilyesmi történhetik. Tulajdonképpen ő is ségédkezett a dologban.

Kinyitotta a szemét, valamennyien feszülten figyeltek rá és hallgattak.

— Fiúk, én ezt nem engedtem volna meg. Én mindig csak egy gyenge ember voltam és valahogyan nem bírtam sok mindent. De megsemmisíteni, azt nem. A mi munkánk, tehát csak nem fogom lerombolni. Megölöm magam. Megakadályozhattam volna, de nem tettem. Ez örökké a lelkemen szárad. Most látom csak, bosszút állt rajtam a kamra. Nem ütött agyon, csak megsebezett, hogy mindezt megtudjam és életem végéig emésszem magamat.

Borivoj arcán könnyek patakozottak, kopasz feje elvörösödött. Vad fájdalom járta át a karjait, de integetni kezdett velük, mintha el akarná dobni őket.

— Ne bolondozz, Borivoj. — Mrázek megrázta és a párnára fektette. — Téged nem vádol senki semmivel. Azt akartuk megtudni, hogy azt a betétesövet akkor szereltétek-e fel. Te tanúbizonyságot tettél nekünk, és ezzel kész. Nagy ökör voltál akkor, az igaz, de ezt nem tudhattad. Most tudod, és ez a fejlődés.

Borivoj mind a két bekötözött karjával utánakapott.

— Pedig hogy dolgoznék, ha tudnék! Mindent kipótolnék. Jindra elmosolyodott:

— Marad még számodra is, mi úgysem tudunk mindent megcsinálni. Ha pedig majd eljönnek hozzád és ezekről a dolgokról kérdeznek, nehogy elsírjad magad!

Borivoj kimeresztette dagadt szemeit:

— Idejönnek kihallgatni?

— Szükségünk van a tanúvallomásodra. Azok a fiúk, akik veled aznap együtt dolgoztak, már mind eltűntek az üzemből. Eltart egy ideig, amíg előkerítjük őket.

Elbúcsúztak Borivojtól és Richtrhez mentek.

Éppen az első krízis állt be nála, senkit sem engedtek hozzá. Prokop doktor volt a betegnél. Gondterhelten lépett ki, de azt mondta, Richtr ki fogja bírni. Mindjárt elcsípte Mrázeket és átkötözte sebeit. Fejsébe szépen gyógyult már.

Ha valami nem volt rendben, mindenki Prokop doktort kereste, nemcsak orvosi dolgokban, a véleményére adtak. A gyárban mindenki úgy érezte, Prokop már ősidőktől kezdve ott dolgozik, ott van éjjel és nappal, nem is tudták, szokott-e egyáltalában aludni. Természetesnek vették, hogy gondoskodik róluk, négy beosztott orvosával együtt.

Csak a szabályos orvosi körútjai nem voltak ínyükre. Gyakran láthatták, amint kíséretével az egyik részlegből a másikra ment, folyton mért valamit és vizsgált. Ilyenkor az lett a vége, hogy pár embert behívtak és megmondták nekik, egy időre munkahelyet kell változtatniuk, vagy a hegyekbe kell menniök, ott aztán az ember egy hét után úgy unatkozott, hogy visszakiváncskozott a gyárba és a barátaihoz. De ezt nem engedte Prokop doktor. Úgy jelent meg, mint egy medve. Mancsát a páciens vállára rakta, sűrű szemöldöke alól világító, szűrős szeméit belefúrta az áldozat arcába, úgyhogy az menten elgyengült.

Mrázek még emlékezett, hogy a doktor mindjárt kezdetben fehér egereket szerzett, kalitkába tette őket és szétosztogatta azok között, akik az ipari csatornánál dolgoztak. Ez nem tetszett a fiúknak. Nincsenek cirkuszban, hogy az övükön kalitkát és abban egeret hordjanak.

— Majd ha szerzel nekem egy széngázfelderítő készüléket, akkor nagyságos úrnak foglak szólítani — jött méregbe ilyenkor a főorvos. — De addig, amíg megszerzed, az egeret fogod hordani. Megértetted? És időnkint meg is nézed. Hússzor érzékenyebb, mint az ember. Ha felemeli a lábát, már tudni fogod, hogy vigyáznod kell és az álarcot felvenni. Még szívesebben adnék neked kanárit, az ugyanezt a szolgálatot teljesíti, de ráadásul még fütyül is. Azonban kanárim nincs.

A fiúk nevettek, de attól kezdve zokszó nélkül hordták a kalitkát az egérrel.

LASSAN gördült a kocsi a moszti kórházból az üzembe vezető úton. Szitált a köd, az út jeges és síkos volt. Előttük egy munkásokkal megrakott autóbusz imbolygott, előtte további járművek, néhány száz méternyire egymástól.

— Te Boubel, emlékszel még a bárkákra, amiken kezdetben jártak? Csak úgy dülöngéltek a kerekeken és bögtek, mint a tigrisek — jegyezte meg Mrázek.

Boubel hallgatott. Az ülés sarkában azon tűnődött, vajjon mi járhatott Dolejs eszébe, amikor a betétcsövet beszereltette, hogy kárt okozzon az üzemnek, sőt esetleg még emberéletet is kioltson. Mi haszna lett volna belőle? Még őt is elkaphatta volna. És ilyesmit tenni azért, mert esetleg utasítást kapott?

Különös. Boubel a gyermekkorára gondolt. Otthon, a sötét sarokban, undorító gombok nőttek a nedvességben és megmérgezték a levegőt. Ilyenkor mindig rosszullet környékezte, s kisfiú léteire bátyjával együtt felszakította a padlót és újat készített.

Végre beértek az üzembe, egyenesen Adamechez mentek.

— Megállj, — állította meg őket Boubel — hiszen ez egy egész küldöttség. Elég, ha ketten mentek, Hlousek és Jindra. Azután elmondjátok nekünk, mi is történt. Közben mi Hrázdával elmegyünk a részlegbe. Most én fogok örködni. Jindra ismeri nézeteimet és amit én tudok, ő is tudja. Gyere. Karel. Ha szükség lenne ránk, hívjatok fel.

Hlousek és Mrázek szemben ült Adameccal. Magyaráztak, Adamec hallgatott s közben jegyzett. Időnkint felvillant a szeme és rájuk nézett. Mrázek furcsállotta, hogy egyszer sem szakítja félbe őket. Szokása szerint mindig járt alaposan kikérdezte a részleteket és megmondta róluk a véleményét. De ma hallgatott Guszta. Hátradólt, hogy a szék támlája belérecsegett, s ledobta ceruzáját.

— Szóval így állunk. Ez nyílt harcot jelent. Ma a magasnyomás van soron, aztán következnek a Winkler-készülékek és így tovább. Csupa véletlen, az emberek alkalmatlansága, szét húzás a munkásság között. Tessék, íme egy nemzeti vállalat. Tiszta nyomorúság. Mintha hallanám őket. És még ráadásul a Sztálin-művek. El velük! Azután Krejza doktor úr átmegy a határon túlra és zsebrevágja az elismerést azért, hogy megokosodtunk és újra külföldi benzint veszünk az ott megszabott áron. És a benzinen kívül még más dolgokat is fogunk vásárolgatni jó valutáért, ami mind a hazai ipart fogja sorvasztani. Krejza ma már korán reggel Dolejsnél volt. Egyedül. Mit szóltok hozzá?

— Mit akart tőle?

— Valószínűleg a részleteket akarta megtudni, mint az olyan ember, akinek vaj van a fején.

— Nekem csak az jár a fejemben, miért is nem tűnt el Dolejs? — szólt közbe Mrázek.

— Minek tűnt volna el? Jól kiszámították az egészet. A robbanásnak el kell törülnie a nyomokat. Az volt a balszerencse, hogy nem törölte el. Lehet, hogy Dolejs még nem is tudja, ha csak Krejza nem mesélte el ma reggel.

Hlousek mély lélekzetet vett.

— Te magad is tudod, Guszta, hogy ez a dolog szétfolyik a kezemben. Lexa saját embereit ülteti a vezető helyekre, de azok nem értenek a gyártáshoz és meg sem kísérlik, hogy értsenek. Ha mondasz valamit, nem teszik meg. Taman se bír velük, felelőtlenek. Ezt különösen az én volt részlegemben látom. Ha nem lenne ott Boubel és Mrázek, már rég leállt volna minden.

— Na látod. Nem feltétlenül szükséges a robbantás sem. Megy az másképpen is. Ezért kívántam kezdettől fogva, hogy a mieink minél többet tudjanak a gyártásról és szükség esetén maguk vehessék kézbe az ügyeket. Azt hiszem, bizonyos mértékben ez sikerült is. A dolgozók magatartása a fagyveszélyben és a robbanás után jó bizonyíték erre.

— Elképzelem, milyen riadalom lenne, ha elmondanád a mieinknek, hogy szabotázs történt. Hogy valaki hozzányúlt a mi gyárunkhoz — mondta Jindra.

— Majd holnap alaposan megnézzük mindazt, amit mondtál, Hlousek, most a kihallgatásra kell mennünk. Beszólunk Krejzáért is. Lehet, hogy a Nagy Főnök is eljön.

A SZÉKEN Dolejs ült, keze a térde között. Arcán kiütött a verejték, bőre pergamentszerűen megfeszült.

Amikor az Adamec vezette csoport belépett, felkapta a fejét. Köztük látta Krejzát is, aki különös gonddal öltözött erre az alkalomra.

Lexa azonban nem jött el.

— Túl vagyok halmozva, barátom, csak menjen egyedül. Gondoskodnom kell az üzem további működéséről — mondta Adamecnek.

— Azt hiszi, mérnök úr, arra az időre leállna az üzem?

— A nélkülözhetetlenségről nagyon eltér a mi kettőnk véleménye.

Adamec vállat vont, odahúzott egy széket és leült.

— Mi a véleménye a robbanásról? Anyagelfáradás vagy szabotázs?

Lexa az előtte fekvő iratokat nézte. Halántékán kidagadtak az erek. Adamecre emelte szemét és keresztülnézett rajta.

— A szakvéleményemet a vállalatvezetőség ülésén fogom előadni, ha majd az egész anyagot ismerem.

— De hiszen már ismeri!

— Azt a kis csődarabot gondolja, amelyet Hlousek mérnök úr fedezett fel? Sajnos, az még nem bizonyítja, hogy szabotázs történt. Kedves barátom, ne vegyen mindent olyan tragikusán! Majd ha az én tapasztalataimmal rendelkezik, sokkal higgadtabban fogja a dolgokat elbírálni. A köteles gondosság elmulasztásáról is szó lehet.

— Minek nevezné, mérnök úr, a köteles gondosság szándékos elmulasztását?

— Mivel akarja ezt Dolejssal szemben bebizonyítani?

— Borivoj Szikora tanúvallomásaival. Nem lehetett tévedés, Dolejs tudta, mit tesz.

— Akkor Szikora miért nem akadályozta meg benne?

— Mert nem volt szakember a hidrogenációban. Kötelessége csak arra terjedt ki, hogy felszerelje, amire utasítást kap.

— Ha nem volt szakember, akkor hogy állíthatja, Dolejs tudta, mit csinál?

— Mert hallotta, amint az ott dolgozó karbantartók figyelmeztették Dolejst, hogy a gyengébb anyagot kifejezetten az ő utasítására szerelik be.

— És ezek az urak most hol vannak?

— Eltávoztak az üzemből.

— Baj. De biztosan megtalálják őket.

— Feltétlenül. Az ön véleménye szerint tehát a köteles gondosság elmulasztása forog fenn?

— Számomra az igazság és az üzem jó hírneve a fontos. Azt hiszem, hogy a szabotázssal kapcsolatos szenzáció nem szolgálna előnyére. Ön mit gondol?

— Számomra is az igazság és az üzem jó hírneve a fontos, és éppen ezért különböznek a nézeteink.

Adamec felemelkedett.

— A dolgokat nevükön kell nevezni. Azt hiszem, vagyunk már annyira, hogy ezt megtehetjük. De nem elég nyíltan kimondani, az üzem dolgozóival is közölni kell. S ebben az esetben nem félnék attól, hogy még egy szabotázs történik, vagy pedig még hosszú ideig fennmaradna egy olyan hálózat, mely ezt elősegíti.

Lexa bólintott.

— Önnek tehát az a véleménye, hogy a felelősséget varrjuk az emberek nyakába ott lenn?

— Semmit sem kell a nyakukba varrni. A felelősségük már fennáll és minél több felelősségük lesz, annál jobb az üzemnek. Kár, hogy nem jár középük gyakrabban, akkor megláthatná, hogyan alakítja át őket a felelősség. Hogy az ilyen közénk való fiú hogyan emberesedik és válik tevékeny részévé az egésznek.

— Kénytelen vagyok megismételni azt az elcsépelet szöveget, hogy ezek az emberek még nem elég érettek ahhoz, hogy a maguk gazdái legyenek, bármennyire is igyekeznek a körülmény felett szemethunyni. Sajnálom.

— És mit gondol, mérnök úr, mikor kezdenék el a tanulást? Egy év múlva, öt év múlva? Vagy ha valaki majd méltóztatik kijelenteni — most már elég érettek vagytok, fiúk?

— Nézze csak, engem ennek az üzemnek a műszaki vezetésével bíztak meg. A többi nem az én gondom. Törődjenek evvel önök, az ideológusok.

Adamec elmosolyodott.

— Látja, én pedig azért jöttem, hogy az ön fokozottabb közreműködését kérjem ezen a vonalon. Mi ideológusok — ahogy ön mondja — meg vagyunk győződve, hogy a legjobb szakember sem vonhatja ki magát abból, ami körülötte történik és amerre a haladás mutat. De végeredményben terméketlen vitát folytatunk. Én tudom, ön mit gondol, ugyanakkor ön is tudja, mit gondolok én. Mi nem igen tudjuk egymást meggyőzni. Majd kiderül, melyikünknek volt igaza. Engem elsősorban az ön törzskarához tartozó fiatal emberek sorsa érdekel. Idejöttek közénk az üzembe, építik a jövőjüket, nem szeretném, ha rossz útra tévednének. Fiatalok, kár lenne értük.

— Azt akarja, hogy mindnyájukat magához küldjem a pártba?

Lexa gúnyosan nézett rá. Adamec szeme vidáman csillogott.

— Akkor nem magához jönnek. Csak egyet szeretnék, hogy azok a fiatalok is arra törekedjenek, hadd jussunk előbbre az üzemmel.

— Hogy érti ezt?

— Ahogy mondom. Panaszok érkeztek, a munkások is észreveszik. Ugye, értjük egymást? Nem akartam feltartani. A viszontlátásra.

Lexa iratai fölé hajolt, rendezgetett, aztán felállt, ide-oda

járvált az irodában, majd a telefon után nyúlt. Ekkor jutott eszébe, hogy Krejza a kihallgatásra ment. Nem akarta onnan elhívni. Az utasításokat megadta neki. Behívatta a gépkocsivezetőt, Tamannak üzenetet hagyott, hogy aznap már nem tér vissza és elutazott Prágába.

FOLYTATÓDOTT a kihallgatás. Dolejs első mondataiból már kitűnt, hogy előző napi vallomását megváltoztatja. Igen, ő szereltette be az új betétcsövet. Ha már javítottak, egyúttal kicserélte. De tévedésből szereltek be gyengébb darabot. Akkor ezt nem vette észre, amikor pedig rájött, már üzemben volt a kamra, a betét pedig kitartott. Nem akarta emiatt a gyártást leállítani. Első az üzemeltetés.

Mrázek hátul a fal mellett ült és Adamecet nézte, aki az imént érkezett. Nem bírta elviselni az effajta beszédet. Dolejs — és első az üzemeltetés? Bolondot űz belőlünk? De Adamec feszülten figyelte Dolejst, Mrázeket észre se vette. Az ellenőr rövid mondatokban, földreszegett tekintettel válaszolt, mintha onnét olvasná a feleletet. Fején, gyér haja közt, cseppekben állt a verejték. Mind gyorsabban vallott. Már ismétlésekbe bocsátkozott, ellentmondott sajátmagának, s amikor Borivoj tanúvallomására került a sor, vállat vont és kijelentette, Szikora úr téved.

Mrázek ekkor elfogta Adamec tekintetét és bólintott. Dolejs újra és újra megismételte előbbi állítását, hogy ő nem akarta feltartani a gyártást és hogy nem volt tisztában annak a következményeivel, ha otthagyja a még nem felelő betétet.

Krejza a falnak támaszkodva állt és időnként kinézett az ablakon. Mrázek elvesztette türelmét. Láta, hogy Adamec is elvörösödik, Hlousek meg az izgalomtól fészkelődni kezd.

Egymásután vallottak a tanúk arról, hogyan nyilatkozott Dolejs a Sztálin-művekről. Úgy látszott, ezt nem is veszi tudomásul, csak időnkint fejét a tenyerébe hajtotta.

Ekkor azt kérdezték, állt-e összeköttetésben valakivel? Dolejs tagadólag intett. Újra megkérdezték. Erre felelte a fejét és kiáltva jelentette ki, hogy senkivel sincs összeköttetésben, a felelősséget egyedül ő viseli. Miért hangsúlyozza ezt? Mert békességet akar. Újból kiabálni kezdett, nyakán vörösen kidagadtak az erek, az izzadság végigfolyt rajtuk. Azt ordította, hagyjanak neki békét, nem tett semmit, csak tévedett. A kihallgatást elnapolták. Mrázek Krejzáf kereste, de az már eltűnt.

ENYHÜLT a hideg, a jégcsapok felengedtek, a lehellet már csak olykor-olykor látszott a levegőben. Már gondolhattak a kisebb javításokra is, mert nem kellett állandóan a hőmérőt nézegetni.

A tanítás még nem kezdődött el, Jirzsi otthon ült az asztalnál, s apját figyelte, amint tervezgetett csendesen. Mindig volt látogatójuk. Ezen az estén Kohout jött el.

— Franta, szétment a barakom. Gyere el, nézd meg. Az ágyakat az egyik sarokba raktuk. A konyhában a tűzhely felett ment szét, kicsit betapasztottuk, de így sem ér semmit, végigmegy a repedés az egész épületen.

Lebeda mindkét kezével a hajába túrt. Nem ez az első eset. Ezeket a házikókat megviseli az idő. Csoda, hogy eddig tartottak.

— Tudom, másikat nem tudtok adni, honnét is szereznétek, amikor még annyi ember lakik táborban. Akkor már inkább maradjon az öreg, repedt ház. De mikor születik meg a kollektív-ház, amelyikről már negyvenöt óta hallok? Eddig még sehol semmi. Vasárnap Tonkával arra jártunk és néztük a helyet, ahol állni fog. Most arra gondoltam, mindjárt frissiben kérek egy helyet a kollektív-házban, a központi konyha közelében, remélem, még is fogom kapni, mert úgy hallottam, a gyermekes családoknak elsőbbségi joguk lesz. Megmondtam az asszonynak is, egészen dühbejött. Hogy öregségünkre koldusbotra jutunk, mondja. Látod, milyenek az asszonyok, sosem hagynak békében. De a feltétel teljesítése nélkül nem lesz lakás — mondom én. Mire tető alá kerül a kollektív-ház, négy éves lesz a kölyök.

— Helyes a válasz. Négy év? Csak vigyázz, hogy a kollektív ház ne legyen előbb készen, mint a fiatal Kohout a világra jön. De a gondolatod jó, a helyedben nem is állnék el tőle.

— Ugye? A lányok már nagyok, Ancsak rövidesen férjhezmegy, hadd legyen az embernek megint valami elfoglaltsága otthon.

— Mindjárt tavasz elején háromszáz kis házikó építését kell megkezdenünk fönn az erdő alján. A tervek már készek, csak hát a kőművesek...

— Igen. Valami mindig hiányzik, akárhogy is csavargatod.

— Mikor készülnének el azok a kis házak, apa? — érdeklődött Jirzsi.

— A terv szerint őszre állniuk kell.

— És a kollektív-házzal mi lesz? — Kohout nem hagyta magát eltéríteni.

— Már mindegyik illetékes minisztérium jóváhagyta. Szerencsésen túljutottunk az építési minisztériumon is. Nagy komédia volt! Kár, hogy Cenek nincs itt. Egyszer együtt mentünk fel az építési minisztériumba. Tudjátok, telle van néppártiakkal.* Bevezetnek az egyik osztályfőnökhöz, ennek elég, ha meghallja, hogy a Sztálin-művekről vagy a kollektív-házról van szó, nyomban keresztet vet! Leülünk, behívja egész törzskarát és tárgyalni kezdünk. A kollektív-ház kérdése akkor, már nem is tudom mióta húzódott. Az utolsó bástyát kellett bevennünk. Beszélünk erről is, arról is, én támadásba megyek át. De hogy a kollektív-házba kápolna is kell, különben nehezen tudnák jóváhagyni. Hmmm, kápolna, csóváljuk a fejünket. Igen-igen, kápolna, integetnek ők. Hát uraim, nálunk teljes az egyenlőség. Ha kápolna jár a katolikusoknak, akkor az evangélikusoknak is jár, jár a cseh testvéreknek** is, és így tovább — mondja Cenek és rámhunyorít. Én erre folytatom: — És mondd, építész elvtárs, mit csinálsz az öt mohamedánunkkal? Úgy látom, azoknak mecsetet kell majd felállítanunk. Addigra az egész kollektív-ház szépen tele is lesz.

— Mire ők?

— Figyelmeztettek, hogy nincs idejük a tréfálkozásra és ártértek a következő pontra. Ezután egy ideig simán ment minden, amíg észre nem veszem, hogy feltűnés nélkül újabb csapdára készülnek. Arról kezdenek beszélni, mennyire közismert a munkásság politikai felfogása. Ez pedig a kollektív-házban is éreztetné hatását, mert a portás is kommunista lenne, a szakácsné is és ami a legrosszabb, a tanítók is, már pedig erősen befolyásolná a más párton állók gyermekeinek nevelését, ha ebben a légkörben kell élniük. Képzeljétek el, azt mondja az egyik közülük: „Előfordulhat, hogy hazajön a gyerek az iskolából és az apját ostobának nevezi azért, mert, teszem azt, nemzeti szocialista.” Nekem tetszett, hogy nem néppártit mondott. Mi azt mondtuk, lesz idő erről gondolkodni, ha már áll a kollektív-ház. Nem nagyon élvezték a dolgot, de mi csak folytattuk mindaddig, amíg az egyik előadónő kezdett beszélni. Kerek bevezetést tartott az erkölcsstelenség terjedéséről hazánkban és már éppen el akartam szundítani, amikor hallom, hogy mindez vonatkozik a kollektív-házra is. Olyan sok ember él majd egy tető alatt és lakik egy folyosón, hogy ez könnyen a társaság erkölcsi

* A felszabadulás utáni csehszlovák koalícióban a katolikus reakció pártja.

** A husziták államilag elismert felekezete.

felbomlásához vezethet. Cenek biztosította az előadónót, hogy épp ellenkezőleg, az emberek túlságosan egymás szeme előtt lesznek, hogy valami hasonlót elkövessenek. Én sem bírtam nyugton maradni és közbeszóltam: — Nagyságos asszony — mondom, — ha két ember akarja egymást, akkor állíthat közéjük egy egész falat szögesdrótból, megtöltheti árammal, mégis el fognak jutni egymáshoz. — Mindez csak arra szolgált, hogy elodázza az építési engedély megadását. Még két ízben kellett felmennünk, mire megkaptuk. Tavasszal elkezdjük az alapok lerakását. De én itt előadást tartok, Kohout meg lakást szeretne.

— Tetszett az elbeszélésed, Franta. Ha pedig alkalmilag eszedbe jut, vagy a lakásügyi előadónál valami megfelelőt találnál, kérlek, szólj az érdekemben. A kérvényt majd én beadom. Addig ott maradunk, ahol vagyunk. Valahogy majd összeféreljük.

Most Jirzsire nézett Lebeda. Az utóbbi időben túlságosan csendesnek, elgondolkozáznak találta. Jirzsi viszonzta pillantását és ránevetett. Lebeda zavarba jött.

Jirzsiből férfi lesz, ez megváltoztatja az embert. Sőhajtott, felállt és kijelentette, elmennek megnézni a Kohouték házikóját, hogy ők is bizonyíthassák, valóban kettérepedt, úgy, amint azt Kohout állítja.

LEBEDA mamát másnap nagy meglepetés érte. Az öreg Lebeda ugyan kijelentette, hogy ő már régen számított rá és természetesnek találja, Marzsienka számára mégis csak mennykő-csapásként hatott.

Délben Jirzsi eltűnt, délután pedig egy lányt hozott magával. Lebeda megnyugtatta feleségét a szomszéd szobában, amikor az elújságolta neki a hírt, és kiment, hogy üdvözlje a vendéget. Kisvártatva Lebeda mama is észhez tért, elszégyelte magát és egy anya gondosságával kezdte elhalmozni Jitkát. Jitka családi neve Vanyek volt és mikor asztalhoz ültek, Jirzsi megmagyarázta, hogy Jitka nem csak olyan akármiféle, hanem hogy a prágai Ifjúsági Szövetségtől az itteni helyzet megvizsgálására érkezett és hogy éjszakára szállást kell neki adniuk.

— Tudod, mama, ő instruktor — mondta Jirzsi és Lebeda mama pislogott és tisztelettel nézte Jitkát, aki ott ült, mosolygott, jó étvágyal evett és férfinadrágot viselt.

A nadrág nem nagyon tetszett Lebeda mamának, de egy instruktornál, úgylátszik, ez az előírás. Az öreg Lebeda viszont sugárzott, kifejezésre juttatta, mennyire tetszik neki Jitka a

fia mellett, de Jirzsi mindjárt tapintatosan jelezte, hogy Jitka félig-meddig hivatalos vendég. A Szövetség ugyanis egy brigádot akar kiküldeni. Ezt szánta Jirzsi főütőkártyának.

— Apa, beszéltünk Jitkával azokról a munkásházakról. Szerinte a Szövetség tagjai fel tudnák építeni. A központból már most télen kiutaznak az országba, hogy megállapítsák, hol a legnagyobb hiány segédmunkásokban; aztán odaküldik a brigádokat. Azt mondtam neki, innen nem is kell már máshová utaznia. Az itteni ifjúsági tagozat útján ezt már jelentette is. Ehhez mit szólsz?

— Tehát ti akarjátok felépíteni a kis házakat? Megbirkóztok vele?

— Megtanuljuk, apa.

— Azt tudom, de mi lesz veled? Neked tanulnod kell.

— Természetesen, de szombaton és vasárnapon segíteni fogok és különben is, a Szövetségnek én is tagja vagyok!

— Elsősorban a vállalatvezetőséggel kell megállapodnotok.

— Jitkával holnap Adamechez megyünk. Holnapután még jönnek mások is a központból. Ez a fiatalság építkezése lesz.

— Hallod, mama, miről van szó? Ki hinné? Nézz oda! Ezt megünnepeljük egy jó punccsal. Iszunk egyet a sikerre. Én még nem is tudom elképzelni, hogyan is lesz? Igaz ugyan, ha megnezem ezt a Jitkát, eloszlanak a kétségeim. No, megfőzzük a puncsot és mindjárt elkészítjük a haditervet. A Sztálin-művek segítségével kezeskedem. A bányászokért is. A házak egy részét a bányászok kapják, ez mindenekelőtt a Lom-beliék számára fontos. Az régi bányászváros! Csupa forradalmár, mindig is azok voltak. Majd megismeri őket, Jitka. Hogy lelkesednek majd! Mama, hol az a puncs?

— Hozom már, Franta! — sürgölődött Lebeda mama a kályha körül, mialatt az asztalnál szótték a terveket.

— Rövidesen itt a március, akkor már lehet ásni az alapokat — szólt Jitka. — Addigra rendbe kell hoznunk a tábort a brigádnak, meg kell szereznünk a munkaeszközöket, satöbbi.

Az asztalon megjelent a gőzölgő puncs, megitták az áldomást. Lebeda mama egészen belepirult, felvidult és a végén kijelentette, úgy érzi magát, mint egy mulatságon.

Valaki csengetett. — Úgy ülünk itt, mint a galambok — mondta Lebeda mama. Kecka jött, simára borotválva, ünneplő ruhában.

— Bocsánat a zavarásért, Frantát jöttem megkérni, legyen a tanúm. Sietnem kellett, hogy Kubera meg ne előzzön.

Lebeda magához húzta a padra, megkínálta a punccsal, megveregette a vállát, át is ölelte.

— Más úgyse tudna neked olyan jól tanúskodni, mint én. Jitka, ez itt a Sztálin-művek egyik legjobb dolgozója. Hidd el, ha nem volna eljegyezve és Jirzsi nem volna itt, rábeszéltelek volna. Jobb embert úgyse kapnál.

— De apa!

— Hallgass, fiam, ehhez te nem értesz!

Emlékezni kezdtek a régi időkre, a puncs illata betöltötte a szobát, arcuk kipirosodott a melegtől és a nevetéstől.

— Hol van Jana, hol hagytad? Korán kezded! Vedd tudomásul, esküvő után egy lépésre se menj el az asszonytól!

— Ha olyan leszel, Tónika, mint az én Frantám, akkor jól választott Jana. Be sokat sóhajtoztam utána, míg Franciaországban és Belgiumban dolgozott!

— De mindig hazajöttem, Marzszenka, ezt el kell ismerned.

— Hazajöttél, Frantám, persze, hogy hazajöttél.

— Én is ezt mondom mindig. A férfiembernek időnkint ki kell szabadulnia, különben besavanyodik. Jirzsi, ugorj csak el Janáért!

Kecka felállt.

— Neki és Magdának rengeteg a dolga. Lojza segít, nekem is ott kellene lennem.

— Még hogy segít! Hozd csak ide mind a hármat. Várhat a kelengye, nem szökik el, biztosan azt készítik. Eredj csak, Jirzsi — szólta Lebeda.

— Kubera a gyerekekre is vigyáz, hogy össze ne kapjanak — tette hozzá Kecka.

— Akkor majd szánkón hozzuk el a társaságot, itt maradnak éjszakára is.

Lebeda kiment a fészerbe, előkészítette a szánkót, s mire Jirzsi visszatért Janáékkal, már az újabb puncs is megfőtt, sőt erősebb ital is megjelent az asztalon.

— Ez a férfiaké — mondta Lebeda és rákacsintott Janára és Magdára, — fagymentesítés végett. — Az asztal körül vidám nevetés kavargott.

AMIKOR Jirzsi reggel a konyhába lépett, Jitka már a tűzhelynél nevetgélt Lebeda mamával, mintha csak abba se hagyták volna tegnap este óta.

Az öreg Lebeda szertartásosan borotválkozott, noha ma nem lett volna borotválkozó napja.

Röviddel ezután útrakeltek az üzem felé. Jitka a kapu előtt állt, és figyelte a sárga és kék autóbuszok érkezését. Mint egy színes flotta, úgy futottak be a kikötőbe. A kocsik leálltak a szá-

mukra kijelölt járdarésznél, embertömegek hömpölyögtek a kapu felé. A két Lebeda ragyogott a büszkeségtől. Jitka csak nézte az emberáradatot, az üzemet, a kéményeket, tartályokat, hűtőtornyokat, hallgatta az egyenletes bűgást és beszívta a szagát ennek a külön világnak, mely élt és sűrűsödött, mint az elhalt avar felett az őserdő, s azt lassankint betakarta.

Adamechez mentek. Már tudott Jitkáról, akinek érkezését az Ifjúsági Szövetség központjából megtelefonálták. Nem beszéltek feleslegesen, mindjárt a tárgyra tértek. Jirzsi a háttérben maradt, amikor látta, hogyan tárgyal Jitka Adameccel. A párttitkár maga gondoskodott a műszaki előfeltételekről. Telefonált a raktárba, szerszámokat és gummicisztrákát igényelt. Elmentek a hivatalos ügyeket elintézni, végül pedig megtekintették a brigád számára kijelölt szállást.

Ezt a tábor részben még lakták. — Szóval ez az — gondolta Jitka, megtekintette az épületeket, benézett a helyiségekbe. Az egyik helyen a padló szakadt fel, másutt ablaküveg hiányzott, a piszkos falakat újságokból kivágott képek takarták, részben rongyokban lógtak. Áporodott szag terjengett a szobákban, a megvetemedett ajtók nem zártak jól, több helyütt beomlottak a kályhák, az egész egy koncentrációs táborra emlékeztetett. Azelőtt csakugyan annak is használták.

Jitka Adamecra és Jirzsira nézett, akik figyelték.

— Pillanatnyilag mással nem szolgálhatunk — mondta Adamec.

— Semmit sem kifogásolok, rongyokra, vödrökre és seprőkre van szükségem.

— Most azonnal?

— Lehet, hogy a mieink már holnap megérkeznek. Két helyiséget ki kell szemelnünk, ahol alszanak, amíg a többit rendbehozzuk. De mindenekelőtt az egészlet forma szerint is birtokba kell venni.

Jitka elővette táskájából a Szövetség zászlóját, kalapácsot és szegeket és a ház elé ment, Jirzsi és Adamec követte. Kihoztak egy asztalt, Jitka felmászott és a bejárat fölé erősítette a zászlót.

— Így. Ezt az épületet ezennel elfoglaltuk.

— Az ilyesmi emlékeztet Amundsenre, amikor a Délisarkra érkezett — állapította meg Jirzsi és elment, hogy a vizet megerelessze. Ezután mindhárman belekezdtek a takarításba.

— Né, itt poloskák vannak! Valaki gyertyával öldöshette őket, látjátok a falon a foltokat?

Jirzsi és Adamec felemelte az egyik szalmazsákot, csak úgy hemzsegetek alatta.

Két nap múlva megérkezett az első csoport. Huszonhatan voltak, vezetők is jöttek velük. Estéfelé jelentek meg a tábor előtt, topogtak a hidegben, a fülüket dörgölték. Jitka és Jirzsi várták őket.

Beköltöztek. Nagynehezen tüzet raktak a kályhákban, felaggatták csomagjaikat, kicsomagolták az ennivalót meg a takarókat, teát főztek és megkezdték a tanácskozást.

Este eljött az öreg Lebeda, Mrázek, Kecka, Jana és Vojta. Kalapácsokról, szögekről, lapátokról, kesztyűkről beszélgettek, meg arról, hol kezdjék el, ha majd felenged a fagy. Elhatározták, hogy másnap reggel egy ifjúsági delegációt küldenek az üzembe és hogy legjobb lesz, ha Záluzsban a megsérült házak lerombolásával kezdik a munkát. Jirzsinek eszébe jutott, hogy elszalad Cenekért, hadd mondja el az nekik, hogy áll az új házak ügye, amelyeket ők fognak felépíteni.

A belépő Ceneket vad hangzavar fogadta. Körülnézett a félhomályban, ahol csupán egy petróleumlámpa világított, azt hihette, rablófészekbe került. A kályhához ültették a főhelyre, de mielőtt magához térhetett volna, elszedték tőle a terveket és összedugták fejüket a rajzok felett. Összesen két zseblámpájuk volt, azokat a rajzokkal kézről-kézre adták.

Cenek keresztbevetett lábbal, összefont karral magyarázott. Kapott egy csésze teát és, papírosban, kolbászt és kenyeret. Aztán visszaadták a terveket és elkövetkezett a csendes majszolás és a nyugodt átgondolás ideje.

Késő éjjel oszlottak szét. A fiúk pokrócokba burkolóztak és már aludtak is. A tűz is kialudott a kályhában, az ablakokat befutotta a pára.

Amikor reggel a ház elé léptek, hogy a hóban megmosdva felfrissüljenek, gyerekeket láttak, amint az új ifjúsági zászlót bámulták. Lorenc, a brigád vezetője megkérdezte tőlük, hová valók? Hallgattak, amíg egyikük, szem melláthatólag a parancsnok, előlépett:

— Szomszédok vagyunk, úttörők a Sztálin-művek munkaiskolájából — mondta a fiú méltósággal; nem volt más, mint az ifjabbik Honza Mourek.

— Köszönjük a szomszédok látogatását, de nem hívhatunk beljebb, mivel csak tegnap költöztünk be s tudjátok, hogy van az ilyenkor — válaszolta bizalmasan Lorenc. Honza Mourek megértően bólintott.

— Nálunk is így kezdődött. Ha szükségtek lenne valamire, szívesen kölcsönadjuk. Ti a Szövetségtől vagytok, ügye? És mit fogtok itt csinálni?

— Amit csak kell. De elsősorban mi fogjuk építeni a házikókat ott fent az erdő alján.

— Ez aztán beszéd.

— És mit csináltok ti?

— Mi Sztálin-gyári tanulók vagyunk. Én például két év múlva mint kitanult vegyész kerülök az üzembe. Pepa itt gépezést tanul, Karel meg elektrotechnikát.

— És már a Sztálin-művekre specializáljátok magatokat?

— Magától értetődik. Saját műhelyeink is vannak.

— Itt is laktok?

— Itt. Ez bennlakásos iskola. Jó hideg lesz ebben a házban, akárcsak nálunk.

— Nálatok nincs központi fűtés?

— Rövidesen lebontják, nem lenne érdemes bevezetni.

— Ti úttörők vagytok?

— Igen, különleges megbízással. Jóformán valamennyien. No, de mennünk kell.

— Megmutatjátok majd a műhelyeket?

Honza gondolkozott egy kicsit.

— Azt hiszem, megtehetjük, ha akarjátok.

Kezetrázott Lorencel, amint az egy tizenötéves Sztálin-gyári úttörőhöz illik s erősen a szeme közé nézett. A két törzsfőnök között a jószomszédi viszony biztosítottnak látszott.

— Jófajta gyerekek — jegyezte meg Lorenc, — itt nevelődik a Sztálin-művek új nemzedéke.

Közben, nagy sikongatással, végbement a reggeli tisztálkodás; ezalatt Jitka a másik három lánnyal befűtött és kávé készített.

— Egyébként Adamec azt mondta, hogy mindaddig, amíg saját kantint kapunk, az üzembe járhatunk étkezni.

Ez mindenkit megnyugtatótt, rövidesen útra is keltek.

Aznap már látták őket az első épület bontásánál a záluzsiak. Meg-megálltak, figyelték a munkájukat. Fagyott. Lebeda mama délelőtt kézitargoncán egy fazék levest hozott a brigádnak.

BORIVÓJ a kórházi folyosón lopakodott előre. Odaért az ajtóhoz, mely mögött Richtr feküdt. Egy percig hallgatózott, aztán állat a kilincstre szorította, az ajtó engedett, az ápolónő felemelte fejét. Szavak nélkül jelezte Borivójnak, hogy nem lép-

het be. A fiú azonban addig integetett, míg sikerült az ápolónőt a folyosóra kicsalni.

— Nővér, meg kell mondanom neki. Tudom, mindig azután érdeklődik, ha felébred. Vagy legalábbis mondja meg neki maga. Mondja meg, hogy Dolejs tegnap este beismerő vallomást tett, amikor elővezették azt a kettőt, aki velem együtt ott dolgozott. Tanúsították, hogy Dolejs utasította őket annak az anyagnak a beszerelésére, amelyet ő maga választott ki és adott át nekik. Azt azonban nem akarta megmondani, miért tette ezt, sem azt, felbujtotta-e valaki? Igyekezett bizonygatni, hogy ő meg volt győződve az anyag tartósságáról. Világos az ügy. Az egész még valamilyen másik bíróság elé fog kerülni. Láthatólag valakinek érdeke, hogy elhúzódjék és végülis Dolejs kikerüljön a csávból. De Richtr csak ne féljen, ezt nem fogjuk túrni.

Richtr kissé megmozdult az ágyon.

— Látja, felébresztette — mérgelődött a nővér.

Richtr feje tetejétől a lábujjáig bekötözve feküdt, csak a szája és a szeme élt. A kötés megremegett az arcán, valamit mondani akart, az ápolónő föléje hajolt.

— Azt akarja, menjen oda hozzá.

Borivoj lábujjhegyen közelebb lépett.

— Hallottad? — Richtr felnyitotta szemét, szája megmozdult.

Borivoj rájött, Richtr azt akarja tudni, üzemben van-e újra a kamra. Ezt is kérdezte mindig.

Borivoj újra elmesélte, hogyan javították, hogyan kellett ismét mindent ellenőrizni, hogyan végeztek új nyomási, szilárdsági és kémiai próbát. Richtr szeme élénkebbé vált az örömtől, aztán újra becsukódott. Az ápolónő most el akarta húzni Borivojt, de Richtr újra megmoccant, tudni akarta, mi van Borivoj kezével?

— Már néhány nap múlva rendben lesz, — hazudta Borivoj — ma már egészen másképpen gyógyítják az égési sebeket, sokkal jobbak az orvosságaink. Hiszen tudod, a plazma — Richtr újra behúnyta szemét.

Borivoj kiment és az ápolónőt maga előtt kifelé tolt.

— Milyen az állapota?

— Most lesz a harmadik krízis, ha abból kilábol, rendbejön.

— Hoztam valamit számára, Jindra Mrázek és Lebeda hagyták nálam, ők szerezték.

Szobájából egy-egy konzerves dobozban narancslevet és tyúklevest hozott. Az ápolónő ránevetett Borivojra, ezzel kissé zavarbahoza.

Visszafeküdt az ágyba. Amint kinyújtózott, hónaljában alábbhagyott a fájdalom s a lüktetés csillapodott. Az ablak alatt felhangzott Vojta ismert füttyjele.

— Így füttyül eső előtt a rigó, — szokta mondani Vojta — ez a legbiztosabb jele az esőnek.

Borivoj megint kimászott az ágyból és kitekintett. Píllanatokon belül egymás mellett ültek.

— Na, mi van az uszonyaiddal?

— Tudod, soká tart az ilyesmí.

— Örülj, hogy mind a kettő megmaradt. Figyelj csak ide, Borivoj. Tudod, hogy én abban a kis szobácskában lakom fenn Vamberáéknál. Eleinte kedveltek, de mintegy két hónapja Vamberané rossz szemmel néz rám. Én ezt furcsállottam s igyekeztem kissé körülnézni. Így aztán észrevettem, hogy esténként, vagy akár éjjel mindig megjelenik valaki náluk, azután eltűnik. Többízben Rymant láttam. Ez még nem volna furcsa, hiszen járhat oda látogatóba. Érdekes azonban, hogy mindjárt a robbanás estéjén eljött s amikor elment, odalent kiabálást hallottam. Csendesen lementem a lépcsőn, Vamberané veszekedett az öreggel. A vén boszorkány úgy sápítozott, hogy egy szót se érttettem. Utána egyszerre lecsöndesedtek, alighanem eszükbe jutottam. Ez még mind nem jelentene semmit. De most mondok neked valamit: tegnapelőtt reggel újra ottjárt náluk valaki. Egy nő. Nem tudtam felismerni. Amikor elment, kimásztam az egyik földszinti ablakon és utána mentem. Az volt az érzésem, Dolejsné az. Olyan házba ment be, ahol nem lakik, aztán megállapítottam, hogy a Dolejs nővéreé a ház. De ez még mindig semmi. Tegnap este Vamberané nem volt otthon. Tudtam, hogy rokonokhoz megy, megmondta az öregnek. De valahogyan korábban jött haza, még nyolc óra se volt. Hallom, motoszkál a konyhában, hirtelen borzalmasat sikolt és ide-oda kezd szaladgálni. Lefutok, kinyitom az ajtót és látom, az öregasszony Vamberát vonszolja az ágy felé. Lábánál fogva húzta, feje a padlót verdeste. Nadrágszíja a földön feküdt. Amint meglátott, az ajtóhoz ugrott, egész fiatalosan, elémáll és azt mondja: — az öregot megütötte a guta. De nekem elég volt ez a másodperc: Vamera nyakán vörös csík húzódott és ott feküdt a szakadozott nadrágszíja. Szó sincs gutaütésről, Vamera felakasztotta magát a fogasra, az öregasszony meg levágta. Rohanok a doktorért, mondom. Láttam, egy pillanatig határozatlan, de azután megfogta a kezemet, a foga vacogott. Az élő istenre kér, azt mondja, ne menjek sehova, Vamberával ez már többször megtörtént és eddig még mindig kimászott belőle, doktor nélkül. És képzeld el, az asszony magához térítette. Úgy látszik, előbb jött haza, mint ahogy Vamberának

mondta és így megmentette. Úgy tettem, mintha a kocsmába mennék. A folyosóra nyíló hátsó kisablakot azonban nyitvahagytam és azon keresztül rögtön visszamásztam. Megérte. A konyhából sípoló hangot hallok. Ügylátszik, rendesen megszoríthatta nyakát a kötél. — Ha megint akarnak tőlem valamit, megint meg fogom tenni, még hozzá alaposan — becsületemre, ezt mondta. Ehhez mit szólsz? Lehet, hogy Vambara is benne van?

— Éppen erre gondolok. Nem hiszem, hogy köze volna hozzá. Ő a középső fázison dolgozik, ez pedig a nehéz fázisnál történt.

— Az egész ügyet jól összekeverték és még többen vannak benne. — Ha megint akarnak tőlem valamit — kár, hogy nem mondta meg, kicsoda?

— Én hozzá tudom gondolni.

— Az nem ér semmit, bizonyíték kell. Azonnal elmeséltem Lebedának, s ő kijelentette, mint az üzemi bizottság tagjának, jogában áll a dolgozók egészségi állapota után érdeklődni, ezért megkeresi Prokop doktort és odamennek. Elmeséltem Adamecnek is. Nagyon érdekelte, a nézetünk egyezett. Éppen most lesznek Vamberánál. Megyek szimatolni egy kicsit, majd visszajövök és elmondom, mi történt.

— De ígérd meg, azonnal visszajössz. Tudod, nem annyira a kezeim idegesítenek, mint az, hogy állandóan itt kell ülnöm magamban, semmit sem csinálok s folyton arra gondolok, észre kellett volna vennem annakidején. Megelőzhettem volna az egészet! Nekem azonban eszembe se jutott, hogy ilyesmi is előfordulhat.

— Tudom, Borivoj. Verd ki a fejedből, mert rövidesen belebolondulsz. Igyekezz elfelejteni, különben többé nem jövök hozzád.

— De Vojta, kérlek!

— Ne kérj és ne bolondozz, szervusz!

Borivoj az ablakhoz ment és Vojta után nézett, aki a trolibuszra ugrott.

Lihegett, mire hazaért. Már kinn hallotta Vamberáné jajveszékelését. Mikor belépett, látta, Prokop éppen vizsgálja Vamberát, aki az ágyból, a nagy vánkosok közül sárga arccal bámult ki. Lebeda az asztalnál ült. Vamberáné szünet nélkül szaladgált és szitkozódott. Csak akkor hagyta abba egy pillanatra, amikor Vojta belépett, hogy egy gyilkos pillantást küldjön feléje.

Vojta megértette, Vamberáné azt állítja, hogy férje betegsége miatt akarta magát felakasztani.

— Rákja van, uraim, rákja, orvos mondta neki. Pedig hogy őriztem. Mégis megtette.

Vambara a fal felé fordította arcát.

Prokop doktor nyugodtan folytatta a vizsgálatot.

— Melyik doktor mondta? — kérdezte.

— Egy moszti doktor, nem tudjuk, hogy hívják, el is költözött már onnét — mondta Vamberáné gyorsan.

— Megkérdem a férjét.

— De doktor úr, hiszen az szegény szólni se tud! Én is egészen odavagyok. Minden az én vállamon nyugszik, mennyi bajom volt vele egész életemben!

— Ez bennünket nem érdekel. Tehát arra az orvosra már nem emlékszik? És, mint az üzem dolgozója, miért nem jött hozzánk? Minden műszerünk megvan, tökéletesen kivizsgálhatjuk.

— Nem tudta az én párom! Olyan sokan vannak ott mindig! Mikor egyszer Mosztba ment, eszébe jutott, egyúttal azt is elintézi.

— Így is el kell vinnünk kivizsgálásra, megnézzük azt a rákot.

— Doktor úr, üzemi tanácsos úr, ne vigyék el tőlem! Meghal a kórházban! Mindig mondogatta, ha valami történnék, ne engedjem meg, hogy elvigyék, mert az a halála lenne!

— Nem fogjuk ott tartani, csak a vizsgálatra. Kérlek, Vojta, telefonálj az üzembe, küldjék ide a mentőautót.

— Jézus Mária, ezt ne tegyék, ne vigyék el tőlem! Nem adom oda! Csak a holttestemen át vihetik el! Isten engem úgy segíljen!

Lebeda felemelkedett.

— Ne esküdözzék, Vamberáné. A férjének semmi baja sem történik. Mi csak segíteni akarunk neki, hogy másodszor is ne akarja magát felakasztani.

Vamberáné abbahagyta a kiabálást és már csak szípozott. Vojta telefonálni ment.

— No lám, — gondolta útközben — semmit sem ért el Vamberáné. És mi lesz, ha majd rájönnek, hogy nem is a rák volt az oka, hanem valami más? Fél, hogy Vambara egy gyenge pillanatában elmondja. Micsoda vénasszony! Pedig ki tudja, talán jobb lenne, ha elmondaná. Megkönnyebbülne és visszanyerné nyugalma.

Két nap múlva Vamberát hazaengedték. Gyomorsüllyedést állapítottak meg nála és gyógy módot írtak elő. Egy hétre rá ment először munkába, a nyakát sálba bugyolálta és azt nem vetette le. Lebeda, a doktor és Vojta megígérték, hogy esetét nem hozzák nyilvánosságra. Megmaradnak a gutaütésnél.

Vambara szemlátomást rettenetesen félt valamitől. Adamec

elhatározta, nem fog rá nyomást gyakorolni; meg volt győződve, hogy Vamberának nincs köze a robbanáshoz.

Pár nap múlva Krejza magához rendelte a magasnyomású részleg dolgozóit. Köztük volt Vambéra is. Roskadozó lábakkal ment, utólérte Mrázeket, akit ugyancsak behívtak, s megfogta a kabátja ujját.

— Várjon csak — tört ki és nem engedte el a kabátot.

— Mi van?

— Semmi. Jindra úr, én már öregember vagyok.

— Ne nevezzon engem Jindra úrnak, különben is, maga még fiatal. Csak a betegsége kissé levette a lábáról. Majd elmúlik.

— Ez már nem múlik el. Borzalmas ez, ha maga tudná...

— Mit?

— Semmit, csak szükségem volt rá, hogy kipanaszkodjam magam. Vajjon mit akarhat tőlünk Krejza?

— Hiszen tudja! Ügylátszik, megint küldtünk neki egy ki-mutatást, amin ferdén volt a bélyegző, ezt akarja a fejünkhöz vágni. Ismerheti már.

— Ismerem — botladozott mellette Vambéra.

Ekkor történt először, hogy Mrázekkel beszélgetésbe kezdett. Jindra tudott az öngyilkossági kísérletről. — Ügylátszik, szorítja a cipő — gondolta. — Az ember szinte sajnálja.

Krejza egyiküket a másik után hívta be. Tulajdonképpen nem volt mondanivalója. Csak néhány csekélységet kívánt, amiket telefonon is nyugodtan elintézhettek volna. De ez jellemezte őt, csak hajtani a népet. Mrázek dühöngött, amikor kijött és intett Vamberának. Észrevette, Vambéra keze remeg, amikor Krejza irodájába lépett.

Krejza az íróasztálnál ült és Vamberát figyelte, amint az sapkáját kezében gyűrögetve közeledett.

— Vegye le azt a sálát, meleg van itt — üdvözölte.

Vambéra mindkét kezével a nyakához kapott, mintha az életéről volna szó.

— Ahá, tehát mégis igaz a mendemonda, nekem ez elég. Van egy ajánlatom a maga számára, Vambéra. Úgy látom, maga nem erős ember. Más a testalkata, mint azoké, akikben bízni lehet. Magára nem lehet számítani. Nem tudom, kiszedtek-e magából valamit vagy sem, azt hiszem, nem. De egyszer kiszedhetnének. Ezért el kell tűnnie. Megértette?

Vambéra kimeresztette a szemét.

— Ne féljen. Mindent el lehet intézni. El kell hagynia az üzemet.

— Hova menjek?

- Hová menne?
- A nővérem Morvaországban él.
- Az nem alkalmas. A határon túlra kell mennie.
- A határon túlra?
- Igen. Németországba.
- És ott mi lesz velem?
- Azt majd elintézzük. Ne féljen, nem soká marad ott. Itt mindenféle változás várható. Csak hónapok kérdése. Mi majd visszahívjuk és megkapja Boubel helyét.
- De ha megszököm, azt fogják gondolni, hogy segítetttem annál a bizonyos ügynél.
- Szamárság. Ha mostanáig nem hitték!
- De nem segítettem.
- Ez nem függ össze vele. Nem gondolja, nagyon könnyen megeshetett volna, hogy Dolejs magát megemlítsa a kihallgatásnál?
- De hiszen az lehetetlen! Akkor hazudott volna! Én csak tudom, mi az igazság!
- Nevetségessé teszi magát, Vambera, Ryman pedig egy senkiházi, hogy magát egyáltalában valamibe is belevitte. De ezen most már nem lehet változtatni. Na, mi lesz? Most már világosan láthatja, milyen lehetőségek között választhat és újra hangsúlyozom, hogy a helyzet meg fog változni. Akkor majd sajnálni fogja, hogy nem a mi oldalunkon volt.
- És mi lesz a feleségemmel?
- Ő itt maradhat. Megbízható és okos.
- Nem, nem bírom ki. Minek is vágott 'e, most már meg lenne a nyugalmam.
- Most már megesett. Holnap eljön valaki magáért, átviszi a határon és ott megkapja a további utasításokat. Azoknál az ismerőseinél fog vele találkozni, akikhez Moldavába szokott járni. A félkarú magánál lakik a házban. Csodálom, hogy mostanáig ott tartotta. Tehát, Vambera, semmi bolondság és holnap induljon Moldavába. Ne vigyen magával nagy holmit, hogy ne legyen feltűnő és vigyázzon, hogy a félkarú meg ne lássa. Sok szerencsét!
- Mrázek meglátta Vamberát, amikor visszatért. Alig tudta a szerszámokat kezelni, olyan izgatott volt.
- Mi van, Vambera?
- Semmi különös. Tudja, Krejza... Jindra, vigyázzon erre az emberre — nézett egyszerre nyíltan Mrázek szemébe.
- Miért?
- Mert nem jó ember. De ne árulja el, hogy én mondtam.
- Talán csak nem fél tőle?

— Akár félek, akár nem, nehéz az élet néha — legyintett Vambera és eloldalgott.

Újból kísértésbe jött, hogy mindent elmeséljen Mrázeknak, amit csak tud. De inkább elment. Pedig hányszor gondolt rá éjjelente, beleizzadt a felindultságba, mert nem tudott dönteni és kétségbeesett saját gyávasága miatt. Minden éjszaka gondosan mérlegelte büneit, és a nyugalom értékét. Ha legalább tudná, hogyan fog végződni, otthagyná a pártot és átmenne a másik oldalra.

De mi történik, ha a párt fog nyerni? Akkor súlyosan megbűnhődik. És ha a másik oldal nyer? Borzalom, hogy határoznia kell. Addig odázta a pillanatot, amíg Krejza helyette is döntött. Az üzemben nem maradhat, jöllehet elszökni nem akarna. Krejza pokollá tenné számára.

Mire hazaért, felesége már mindent tudott. Ryman járt nála. Vambera észerevette, hogy a csomagját már elő is készítette. Megkeményítette szívét. Másnap este elment Moldavába és találkozott avval a bizonyos emberrel. Háborítatlanul mentek át a határon, a férfi pár kilométerre elkísérte, pénzt és valami cédulát adott át, majd eltűnt. Vambera meg se nézte, mi áll a cédulán, még aznap éjjel visszajött a határon, vonatra ült és a testvéréhez utazott Morvaországba.

Vamberáné bejelentette az üzemben, hogy a férje nyomtalanul eltűnt, nem tudja, hová. Lebeda megkereste Jindrát és kérte, beszéljen neki Vamberáról.

— Mégis az ő emberük volt?

— Az volt, Franta, de ahogy most látom, kegyvesztett lett. Krejza az utóbbi időben valamit kifogásolt nála. Amikor tegnap velem beszélt, már éreztem, hogy el akar tűnni. Óvott engem Krejzától. Nem akartam a kérdéseimmel megijeszteni, mindig kitért előlük. Azt hittem, megérett már arra, hogy eljöjjön és elmesélje, mi nyomja a lelkét. Most pedig eltűnik. Talán elmulasztottuk az alkalmat. Tonda Mrkost fogom kérni Vambera helyett. Már régen ott akarta hagyni a nyomdát.

— Azt hiszed, Krejza megengedi? Már csak azért sem, mert te kéred.

— Franta, neked sulyod van, nem tudnád elintézni valahogyan?

— Semmit se lehet tenni, a személyzeti osztály az ő kezükben van.

— Azért én megpróbálom.

Lebeda vállat vont és elment.

Jindra meg is próbálta. Krejza azonban kijelentette, várni kell, amíg valakit találhatnak, akinek legalább elemi gyakorlata

van a vegyiparban. A személyzeti osztály több alkalmatlan személyt küldött. Jindrának annyira szüksége volt segítségre, hogy végül elhatározta, a következőt akkor is elfogadja, ha nem tudná a csavart megkülönböztetni a szeleptől.

De a következő jelölt nem is bizonyult alkalmatlannak. Fia-tal ipariskolás volt, Jindránál valamivel idősebb, finomítóban szerzett gyakorlatot és égett a munka a keze alatt. Bebizonyosodott ugyan, hogy egészben véve nem sokhoz ért, de ügyesnek látszott és betanítása gyorsan ment. Krejza néhányszor megtekintette, hogyan dolgozza be magát és kissé gúnyolódott is fölötte. Oplt evvel nem sokat törődött, ami megnyerte Mrázek tetszését.

— Az ilyesmi hidegen hagy, — mondogatta Oplt — beszéljünk inkább a lányokról.

9

MÁR ILLATOZOTT a harmatos levegőben a tavasz.

Kubera és Kecka megházasodott. A gyári zenekar játszott, a lakomát Lebedáéknál tartották. Mielőtt a városházára mentek, még meglátogatták Richtert a kórházban. Azt üzente, ezt el ne mulasszák, ha már egyszer megmaradt „a siralom völgyében, ezen a nyomorúságos sártekén”.

Borivojt erre az alkalomra kiengedték a kórházból, s ő kikötötte, hogy a vendégségben Janának kell őt etetnie. A konyhában Kohout és vezérkara tevékenykedett. Mindnyájan összejöttek, akárcsak tavaly karácsonykor.

Odafent szelíden tündökölt a telihold, a megduzzadt patakok susogtak, a tavaszi szél elhozta a fenyőfák és a friss föld illatát. A hegyekbe vivő út ezüstösen fénylett és a táj virágba borult a nászút két napja alatt. Két nap: Magda és Kubera, Kecka és Jana napjai.

— Ideje már, hogy egy kis oxigént lélegezzetek be, ti fiatalok! — jelentette ki Mourek. — Tudom, mind a két legény oxigénszakember, de hol ér az fel a természettel? Igaz, Anca? — fordult a feleségéhez.

A fiatalok az üzemi menedékházba mentek a hegyek közé.

— A szénsavgyár nem fog sem felrobbanni, sem leégni közben, a szerelmi lángolás sokkal veszedelmesebb! Nem szívesen találnék négy megszenesedett holttestet! — elméskedett Mourek. — Tessék beszállni!

És elutaztak.

Strnad erre az alkalomra, saját hozzájárulásaképpen, személyesen fényesítette ki az üzem három legszebb autóját. A menedékházba a lakodalmi vendégek kis társasága ment csak fel és még ugyanazon az éjszakán vissza is tért.

Helena a kocsi sötétjében Hrázdához simult és karjai között találta meg a helyét. Ajkát a nyakán lévő érre szorította.

— Miért is nem mehetek hozzád mégegyszer férjhez? Em-lékszel még a cementbódénkra?

A kocsi a lejtőn lefelé száguldott, Olga vezette, mellette Hlousek ült. Leeresztette az ablakot s a szél felborzolta Olga haját, belékapaszkodott, a nyaka köré csavarta s a melléhez szorította. Hlousek szíve szinte a torkában dobogott.

Eszeveszett gyorsasággal robogott az a kocsi is, melyet Mourek vezetett. Bent égett a lámpa, betöltötte a kacagás. Bou-bel, Vojta, Zima, Strnad, Borivoj és Vorel méltón akarták megünnepelni a kettős lakodalmat a többiekkel együtt, akik otthon vártak rájuk.

A harmadik kocsit, amely a völgybe ereszkedett, Jindra vezette, óvatosan. A fényszóró meg-megtapogatta a nedves árok-széleket, s az útmenti barkák ezüstösen csillantak meg a bozótton. A csendben a szél zúgását lehetett hallani. A hátsó ülésen az öreg Lebeda házaspár ült, s mikor Jindra a tükörbe nézett, látta, fogják egymás kezét. Jindra erősebben fogta a kormányt, szemét belemerítette az erdő sűrűjébe, mely pillanatonként megnyílt és bezárult, a fák hajladoztak, a hold sugárzott. Kitérult előttük a táj. Jindra Mrázek megállította a kocsit. Kiugrott, karjait széttárta és hatalmasat kurjantott, hangja szétáradt a hegyek között. Átugrott az árkon, letört egy gallyat tele rügyekkel és Lebeda mamának nyújtotta. Haján a tavaszi harmat csillogott.

Kecka Janával és Kubera Magdával fenn maradt a menedékházban. A hajnalpír az ablakokba lopózott, lassan ébredt a nap, elszakadt a fák csúcsától, mind magasabbra emelkedett a hegyek ormán, majd megjelent az égen, mint egy zsinégéről elszabadult léggömb.

HLOUSEK az okmányok és tervek halmazára fektette fejét és szemét behúnyta. Hiába! A vér dörömbölt fülében. Harmadik hónapja csak hetven százalékra teljesítették a vegyé-

szeti tervet. Nehézkesen felemelte fejét, eltolta maga elől a pápírcsomót és újra számolgatni kezdett.

Ha sikerülne növelni a fenolfrakciókat! De a lepárló oszlopokban, úgylátszik, gonosz szellemek ütöttek tanyát. Hlousek felhívta a laboratóriumot, ahol az előzetes vizsgálatokat végezték. Csupa fiatal ember; éjjel-nappal szakadatlanul kísérleteznek. Egyelőre semmi újság.

Átkozott tél! Átkozott robbanás! Egyik csapás a másik után. Felállt és kitekintett az ablakon. A tavaszi égboltra kiültek az első csillagok.

Hlousek háragja elpárolgott. Nyujtózott egyet és azt érezte, éhes. Kivette asztalából uzsonnáját, és elindult, hogy felfrissüljön egy kissé. Az üzemi bizottságnál népes gyülekezettel találkozott. Néha azért ezeknek a fiúknak is haza kellene menniük, — gondolta — a családjuk sose látja őket. Itt még este sincs nyugalom. Letült a sarokba és villámgyorsan nyelte az ételt. — Ha Olga látna! — Megadóan mosolygott és lassabban kezdett enni.

Adamec éppen arról az újításról magyarázott, melyet Lexa kíván bevezetni az üzemben.

— Elvtársak, titok még, hogy szabályzatot kap az üzem. Átszervezik a Sztálin-műveket, mindenhová Lexa szakembereit ültetik, már el is döntötték, ki hova kerül és mi lesz a teendője. Nem is hinnétek, de ezután úgy megy majd az üzem, mint a karikacsapás. Természetesen az üzemi bizottság díszül megmarad, így nem okozhat nagy kárt. A szabályzatból ezenkívül nyilvánvaló, hogy a kommunisták felesleges elemek az üzemben és hogy a többi párt tökéletesen biztosítja az ügyek menetét.

— És mi lesz a szabályzattal? — kérdezte Mrázek.

— Semmi sem lesz. Nem fogadjuk el. Csak szerettelek volna előkészíteni rá, hogy tudjátok, miről van szó, ha kirukkolnak vele.

Mourekot elöntötte a vér:

— Te, Adamec, ezt az üzemi bizottsági választásokért kapjuk tőlük! Még emlékszem, Ryman jött összeállítani a jelöltek névjegyzékét. Jót nevettünk, mert azt mondta: — Alul biztosítva vagytok, az a fontos, a többiben majd megegyezünk! — Lebeda, Zima és én sokat is ugrattuk őket ezért a „nagylelkűségért”. Mondhatom, szép kis aránylagos képviselet lett volna!

Hlousek éppen csak lenyelte az utolsó falatot s felállt:

— Úgy látom, a szabályzatot már kezdik is megvalósítani! Szép csendesen elvették Szobotkát a távolsági gázgyártól. Ilyen

jól begyakorlott embert, aki negyvenöt óta itt van velünk! Hiszen ismeritek. Hogy nem érti a dolgát, meg fiatal. No persze, kommunista is. Én elrendeltem, hogy csak maradjon és dolgozzék tovább. Nehéz harc volt, Lexa ellen! De hiszen tudjátok, hogy van az ilyesmi!?

— És a mi energiafogyasztási ellenőrünk? Nem is vesznek tudomást róla. De ha történik valami, mi vagyunk az oka. Ez így nem megy. Akkor inkább csukjuk be azonnal az egészset — fakadt ki Zima is.

— Nézzétek csak meg a kormányt vagy az országgyűlést. Mindenütt ugyanaz a politika, ugyanaz az obstrukció. Ha ez így menne tovább, száz év múlva se lenne alkotmányunk. Egy évvel ezelőtt győztünk a választásokon. De most újak lesznek, és ezeket, legalább szerintük, mindenképpen el kell veszítenünk. Be akarják bizonyítani a népnek, hogy nem nő fű ott, ahová mi nyúlunk. A mi főfegyverünk továbbra is az marad, hogy nem vagyunk tekintettel semmire és dolgozunk.

Kis időre csend lett, mindnyájan Adamecre néztek. Lélekben mindenki a saját részlegének a helyzetét mérlegelte.

— És még valami. Az újságokban támadások jelennek meg a magas benzinár miatt. Kik határozzák meg ezt az árat? Az illetékes urak a finomítókban. Mennyit harcoltunk, hogy a kereskedelmet is államosítsák! A legjobb azonban a vége. Észrevettétek azt a cikksorozatot, mely most kezd megjelenni a sajtóban? Ez a gyógyjavallat az államosított ipar megmentésére. Vagyis: vesszük a külföldi tőkét, melytől oly nehezen szabadultunk, és befektetjük államosított iparunkba. Lángeszű gondolat! Csodálatos, hogy bizonyos körülmények esetén a külföldi urakat nem is zavarná az államosítás ténye. Ellenkezőleg. Még jobb, ha az állam a tulajdonos, mert akkor simább az út oda-fenn, ahol összefutnak a szálak. Ilyen esetben szerintük gyerekjáték a szálakat összefogni. Így most már világos lehet az elvtársak előtt, miért is mondom azt, hogy még jobban össze kell tartanunk. Sok lesz a tennivalónk, több, mint bármikor azelőtt. A robbanás a magasnyomásnál — az volt a figyelmeztetés.

A robbanásról kezdtek beszélni. A vizsgálat elhúzódott, ítéletet még nem hoztak, annak ellenére, hogy valamennyi körülmény ismeretes volt, — sőt úgy látszott, nem is fognak ítéletet hozni.

Ezen az estén mindannyian későn tértek haza. Nem nyugodt az élet. Talán majd egyszer az lesz.

AZ ÜZEM lépésről lépésre kezdett magához térni, a termelés lassan emelkedett. Egyes ágazatokban már teljesítették a tervet. Hlousek és Hrázda az új, fenolfrakciós lepárlóoszlopokhoz költözött át. Csak az új lepárlóoszlopokon érhatték el az előírt magas tisztasági hányadost. Viszont az új vegyitermék jelentőségre, értékre mindent felülmúlt.

Hlousek jóformán egyáltalán nem járt már haza. A terméket magát már létrehozták, de egyelőre csupán elenyészően kicsiny mennyiségben. Az egész csoport valóságos önkívületben dolgozott. A kísérletek ezreit végezték el, hogy lépésről lépésre előre kipróbálják a félgyártmányt, majd a készterméket. Akadályra bukkantak. Újra vissza, tovább játszani vele, fékezni a türelmetlenséget. Az órák vágattak s az ember igyekezett megelőzni mindent, ami még útjába akadhatna.

Hrázda Hlousek mellett állt, mindketten kesztyűben, csizmában, kötényben dolgoztak, mindez gumiból készült.

— Tudod, mérnök elvtárs, mindig ilyen kívántam magamnak, újat! Nem folyton csak toldozni-foldozni. És ez a mi ötletünk, csakis a miénk.

Hlousek a készülékeket figyelte, bólintott, de szemét nem vette le róluk.

— Most csak teljesítsük a szállításokat, amelyeket elvállaltunk.

— Helena megfenyegetett, hogy elválik tőlem a fenolfrakciók miatt.

— Nem válik el. Én csak attól félek, hogy újra belekerül a gőz.

— Miért gyötröd magad? Te is jól tudod, hogy a kazánokban nem kopik el olyan gyorsan a regiszter!

Körülöttük a többiek figyelték, hogyan végződik ez alkalommal a kísérlet. Újból beindították a készülékeket. A gumikesztyűkben és csizmákban megrekedt a hőség. Egyszerre Hrázda a szelephez ugrott. Már hozzányult. Felszisszent. Nem volt kesztyű rajta, a maró folyadék elégette. Ez előfordult, a fenol mindenhol szívárgott és minden kéz felhólyagzott tőle. Csak utána jutott az ember eszébe a kesztyű.

Vávra, az új üzembrész vezetője, egyszer egy kísérleti minitát vett ki, megfeledkezett a védőpajzsról és a maróanyag az arcába fröcskölt.

— Majd meggyógyulsz, s olyan lesz a bőröd, mint egy kis-

babáé — nyugtatták meg akkoriban, de egyelőre inkább egy bárányhimlős csecsemőhöz hasonlított.

— Menj, olajozd be magad — mondta Hlousek Hrázdának, de tudta, erre most nincs ideje.

Az egész csoport feszülten figyelt. Mintát vettek a féltermékből, Vávra már repült is a laboratóriumba. Egy perc múlva megjött a hír: „Ez jó, gyerünk a frakcióval!”

Egy óra múlva kellett küldeni a következő mintát és egy további óra elteltével még egyet, hogy az ellenőrzés állandó lehessen. Ezen dolgozott a nappali laboratórium és az üzemrész külön anyagvizsgálója is, mely több műszakot látott el.

— Na, mi van, Karel?

— Hát igen, fog az menni.

— Most már te is hiszed, hogy menni fog?

— Csak halkan, meg ne hallja.

— Fontos, hogy a vákuumot tartsuk.

— A tömítés mindenütt kifogástalan.

— Mi lenne, ha most hazaugranál, aztán meg visszajönnél és leváltanál engem? — kérdezte Hlousek.

— Ugyan! És ki vigyázzon terád?!

— Mars ki! Megvagyunk nélküled is.

Hrázda elfutott. A többiek nevettek, de képzeletükben mint a nyári felhő rajzott fel a szép fehér ágy, a sok finom dunyhával. Figyelmüket már újból lekötötték a mérőműszerek.

— Mérnök elvtárs, miféle bizottság járkal itt az üzemben már néhány hónapja? — kérdezte Vávra.

Hlousek érezte, hogyan szakadnak el gondolatai a gépektől. A bizottság. Már csaknem egy hónapja nem gondolt rá és ennek örült. Ezt levette róla Adamec.

— Az a bizottság? Az már régen itt van, hogy megvizsgálja az üzem gazdasági teherbíróképességét.

— Szóval azt, kifizetődik-e?

— Igen, csak hogy ők azt jöttek megállapítani, hogy nem fizetődik ki.

— Éppen azon tűnődünk, vajjon mit is csinálhatnak? Mindjárt gondoltuk, ez valamiképpen összefügg a Sztálin-művek elleni mozgalommal. A magunkfajta azt hihetné, egy ilyen bizottság a részlegeket járja és megnézi, melyik hogyan teljesítette a tervét, elbeszélget a dolgozókkal, ahogy az nálunk szokás. De azt mondod, hogy ez a bizottság már néhány hónapja az üzemben van, de itt nálunk még senki sem látta. Úgy tűnik nekem, hogy ezek csak privatizálnak. Ha eljőnnének hozzánk, megtudhatnának tőlünk egyet-mást, ez azonban valószínűleg nem illelnek a jelentésükbe. Csak jöjjenek ezek a legények vala-

mennyien, Lexával egyetemben, álljanak csak ide a mi készülékeink mellé és próbálják meg a terméket előállítani. Mi elhatároztuk, hogy előállítjuk és ezt meg is tartjuk. És átkozottul jól tudjuk, miért. Ha meg nem hagynak békén, majd megmutatjuk nekik. Ugyanúgy, ahogy leszereltük őket a szabályzatukkal. Látod, Ferda, ugyanígy lesz avval a bizottsággal is. A Ferda gyerekek ugyanis gyáva, azt állítja, hogy ez jogilag helyes eljárás és miután felülről jött, semmit se lehet tenni ellene. Márpedig én mondom neked, Ferda, mindaddig nincs békesség, amíg a Lexa-szerű alakok és az ő kedvenceik itt lesznek. Te szépen léprementél nekik.

Ferda, a csoport egyik tagja, vállatvont és Hlousekhez fordult.

— Nehéz eset. Azt mondják, sok itt a felesleges ember, akik el fognak menni az üzemből. Az csak világos, hogy nem szeretnék közéjük tartozni.

— Hallod ezt a semmirekellőt? El akar bújni és hagyni, hadd veszekedjék a többi, ő meg majd nézi, hogyan szórják ki azokat a kapun. Azelőtt az ilyesmi lehetséges volt, de ma már nem, érted?

— Felesleges emberekről beszélni értelmetlen dolog. Tény, hogy az üzemből senki sem megy el. Még további munkaerőkre van szükségünk.

— De ezt valaki megint bemesélte neki, mérnök elvtárs, ő pedig mindegyik oldalra fülel. Néhányszor magammal vittem a gyűlésre, hogy világosság gyűljön az agyában. Onnét nagy lelkesen jött el, de pár nap múlva megint félni kezdett és azt mondogatta: „Még inkább várnék vele... nem is tudom...” Most igazodj el rajta.

— Nézd csak Vávra. Én sohase törődtem a politikával, nem értek hozzá.

— Akkor miért nem próbálsz meg, hogy értsél hozzá, miért nem kérdezősködsz, ha magad már nem találatsz magyarázatot. Minek vagyok én itt? Hogy az érdekedet védjem, az rendben van? De hogy valamivel te is hozzájárulj, azt már nem?

— Tudom. Igazán mondom, örülnék is neki. Így, ha azt látom, hogy valóban be akarnák zárni a gyárat, ahogy azt beszélnek, hát azt már nem túrném.

— És egyedül mit akarsz ellenük tenni? Ők ugyanis már hozzányúltak a Sztálin-művekhez, ha éppen tudni akarod.

Tovább dolgoztak, de Hlousek most csak a bizottságra gondolt. Látnivaló, az egész üzemben arról beszélnek. Jó lenne, ha a bizottság nyilvánosan a munkásság előtt nyilatkozatot tenne. Akkor legalább hallaná az ember, mit felelnének az urak arra,

ha például Vávra megkérdi őket, milyen okból privatizálnak itt már olyan régóta.

Telefonon felhívta Adamecet. Adamec egyetértett és megígérte, azonnal szóváteszi Tamannál az ügyet és elintézi. Mikor azonban Taman a bizottság vezetőjét kereste, közölték vele, hogy az urak éppen Prágába készülnek fontos tanácskozások céljából és csak hosszabb idő múltán fognak az üzembe visszatérni, hogy vizsgálatukat befejezzék.

12

HERVADNAK, Marzsenska, a virágaid — jegyezte meg Mourek és kívülről az ablakba támaszkodott.

Csak egy ugrásra jött s inkább kinn maradt, mintsem hogy a pipájával befüstölje a szobát. Lebeda mama legyintett és az égre pillantott. Felesleges aggodalom, a mély, tiszta égbolt egészen a hegyekig húzódott. Ha néha esett egy kicsit, a por azonnal felszívta a nedvességet, a föld sokmillió röge mint megannyi száraz ajak itta fel az eső minden cseppjét s még szomjasabbá vált tőle.

— Nem fontos a virág.

— Az aratáshoz brigáddal készülünk, de ügylőtszük, az idén magunk is el tudjuk végezni. Szomorú kilátások. Errefelé sohasem adódott valami híres termés, ez nem az a fajta vidék. De ha a kalász ennyire nem viszi semmire, az ember legszívesebben elsírná magát. Megjavítottuk a cséplőgépeket és minden egyebet, ami csak szükséges a faluban. Az egyik asszony azt mondta, hogy akit az isten szeret, azt próbára teszi. Köszönöm szépen az ilyen szeretetet. Nehéz eset. Vigasztalgattuk, mondtuk, nézzék meg a Sztálin-műveket, ott meg a tél miatt szenvedtünk. Be is fagyunk, de mégis kikecmeregtünk és most megint üzemben állunk. Azt feleli ez az asszony, hogy a Sztálin-műveknél elég, ha az emberek megfelelők, de hogy a termés isten dolga. És hogy ő haragszik ránk, mert mit tettünk az ő földi királyságával? Nehéz az ilyen asszonnyal vitatkozni. Mondom, az sem az úristen dolga, hanem az atomsugárzásé, s azt most már az emberek is csinálják, amint az újságban olvastam.

Lebeda mama elnevette magát.

— Már a tél megmutatta, — mondja az egyik asszony — hogy az úristen is a kommunisták ellen van és a haragjával fog bennünket kiéheztetni. Általában azt híresztelik, hogy éhség és

nyomor következik. Az ember elmegy az üzletbe, ott is összeguggja a fejüket, suttognak, mintha csak a vízözönt jóslták volna meg. Hiába minden, ha az emberek a hasukra kezdenek gondolni, olyanokká válnak, mint a birkák. Ezt szeretik bezzeg a feketézők. Nekem mindig a fejadagból kellett kijönnöm, eleendő most is. Még sohasem éhezünk. Igaz ugyan, lehetett volna jobb már az idén is, de hát így megvárjuk a következő évet.

— Hlousek azt mondja, hogy ez a szárazság bennünket is visszavet. Például a gyárban várunk kell némely építkezéssel, nem lesz rá pénzünk. Az ellátás előbbre való. Egyiket a másik után. De Ancsa hogy fog szitkozódni! Mindenről én tehetek. A vénasszonyok mesélnek neki valamit, ő meg hazajön és nekemesik: — Látod, ez a te politikád! Különben Franta hol van?

— Engem kérdezhetsz. Alig jár haza. Gyűlésen lehet, vagy más effélén.

— Alighanem nekem is ott kellene lennem.

Mourek kilépett, a szomszúságtól odatapadt a nyelve a szájpaddlásához. Amikor elment a kocsmá előtt, elfordította fejét. Pedig a söröshordók illata oly csábítóan lengte körül. Felült a trolibuszra és Litvinovba utazott a gyűlésre.

Alig szállt le, ott is először a jéghideg habot látta meg a félliteres söröskorsókon. Helyet szorítottak neki, a termet zsúfolásig megtöltötték. A vita élénken folyt, Mourek alig bírta követni. De az első korty után megértette, miről van szó. Éppen Adamec beszélt.

— Be szeretnék záratni a Sztálin-műveket a gabona miatt — szolt közbe Mourek.

— Először kérj szót, elvtárs — figyelmeztették az asztalnál ülők.

Mourek legyintett. Iszonyú melege volt és felizgatták, alig hogy leült.

— Erre vártak a Nyugaton. Szívesen adnának nekünk sok mindent, de mit akarnak érte? Nem a szép szemünk miatt tenék — ugrált a széken Mourek. — Mi már tudjuk, az éhség-propagandát is azért folytatják, hogy a magunkfajta megpuhuljon.

— Csend!

Mourek integetett Lebedának, aki az emelvényen ült. Lebeda nevetett, amint meglátta Mourek vörös arcát és hüvelykujját, amelyet lefelé fordított, hogy ítéletét az ügyben kifejezésre juttassa.

— Benzint is szívesen adnának. De tudod, ez mit jelentene?!

— Tudom hát, de ne zavarj most.

— Csak az emlékezetedbe akartam idézni. Nagyon elpilled-

tél! — Mourek nem hagyta magát lerázni, de aztán elcsendesedett.

Figyelemmel kísérte a párisi konferenciáról folytatott vitát, bólogatott, kezével ütötte hozzá a taktust. Érezte, lassan felvidul. Azután eszébe jutott Anca, eltolta a sört és elszomorodott. Mégis rettentő baj ez az aszály.

AMIKOR aznap este hazaindultak, már alacsonyan álltak a nagy csillagok. Forró volt a föld, forró és nehéz a vér is itt északon, a határmenti hegyek táján, a hőség fojtogatóan nehezedett a mellükre. Az üzem lehelete mindenütt érezhető volt s elvegyült a hazatérő emberek kipárolgásával.

Jindra Mrázek elnézte az előtte haladó három alakot. Középen az öreg Lebeda, egyenesen mint a gyertya, egyik oldalán a tömzsi Mourek, a másikon Boubel imbolyog, tengerészléptekkel. Boubel magas, sovány, lecsüggő karokkal. Mrázek gyorsított.

Ekkor ért oda Oplt. Jindrát elfogta a fáradtság, eleget élvezhette Opltot az üzemben. Néha nem bírta elviselni a beszédét, s ma különösen nem volt erre alkalmas hangulatban. De Oplt jókedvében észre se vette Jindra lehangoltságát.

— Mit szólnsz az üléshez? Jól helybenhagytuk őket.

Jindra nem felelt. Oplt evvel a kérkedő beszédmodorával Pepa Hovorka szomorú emlékét idézte fel. Nagy handabandázó; egyszer hozzáad az igazsághoz, máskor meg elvesz belőle.

— Mondd, Jindrácska, — ezt a megszólítást is utálta Mrázek — már többször is akartam kérdezni, miért nem veszteks be magatok közé? Eleinte nem csodálkoztam rajta, idejöttem és nem lehet ajtóstól rohanni a házba. De most már azt hiszem, idetartozom valahogyan, vagy nem? Adtatok hatáskört a csoportban, az igaz. De mégis, néha úgy tűnik, mintha kerülnétek. Nyíltan megmondom, ez nem igazságos, és nem szocialistához méltó.

Mrázeknek nevethetnékje támadt. — Szocialistához méltó — hogy szereti Oplt a szólamokat!

— Már megint mi motoszkál az agyadban?

— Miért nem mehetek én veletek Lebedáékhoz?

— Miért ne jöhetnél?!

— Mert úgy néznétek rám, mint egy idegenre. Elvből nem megyek oda, ahova nem hívnak.

Jindra vállat vont. Lebeda mama azt mondta egyszer: ide ne hozzátok nekem ezt az ángolnát! Ez a fiú úgy pislog, mintha valami rosszban törné a fejét. Lehet, hogy nem is tehet róla, de én nem kívánom, hogy idejöjjön.

— Nem akarnád egyszer otthagyni ezeket az öreg bácsikat és velem jönni? — kérdezte Oplt. — Nem messze lakik ide Jirzsina, én odamegyek. Ott biztosan a te számodra is akad valami. Ha nem, átengedem neked Jirzsinát. Mit meg nem tesz az ember a bajtársáért!

— Tudod, mi a véleményem rólad?

— Na ki vele! Hadd hallom, hogy vélekedik rólam valaki, aki csordultig tele van becsületességgel! Te erénycsősz — fogta meg Oplt a kabátja ujját.

Mrázek kirángatta magát.

— Ugyan ne bolondozz. Én csak jót akarok. Szükségem volna egy százasra. Pénteken megadom. Hiszen mindig visszaadtam a kölcsönt, vagy nem?

— Nincsen.

— Látom, megharagudtál. Az a te bajod, hogy semmi ki-ruccanásban nem akarsz résztvenni.

— Mondom, hogy nincs!

— A bajban ismeri meg az ember a barátját. No de mind-egy. Szervusz, Jindrácska. Ha meggondolnád, gyere a 18. szám alá, ismerősök hármát csengetnek.

Oplt befordult a sarkon s eltűnt.

Mrázek utólérte a többieket, még gyalog mentek egy darabon, azután felültek a trolibuszra és hazautaztak. Valamennyien Záluzsban laktak. Lebedáéknál üldögéltek, de Mrázeknek nem sok kedve volt a beszélgetéshez.

Nem volt maradása, valami húzta az üzembe, hogy meg-nézzé, rendben van-e minden a légsűrítő kamráknál. Tudta, időn-kint Boubelt is hatalmába ejti az ilyen határozatlan szorongás. A robbanás óta nem tudtak nyugodni. Jindra gyakran felriadt éjszaka és ha Mrázek mama nem tartja vissza, minden éjjel be-ment volna az üzembe. Néhányszor az ablakon szökött ki. Éppen ezért ma inkább nem is ment haza.

— Megyek és megnézem, mennyire van Borivoj, — szólt oda Boubelnek — alapjában véve éjjeli műszakot még nem kel-lene végeznie. Ugye, szépen begyógyult a keze?

Boubel bólintott. — Megyek veled.

Átmentek a kapufülke előtt, kezükben az éjszakai belépők-kei és az üzemi főútvonalra tértek. A mellékutakon, ahol a kü-lönféle irodákat helyezték el, csak gyéren világítottak. Mrázek egyszerre megállt és az egyik épület irányába figyelt mereven.

— Boubel, ég ott a villany, vagy nem?

— Hol? Én nem látok semmit.

— Talán tévedtem.

— Ugyan ki is volna ott éjnek idején!

— Nézd csak, megint. Valaki zseblámpával járkál.

— Melyik ablakot gondolod?

— De hiszen az a mi titkárságunk! Várj csak, megközelítjük hátulról, Boubel.

Megkerülték az épületeket és a falak mentén, a sötét mellékutcán lopóztak vissza. Amint az ablakhoz értek, lehajoltak, Boubel az ablak alatt maradt, Mrázek meg továbbment a bejárat-hoz. Az ajtó nyitva volt! Jindra tapogatózva ment előre a sötét folyosón.

Hirtelen zajt hallott. Valaki futott a folyosón éppen vele szembe. Jindra a falon tapogatózott, megtalálta a villanykapcsolót s a folyosót egyszerre világosság öntötte el. Ott állt Oplt, fehérén, akár egy kísértet. Ezalatt a gyári őrség odaért Boubel-hez, aki az ablak alatt guggolt. A kaputól látták.

— Mit csinálsz itt?!

— Ugyanezt kérdezhetném tőled is, Mrázek!

— Nincs éjjeli belépőd!

— Minek az?

— Anélkül nem szabad az üzembe lépned.

— Dolgom volt.

— Azt látom.

— Elment a kedvem Jirzsinától, helyette inkább itt az üzemben töltöm az időt.

Boubel és az őrség odaért.

— Majdnem letartóztattuk Boubelt, — jegyezte meg Václav, az őr — hej, de hiszen ez meg Oplt!

— Van éjjeli belépője neki?

— Nincs, de hiszen ismerjük. Gyakrabban jár be. Azt mondja, dolga van, mert nappal nincs ideje a szervezési munkára. Különben az üzembe ügyse megy.

— Mit szólsz ehhez, Oplt?

— Azt, hogy igaza van Václavnak. Hatáskört adtak nekem, annak meg is szeretnék felelni. Ezért járok ide néha dolgozni.

— És ezt miért nem árultad el soha?

— Minek mondom? Azt hinnétek, nem tudok megfelelni a feladatnak.

— Honnét van kulcsod?

— Václavtól.

— Ez igaz, én adtam neki kölcsön.
 — Miért világítottál zseblámpával, mint egy tolvaj?
 — Ki tudja, mit hinnének az emberek, ha világosságot látnának. Zavarnának is.
 — Megnézzük, mire használtad fel a zavartalanságot.
 — Ne bolondozz, Mrázek. Úgy teszel, mintha tolvaj volnék.
 Velem így nem lehet bánni, vigyázz, rá ne fizess!
 — Gyere csak, hiszen nem tettél semmi rosszat, nem kell félned. És meg ne próbálj elszökni, mert akkor Václavnak kelene téged üldöznie, pedig nem tenné szívesen!
 Beléptek az irodába, Mrázek felkattantotta a villanyt. Körülnéztek. A párttagsági kartotékokat tartalmazó szekrény nyitva volt.

— Rendet csináltam benne.
 — De hiszen ez nem a te feladatod!
 — Felajánlottam Lebedának, hogy segítek neki.
 — És ő megengedte?
 — Panaszkodott, sok a dolga vele.
 — Megengedte, vagy nem?
 — Segíteni akartam neki.
 — Nézd csak, Jindra, mi ez? — Boubel az asztal alól valami okmányt halászott elő. Oplt az ablakhoz ugrott, de Václav és Boubel visszatartotta.
 — Nézd csak, Boubel, te is rajta vagy ezen a papíron! Mind rajta vagyunk! Fenn Adamec és Lebeda neve. Valami névjegyzék. Mindegyik névnel különféle jelek. Kutassátok csak át a zsebeit!

Oplt zsebéből egy további jegyzék került elő. Václav elszántan előhúzta revolverét.

— Tegazember, te félrevezettél engem! Szép kis aljasságba kevertél bele. Mondd meg azonnal, miféle jelek ezek?!

— Hagyd csak, majd megmondja, ha sor kerül rá — legyintett Mrázek és felvette a telefonkagylót. A rendőrség hamarosan megérkezett.

MIALATT Opltot Mosztba szállították, házkutatást végeztek a lakásán. Nem találtak semmit. Azután még több helyen kutattak, így Jirzsinánál is. Ott végre nyomra bukkantak. Fegyvereket találtak, ládákban elrejtve, a szén alatt a pincében. Jirzsina tagadni próbált, de aztán megtört és mindent bevallott. Oplt külön erre a munkára kiképzett besúgó volt, így került az üzembe. Megvesztegetési célokra jelentős pénzüsszeget tartott Jirzsinánál. A nő is abból élt. A fegyvereket arra az esetre ké-

szíttették elő, „ha eljön az idő”. Oplt maga a kihallgatásnál semmit sem ismert be, még akkor sem, amikor felolvasták neki Jirzsina vallomását. Szerinte a nő bosszúból vallott ellene.

Még az éjszaka Lebeda és Adamec Mosztba mentek a kihallgatásra. Kitűnt, hogy Oplt egy másolatot csináltatott a kartotékszekrény kulcsáról. De azért csak tagadott tovább. Azt állította, a jelekkel tarkított névsort nem ő írta, és még akkor sem tett beismerő vallomást, amikor az írásszakértő véleményét elébe tárták.

14

LEBEDA általában azt tartotta, legalább is cigánygyerekeknek kell potyogniuk az égből, hogy őt valami kihozza a sodrából.

Visszatérve Oplt kihallgatásáról, hidegvízzel megmosta fejét, megitta kávéját, zsebre tette a tízórait és egyenesen a bányába ment a brigádműszakra. A munkások sort álltak az anyagraktár épülete előtt, vételezték a munkaeszközöket és tolazkodtak. A ködből, mint az őskori szörnyek, roppant kotrógépek emelkedtek ki. A Sztálin-gyári brigádások külön csoportba verődtek, s Lebeda néhány feldúlt arcot vett észre köztük.

— Na, itt van Franta, majd ő megmondja! Azt akarjuk, hogy nyíltan mondd meg! Minket ne ugrassanak!

Franta elcsodálkozott. Olyan az egész, mint egy zendülés.

— Errefelé ilyen hírek keringenek. Itt dolgozunk a brigádban, mert megmondták nekünk, hogy a Sztálin-műveknek nincs szénük s aki tud, menjen a bányába. El is jöttünk. Most már több hónapja itt dolgozunk. Most pedig állítólag nem vesznek vissza többé a gyárba.

— Azt mondják, feleslegessé váltunk és fűtyülnek ránk. De arra jók voltunk, hogy itt kínlódjunk a szénporral, meg vágányokat fektessünk, hogy a kotrógépek felszedhessék a szenet!

Lebeda figyelmesen hallgatta őket.

— Türelem, fiúk. Ki állítja mindezt? Mutassátok meg azt a gazfickót, aki ezt híreszteli.

A tömeg morajlott.

— Így mesélik.

— És ti elhiszitek? Hát Sztálin-gyáriak vagytok ti?! Hát történhetik ilyesmi minálunk? Mi az alapja a Sztálin-műveknek? A szén. Üzemben maradhattunk volna szén nélkül? Nem. Mit jelent ez? Azt, hogy nem tudjuk teljesíteni a kétéves tervet.

Brigádosokat kerestünk, ti önként jelentkeztek, a munkatársaitok az üzemben azalatt rádolgoztak, hogy benneteket pótoljanak. Ti meg itt segítettetek, hogy a Sztálin-művek nyersanyagát biztosíthassuk. És most azt hiszitek, ez nem érdem és ezt elvitatjuk tőletek? Jelentkezhettek volna mások is, de inkább hátat fordítottak. Azt hiszitek, mi ezt nem vettük észre?

— Mi hiszünk neked, Franta, ha nem is mondd mindezt. Ne haragudj ránk, hanem próbáld megérteni, mit jelentene, ha ez a pletyka igaz volna. Én például már negyvenöt óta itt vagyok, a többiek is legnagyobbbrészt.

— Mondok én nektek valamit. Azt hiszem, valamennyien tudjuk, mit akarunk elérni. Az pedig meg is lesz, mert mi kitarunk. A többi meg csak amolyan szúnyog. Egyik kicsit csíp, másik jobban csíp, de végeredményben csak egy szúnyog. És attól nem hagyjuk magunkat felizgatni.

A sor megint helyreállt és az ablakhoz lépkedtek. Időnként egyik-másik még Lebeda felé tekintett, csak azért, hogy lássa és megnyugodjék.

A csoportok eloszlottak munkahelyük szerint. Frantával szívesen dolgoztak. Beleköpött tenyerébe, mely már szinte aszfaltkeménységre kérgesedett, felemelte a csákányt, a többi alig győzte hordani meg rakni utána a fejtést. Sokat nevettek, megint jó volt minden.

Amikor Lebeda hazatért a műszakból, Helena Hrázdovával találkozott. A kis Petrik mindjárt Lebedához futott, a pólyást Helena hozta. Alig ért Lebedához, szemében két könnycsepp jelent meg. Lebeda elvette kezéből a kis Karlikot és így mentek tovább egymás mellett.

— Franta, Karel már nem az, aki volt. Mondtam is neki, Karel, te csak azokkal a nyomorult lepárlóoszlopokkal törődöl. Nem is hinnéd, milyen büszke rájuk. Minden egyéb az én nyakamba szakadt. Amit én nem csinálok meg, az úgy marad. Ma például bemegyek Rouszinhoz az üzletbe. Petriknek nincs elég pelenkája. Volt függönyanyagom, abból csináltam pelenkát. De az sem tart a végtelenségig. Utalványom is volt pelenkákra, hát bemegyek. Nincs, nagyságos asszonyom, — mondja — jöjjön egy hét múlva. Elmegyek egy hét múlva. — Még mindig nincs, nagyságos asszonyom, jöjjön elseje táján. — A legszívesebben a torkára forrasztottam volna a nagyságosasszonyomozást. Jó, ha nincs, nincs. De ugyanakkor az az asszony a fűszerüzletből, akinek, tudod, olyan korú a gyereke, mint a kis Karlik, kapott. Kapott és még dicsekszik is vele, amilyen feketéző. Az ember évekig egy kabátban jár. És a legszebb, hogy azt olvasom az újságban, kilométerszámba csempészték a textilanyagokat a ha-

táron túlra. Mosztban volt a központjuk. Németországba vitték. Minek jár akkor Karel a gyűlésekre, mi történik ott egyáltalában, ha ilyesmi előfordulhat? Folyton mesélik, hogy a népnek erre meg arra van szüksége, a nép meg fogja kapni ezt meg azt. Én meg tudnám nekik mondani, miye van a népnek!

— Helena, nem ismerek rád!

— Tudom, Karel is mondja, házsártos vénasszony lett belőlem, de nem én tehetek róla. Franta, boldogtalan vagyok s azt hiszem, megyünk lefelé. Te is hallottad már, hogy elbocsátások lesznek a Sztálin-művekben?

— Őrülség.

— Képzeld csak el, Franta. Emlékszel rá, amikor idejöttünk, semmink se volt, de ti gondoskodtatok rólunk, lakást is kaptunk hamarosan. Berendeztük. Láttad az új hálószoba-bútorunkat? Igen, és Karel? Nem is tudom elképzelni, mi lenne vele, ha el kellene mennie.

— Mi történt veletek máma? Valamennyien megbolondultatok?

— Ne kiabálj velem, Franta, én nem vagyok oka semminek. De próbálnád meg csak egy napra az anyák gondjait átvenni és majd meglátjuk, mit szólnál hozzá? Kijönnél-e a fejadagból és minden egyébből?

— És talán én tehetek róla, ha odafenn mindent elhúznak és minden egyhelyben topog?

— Én meg is mondtam nekik a gyűlésen, hogy engem kellene elküldeniük a parlamentbe, jól odamondanék nekik!

— Én is sokszor mondogattam, hogy az asszonyokat kellene a kormányrúdhöz engedni. Kitépnék egymás haját, azután összeölelkeznének, egy sort sirdogálnának és szent lenne a béke.

Helena elnevette magát, Lebeda áthelyezte a pólyásgyereket egyik karjáról a másikra. A kis Karlik nehéz volt. Petrik Helena mellett totyogott, kis feje ide-oda billent.

— Mi is van tulajdonképpen a Sztálin-művekkel, Franta?

— A Sztálin-művek megvannak és meglesznek és velük együtt mi valamennyien — legyintett Lebeda.

Nem akart erről többet beszélni. Láttá, hogy tud ártani a szóbeszéd a Sztálin-műveknek, ártani annak a népnek, amely ott dolgozik, kezdettől fogva, nem lanyhuló, megfeszített munkával. Alig gyűrték le az egyik akadályt, megjelent a másik. Ha kézzelfogható akadály merült fel, még könnyebb volt a dolog, de a bizonytalanság láthatatlanul szövődött, mint a pókháló. Nem csoda, ha megelégteli az ember. Helena érezte Lebeda hangján a kimerültséget és elhatározta, abbahagyja a panaszkodást. Ő és Hrázda kitartanak. Ők bővérűek, szeretik egymást és a

környezetet, ahol megtelepedtek. Nélküle már meg sem tudnának lenni.

— Nem akarnál meglátogatni bennünket? Lehet, hogy Karel ma korábban jön haza!

Helena azt gondolta, később talán beszédesebbé válnék Franta. Megszokta, hogy higgyen a szavának és ma különösen szívesen hallgatta volna.

— Miért ne mennék? Útközben megnézem Jirzsit.

— Ugye az építkezésen dolgozik? Láttam. Tudod, arról is mennyi mindenfélét meséltek kezdetben. Az itteni asszonyoknak nem nagyon tetszettek a lányok shortban, kapával a kezükben. Most már hallgatnak, mert látják, mégis nőnek a falak a földből. Nem is volt könnyű dolguk itt azoknak a gyerekeknek, de becsülettel végzik a munkát.

— Jirzsi most szakképzett betonozó lett — jegyezte meg Lebeda és bekanyarodtak az építkezés felé vezető útra.

Jirzsit a keverőgépnél találták meg. Sapkáját a tarkójára tolta.

— Mit szólsz hozzá, apa? — körbemutatott a kezével, ahol már álltak az első házak falai — ugye szép?

Lebeda a fiatalok sorát figyelte, akik a további házak alapjait ásták ki. A levegőben fának, agyagnak és mésznek a szaga kavargott. Beszívta, nézte az épülő házikókat és megsimította halántékát.

Jirzsi figyelte. Legszívesebben odaszólt volna a csoportnak: nézzétek, ez az én apám. Ha ő nem volna, ma nem állnának a Sztálin-művek. Ha ő és még néhányan nem volnának — javította ki gondolatban önmagát.

— Apa, maradjatok itt Helenával és a gyerekekkel uzsonnára. Hamarosan hozzák.

Alighogy szólt, kongatás hallatszott. Lementek a kantinba.

— Nézd csak meg ezeket a gerendákat! Megvan a történetük. Néhány kanadai jött ide és nem tudtuk hirtelenében, hova osszuk be őket, hogy jó munkát végezzenek. Megpróbáltunk beszélgetni velük, ők csak az erdőre mutogattak. Megértettük, fát akarnak vágni. És tényleg, nem is hinnéd, milyen különleges technikával csinálják. Amikor belefogtak, azt kellett hinniük, hogy a kanadai őserdővel állnak szemben. Ha vissza nem tartjuk őket, mindent kidöntenek. Egészen megvadultak a buktákért. Tudod, Lomból vasárnaponként a nénikék gyakran kiúsznak nekünk buktákat. A kanadai fiúk „ou buchtej” kiáltással rávetik magukat és a bukták eltűnnek. És mi van a franciákkal és olaszokkal? Némelyikük csak úgy simogatja a munkát, ha pedig esteledik, ész nélkül fut a lányok után.

Jitka nadrágjába törülte poros kezeit és hozzájuk csatlakozott.

— Hát azok a sötétarcú fiúk kicsodák?

— Azok a görögök még a fesztiválból* maradtak itt. Amazok ketten pedig dánok. Nem nagyon értik egymást, de kezdetől fogva együtt vannak. Ilyen tréfák adódnak itt. Látod, itt, ezeknél az alapoknál sziklákat kell leküzdenünk. Az úton is. Többször megváltoztattuk a tervet, végül is egyenesen rámenünk. A fél sziklát el kellett távolítanunk az útból és a másik oldalon kiegyenlíteni, de most már kész. Bárcsak valamenynyünknek rendelkezésre állna a kellő szerszám és egyéb munkaeszköz. Szerencsére a lom-beliectől kaptunk mindenfélét.

Helena arcára felhő futott.

— Mindig csak a lom-beliek. És a Sztálin-gyáriak az semmi?

— Azok? Ne is beszélj róluk. Tegnap szokás szerint feljavítást küldtek a konyhának, de valahogyan eltévesztették a számítást, kevés volt a gombóc. Burgonyát kellett hozzáfőznünk, én magam vételeztem. Né, Honza Mourek!

— Mi segítünk nekik, brigádban dolgozunk itt — mondta Honza.

— Ne higgy neki, apa, ő halmozó. Tegnap idejött és megkérdezte, milyen szerződésünk van és mennyit hoz?

Honza körülnézett a jelenlevőkön.

— Ha még soká vitatkozunk, lekésünk a kávéról.

— Mi nem dolgoztunk, tehát nekünk kávé se jár, Honza — szólt az öreg Lebeda figyelmeztetően.

Honza elgondolkozott.

— Akkor majd ledolgozza az építkezésen, Helenának pedig az én kávémat engedem át.

Újból megkongatták a vasgerendát, a csapatok munkába álltak.

Lebeda levetette kabátját, Jitka maga mellé osztotta be a csoportba. Lebeda ásott és időnkint a körülötte dolgozó, napbarnított, ruganyos alakokat nézte. Behatoltak a földbe, építettek benne és rajta. Itt-ott hangok hallatszottak, nevetés szállt fel. Szemlátomást nőttek a falak, az egyik oldal szinte hullámvonalban emelkedett.

Lebedát elhagyták szokásos gondolatai, tenyerébe köpött és neki látott az oldalak egyengetésének.

Mellette egy göndörhajú fej ugrált fel s le, s folyton nő-

* A prágai világifjúsági találkozó 1946 nyarán.

velte a munkáit. Az öreg Lebeda se tudta magát tartóztatni, ő is gyorsított.

Egymásra néztek. Lebeda elégtétellel figyelte, milyen szakértelemmel ás a fiatalember és emeli ki a földdarabokat. Látszott rajta, büszke a munkájára. Mikor a szemük találkozott, Lebeda észrevette, hogy a göndörhajú fiú is nézi őt, valami furcsa tisztelettel, mintha azt mondaná, látni, öreg róka vagy. Lebeda örült ennek, hiszen éppen eleget ásott már életében.

— Mi vagy civilben? — kérdezte.

— Borbély — mosolygott a fiú.

— És minek jöttél ide?

— Miért ne jöttem volna? Marad még, aki borotválja az egész emberiség szakállát!

Kis ideig tovább ástak.

— És te?

— A Sztálin-műveknél vagyok.

— Ott milyen az élet?

— Jó.

— Ma nincs kívülálló részére műszak, minek dolgozol itt?

— Mert itt a fiam, Jirzsi.

— Akkor te vagy az öreg Lebeda, már hallottam rólad. — A göndörhajú gyerek kiegyenesedett és kezetrázott vele. — Mit gondolsz, bekerülhetnék én a Sztálin-művekhez? Esetleg a laboratóriumba? Nagyon szeretem ám azokat a különféle szagokat!

— Persze, hogy bekerülhetsz. Majd betanítunk, tanfolyamok is vannak erre a célra.

— Akkor majd elmegyek hozzád, ha ezt az építkezést befejeztük, és elkezdem. Nincs már sok kedvem visszamenni a borbélyüzletbe. Az acélkonstrukcióhoz is nagy kedvem lenne.

Beszélgetés közben meglassult a munkájuk.

— Tempó! — szólalt meg mögöttük egy hang.

Lehajoltak és erősítettek.

Jutka kihúzta magát és felnézett oda, ahol Jirzsi Lebeda dolgozott. Intett neki, majd Helenára mosolygott. Mintha testéből szikrák pattantak volna.

Hirtelen a távolból kiáltás hallatszott. Petrik futott a kántinhoz vezető ösvényen, eddig ott vigyáztak rá. A mamához akart jutni.

— Jön már az én kis brigád — nevetett Helena.

Lebeda kinézett az árokból.

— Ez a mi elsőszülöttünk! — figyelmeztette a göndörhajút.

— Százszázalékos gyártmány! — jelentette ki elismerően a fiatalember.

A nap lassan lehanyatlott a hegyek szélére. A kéményekből füst szállt, vacsorát főztek.

Az öreg Lebeda hazakísérte Helenát és a gyerekeket. Az ajtón cédulát találtak: Hrázda későn jön haza, ne várják.

— Látod, Franta — vontta meg Helena a vállát és azonnal izomlázat érzett a lapátemelgetéstől — így van ez majdnem mindennap, ne is csodálkozzál.

— A lepárlóoszlopokat őrizni kell, tudod, nagy felelősség.

Lebeda előkészítette a fűrösztöteknőt a gyerekeknek. Náluk a házban oly sok gyerek fordult meg, hogy tökéletesen ismerte az életrendjüket és tudta, mikor van itt a fűrösztés ideje.

Helena könnyei kibuggyantak.

— Ezt pedig mindig Karel csinálta, másnak nem is engedte!

— Lányom, hálátlan vagy, — Lebeda vetköztetni kezdte Petriket — én itt a nagypapa munkájára készülök, te pedig bógysz.

— Tudod Franta, amikor idejöttünk, Karelnak nem kellett még örködnie is a munkája mellett, ha csak a németek miatt nem, de azok hamarosan el is kerültek az üzemből.

— Úgy áll a dolog, hogy minden erőnket az építésre fordítottuk, és mikor látjuk, hogy nem megy békén és nyugodtan, harcolva kell folytatnunk.

— És mikor kezdődik a harc?

— Már folyik, lányom.

— Lehet, hogy igazad van, Franta, érzem is a levegőben, de én félek.

— Mitől?

— Hogy vér fog folyni.

— Azt hiszed, kibújnak az odvukból? Hát tették ezt valaha is? Legfeljebb másokat bujtogattak. Csakhogy az emberek már nem olyan buták. Ha hozzákezdenek valamihez, tudni akarják, ki fog segíteni nekik? Képzeld el, ha kiállok a sarokra és elkezdem kiabálni: utánam, emberek, gyerünk a Sztálin-művek ellen! Én ugyan nem építettem fel, de majd lerombolom számotokra, hadd utazzatok ismét külföldi benzinnel. Ne törődjetelek vele, ha nem is tudjátok megfizetni, lesz majd pénz, emberek, nyomunk majd eleget, kölcsönt is kapunk. A felfordulás nevében, előre!

— Franta, te megbolondultál.

— Miféle program az, semmit sem tenni, csak megakadályozni, hogy mások tegyenek valamit.

— Értelek, de ne beszélj velem úgy, mintha politikai gyűlésen volnál. Karel is mindig rajtam gyakorol. Engem felháborít, hogy még mindig vannak emberek, akik nem így látják a dolgokat.

— Ilyenkor neked is meg kell magyaráznod.

— Hiszen magyarázom is. Mint a multkor a szövetségben. Az egyik asszony nem kapott tojást, nem adtak aznap. Azt mondja erre, ilyen a mi vörös kormányunk, ilyen a szovjet paradicsom! Dühbegurultam és azt mondtam: asszonyom, mióta vörös a Majer? Ha nincs tojás, kérjen őtöle, de ne a vörös kormányt okolja.

— Jól megmondtad neki.

— Tudod, mit felel erre? Azt mondja: — Asszonyom, szégyelje magát. Gyerekei vannak és így beszél. Akár el is vághatja a nyakukat, nehogy megérjék *azt* a jövődöt. A méregtől sírni kezdtem, de az az undok is.

— Jól megadtad azért.

— Franta, minden akkor tört ki belőlem, amikor kijöttem az üzletből. De többen is odamondogattak neki, hallottam. Várj, megyek, lefektetem Petriket, már rég ágyban kellene lennie.

Karlik már aludt kis kosarában, de Petrik szeme tárva-nyitva volt.

— Látod, hogy tanul a kis bolsevik? — nevetett Lebeda.

— Vajjon ezeknek a gyerekeknek jobb dolguk lesz már?

— Ha a mamájuk csak sírni fog, akkor nem.

— Jó, mától kezdve nem sírok. Ha harc, legyen harc. Van itt egy kis tejfeles gombócom, nem várunk Karelra, ha nem akarsz. Amikor boldogtalan vagyok, mindig sokat eszem.

— Mi, hát te boldogtalan vagy?!

— Bárcsak hazajönne már Karel!

— Nekem is haza kell mennem.

— Franta, olyan szomorú vagyok. Mindjárt kész a gombóc.

— Nem lehet, Márzszenka mindjárt észrevenné, hogy kimaradtam, mert otthon a tányéron hagynék valamit. Mintha lépéseket hallanék letről.

Helena kinyitotta az ajtót és kiszaladt.

— Franta van itt — hangzott halkán, két csók között a sötét folyosóról.

— Én nem nézek oda — szólt Lebeda. Ekkor Helena már bevezette Hrázdát a konyhába.

** Az akkori koalíciós kormány közellátási minisztere.*

— Nézd meg, mi történt a kezével!

Hrázda háta mögé dugta fenolmarta kezét.

— El se hinnéd, Franta, ha megfogom velük Helenát, nem is érzem. Sok a nehézség a laboratóriumokban, túlsoká tartanak az egyes elemzések és nem elég pontosak. Ügylátszik, meg kell őket piszkálni egy kicsit.

— Ne csodálkozzál, az a Ryman barlangja.

Mindnyájan éhesek voltak, evés után erőt vett rajtuk a bágyadság.

— Holnap reggeles vagyok, mennem kell. Jön az ősz, már a harmadik a Sztálin-műveknél. Remélem, jobb telünk lesz az idén.

Az öreg Lebeda elbúcsúzott és elment. Odakinn a köd fogadta, mely egyre sűrűsödött, ahogy az utcán hazafelé ballagott.

15

AZNAP ESTE Mourek későn tért haza. Megjelent a konyhában, leült az asztalhoz, fejét a tenyerébe hajtotta és hallgatott. Felesége eléje tette a vacsoráját.

— Mi történt?

Mourek a fejét rázta és elfordította a tárgyától.

— Olyan vagy, mintha legalább is a levegőbe repült volna a gyár!

— Hoztam krumplit, letettem a kamrában. De ne nyúlj hozzá, vissza fogjuk adni.

Ancsa ment megnézni, egy egész zsák krumpli! Felsőhajtott, visszatért a konyhába.

— Ma mentünk az idén utoljára a falunkba. Már elcsépeltek, mindenüket kijavítottuk, én még rendbehoztam egy csúrt és megjavítottuk a tűzoltófecskendőt. Utána valamennyien beültünk a kocsmába. A szárazságról volt szó, mi másról is lehetett volna? Úgy hírlik, éhezni fogunk és a pénz sorsa bizonytalan. Arról beszéltek, hogy mindig a falu fizet rá, az mindig csak adjon és teljesítse a beszolgáltatást, de mit kap érte cserébe? — És mi? — kérdem én. Dolgozunk, mint az örültek, hogy a pénz megtartsa az értékét, és most majd éhezünk? Ez az együttműködés? Hogy sírtok a beszolgáltatás miatt?!

— Ne kiabálj, Mourek, inkább ott kiabáltál volna.

— Meg is mondtam nekik, de az ő fejük csupa zavarosság.

Valaki állandóan terjeszti ott a rémhíreket. Megijedtek és elkezdtek dadogni, hogy legalább a biztonságuk legyen meg, ha már a pénznek nem is lesz értéke. Megmagyaráztam, hogy ezek a reakciós rémhírek szándékosan készülnek s ha igazak volnának, saját magunk rombolnók szét a népgazdaságot. Hogy a falu ránk van utalva, mi pedig őrájuk. Olyan nehéz ezt megérteni?

— Mire ők?

— Hát tudod, bólogattak, de alighanem megvolt a saját véleményük. Ott a mi falunkban legalább beszélni lehet velük és hisznek nekünk, mert ismernek. Meg aztán, tudod, ipari vidék az, azt nem lehet letagadni. Ezt a pánikhangulatot azonban állandóan terjesztik valahonnan. A párt sokat dolgozik, elérte, hogy a beszolgáltatás sem olyan rettentő, hiszen mégiscsak szegény község az. De tudod, megbolygatták őket és sör mellett ez lassan kibuggyan belőlük. Az ember szinte látja, hogy vágnak a bizonyosságra.

— De még mindig nem tudom, hogy függ ez össze a krumplival?

— Amikor hazafelé jöttünk, vettük csak észre, hogy a teherautóba, a padok alá, krumplizsákokat, valami lisztet és más egyebet rejtettek. Mindjárt megmondtam, vissza kell adni. Mi önként és szívesen segítünk, ezért semmit se kérünk. Mit is érne a mi sok beszédünk, ha elfogadnánk érte valamit. Adják csak le a beszolgáltatásba. Evvel senkin sem segítünk, ezért mindent visszaviszünk.

— Te Mourek, ezt azért adták nektek, mert dolgoztatok nekik, hálásak érte és a hálájukat így akarják leróni.

— De Ancsa, ezt a kérdést politikusan kell megnézni.

— Hogyhogy politikusan? Ők is csak olyan emberek, mint mi.

— Te tehát azt akarod, hogy sötétségben maradjanak? Hogy a falu mindig a város ellen legyen? Mennyi munkába került, amíg egy kicsit közelebb hoztuk őket egymáshoz.

— Hát jó. Ők felvilágosulnak, én pedig krumpli nélkül maradok.

— Ugyan, Ancsa...

— Hagyj nekem békét. Menj, egyél máshol.

— Megyek is, még hozzá azonnal.

— Eredj, szívesen visszajönnél még.

— Ha keresnének, mondd meg, Lebedáékhoz költöztem. Lebeda mama egészen más, ő érti, miről van itt szó.

— Én talán nem értem? Én se úgy gondoltam, nem is kell

nekem a krumpli. Most már le se tudnám nyelni. Értem, hogy mit akarsz, tökéletesen értem. De attól nem maradhatna még itt ez a krumpli?

— Ancsa!

— Jó, jó. De egyet mondhatok neked: ha nekem kellene dönten, inkább tüstént megenném, mint hogy megint benzint pocskoljak a visszavitelre. Én ezt nevezem gazdaságosságnak, de nektek férfiaknak, fogalmatok sincsen erről. Nektek megvan a magatok „politikája”. Még meg is sértitek azokat az embereket, akik jó szívvvel adták. Akkor mindjárt vissza kellett volna adni.

— De hiszen mondtam, hogy csak útközben vettük észre. Most pedig megyek és megiszom egy sört. Arra talán van jogom, ha már annyit kínlódom.

— Hát eleget kínlódsz. Eredj csak, ha gondolod.

Mourek vette a sapkáját és elindult. Az úton elhatározta, elmegy Lebedáékhoz. A nehézségekről és általában mindenről akart beszélgetni.

16

FELKELNI, Jindra! — hallatszott letről az anyja hangja. Jindra beásta magát a párnák közé. Tudta, hogy anyja tíz percel hamarabb szokott ébredni. A lépcsőn meghallotta lépteit. Elrejtette fejét, akárcsak kisgyerek korában.

— Jindra, látogatód van! Ryman van itt. Mit mondjak neki?

Mrázekné harciasan nézett fiára.

Jindra mosolygott s fejét csóválta. Érezte, a maga módján még örül is Rymannak.

A konyhában találta meg. Egy bögre kávé előtt ült, Mrázek mama tette elébe. Egy ideig ugyan habozott, de aztán győzött benne vendégszerető természete. Olyan ez a fickó, hogy a tekintétől összemegy a tej.

Amikor Jindra belépett, Ryman felállt s kezetfogott vele. Egymással szemben ültek le. Ryman szertartásosan a zsebébe nyúlt s egy papírlapot vett elő:

— Ime, így reagál az üzemi pártszervezetünk az Opltesetre.

Mrázek átfutotta a sorokat.

— Ezt határozták?

— Igen.

— És ezt önök meg is küldik a párt lapjának?

— Ez az üzem belső ügye.

— Nem úgy van. A párthíveket bizonyosan érdekelné, hogy önök elítélik ezt a párttagot és ilymódon minden felforgató tevékenységet is az üzemben.

— Hogy érti ezt?

— Ezt akarják mondani a lapjukban, vagy nem? Nem baj, akkor majd közzétesszük, a mi sajtónkban. Az elvtársak még sokkal inkább értékelni fogják, mint az önök hívei. Erről meg lehetnek győződve.

— Én nem így gondoltam, ez tévedés lenne.

— Akkor minek jön hozzám, még hozzá reggel és üzemen kívül?

— Mert ön értelmes ember és mindkettőnknek szívéen fekszik az üzem sorsa.

— Feltétlenül. Éppen ezért szeretném, ha ezt a levelet be-terjesztenék az üzemi bizottsághoz és a szakszervezethez.

— Ön nem ért meg engem. Mi nem akarjuk a dolgokat felkeverni. Ez senkinek sem válnék előnyére.

— Önöknek történetesen még hasznos is lenne. Képzeljék el a felfordulást, ha a sajtóban a következő cím jelennék meg: „Lehet-e jó Sztálin-gyári dolgozó egy nemzeti szocialista?” és alatta az Önök nyilatkozata.

— Itt nem a pártról van szó, csak Oplt esetéről. Nem lehet általánosítani, az ártana a pártnak.

— Én azt hiszem, nem. Megmutatkoznék, hogy több a rendes ember, mint általában hiszik.

— Engedjen meg, de önökkel szemben nem kifizetődők a gesztusok.

— Ha csak gesztusról volna szó, természetesen igaza volna. A valóságban mi az önök célja?

— Ugyanaz. Itt a gyárban tért nyer az a meggyőződés, hogy a párt hibás a kormány és a parlament tárgyalásainak elhúzódsáért, úgy mint azt az Önök sajtója hirdeti. De el kell ismernie, mi ugyanezt mondhatnók önökről.

— Ryman, ne próbáljuk mi ketten rábeszélni egymást. Ön engem nem tud meggyőzni. Elveti azt az érvet, mely a papíron áll, hogy vegyem tehát komolyan? De itt az ideje, menjünk az üzembe. Az egész nem ér meg annyit, hogy egy perccel is hét óra után bélyegezzek.

Ryman felállt és elment, haragudott, hogy rosszul kezdődött a napja.

A laboratóriumban már Hrázda várta. Ryman legszívesebben megfordult és nyomban eltűnt volna. Érezte, valamennyi

jelenlevő őt figyeli, mit fog csinálni. Szokása szerint rájuk mosolygott és Hrázdát betuszkolta az irodájába. Felöltötte munkaköpenyét, megfésülködött, haját, mint minden reggel, lesimította, nem lassabban, nem is gyorsabban. Hrázda nézte a szer-tartást s arra fokozatosan elborult.

— Tessék — ült le Ryman vele szemben.

— A mintákról van szó. A mi részlegünkéről. Gyorsabban kell visszakapnunk őket.

— Mindent megteszünk, amit bírunk.

— Tudja, mennyi ideig tart az üzemi laboratóriumban egy elemzés?

— Az más dolog.

— Én tudom, milyen dolog. Ott a fiúk úgy dolgoznak, hogy a gyártási folyamatot ne tartsák fel.

— Ha maga jobban érti, kérem, tessék...

— Nézze, Ryman, nem kérünk mást magától, mint hogy gyorsítsa az elemzéseket. Különben minden rendben van.

— Elhiszem. Csak ne izgassa fel magát. Természetesen megkíséreljük, és mindent megteszünk, amit csak lehet.

— Ez csak afféle szóbeszéd. Azt akarom, itt ezen a helyen jelentse ki kötelezően, hogy ez a dolog meg fog változni. Vagy annyira vagyunk már, hogy kérnem kell valamire, ami természetes? Ha igen, akkor csak mondja meg nyíltan, hadd legyen világosság kettőnk között.

— Legjobb, ha a vállalatvezetőséghez megy panaszra.

— Még csak az kellene. Közöttünk régóta az a szokás, hogy az ilyen ügyeket egymás közt intézzük el. Ezt nem kívánom a maga kedvéért megváltoztatni, még akkor sem, ha ez magának esetleg kapóra jönne. A maga embereivel már beszéltem az előbb. Feltártam előttük a helyzetet, ők azt hiszik, nincs akadálya. Magának mi a véleménye?

— Nincs joga beavatkozni a laboratórium vezetésébe.

— Miféle beavatkozás? Én csak kérdeztem őket. Ők végzik az elemzéseket és ha azt hiszik, gyorsabban is mehetne, akkor miért ne menne?

— Ez a legnagyobbfokú szemtelenség!

— Nem akarja bejelenteni a vállalatvezetőségnek?

— Legyen nyugodt, bejelentem.

— Az emberein, pedig ne álljon bosszút. Biztosan nagyrészt a maga báránykái. De ők együtt dolgoztak az új termékben, ezért az részben az övék is. Megállapítottam, azt se tudják,

mennyit gyártunk már belőle, pedig azt hiszem, örülnének, ha megtudnák.

Hrázda elment. Ryman felugrott, majd újra leült, lesimította haját, a fiókból rongyot húzott elő, gyorsan leporolta vele a cipőjét. Végül begombolta kabátját.

Amikor bement a laboratóriumba, arcán a szokásos cukrozott mosoly ült. Egy fej sem nézett fel a lombikokról.

A SZTÁLIN-MŰVEK füstje elvegyült a sűrű köddel, mely alig engedte át a vörös őszi nap halvány sugarait. Már nem egyszer fújt hideg szél a hegyről, kopogott a jeges eső a tájra, s a hideg leheletű ősz lassan behúzódott a felázott földbe. Nap mint nap közelített a tél, a metsző köd az emberekbe fojtotta a lélekzetet, nyugtalanság kavargott a levegőben és a dolgozók között is, amint a kapun át áramlottak az üzembe, majd százfelé oszlottak és elindultak a munkahelyekre. Nap mint nap nemcsak megtartani, hanem egyenesen fokozni kellett a munkautemet. Bár nőttön-nőtt a feszültség, valahogyan visszapattant arról a szilárd, rugalmas hálóról, mely az egész üzemben embertől emberig húzódott. Ez a háló betakarta még azokat is, akik a bizonytalanságot szimatolták a levegőben. A hálószemeket az elvtársak három teljes éven át szövögették, az első teherpróbák már mögöttük voltak és, ha továbbiakra kerülne a sor, meglátjátok, a háló erősebbnek bizonyul majd, mint bármikor.

Krejza beleütközött ebbe a hálóba, visszapattant és elvesztette fejét. Néhányszor felmondták az idegei a szolgálatot, ilyenkor nem tudta figyelmét a munkára összpontosítani. Felalá járkált irodájában, gondolatait rendezgette. Úgy döntött, felkeresi Lexát.

A folyosón Boubelt látta meg Hlousekkel. Érezte, a vér agyába tódul. Lehúnyta szemét, uralkodni akart magán. Várt egy kicsit, remélte, Boubel hozzálép, hogy neki ne kelljen Boubelhez mennie. De Boubel nem mozdult, Hlousekkel tanácskozott valamiről. Krejza zsebetett kézzel közelebblépett.

— Mi az?

Boubel ránézett s ujjával megbökte kalapja szélét.

— Leszáll a hidrogénünk — jegyezte meg tömören s ujjait a gallérjába akasztotta.

— Hogyan? És ezt csak így mondja nekem? Miért nem telefonált azonnal?!

Boubel a vállát vonogatta.

— Nem szeretek telefonálni. Eljöttem, hogy személyesen jelentsem.

— Kinek?

— Hát magának.

— Jókor, mondhatom.

— Most ne ránk panaszkodják, a hidrogénről van szó!

A túlfűtött generátor okozza a Winkler-készülékeknél.

— No persze! Akkor leállítani!

— Hogyhogy leállítani?

— Hallotta, nem?

— Ez parancs?

— Miért, mit gondol?

— Csak azt, hogy én ellene vagyok és a fiúk is.

— Hogy értsem ezt?

— Továbbmegyünk. Megjavítják, de mi közben csak megyünk. A leállítás veszteséget jelent, s azt nem engedhetjük meg magunknak.

— Arról, mit engedhetünk meg magunknak, én határozok. Művezető úr, felszólítom, azonnal lásson hozzá a kamrák leállításához! Viseli érte a felelősséget, valamennyi következményével együtt.

— A felelősséget, azt már ismerem. Nagyon szívesen elvállalom, akkor is, ha nem állunk le. Te mit szólna hozzá, mérnök elvtárs?

Hlousek vállat vont.

— Azt hiszem, igazad van, Boubel. Megpróbálhatod. A leállásra akkor is van még idő.

— Hlousek, — Krejza magánkívül volt — követelem, azonnal gyere velem Lexához!

— De hiszen fontosabb dolgod van most!

— Művezető úr, hallotta a parancsot?! Ismétlem, leállni! Mennek maga után mindjárt. A többit majd később elintézzük.

Boubel Krejzát és Hlouseket nézte. Láta, amint Hlousek alig észrevehetően bólint. Megfordult, kalapját a tarkójára lökte és eltűnt.

Hlousek az irodájába ment, Krejza utána futott.

— Figyelmeztetek, már elegendő van. Régóta figyellek, és nem fogom tűrni, hogy az embereket egymás ellen uszítsd. Jegyezd meg magadnak, soká nem fogod ezt csinálni!

— Ez fenyegetés akar lenni?

— Abbahagyod majd kisdéd játékaidat.

— Te már eljátszottad a magadét. Épp az imént láthattad.

Én nem akartam beleavatkozni, csak mikor Boubel megkérdezett. Mindenkinek jogában áll a véleményét nyilvánítani. Az győz, akié előnyösebb az üzem számára.

Krejza ellépett az ajtóból és közvetlenül Hlousek elé állt. Érdeklődéssel figyelte az arcát, az íróasztalán heverő tollszárral játszadozott, majd felvette, kettétörte és Hlousek elé rakta.

— Tiszta munka, mi?

— De nehéz, ha énvelem akarnád megtenni — mosolygott Hlousek. A szeméből szikra pattant.

Krejza leült az asztalhoz.

— Te Hlousek. Mi ketten már akkor is bajt hoztunk egymásra, amikor együtt jártunk iskolába, igaz? Általában én voltam az, aki előkészítettem a terepet, mert én tudtam élni, te meg csak mindig loholtál utánam. Csak egyetlenegyszer történt másképp s ez Olga volt.

— Nem gondolod, hogy Boubel után kellene nézned?

— Azt hiszem, nincs rá szükségünk. Hol is hagytuk el? Igen, Olgánál. Olga tiszta eset. Tulajdonképpen sokkal egyszerűbb, mint képzeltem és valószínűleg azonos tulajdonságokat talált benned. Emiatt kissé csalódtam is, bár meg kell vallanom, még így is állandóan vonzódok hozzá, mint senki máshoz. Persze, nem tételeztem volna fel, hogy ennyire kielégíti majd ez a korlátozott környezet.

— Krejza, úgylátszik, sajátkezűleg foglak kidobni. Ha visszaemlékezel az iskolai évekre, biztosan nem kételkedsz benne, hogy meg is teszem.

— Tessék csak. Te mindig az öklödet használtad, ha elfogytak az érveid. Kezdetől fogva erőszakos voltál, ami részben megmagyarázza pártbeli hovatarozásodat is.

— Az erőszak felfogás kérdése. Én nem kedvelem a robanásokat és a fegyverrejtegetést.

— Talán ezt velem akarod összefüggésbe hozni?

— Akkor ne vedd magadra. Csodálom, hogy így felizgatsz magad. Hagyd ezt a kis Rymanra, meg a többiekre.

— Kíváncsi vagyok, mit fogtok elérni a demagógiátokkal? Ti azt hiszitek, az emberek beugranak majd, ha kijelentitek: — Kedveseim, szerénynek kell lenni, nincs magasabb fizetés, csak annyit kaptok, hogy éhen ne haljatok és avval elégedjétek meg.

— Te pedig hegyet-völgyet odaigérsz a választásokig, ugye?

— Veled semmire se lehet menni. Tulajdonképpen kár érted. Nem vagy ostoba, de hiányzik belőled az intuíció, a hatodik

érzek. Egyszer mondtál valamit a forró talajról vagy tűzhányóról, vagy valami ilyesmit. Az jó volt, valóban jó. No, megyek. Tudtam örülni. Nagyjából egészen jól szórakoztunk. Te persze ezt nem tudod kellőképpen értékelni.

BOUBEL görnyedten állt a telefontál. Nyakán kidagadtak az erek. Csakugyan nem szívesen telefonált, de most nem lehetett elkerülni. Az egész üzemben hajszolta Lebedát.

— Halló, Franta, te vagy az? Na végre! Hallottad az esetet Krejzával és a hidrogénnel? Akkor világos előtted is., Meg kell szervezni a Winklereknél az embereket, lássanak hozzá ahhoz a generátorhoz. Igen, brigádban. Hogyne, váltaniuk kell egymást, olyan meleg van ott, mint a pokolban. Félóra múlva? Helyes. Azt hiszed, meg tudják csinálni?

De Lebeda már letette a kagylót.

Boubel egy pillanatra leeresztette karját és a semmibe bámult, de azonnal összeszedte magát és a csoportjához futott.

Az egész vonalon, a Winklerektől a magasnyomásig, mozgósította a dolgozókat. Mindenki megértette, miről van szó. Készen álltak.

— Lebedával mi van? — kérdezte Mrázek.

— Szól a telefon — felelte Boubel.

— Pepik hív a Winklerektől.

Borivoj futott a telefonhoz. Tartotta a kagylót és úgy hajolt előre, hogy a feje majdnem a térdét verte.

— Máris? Hányan? Nagyszerű! Tudom, Pepik, csak csináljátok!

Boubelhez szaladt.

— Mindkét műszakból ott fognak dolgozni és még a karbantartók is. Már el is kezdték, Lebeda van velük. Sülnek a fiúk, mint a bukták.

Boubel nem felelt, csak bólintott. A kiszolgáló járatban Krejza jelent meg. Állva maradt Boubel mögött és figyelte. Boubel kezei az irányító készülék fogantyúi felett röpködtek. Úgy mozogtak, mint az automatikus, jól megolajozott karok és műszerek. Krejza tekintete alatt még az erek is kidagadtak rajtuk. Boubel tudatában volt ennek és egy pillanat alatt előntötte a méreg. Krejza ellenőrizte az egyes elemeket. Aztán Boubelhez lépett és a szelepkerekre támaszkodott.

— Tehát mégis fellázadt, művezető úr? Ezt nem fogja megúszni. Ez vizsgálatot jelent.

Boubel hallgatott.

— Most pedig segít nekem a kamrát leállítani.

Boubel folytatta munkáját.

— Utoljára mondom.

Boubel felrántotta a fejét és élesen a Krejza szeme közé nézett.

— Akkor állítsa le egyedül — és leeresztette kezeit. Utána a többiek is.

Krejza ott állt és egyikről a másikra nézett. Az egész hosszú járatban senki sem mozdult.

— Elhagyják az üzemet! Valamennyien! — megfordult és elment.

A kiszolgáló járatban folytatták a munkát.

— Azt szeretnéd te! — sziszegte Boubel és ravaszul Mrázekre sandított, aki mellette állt.

— Az első menetet megnyertük — állapította meg Mrázek. Múltak az órák.

— Csak a millivolt ne akadjon fenn — törölte meg a szemét Mrázek. Könnyezett a számtábla feszült figyelésétől.

Ha a szemek gyujtani bírának, a számtáblák már régen elégték volna.

Egyszerre, mintha görcs állt volna Boubel testébe. A hidrogén tovább kezdett esni. Mrázek repült a telefonhoz. Nem kapott összeköttetést. Mikor visszatért, Boubel éppen a nadrágjába törölte a kezét és a fejét vakarta. Kalapja, melyről azt állították, hogy benne alszik, a földön feküdt.

— Rendben van már — jelentette ki. Felemelte a kalapot és fejére tette. Mrázek ebből megbizonyosodott, hogy a válság elmúlt. Máris, újra a telefonhoz ugrott, s ekkor már Pepik jelentkezett a drót másik végén.

— Mi volt ez, fiúk? Rendben lesz? Képzelem, olyanok lehetek, mint a főtt rák. Elég sörötök van? Mondd meg nekik, hogy rémekeltek! És hogy Krejzát elintéztük. Holnap valamennyien jöjjenek át hozzánk. Lebedáékhoz? Úgyis jó. Köszönöm, Pepik.

Másnap este Lebedáéknál találkoztak. A brigádosok is megjelentek, Adamec is eljött. Arról folyt a szó, mi is történt a magasnyomáson, átbeszélték az utóbbi eseményeket az üzemben és a világban.

— Olyan ez itt, mint a köztársaság, csak kicsiben. A kormányban is elszigetelnek bennünket, itt is. Ott is szabotálnak, itt is. Elvtársak, mit lehet tenni, ennek ki kell robbannia, ők maguk is mondják — hangoztatta Pepik.

— Igazad van, elvtárs. Ki is fog robbanni, csak másképp, mint hiszik. Mi eleget intettük őket, emlékezhetek, hogy a

huszas évek óta sokmindent megtanultunk — mondta Adamec.

Egy ideig valamennyien hallgattak.

— És milyen nehéz itt az üzemben, amíg odafenn keresztülmegy valami. A végén mindannyiunknak úgy kell eljárunk, mint tegnap Boubelnek — fűzte hozzá Lebeda.

Adamec az asztal fölé hajolt, a kezeit maga elé tette.

— Valamit akarok tőletek kérdezni, elvtársak, ha már itt ülünk együtt. Eljön az erők összemérésének ideje, és erre itt, az üzemben is, elő kell készülnünk. Meg kell védenünk a Sztálin-műveket. Ha szükséges, testünkkel, vérünkkel. És nemcsak a Sztálin-műveket. A mi hároméves munkánkat és azt, hogy a magunkéban dolgozhatunk. Te, Mrázek, készen állsz mindezt fegyverrel a kezekben is megvédeni?

Mrázek felállott.

— És te, elvtárs?

Pepik felállt és utána valamennyien.

Lebeda a sarokban ült, időnkint végigsimította halántékát és emlékezett. Érezte, hogy egyenesedik ki mellette Boubel. Ismét leültek mind az asztal mellé.

Lebeda mama bedugta a fejét, majd nekidurálta magát és kitárta az ajtót. Nagy tál krumplilángos jelent meg. Lebeda mama bejött és a férfiak elé állította az asztalra. Érezték az illatát és fészkelődni kezdtek a székeken, éhesek voltak, Boubel körülnézett, arca lassú mosolygással felragyogott. Hatalmas, kátrányos keze megjelent a tál felett. Nagyon szerette a lángost.

Lebeda, Boubel, Mrázek és Adamec még együtt maradtak egy ideig aznap este, miután a többiek már eltávoztak.

— Tudod, Boubel, szeretném, ha mint spanyol szabadságharcos te vezetnéd őket.

Boubel Adamecre nézett, aztán Lebedára, majd ismét vissza Adamecre. Bólintott, felállt, feltette a kallapját és az ajtóhoz lépett. Az ajtónál ismét levette, megfordult, újra bólintott és elment.

Mrázek feszesen ült a széken, tekintete elkalandozott.

— Mi az, Jindra?

— Éppen arra gondoltam, hogy, általában véve, világosak az előttünk álló dolgok.

Kihúzta magát, felállt.

Adamec mosolygott, hátratámaszkodott s a lábát maga elé nyújtotta.

— És ha már erről a világosságról beszélünk, veled mi lesz?

— Hogyhogy velem?

— Hát mit akarsz csinálni, ha majd győztünk?

Jindra elgondolkodott és újra leült.

— Nem tudom. Azt, amit mindig.

— Az nem elég.

— Hát természetesen még többet is.

— Lebeda elvtárs és én elhatároztuk, hogy mérnöknek fogsz tanulni.

Jindra kis ideig hallgatott, Lebedára és Adamecre nézett, s arcába élet költözött. Hirtelen felugrott és futkosni kezdett a szobában.

— Elfelejtitek, elvtársak, hogy nem végeztem ahhoz elég iskolát.

— Ez a három év talán nem volt rendes iskola?

— Nem tudom, pótol-e mindent, ha arról van szó:

— Mit szólna hozzá, Franta? Valódi Sztálin-gyári mérnök lesz belőle, ugye? Gyere, ülj le, viselkedj nyugodtan. Nem lesz könnyű dolog, azt tudod.

Jindra nem akart nyugodtan viselkedni. Akkorát kurjantott teli tüdőből, hogy Lebedáék háza belerázkódott.

— És mi lesz a Sztálin-művekkel?

— Majd mi megőrizzük, amíg visszatérsz.

MINDEN világos már, elvtársak — mondta Lebeda a falnak támaszkodva. Sok csillogó szempár figyelte.

Várták. De hogyan várták! Késő éjjel jött. Ő, Zima és Kecka. Az ablakon kívül feketéllett a ködös februári éjszaka. Mély volt és teljes, mintha teleitta volna magát az utolsó két hónappal, az elmúlt három évvel.

— Odamentünk, valamennyien velünk jöttünk. Egyszerre csak benn állunk az Ipari Palotában. Körülnézek. Előttünk a köztársaság nagy címere. Nézem, elvtársak, és azt gondoltam: Úgy, szóval itt fogunk dönteni. Rátok gondoltam, mintha ott lennétek velem, hogy jól határozzunk a megoldás felől és azt jól teljesítsük. Mire újból körülnéztem, már minden hely zsúfolásig megtelt emberekkel. Fej-fej mellett. Elvtársaimat keresem. Ugyanúgy, ahogy én, Zimával és Keckával, képviselték ők is az övéiket, ők is nézelődtek. Ha valakinek a tekintetével találkozunk, mindjárt láttuk, semmit sem kell egymásnak mondanunk. Amit ő gondol és tesz, azt teszem én is, Kecka is, Zima is, mindannyian. Nem is tudom szavakban kifejezni. Tudatossá vált bennünk, kik is vagyunk. Az ember tudja ezt egyébként is, de ott a helyszínen, mintha kézzel meg lehetett volna ragadni. Jött az elnökség, Zápotocky elvtárs, utána Gottwald elvtárs.

Ekkor az volt az érzésünk, most már valóban valamennyien együtt vagyunk. Zápotocky mondta a megnyitót, kijelentette, hogy a kongresszusnak nyugalmat és békét kell teremtenie, hogy békében lehessen tovább dolgozni, mert különben a jövőnk, ahogy azt magunknak elképzeljük, semmi nem lenne. Hogy is ne? Hiszen mi történt csak itt, a Sztálin-műveknél, az utolsó évben? Nem engedi meg a mi öntudatos munkásosztályunk, nem engedi meg hazaszerető népünk, amely nem akarja, hogy a sorsával szerencsejátékot űzenek — így mondta Gottwald elvtárs. Ezek az ő szavai. Azután bekövetkezett. Gottwald elvtárs követelte, fogadják el a hűtlen miniszterek lemondását és egészsésként ki a kormányt új tagokkal, akik hűek a néphez. Pontosan úgy, ahogy azt itt mi magunknak elképzeltük. Mindnyájan felálltunk, csak úgy zúgott. Egyetlen nagy hullám. Igen, készen állunk arra, hogy megvédjük a magunkét, egységesek leszünk, ahogyan azt tőlünk kívánod, már most készen állunk. Ezt szerettem volna megmondani, de megmondták mások helyettem is, egyik a másik után, ebből az üzemből, meg abból, mindenhonnet. És akkor szavaztunk a határozatról.

Lebeda behúnyta szemét. Érezte, hogy dobog a szíve, a keze lüktet és egyetlen erő emeli magasra valamennyiüket. Felmelte karját, sokezer kart.

Mikor leeresztette, hallgatott. Felnyitotta szemét és a szemközi falra pillantott.

— Így szavaztuk meg. Azután néhány kéz emelkedett fel. Csend lett. Lengtek a levegőben, mint a magányos nád. Ez a néhány kéz volt ellene.

Egyik jelenlevőről a másokra jártatta tekintetét, szokása szerint.

— Holnapután pedig, elvtársak, délben tizenkettőkor, az egész köztársaságban egyórás sztrájkba lépünk.

LEBEDA MAMA reggel kitakarított, mint egyébkor, egy kis kávé is ivott. Nem volt étvágya. Üresen állt a kis ház, Franta és Jirzi éjjel nem jött haza, az üzemből készenlétet rendelték el.

Megszólalt az előszobacsengő. Vamberáné állt az ajtóban, kendőjéből kilátszott kivörösödött orra. Sikerült annyira meglepnie Lebedánét, hogy az félreállt, mire Vamberáné belépett az előszobába és zavartan becsapta maga mögött az ajtót.

Ott álltak, szemben egymással, míg Vamberáné megszólalt:

— Csak nem állunk itt a hidegben?

Bement a konyhába és leült.

— Szép itt maguknál, Lebedáné asszony, állítólag maguk is építették?! Jobb is az úgy, olcsóbb is, és ha két férfi van a háznál, könnyebben is megy.

Lebeda mama állva maradt.

— Mit kíván, Vamberáné asszony?

— Tudja, egyedül vagyok, rosszabb nekem, mint egy özvegynek. Hiszen maga is tud az én öregemről. Mindig is mondtam neki: — Vambera, mindenütt jó, de legjobb otthon. Te nem csináltál semmit, neked nem eshetik bajod. De valami nem volt rendben a fejében. Én már régen gyanítottam. Mindig olyan furcsán meresztgette a szemét, az embert kilelte tőle a hideg. Ki tudja, mi történt vele a gutaütés után.

— Mondja meg egyenesen, Vamberáné, mit akar? Most nincs itt az ideje a beszélgetésnek.

— Maga azt hiszi, olyan nagy baj van, már készül valami?

— Magának is van szeme és füle.

— De én tényleg nem tudok semmit, nem járok sehova, csak otthon ülök és töröm a fejem, vajjon mit is csinálhat az a szerencsétlen. Milyen bajba sodort engem. Maga azt hiszi, győzni fognak a kommunisták? Nagyon helyes, igazságos lenne, én is mellette vagyok. Csak az én szerencsétlen párom! Félrevezették! Olyan ostoba, mindig mondtam neki: — Menj a kommunistákhoz, azok majd gondoskodnak rólad, állást szereznek neked, melegben leszel, de ő nem. Igen, bolond.

— Maga azt hiszi, a kommunisták csak ülnek a melegben? Akkor ma nem dolgoznának a Sztálin-művek. Hogy pedig győzni fogunk, az biztos.

— Csakugyan biztos? Akkor örülök. Mit gondol, beléphetnék én is a maguk pártjába? Még sose voltam egyikben sem, de szívesen megpróbálnám. Ezt jöttem megkérdezni magától. Maga olyan tevékeny, ért is hozzá, mondom magamnak, eredj a Lebedánéhoz, ő majd a legjobb tanácsot fogja adni. Hiszen olyan rendes és megértő.

— Nem vagyok az, Vamberáné. Nagy különbség van megértés és megértés között, de ne haragudjék, ebben az esetben nem érdek, hogy új tagot szerezzenek.

— De Jézusmária, miért nem? Talán rossz asszony vagyok? Mert nem volt szerencsém az öregemmel? Tehetek én arról? Senki se tudta, hogy fog végződni.

— És miért akar tulajdonképpen belépni a pártba?

— Nem akarok kívülmaradni, én is részt akarok venni.

— Miben?

— Abban, amit csinálnak.

— Jókor jutott eszébe.

— Mondtam is magamnak: látod, hibáztál, tehát inkább később lépj be a pártba, mint soha. Gyakran elgondoltam, mi lenne, ha az öregem visszajönne. Természetesen elzavarnám. Semmi közünk már egymáshoz. Mikor valamibe belekeveredett, mindig hozzám jött és könyörgött, húzzam ki a csávából. De most már mindennek vége. Azt hiszi, valami bajom történnék, ha visszajönne?

— Miért történnék baja magának, hiszen maga nem csinált semmit. De hallja csak, nem jött vissza véletlenül a maga férje?

— Isten ments, semmit se tudok. Maga talán hallott róla valamit?

— Nem hallottam én. Csak furcsállom, hogy folyton arról beszél, mi lenne, ha visszajönne és hogy valami baja történhetnék.

— Az ember sose tudja. Hiszen maga is tisztában van vele, hogy az asszony mindig ráfizet a férfire. Hányszor gondoltam, hogy nem tudok meglenni férfi nélkül, de nagyon is jól megvagyok most. De nem akarok másról beszélni. Hát hogy lesz az avval a belépési nyilatkozattal?

— Én azt hiszem, ne siessen annyira, Vamberáné. Lehet, hogy nem is lesz rá szüksége, hogy belépjen.

— Gondolja, gondolja? Szóval annyira mégsem biztos? Ne csodálkozzék, az emberek nem valók arra. Arra vágynak, amit megszoktak és hogy jó dolguk legyen, ne pedig folyton csak dolgozzanak és még dolgozzanak és semmit se kapjanak cserébe. Szó sincs róla. Szóval a választásra még nem lehet mérget venni? No, Lebedáné asszony, mindenesetre köszönöm az információt, azt hittem, rosszabb a helyzet. Ha pedig elvesztik, hát majd csak kibírják. Hoztam magának egy házinyulat, de láttam az udvaron, maguk is nevelnek. Mivel eteti, hogy olyan kövérek? Mint a bukták. Nekem nincs mit dicsekedni az enyémmel. Ne haragudják, de már mennem kell.

Vamberáné meg se fordult az ajtóban, s már eltűnt.

Lebeda mama kiköpött. Kissé járkált a konyhában, azután eszébe jutott, hogy ebből a beszélgetésből egy és más érdekelhetné Frantát. Úgy látszik, Vambera megjelent valahol a látóhatáron.

Igaza is volt. Este Lebeda elmondta, hogy Vambera titokban visszatért és Mrázeknél járt.

FEBRUÁR huszonnegyediké, déli tizenkét óra. Felbőgött a sziréna.

A főműhely bejáratánál Hrázda állt, karján vörös kar-szalaggal, vállán fegyverrel.

Körülötte roppant embértömeg hullámozott, mely itt sereglett össze az egész üzemből. Arc-arc mellett, ismerős és nem ismerős fejek ezerszám töltötték meg a nagy csarnokot, ellepték a karzati folyosót, eltakarták a gépeket és a darukon függtek. Hrázda Keckára nézett, aki vele szemben állt a bejáratnál. Erre a napra mintha kivasalták volna ráncait. Sovány teste kiegyenesedett, előírásosan állt az őrségen.

Ekkor érkezett Lebeda és Borivoj. Richtrt vezették. Amikor Hrázdához és Keckához értek, Richt megállt és világos szemével rájuk nézett. Eltolta magától kísérőit, kiegyenesedett és a bejáraton segítség nélkül ment keresztül. Kecka és Hrázda vigyázzba álltak. Borivoj egy ugrással visszajött Hrázdához.

— Jindra hol van?

— Az üzemben kellett maradnia. Nem akarták rábízni. — Borivoj vállat vont. — Kubera is ott maradt, hogy Kecka jöhessen. Hallod-e, milyen szép itt nálatok!

— Mióta elmentél, Borivoj — nevetett Hrázda.

— Gondolod, rövidesen elkezdődik? Ugye, Adamec beszél? És Lebeda tesz jelentést a kongresszusról? Örülök, hogy Kecka is beszél.

— Látod, mindezt majdnem elmulasztottad.

— Karel, ne tégy nekem szemrehányást, eleget lakoltam érte.

Újak és megint újak érkeztek. A fényes, beolajozott gépeket már egyáltalán nem lehetett látni.

Hrázda emlékezetében sorravette egyik gépet a másik után, úgy, ahogy annakidején a romok közül kibányászták. Régen volt. Majd később, amikor már álltak és működtek, többször eszébe jutott, mi is lenne, ha valaki hirtelen azt mondaná neki: — Hrázda, el kell innen menned. A gépek pedig berozsdásodnának, leszerelnék őket. Mindenki máshová kerülne. De az is lehet, hogy csak Hrázdanak kellett volna elmennie, a gépek maradtak volna, de más ügyelne rájuk. Végignézett a csarnokon. Valamennyiükkel megtörténhetett volna, de nem történt meg. Ez a mi munkánk.

Hlousek jött Adameccal.

— Hogy állunk? kérdezte Hrázda.

— Csak néhányan nem csatlakoztak, szót sem érdemel.

Elgondolkozott. Nem tudta megérteni. Hiszen mindez öértük van. Most kívül kerülnek a kapun.

Látta, Kecka mellett Cenek áll meg.

— No, építész elvtárs, most már siess a kollektíva-házzal!

— Mikor jössz hozzánk a brigádba?

— Megyek én.

— Igen, de csak a beköltöztető brigádba — nevetett Cenek és beprézelte magát a tömegbe, de nem jutott messzire.

A falnál Boubel bukkant fel.

— Minden rendben, elvtársak?

— Rendben. De hol van Krejza és Lexa?

— Prágában.

— Aha!

Boubel állva maradt.

— Kezdjük!

Kecka hozzálépett és megkerülték a főmühelyt a hátsó bejárat felé. Lebeda ekkor lépett az emelvényre. Egy mozdulattal állt fel a gyülekezet, robbanásszerűen zúgott fel a taps. A rákövetkező csendben megszólalt Lebeda hangja:

— Két és fél milliónyian vagyunk, elvtársak.

LEXA Prágában maradt. Krejza viszont még aznap este visszatért a gyárba. Üzent Rymannak, hogy azonnal jöjjön hozzá, de az eltűnt.

Mikor Krejza erről értesült, kiment a konyhába, erős kávét főzött magának, megivott egy konyakot és egy képes folyóiratot kezdett lapozgatni. Pihentetni akarta az agyát, egy félórára.

Prágában zűrzavar uralkodott. De Krejza még mindig nem volt meggyőződve semmiről. Nem kell bedőlni mindenféle rémítgetésnek. Hiszen olyan jól összehangoltak mindent. Lehet, hogy akadt, amivel nem számoltak, de a tervük rugalmas. Egyes-séget ajánlani, a felső embereket kicserélni, különféle dolgokba beleegyezni, hiszen még nem lőnek. És főként, ami az elnököt illeti, kedves elvtársak, az még nincs eldöntve. Azért csak rendezetek kongresszust, szervezetek sztrájkot, miért is ne?

Fel-alá járt a szobában, kinyitotta az ablakot. Fagyos levegő áradt be, Krejza megrázkódott. Behívta a gazdasszonyát s egy másik hírszerzőért küldte. A hírek nem voltak örömdetek. Krejzát főként az érdekelte, beszéltek-e róla az üzemben?

Nem beszéltek. Jó. Csak úgy általában az árulókról és a szabotőrökről, akiket meg fognak büntetni.

Hogy ezt mondták? No nézd csak. Hogy azokat, akik az

üzemnek kárt okoztak és hátráltatták a termelést, eltávolítják? Krejza mosolygott.

Elbocsátotta a látogatót, aki egy kis erőt merített abból, hogy látta, a doktor szemlátomást nem fél. Útravalóul egy marék cigarettát adott neki. De ez aztán megdöbbentette a hírhozót. Mintha búcsúzóul adná. Egy marék cigaretta nem érte meg, hogy az ember mint az örült rohanjon. Konyakot, azt nem, arra Krejzának magának van szüksége. De miért csodálkozzunk, így szokott az lenni. Az urak elszöknek, a kisember pedig lásson utána, hogyan gondosodik saját magáról. Üdvözlés nélkül ment ki.

De Krejza már el is felejtette. Kinyitotta az ajtókat s az egész lakásban fel-alá kezdett járkálni. Bőröndje a sarokban állt, ahogy Prágából elhozta. Kinyitotta, kotorászott benne, egyet-mást ledobott a földre. Újra matatni kezdett. Nem tudott dönteni. Fázott, konyakot ivott, de a reszketése most sem múlt el. A szobák különösen üresnek és személytelennek tetszettek, mintha senki se laknék bennük. A fürdőszobába ment, vizet engedett a kádba, s a tükörhöz fordult. A polcon egy üveg parfóm állt, mellette csorbafogú női fésű feküdt. Krejza útálattal fordult el a tükörtől, lezárta a csapot, hálószobájába ment, leült az ágyra, s elkezdte cipőit lehúzni. Felöltözve feküdt le.

Alighogy lehúnyta szemét, különös forróság öntötte el. Kiugrott, bőröndjéhez futott, a szekrényhez vonszolta és kezdte beledobálni holmiját. Még ezt, még azt, amíg csak beleizzadt.

Ilyen a rettegés. A földre ült, lábát maga alá húzta. Csak megtartani a vonalat, legalább azt. Ez a fontos, ennek feltétlenül meg kell lennie.

Megszólalt a telefon. Krejza odanézett. Talán ez a megváltás. Hangosan csönget. No, szólalj meg mégegyszer. Érezte, hogy oda akar rohanni, felemelni a kagylót és beleszólni. Rendben van, mindent elintéztél? Jövök. Mégegyszer csengetett. Még felállhat. Egy ugrással elérte a hallgatót, felrántotta és belekiáltott: halló! De a másik végén csönd volt.

Lába egyszerre elnehezült, a másik szobába vonszolta magát, töltött és ivott, újra töltött és ivott, fogta az üveget és abból öntötte magába az italt. Letette a földre. Szeme előtt elködösödött a világ, feje ólomsúllyal nehezedett a mellére. Megtapogatta. Kellemetlenül nedves.

A redőnyön át világosság szűrődött a szobába. Krejza rosszul érezte magát. Fel akart állni, lába összecsuklott. Abba hagyta a próbálkozást és újra lehúnyta szemét. Szinte hallotta a csendet és érezte fejében a nyomást, majd elaludt.

Ijesztő álm után ébredt fel. Még hallotta rémült kiáltását.

nak visszhangját. Felült, az órára nézett. Dél volt. Megkísérelt visszaemlékezni, mi is történt vele? Lassan kijózanodott. Körülnézett, a telefonhoz ugrott, de aztán meggondolta és kinyitotta a rádiót. Valami zene. A fürdőszobába ment, avval a szándékkal, hogy megfürdik. A rádióból valamilyen beszédet hallott, de nem nagyon érdekelte. Örökké ugyanaz a beszéd. Vetkőzni kezdett.

Ekkor új hang hallatszott a rádióból. A bemondó beszélt. Miért van ezeknek olyan személytelen hangjuk?

Micsoda?! Kifutott a fürdőszobából, a készülék fölé hajolt, nyelte a szavakat, de azok megakadtak fülében, agya egy pillanatra kihagyott.

Az elnök elfogadta a miniszterelnök javaslatát az új kormány összetételére vonatkozólag. Új kormány? Fordított egyet a gombon. Kattanás, csend.

Krejza körülnézett. Felvette kabátját, megigazította nyakendőjét, a bőröndért szaladt, magára kapta télikabátját, zsebében a gépkocsi kulcsait kereste és a hátsó bejárathoz futott.

— Megállj! — szólalt meg egy hang a háta mögött.

Lassan hátrafordult. Boubel állt ott, piros karszalaggal, fegyverrel a vállán.

— Maga az, művezető úr?

Boubel nem válaszolt.

Krejza letette a bőröndöt.

— Ugye, az üzembe kellene mennem? Nem éreztem jól magamat. Feküdtem. Éppen most készültem, hogy átmenjek meg nézni, mi újság?

Boubel csak hallgatott.

— Minden rendben van nyilván. Cigaretta? Itt, ebben a rekeszben „Partizán”-cigaretta van.

Krejza felkattintotta a doboz fedelét és Boubelre mosolygott.

— Igen, különös ember maga. Emlékszik még első találkozásunkra? Ki hitte volna akkor, hogy egyszer maga jön értem? De megyek én magamtól is. Ehhez még jogom van.

Boubel az ajtóhoz ment és kinyitotta. Ott állt Vambéra, mögötte Mrázek, Zima és Mourek. Krejza leeresztette karját. Egyenesen Vambéra mozdulatlan szemébe nézett. Újra kirázta a hideg. Kalapja után nyúlt, fejébe nyomta és előrelépett.

— Mégis csak megbízható ember maga, Vambéra. Igazságtalan voltam magához — mondta, mialatt megkerülte és a lépcsőn lefelé ment Boubel után, aki elgondolkozva, lassan lépkedett. A többiek utánuk.

Mrázek visszamaradt. Felhúzta a redőnyöket és kinyitotta az ablakot. Világosság ömlött a lakásba. Jindra körülnézett, kiment és kulcsra bezárta az ajtót.

FEBRUÁRI SZÉL zúgott a hegyek felől. Jindra Mrázek csak ment előre. Vitte a behavazott mező feletti eláradó szél, mely elfújta a köd szemfödelét a tájról és aztán egy pillanatra mindketten megálltak. Jindra, és a szél is.

Ott terültek el a Sztálin-művek. Mintha ma látná először Jindra. Csőtől csőig, kéménytől kéményig, a lepárlótól a tartályokig, a gázgyárig, a hűtőtornyokig.

Futásba lendült, közeledett az üzem és nőtt, Jindra kitárta karját, futott, érezte az üzem lélekezését, vérében buzogott annak a vére, az ő vérének része.

A KAPUN TÚL szélesedik az út, hatalmas, fekete oszlopok állnak sort, egyik óriás a másik mellett. Az utak egymást keresztezik, özönlik a szén, a villanytelep ragyog, a turbogenerátorok surrognak, a vivőerekből energia árad mindenfelé, s a hajszalerek elérnek a hegyekig, a mi földünk túlsó oldalára és még tovább is, a kapcsolók csattognak, kapcsolók milliói, mindenütt mozgásban vannak a gépek, az energia, a fény, a hő.

A csövek ezerkilométerei. Olaj és benzin nyomul a távolsági vezetékeken a folyamok torkolatához, hajók várják, kimennek a tengerre és megint viszik tovább. A hajók várnak, s a távolsági vezetékeken nyersanyag csorog belőlük ide hozzánk Oda és ide.

A nyersanyagok új félgyártmányokká és késztermékeké válnak, életté megint más üzem, új gyárak számára, — mindez miáltalunk.

Minden nap, minden úton, mindenütt, egy kis darab mi belőlünk.

JINDRA egész napon át az üzemet járta. Rohamosan sötétedett. Az úton ment, amely még keskeny volt, a karbonizálókemencék itt elfedték az eget, hőséget sugároztak. Mind magasabbra és magasabbra hágott, a forró sötétségből egyik arc a másik után bukkant ki.

Odafent a levegő csupa szénpor és dübörgés volt. A transzportőrök zörögtek, a csillék szaladtak a kemencék beöntőnyílá-

sai fölé, kinyíltak és egyik kemencét a másik után táplálták szénnel. Egy izzólámpa fénye hatolt át a sűrű sötétségen, valaki irányította a gépeket.

Jindra hozzálépett. Csak állt és nézett. Tiszta szempár fordult feléje. Még jóformán kamaszgyereké. Mögötte nyitott ablak, s minden percben kihajol, hogy friss levegőt szívjon. Intett Jindrának, s mindketten kihajoltak. Csak ekkor ismerték meg egymás hangját.

— Odanézz! — mutatott le a fiú a holdfényben fürdő gyárra. Az új épületek ezüstös fényben csillogtak.

Vége

TARTALOM

<i>A tűzhányó</i>	5
<i>És egy napon . .</i>	24
<i>Csapások</i>	151
<i>Szabad az út</i>	227

Ára : füzve 10.— Ft

Ára : kötve 14.50 Ft